

Міністерство освіти і науки України
Державний університет «Житомирська політехніка»
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Національний університет цивільного захисту України
Полтавський державний аграрний університет
Рівненський державний гуманітарний університет
Університет Григорія Сковороди в Переяславі
Університет Короля Данила
Університет митної справи та фінансів
Чернігівський інститут інформації, бізнесу і права
Закладу вищої освіти «Міжнародний науково-технічний університет ім. академіка Ю. Бугая»
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Головне управління Національної поліції в Кіровоградській області
Департамент головної інспекції та дотримання прав людини
Національної поліції України та ГУНП в Житомирській області
Департамент освіти і науки Житомирської обласної державної адміністрації

Збірник тез доповідей
Всеукраїнської науково-практичної конференції
**«НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ,
ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ
ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ»**
7-8 грудня 2023 року

Житомир-2023 р.

УДК 351:355.01(477)

Н 35

Рекомендовано до друку Вченою радою Державного університету

«Житомирська політехніка»

Протокол № 15 від 05.12.2023 р.

Редакційна колегія: Д.О. Грицишен, Л.В. Сергієнко, Т.В. Барановська,
В.В. Ксендзук, І.О. Драган, В.Ф. Загурська-Антонюк, В.В. Нонік, С.В. Свірко.

Національна безпека в умовах війни, післявоєнної відбудови та глобальних викликів ХХІ століття: збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції, 7-8 грудня 2023 року. – Житомир: Житомирська політехніка, 2023. – 583 с.

ISBN 978-966-683-626-0

В збірнику опубліковано тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції «Національна безпека в умовах війни, післявоєнної відбудови та глобальних викликів ХХІ століття» (7-8 грудня 2023 року)

© Державний університет «Житомирська політехніка», 2023

**НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА
ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ**

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

ЗМІСТ

Сучасна парадигма публічного управління та адміністрування

Агарков В.С. Механізми реалізації соціального підприємництва в сільському господарстві з урахуванням європейського досвіду	12
Андріанов В.М. Оцінка ефективності антикорупційної політики	15
Башинський О.Е., Шпак Ю.В. Застосування інструментів HR-менеджменту в управлінні публічними компаніями.	18
Баштанник О.В. Інституціональна парадигма реалізації державної влади в сучасних дослідженнях із публічного управління та адміністрування	21
Бищенко Г.М. Шляхи реалізації реформи охорони здоров'я та надання медичних послуг в умовах війни	24
Бобир Р.Б. Роль громадських організацій та засобів масової інформації у механізмі публічного управління	27
Брачун В.В. Роль міжнародних організацій у сприянні протидії корупції в Україні	31
Брика О.М. Кадровий потенціал публічної служби в Україні	34
Бурчак Я.О. Особливості застосування національних механізмів державного регулювання функціонування глобальних фінансових ринків.	38
Венгер І.В. Політика держави щодо підтримки та розвитку галузі охорони здоров'я	41
Гаврилечко Ю.В. Органи місцевого самоврядування в Україні: зміни функцій під час воєнного стану	45
Гайдук А.В. Новітні методи у сфері державного управління на рівні місцевих ініціатив	48
Грицишена З.О. Війна в Україні як чинник впливу на міграційну політику Європейського Союзу	52
Дементов І.Ю. Новаторські стратегії у сфері державного управління для активізації росту територіальних спільнот України	56
Дзюба Г.М. Впровадження ключових показників ефективності в органи публічної влади: збалансована система показників	60
Дубовик Д.Є. Удосконалення процесів втілення державної інформаційної стратегії в контексті глобальних змін	63
Загурський В.Ф. Управління сучасною спортивною індустрією	67
Килюшик Є.С. Трансформація публічного управління в Україні	72
Кос Д.В. Агенції регіонального розвитку у формуванні збалансованого зростання	75

**НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА
ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ**

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

Кудла І.Ю. Адміністративно-правові засоби захисту прав людини в соціально-економічному середовищі	80
Кусік Н.Б., Войціцька К.М. Впровадження підходу соціальної інклюзії на урбанізованих територіях України	84
Лукашук О.М. Моніторинг стану громадського здоров'я як об'єкта публічного управління в умовах повномасштабної війни в Україні	88
Луцюк А.В. Цифрова трансформація публічного управління соціальними проектами	92
Ляшевська О.І. Особливості прийняття управлінських рішень в умовах воєнного стану ДСНС України	96
Мамай О.М. Діяльність недержавних інститутів у процесах соціальної адаптації вимушених переселенців в Україні	100
Марова С.Ф., Павленко О.П. Публічне управління в умовах турбулентності	105
Мельник С.М. Механізми державного регулювання державно-приватного партнерства : міжнародний досвід.	108
Орган С.І. Теоретичні засади впровадження цифровізації у сучасну систему охорони здоров'я України	113
Пастух К.В. Публічне управління стратегічним регіональним розвитком в Україні	117
Пінежко А.О. Вплив державного управління на еволюцію ринку криптовалют в Україні	121
Полегешко Е.М. Правові механізми реалізації державної гендерної політики	125
Попович Н.В. Витоки та особливості політики російського іредентизму в Україні	128
Свірко С.В., Юнгер В.І. Джерела фінансування повоєнного відновлення системи охорони здоров'я в контексті розбудови механізмів державного управління	133
Слободян Л.Я. Цифрова безбар'єрність як механізм забезпечення цифрових навичок громадян	137
Стегній С.В. Оцінка впливу соціально-економічного розвитку на державну політику в контексті євроінтеграційних процесів України	141
Степук О.Р. Вплив громадських ініціатив на втілення державної програми фізичного розвитку в Україні	143
Тихоненко О.Л. До питання актуальності дослідження протидії економічним загрозам у сфері логістичного забезпечення сил безпеки України	146

**НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА
ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ**

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

Туз О.І. Цифрова еволюція в управлінні бізнесом: тенденції та перспективи для українських компаній	150
Фабрикова Н.В. Нормативно-правове регулювання дистанційної роботи публічних службовців: світова практика та український досвід	152
Чорній О.М. Політика держави щодо співпраці у галузі малого та середнього бізнесу	156
Шаховнін А.О. Публічне адміністрування у сфері розвитку вищої освіти України	159
Шелест Р.В. Публічне управління сферою логістики в Україні: основні проблеми	163
Шестаковська Т.Л. Захист інформації в галузі державного управління: проблеми та підходи в освітній сфері	168
Яценко В.С. Окремі аспекти законодавчого врегулювання лобістської діяльності в США	172

***Національна безпека України та стратегічні сфери її забезпечення
в умовах викликів ХХІ ст.***

Буряк І.О. До питання вдосконалення кар'єрного зростання військовослужбовців національної гвардії України	178
Гапєєва О.М., Гапєєв С.М. Аспекти національної економічної безпеки та національної стійкості	182
Герасименко А.І., Борисенко Є.В. Податкова безпека як підґрунтя для формування належного рівня національної безпеки	185
Гладков В.С. Актуалізація дослідження залучення сил та засобів національної гвардії України до організації національного спротиву	188
Головня А.Ф. Професійний розвиток офіцерів у контексті національної безпеки України	191
Джигора О.М. Оцінювання наслідків і впливу воєнних дій в Україні на сектори економіки	196
Дикий А.П., Дика О.С., Петрук Є.П. Вплив репутаційних наслідків економічної злочинності на рівень економічної безпеки держави	202
Єманов В.В., Белай С.В., Тробюк В.І. Становлення та розвиток професійної військової у сфері забезпечення національної безпеки	206
Загурська-Антонюк В.Ф. Міграційна криза та втрата людського капіталу як загроза національній безпеці України в умовах воєнного стану	211
Захаров Д.М. Концепція самовідновлення постраждалих урбанізованих територій для України	214
Кириченко Г.В., Чеховський А.А. Принципи забезпечення державної енергетичної політики України в умовах воєнного часу	218

**НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА
ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ**

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

Ковпака А.А. Динаміка бюджетних видатків на оборону України за часів незалежності	222
Конарева Г.О., Моїсеєнко А.С. Шляхи забезпечення національної безпеки України	227
Критенко О.О., Сипало В.В. Пріоритетні реформи під час післявоєнної відбудови України	231
Куркіна О.В. До питання запобігання та протидії дискримінації у системі підготовки фахівців для сил безпеки і оборони України	235
Кучменко В.О. Зарубіжний досвід визначення типології тероризму як загрози національній безпеці	238
Лавров І.С. Обґрунтування підходу до розроблення науково-методологічного апарату оптимізації діяльності формувань національної гвардії України з захисту об'єктів критичної інфраструктури	243
Лук'яненко В.С. До питання підготовки кадрів державних органів спеціального призначення і військових формувань з правоохоронними функціями	246
Марченко Н.А. Економічна безпека України в умовах воєнного стану	250
Мирна О.В., Макаренко Л.Ю., Щербина В.А. Особливості сучасної української моделі місцевого самоврядування	255
Мороз Ю.Ю. Індикатори забезпечення стійкості національної економіки України	260
Мосора Л. Міграція як соціально-психологічний феномен: тенденції, причини та наслідки	265
Наумчук К.М. Вплив освітньої складової на забезпечення національної безпеки	270
Новіков В.О. Особливості розвитку механізмів публічного управління в умовах інформаційно-гібридних війн	274
Окоєв І.М. Елементи системи військового рекрутингу в кадровій політиці складових сектору безпеки і оборони	277
Олексунь Н.О. Соціальний аспект продовольчої безпеки: доступ до харчових ресурсів в умовах воєнного стану	280
Опанасюк Е.В. Релігійна безпека як складовий елемент національної безпеки України	284
Опанасюк Т.А. Гуманітарна складова національної безпеки України	289
Пархоменко-Куцевіл О.І. Проблеми формування доброчесності в системі оборонного сектору	294
Петренко В.П., Колісник М.О. Енергетичний перехід і публічне управління енергетичною безпекою національного господарства України	299

**НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА
ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ**

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

Пікуліна О. В. Сутнісні аспекти національної економічної безпеки.	302
Помаза-Пономаренко А.Л., Мороз С.А. Цивільний захист як сфера забезпечення національної безпеки України	305
Попова Л.М., Шумаков Б.Л. Особливості впровадження систем електронного документообігу в Україні під час військового стану	309
Прокопчук М.Л. Діяльність фатф (fatf) у протидії фінансуванню міжнародних терористичних організацій	314
Свірко С.В., Власюк Т.О., Тростенюк Т.М., Білошицька К.М. Бюджетна безпека у повоєнній розбудові України	317
Седляківська К.Г. Вплив санкцій на фінансування збройних конфліктів росії проти України	321
Сіордія Л.З. Роль і значення національно-патріотичного виховання молоді для національної безпеки України	328
Слюсар Є.І. Поняття національної безпеки в умовах воєнного стану	332
Сохань О.А. Суспільна комунікація як невід’ємна складова планування діяльності спортивних громадських організацій	336
Споришев К.О. Проблемні аспекти функціонування та розвитку механізмів державного управління системою інформаційно-аналітичного забезпечення сил безпеки України	340
Старовойтов Д.Ф. Лобіювання як інструмент запобігання та протидії безпековим загрозам	345
Стельмах А.В., Корчинський В.А. Поняття лобістської діяльності як основи запобігання корупції	349
Степанчук В.О., Супрунова І.В. Міжнародний тероризм як фактор загрози національній безпеці	354
Струк Н.П. Загрози економічній безпеці України в умовах воєнного стану	356
Темненко В.О. Анексія Криму і збройна агресія росії проти України як виклик для світового співтовариства	359
Хвіст В.О. Співпраця України та ОБСЄ у формуванні європейської системи безпеки	363
Цимбалюк В.С. Університети як стратегічна складова національної безпеки в умовах глобальної кіберцивілізації (політико-правовий аспект)	368

Правовий режим воєнного стану:

проблеми дотримання прав та свобод людини

Більчук О.О., Данько В.В. Актуальність теми військових ризиків для національної безпеки та галузі страхування в Україні	374
Богатирьов І.Г. Воєнні злочини в умовах російсько-української війни	379
Гомолач Д.М. Запобігання кримінальним правопорушенням у сфері здійснення митної справи в умовах дії правового режиму воєнного стану	383

**НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА
ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ**

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

Грабчук О.В., Маслова І.О. Обмеження права вільного пересування під час комендантської години: правомірність та проблематичні питання	388
Грицишен Д.О., Барановська Т.В. Встановлення відповідальності за фінансування збройних конфліктів	391
Гусаківська А.В. Викрадення українських дітей як один із злочинів країни-агресора	395
Дятел А.О. Право на життя в умовах збройного конфлікту	399
Задорожня Д.С. Обмеження прав та свобод громадян під час дії воєнного стану	403
Іванова В.Г. Особливості забезпечення права на свободу слова в Україні в умовах правового режиму воєнного стану	406
Карпунець В.Д., Решетова О.М. Питання дотримання прав та свобод громадян та верховенство права	409
Катеринчук К.В., Грабчук К. Каткування як прояв порушення законів та звичаїв війни	413
Коросташова І.М. Правове регулювання повноважень публічної влади щодо застосування обмежень прав людини під час дії правового режиму воєнного стану	416
Крученко А.В., Павліченко І.М. Порушення прав людини і громадянина під час воєнного стану в Україні	421
Павліченко І.М., Шиманський В.С. Дотримання прав людини під час призупинення трудового договору в умовах воєнного стану	425
Пояркова Ю.Д. Новели правового регулювання кримінальної відповідальності за військові кримінальні правопорушення	429
Ралько І.М. Психологічні вимоги до фахівців сфери управління в умовах війни	433
Сильченко К.М. Фактори, що перешкоджають соціально-психологічній адаптації військовослужбовців	437
Тростенюк Т.М., Мазур М.О. Дотримання прав та свобод громадян в умовах воєнного стану	442
Яремчук В.О. Використання криміналістичних інновацій для забезпечення прав і свобод громадян	446
<i>Міжнародні відносини та політичні студії в умовах геополітичних загроз</i>	
Акименко О.Ю., Холод М.В., Пила А.В. Нарощування обсягів міжнародної донорської допомоги для України	449
Анохіна К.В. Сучасні тенденції розвитку адміністративного процесу в контексті європейських стандартів	454

**НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА
ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ**

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

Васильєва О.А., Литвинчук О.В. Міграційна криза в ЄС: причини і шляхи подолання	457
Войтюк О.С. Міжнародна співпраця України в оборонній галузі в умовах сучасних геополітичних загроз	460
Горіленко Д.Ю. Поява і домінування приватних військових та охоронних компаній	465
Грабчук І.Л. Міжнародні санкції як інструмент забезпечення національної безпеки	468
Грабчук О.В., Білошицька Ю.М. FATF як суб'єкт протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму	472
Дворніна А.В., Шевчук А.В. Америко-китайські відносини за президентства Дональда Трампа (2017-2021 рр.).	475
Заглада С.В., Литвинчук О.В. Міграційні процеси: добробут українських мігрантів в умовах війни	480
Копець Н.М. Механізм прийняття рішень у Європейському Союзі	483
Ксендзук В.В., Кусік Н.Б. Україна в міжнародних міграційних процесах: динаміка, географія та особливості міграції	487
Ксендзук В.В., Трухан А.Р. Допомога ВПО, постраждалим внаслідок російсько-української війни: виклики для міжнародних організацій	490
Ксендзук В.В., Яцківська А.В. Способи уникнення економічних санкцій росією	493
Литвинчук О.В. Стратегічні напрями української дипломатії в умовах російсько-української війни	495
Литвинчук О.В., Нестеренко І.А. Міграційна політика в аспекті проблеми біженців та переселенців	500
Остап'як В.І. Міграція: виклики для України та Республіки Польща	503
Покотило Ю.О. Іранська ядерна програма як один із викликів міжнародної безпеки	507
Поліщук О.С., Войтюк О.С. Сучасні виклики української дипломатії в умовах північноатлантичної інтеграції	509
Рафальський І.О. Національно-державне самовизначення – тривалий історичний процес	514
Рачинська Є.В. Чорноморські протоки та їхня роль на сучасному етапі	518
Свірко С.В., Довгалюк В.В., Сидоренко О.П., Білошицька А.М. Міжнародна технічна допомога оборонному сектору України як запорука подальшого поглиблення євроатлантичного партнерства заради миру	523
Семенов Г.Ю. Безпека та міграційна політика в Німеччині: тенденції, виклики та шляхи співпраці в європейському контексті	529

**НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА
ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ**

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

Сивак О.Б., Чемес К.В. Поняття та структура корпоративної соціальної відповідальності в конфлікті часи	532
Чайка В.В. Ісламський чинник у політиці країн ЄС: приклад Франції	534
Шаховець М.О. Стратегії підвищення конкурентоспроможності підприємства	537
Шевчук А.В. Події 7 жовтня 2023 р. в оцінці ключових міжнародних акторів	541
Шилюк К.С. Конкурентоспроможність підприємства на міжнародних ринках	549
Шурак Н.І., Сокол М.Ю. Міжнародний механізм захисту прав і свобод людини і громадянина	552
Юрківський О.Й., Власюк Т.О. Е – резидент як суб'єкт «податкових» інвестицій в Україну	556
<i>Актуальні проблеми національної безпеки в умовах війни, післявоєнної відбудови та глобальних викликів ХХІ століття</i>	
Лопушинський І.П. Дотримання прав внутрішньо переміщених осіб в умовах правового режиму воєнного стану в Україні	559
Мартинюк К.О., Геча О.А. Пам'ятки української культури крізь призму творчості Олекси Повстенка	563
Свірко С.В., Однороченко І.В. Удосконалення інституційного механізму державно-громадського управління фізичною культурою та спортом в системі вищої освіти	567
Сергієнко Л.В. Загрози урбанізованих територій як базис розробки стратегії розвитку та гарантування їх безпеки	573
Чиж В.В. Складові фізичної культури та спорту як об'єкта державного управління	577
Шевчук О.В. Трансформація системи безпеки АТР у контексті російсько-української війни	579

**СУЧАСНА ПАРАДИГМА
ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ**

Агарков В.С.,
аспірант кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування,
Державний університет «Житомирська політехніка»
вул. Чуднівська, 103, м. Житомир 10005,
<https://orcid.org/0009-0009-7533-6450>

МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ З УРАХУВАННЯМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ

Європейська інтеграція України – це тривалий і трудомісткий процес, який можна структурувати по-різному: можна пасивно чекати рішень і заходів центральних органів виконавчої влади або ж активно рухатися до Європи з місцевого рівня. Другий варіант робить інтеграційний процес більш стійким, збалансованим та ефективним, оскільки в цьому випадку він формується та підтримується громадськістю, а не лише державою [1].

Дефіцит знань у сільських громадах є однією з найбільших перешкод на шляху до «сільськогосподарської» та «сільської» європейської інтеграції. Для того, щоб подолати цей брак знань, необхідно використовувати всі доступні інструменти, такі як тренінги для керівників і спеціалістів місцевих органів влади, просвітницькі заходи для сільського населення тощо [2].

Муніципалітети можуть відігравати центральну роль у поширенні інформації в сільській місцевості, включно з конкретними питаннями сільського господарства. Проте наш аналіз адміністративних структур територіальних муніципалітетів показує, що муніципалітети зазвичай не мають спеціалістів, які могли б підтримати сільськогосподарських виробників у вирішенні їхніх проблем [3].

Одним із варіантів вирішення може бути подальший розвиток мережі сільськогосподарських дорадчих служб (співавтор представляє Національну

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

асоціацію сільськогосподарських дорадчих служб України). Закон України «Про сільськогосподарську консультацію» передбачає участь та підтримку муніципалітетів у розвитку та підтримці такої мережі. Там також закріплено право громади на цю пораду. «Підтримка інновацій через дослідження та сприяння дорадчим послугам для сільськогосподарських виробників» є одним із завдань, також перерахованих у статті 404 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, хоча практика в країнах-членах відрізняється. У плані дій щодо реалізації Угоди про асоціацію Україна-ЄС також передбачено «Створення дорадчої служби для сільських громад Національного координаційного центру сільськогосподарських дорадчих служб». Однак протягом багатьох років не робилося жодних кроків для досягнення цієї мети. Зважаючи на російську агресію та суттєво збільшені державні витрати на військові цілі, створення цієї мережі навряд чи можливо в осяжному майбутньому без зовнішньої підтримки.

Проблеми з комунікацією призводять до зростання недовіри до політики аграрного та сільського розвитку з боку потенційних бенефіціарів, а також до підвищення неефективності аграрної політики. Це призводить до проблем у визначенні пріоритетів та підходів у сфері інтеграції європейської аграрної політики [4].

Запровадження європейських інструментів розвитку місцевої економіки за участю громад та обмін досвідом у цій сфері могло б посилити євроінтеграційні процеси знизу.

Сільським громадам важко самостійно заповнити прогалини в знаннях щодо євроінтеграції. Тому партнерство з правоохоронними органами, освітніми та науковими установами, громадськими організаціями та проектами міжнародної технічної допомоги є особливо важливим.

Для ефективного проектування євроінтеграційних процесів необхідно залучати до цих процесів сільські територіальні громади, для чого насамперед

має бути досліджено структуру органів виконавчої влади в Україні (ключове слово: відповідальність у міністерствах).

Політика розвитку сільських територій у державах ЄС базується насамперед на Спільній сільськогосподарській політиці. Він розрахований на довгострокову перспективу і створює передбачуваність. Участь громад у їх розробці та реалізації є важливим елементом і підтримується відповідними процедурами. Запровадження такого підходу в Україні полегшило б відносини між владою та громадянами, а також між муніципалітетами та структурними фондами ЄС після вступу України до ЄС.

Знання про інструменти просування до членства в ЄС, включаючи IPARD (Передвступна допомога ЄС для розвитку сільської місцевості), також можуть підвищити зацікавленість громад у процесах євроінтеграції на тлі їх участі. Органам місцевого самоврядування було б доцільно переконати український уряд якнайшвидше розпочати запровадження IPARD для України та підготувати, ухвалити і надіслати Національну програму розвитку сільських територій до Європейської комісії для розгляду та затвердження, а також створити відповідне національне агентство. Зважаючи на процес вступу до ЄС та дефіцит ресурсів в умовах війни, підтримка європейських партнерів у вирішенні цих завдань є надзвичайно актуальною.

Список використаних джерел

1. Васильєва О. О., Трохимець О. І., Соколов А. В. Соціальне підприємництво як інноваційний інструмент розвитку людського потенціалу. Інфраструктура ринку. 2022. № 66/2022. С. 153-161. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct66-28>.

2. Загребельна І. Л., Світлична А. В., Розвиток соціального підприємництва в Україні. Вісник ЧНУ ім. Б. Хмельницького. Серія «Економічні науки». 2020. № 1 с. 54-61 DOI: 10.31651/2076-5843-2020-1-54-61.

3. Свинчук А. А., Корнецький А. О., Гончарова М. А., Назарук В. Я., Гусак Н. Є., Туманова А. А. Соціальне підприємництво: від ідеї до суспільних змін. Посібник. К: ТОВ «Підприємство «ВІ ЕН ЕЙ», 2017. 188 с.

4. Міщук Г. Ю., Пилипчук Р. Р. Соціальне підприємництво: критерії ідентифікації та проблеми розвитку. Демографія та соціальна економіка. 2017. No 2. С. 152–165. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dse_2017_2_13 (дата звернення: 17.05.2022).

Андріанов В.М.,
здобувач вищої освіти другого
(магістерського) рівня освіти,
спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»
ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет
імені академіка Юрія Бугая»
Науковий керівник: Сокол М.Ю., викладач
«Чернігівський інститут інформації,
бізнесу і права» ЗВО МНТУ м. Чернігів

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Корупція є серйозною проблемою для всіх країн світу. Вона негативно впливає на економічний розвиток, соціальну справедливість, верховенство права та довіру до органів державної влади. Антикорупційна політика є складним і багатогранним завданням. Вона вимагає координації зусиль державних органів, громадськості та бізнесу. Оцінка ефективності антикорупційної політики дозволяє визначити, наскільки досягнуті її цілі та завдання. Це важливо для того, щоб внести необхідні корективи в реалізацію антикорупційної політики та підвищити її ефективність.

Оцінка ефективності антикорупційної політики – це система заходів, спрямованих на визначення результативності реалізації антикорупційної

політики. Вона є важливим елементом її реалізації, оскільки дозволяє визначити, наскільки досягнуті цілі та завдання антикорупційної політики.

Завданнями оцінки ефективності антикорупційної політики є: визначення рівня корупції в державі; виявлення факторів, що сприяють корупції; оцінка результативності заходів щодо запобігання, виявлення і припинення корупції.

Оцінка ефективності антикорупційної політики здійснюється на основі таких критеріїв: зменшення рівня корупції, покращення якості життя громадян та підвищення довіри до органів державної влади.

Для оцінки ефективності антикорупційної політики використовуються такі методи: статистичні, соціологічні та експертні методи.

Оцінка ефективності антикорупційної політики може бути проведена на різних рівнях: національному, регіональному, місцевому. Може бути проведена в різні періоди часу: регулярно, періодично, одноразово та різними суб'єктами: органами державної влади, громадськістю, міжнародними організаціями.

Оцінка ефективності антикорупційної політики має переваги. Вона дозволяє визначити рівень корупції в державі. Це важливо для того, щоб розробити ефективні заходи щодо її запобігання, виявлення і припинення. Виявляє фактори, що сприяють корупції. Це важливо для того, щоб усунути ці фактори та створити умови для ефективного реалізації антикорупційної політики. Оцінює результативність заходів щодо запобігання, виявлення і припинення корупції. Це важливо для того, щоб внести необхідні корективи в реалізацію антикорупційної політики та підвищити її ефективність.

Мета оцінки ефективності антикорупційної політики - це визначення ступеня досягнення її цілей та завдань. Ця мета може бути конкретизована в такі завдання: визначення рівня корупції в державі; виявлення факторів, що сприяють корупції; оцінка результативності заходів щодо запобігання, виявлення і припинення корупції.

Регулярна оцінка ефективності антикорупційної політики дозволяє органам державної влади, громадськості та міжнародним організаціям отримувати інформацію про стан корупції в державі. Виробляти рекомендації щодо підвищення ефективності антикорупційної політики та контролювати виконання антикорупційних заходів.

Для оцінки ефективності антикорупційної політики використовуються різні методи:

1. Статистичні методи. Вони дозволяють оцінити рівень корупції в державі за допомогою таких показників, як кількість зареєстрованих корупційних правопорушень, сума збитків, завданих корупцією, довіра до органів державної влади.

2. Соціологічні методи. Вони дозволяють отримати інформацію про ставлення громадян до корупції, їхні уявлення про причини корупції та шляхи її протидії.

3. Експертні методи. Вони дозволяють отримати оцінку ефективності антикорупційної політики з боку експертів, які мають досвід роботи в цій сфері.

Оцінка ефективності антикорупційної політики є складним і багатогранним завданням. Для її проведення необхідно використовувати різні методи та підходи. Результати оцінки ефективності антикорупційної політики повинні використовуватися для внесення необхідних корективів у реалізацію антикорупційної політики та підвищення її ефективності.

Отже, оцінка ефективності антикорупційної політики є складним і багатогранним завданням. Для її проведення необхідно використовувати різні методи та підходи. Оцінка ефективності антикорупційної політики є важливим елементом її реалізації. Вона дозволяє визначити, наскільки досягнуті цілі та завдання антикорупційної політики, а також виявити фактори, що сприяють корупції та оцінити результативність заходів щодо її запобігання, виявлення і припинення.

Список використаних джерел

1. Дем'янчук В. А. Дискусійні аспекти оцінки ефективності антикорупційної політики України. Прикарпатський юридичний вісник. 2017. Вип. 6(2). С. 17-20.

2. Новак А. Формування та реалізація національної антикорупційної політики в умовах глобалізації: сучасні виклики. Державне управління та місцеве самоврядування. 2018. Вип. 2. С. 35-41.

Башинський О.Е.,
аспірант кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування,
Державний університет «Житомирська політехніка»
вул. Чуднівська, 103, м. Житомир 10005,
<https://orcid.org/0009-0004-3223-6912>

Шпак Ю.В.,
доктор наук з державного управління,
доцент, професор кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування,
Державний університет «Житомирська політехніка»
вул. Чуднівська, 103, м. Житомир 10005,
<https://orcid.org/0000-0003-0922-2550>

ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ HR-МЕНЕДЖМЕНТУ

В УПРАВЛІННІ ПУБЛІЧНИМИ КОМПАНІЯМИ

Висока динаміка змін у публічних компаніях також підкреслила необхідність та переваги комплексного управління персоналом в очах багатьох керівників. Цей тиск на зміни, сприяв появі численних соціальних інновацій в управлінні персоналом. Вимога, щоб кожен операційний підрозділ сприяв збільшенню вартості компанії, призводить до розстановки акцентів в управлінні персоналом [1].

Вирішальними відправними точками для збільшення вартості публічної компанії є підвищення продуктивності, креативності та мотивації працівників [2]. Управління персоналом може позитивно впливати на ці змінні за допомогою згаданих функцій. Наприклад, продуктивність підвищується за рахунок заходів з розвитку персоналу та розстановки кадрів.

Інструменти утримання персоналу (системи заохочення), безумовно, впливають на мотивацію. Креативність можна підвищити за допомогою таких заходів, як відбір (під час прийому на роботу звертається увага на людей з творчим потенціалом) та розвиток персоналу (свідоме підвищення навичок міждисциплінарного мислення, відпрацювання креативних технік).

На креативність можна впливати. Однак креативності також сприяють можливості, які пропонує робоче середовище [3]. Варто замислитися над тим, що клімат, який сприяє креативності, відкриває працівникам простір для дій, звільняє їх від надмірної формалізації та призводить до ситуацій, коли робота збагачує або навіть розширює можливості.

В останнє десятиліття посилюються роздуми про етичні засади управлінських процесів [4]. Такі міркування щодо корпоративної етики також стосуються сфери управління персоналом.

У ситуаціях прийняття рішень з управління персоналом матеріалізуються різноманітні відправні точки для базових етичних установок. Наприклад, процес відбору процес відбору може здійснюватися таким чином, що ставить під загрозу гідність і та добросовісність осіб, які підлягають відбору. Те ж саме можна сказати і про організацію процесу розставання між роботодавцями та працівниками [5].

Висновки. Рішення на користь конструктивного варіанту аутплейсменту, безумовно, також слід розглядати на тлі певного образу людства, який, у свою чергу, ґрунтується на фундаментальних цінностях тих, хто приймає рішення. Загальноприйняті базові цінності публічної компанії можуть бути відображені у

формулюванні місії. Їхній вплив на поведінку суттєво залежить від форми, в якій вони сформульовані.

Чим більше це відбувається у відкритому дискурсі між дискусії між керівниками та працівниками, тим більше цінності слугують орієнтиром для конкретної управлінської та коопераційної поведінки. Питання, пов'язані з етичним підґрунтям інструментів управління персоналом, в майбутньому набуватимуть все більшого значення.

Список використаних джерел

1. Амосов О., Гавкалова Н. Концептуальні засади публічного управління: архетипний підхід [Електронний ресурс], Публічне управління: теорія та практика. 2015. Вип. 1 (спец. вип.). С. 8–12.

2. Бутенко І. Еволюція й генезис основних концепцій управління персоналом // Вісн. екон. науки України (Ін-т економіки промисловості НАН України; Акад. екон. наук України, Донецьк). 2013. № 2. С. 20–25.

3. Гурієвська В. Соціально-психологічні аспекти формування та реалізації кадрової політики в державному управлінні [Електронний ресурс] / В. Гурієвська // Вісн. НАДУ. 2012. Вип. 4. С. 63–70.

4. Крушельницька О. В., Мельничук Д. П. Управління персоналом: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і допов. К.: Кондор, 2005. 308 с.

5. Хміль Ф. Управління персоналом: підручник. К.: Академвидав, 2006. 487 с.

Баштанник О.В.,
Національний технічний університет
“Дніпровська політехніка”, м. Дніпро

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА ПАРАДИГМА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ ІЗ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Вивчення особливостей окремого елемента із сукупності відносин, з якими він сутнісно пов'язаний, не може надавати релевантного уявлення про його характеристики без комплексного підходу до дослідження. Саме тому новітні дослідження інституціональних складових системи управління мають реалізуватися в координатах парадигмального формату аналізу, оскільки лише таким чином можливо досягти максимального виконання поставлених аналітичних завдань. У прикладному вимірі конструювання парадигмальності як властивості певного сегменту суспільних відносин є необхідність виокремлення тих складових, що репрезентують її комплексність як феномену наукового дослідження. Концептуалізуючи інституціональну парадигму реалізації державної влади, ми можемо вирізнити наступні елементи її конституювання в просторі суспільних відносин: 1) інституціональну спроможність; 2) інституціональні інтеракції; 3) стратегію інституціональної розбудови.

Характеризуючи суб'єктність елементів інституціональної взаємодії у відносинах управління, ми звертаємося до категорії інституціональної або інституційної спроможності. У даних понять є певна смислова диференціація, для пояснення якої ми звертаємося до підходу О. Рось, яка посилається на приклади застосування термінології щодо інституційної/інституціональної спроможності у документації міжнародних організацій. Оскільки, наприклад, “у документах Європейської Комісії відзначається, що зміцнення інституційної спроможності спрямоване передусім на інституції (системи і структури), однак зміцнення

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

спроможності індивідів (тобто штату інституцій) може бути так само важливим для зміцнення здатності інституцій діяти більш ефективно і результативно” [1, с. 98-99], то О. Рось пропонує розуміти інституційну спроможність як “здатність інституції виконувати свої функції через забезпечення належного рівня процесів, організації та ресурсів відповідної інституції” [1, с. 99]. Таким чином, коли ми ведемо мову про інституціональну спроможність, то маємо на увазі здатність регулювати певний тип суспільно-політичних відносин в політичній системі або систему в цілому (у випадку інституту держави).

Дослідження взаємодії між елементами інституціональної системи приводить нас до необхідності реконструкції механізму рушійних сил реалізації інституціональної інтеракції. У даному контексті частково можливо спиратися на підхід В. Голубь, яка в цілому характеризує інституціоналізацію інтеракцій держави і суспільства як основу формування ефективної держави. Професор В. Голубь виокремлює “інституціоналізацію нового рівня суспільно-політичних відносин у системі публічного управління – формування нових інституціональних рамок інтеракцій держави і суспільства, що впливає на переформатування офіційно закріплених систем влади, політики і управління за рахунок представництва громадянських інтересів, формування нових політико-управлінських систем, органів завданням яких є представництво і відстоювання інтересів громадянського суспільства, формування суб’єктності неполітичних акторів у сфері політики і управління” [2, с. 13]. Однак, на нашу думку, при цьому не слід забувати про те, що між державою і громадянським суспільством має зберігатися певна дистанція у відносинах управління, оскільки інакше ми ризикуємо зіткнутися або з деволуцією інститутів управління, або етатизацією інститутів громадянського суспільства.

Аналізуючи стратегічний вимір конструювання інституціональної структури владних відносин, ми, як правило, в аспекті постановки цілей подальшого розвитку, відзначаємо необхідність реформування існуючої системи управління. Одним з подібних прикладів можливо назвати Стратегію реформування державного управління України на 2022-2025 рр., яка була схвалена 21 липня 2021 р.

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

розпорядженням Кабінету Міністрів України № 831-р. У стратегії серед очікуваних результатів проведення реформи виокремлюється розбудова ефективних і підзвітних громадянам державних інституцій, які формують державну політику та успішно її реалізують для сталого розвитку держави [3]. Досягнення вказаних результатів є необхідним не лише для виконання завдань, поставлених її розробниками перед структурами, що відповідальні за певний елемент впровадження Стратегії, але головним чином є важливим з огляду на мету вищого порядку. В даному випадку такою метою є побудова в Україні спроможної сервісної та цифрової держави, яка забезпечує захист інтересів громадян на основі європейських стандартів та досвіду [3].

Таким чином, ми форматуємо систему реалізації владних відносин, базуючись на критерії інституалізації ключових її параметрів: суб'єктів, взаємодії між ними, стратегії розвитку означених явищ і процесів. Особливе значення має розробка теоретико-методологічних засад і практичне обґрунтування інституціональної парадигми реалізації державної влади в системі публічного управління в контексті сучасних викликів і загроз для національної безпеки держави.

Список використаних джерел

1. Рось О. Поняття та сутність нормативно-правового забезпечення інституційної спроможності представницьких органів місцевого самоврядування. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 18. С. 97-100. DOI: 10.32702/2306-6814.2019.18.97
2. Голубь В. Інституціоналізація інстеракцій держави і суспільства як основа формування ефективної держави. *Актуальні проблеми державного управління*. 2021. № 1(59). С. 8-16.
3. Стратегія реформування державного управління України на 2022-2025 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-%D1%80#n9> (дата звернення: 25.11.2023)

Бищенко Г.М.,
аспірантка кафедри публічного управління та адміністрування,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі

ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕФОРМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ТА НАДАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВІЙНИ

Складовою Національного плану дій з реформування системи охорони здоров'я в Україні стала Національна стратегія реформування системи охорони здоров'я в Україні на період 2015-2020 роки (Стратегія), затверджена програмою діяльності КМУ (постанова Верховної Ради України від 11 грудня 2014 р. №26-VIII) та Указом Президента України від 30 вересня 2019 р. 722/2019 «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2030». Стратегія являє собою рамковий документ, який формує бачення, контекст, пріоритети, завдання, принципи, подальші кроки реформування вітчизняної системи охорони здоров'я. Стратегія є основою для прийняття рішень та розробки політики щодо бюджетних ресурсів та фінансування у сфері охорони здоров'я. Наразі триває розробка Стратегії розвитку системи охорони здоров'я до 2030 р. (проект).

На думку Т. О. Бойко, заступника голови Національна служба здоров'я України (НСЗУ), яка займала посаду до вересня 2023 року, у реформуванні медичної реформи за 5 років Україна зробила потужні кроки. З'явилась «Програма медичних гарантій», яка визначає перелік та обсяг медичних послуг та лікарських засобів, що надаються на безоплатній основі населенню, за рахунок бюджетних коштів. Така програма дає і пацієнтам і закладам охорони здоров'я єдині прозорі правила функціонування в системі. Забезпечує єдиний підхід до контрагування закладів різних форм власності (і комунальних, і приватних), екстериторіальність надання послуг для пацієнтів, а для закладів - управлінську та фінансову незалежність. Заклади тепер працюють за контрактами, в яких чітко описані перелік та обсяг медичних послуг, які вони мають надати пацієнту в рамках державного фінансування.

Програма доступні ліки була оновлена. Щороку програма розширюється новими напрямками і у роки війни продовжила працювати. 2019 рік – 258 препаратів: серцево-судинні захворювання, бронхіальна астма, діабет II типу. 2020 рік – 264 препарати: профілактика інсультів та інфарктів. 2021 рік – 354 препарати: інсуліни, розлади психіки та поведінки, епілепсія. 2022 рік – 401 препарат: хвороба Паркінсона, хронічне обструктивне захворювання легень. 2023 рік – 435 препаратів: імуносупресивні препарати, тест-смужки для людей з інсулінозалежним діабетом, знеболювальні для паліативних пацієнтів.

Впродовж останніх трьох років з'явилась система моніторингу виконання умов договору НСЗУ із медзакладами. Моніторинг проводиться у закладах, які за результатами розрахунку систем показників мають ознаки наявності ризиків у роботі медичних закладів [1].

В галузі охорони здоров'я головними нормативно-правовими змінами під час війни стали прийняття законів України «Про систему громадського здоров'я», норми якого спрямовані на підвищення ефективності профілактики хвороб серед населення, та закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення надання медичної допомоги», який скасовує застарілий поділ медичної допомоги на первинну, вторинну і третинну й натомість запроваджує первинну, спеціалізовану, екстрену, реабілітаційну та паліативну допомогу, що відповідає вимогам європейського законодавства.

28 лютого 2023 року постановою Кабінету Міністрів України № 174 «Деякі питання організації спроможної мережі закладів охорони здоров'я» вступив в дію третій етап медичної реформи – інфраструктурний, метою якого є укомплектування медичних закладів. Інфраструктурний етап медреформи передбачає поділ медзакладів на три типи: загальні, кластерні, надкластерні. В кожній області планується створити госпітальний округ, в його межах – госпітальні кластери. 26 травня Кабінет Міністрів України затвердив план заходів щодо реформування медико-соціальної експертизи в Україні. Ціллю реформи є зміна підходу до оцінки та забезпечення потреб людей з обмеженням повсякденного функціонування [2].

Згідно постанови Кабінет Міністрів України від 09.06.2023 № 583 «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 27 лютого 2019 р. №136 і від 28 липня 2021 р. № 854» Національна служба здоров'я України відшкодуватиме лікарські засоби за програмою реімбурсації «Доступні ліки» лише за електронним рецептом. Винятком на весь період воєнного стану лишаються прифронтові і тимчасово окуповані території [3].

Для ефективнішого використання існуючого потенціалу й забезпечення ефективної системи охорони здоров'я України необхідні стратегічні комплексні дії на національному рівні. Розвиток електронних послуг у медичній галузі є вирішальним для досягнення таких довгострокових цілей, як доступність медичних послуг, управління якістю та ефективністю системи охорони здоров'я.

Для напрямів реалізації фінансового механізму забезпечення охорони здоров'я ключовими можна виділити наступні шляхи розвитку: формування чіткого та прозорого механізму надання та фінансування гарантованих медичних послуг, залучення міжнародної фінансової допомоги; розвиток інвестицій в інфраструктуру та використання механізму державно-приватного партнерства; врегулювання на державному рівні порядку використання місцевих бюджетних ресурсів для фінансування закладів охорони здоров'я.

Список використаних джерел

1. Національна служба здоров'я України. URL: <https://www.nszu.gov.ua> (дата звернення: 03.12.2023)
2. Доронцева Є. Реформи у рік війни: дев'ять сфер, які зазнали найбільших змін у 2022 році. URL: <https://voxukraine.org/reformy-u-rik-vijny-dev-yat-sfer-yaki-zaznaly-najbilshyh-zmin-u-2022-rotsi> (дата звернення: 03.12.2023)
3. Огляд законодавчих змін. UNHCR Ukraine. URL: https://www.unhcr.org/ua/wp-content/uploads/sites/38/2023/09/MLU_Jul_2023_UKR.pdf (дата звернення: 03.12.2023)

Бобир Р.Б.,

здобувач вищої освіти II (магістерського) рівня вищої спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»
Заклад вищої освіти «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая»

Науковий керівник: Москалець І.М., викладач
Чернігівський інститут інформації, бізнесу і права ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая»
м.Чернігів

РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ У МЕХАНІЗМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Публічне управління є складним процесом, який передбачає взаємодію різних суб'єктів, зокрема органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських організацій та ЗМІ. Громадські організації та ЗМІ відіграють важливу роль у механізмі публічного управління, забезпечуючи прозорість, відповідальність та підзвітність органів влади.

Громадські організації є недержавними організаціями, які створюються громадянами для задоволення їхніх спільних інтересів. Вони відіграють важливу роль у механізмі публічного управління, зокрема у таких аспектах, як:

- **Захист прав та інтересів громадян.** Громадські організації виступають захищати права та інтереси громадян, які не можуть бути захищені державою самостійно. Наприклад, громадські організації можуть виступати за захист прав людини, прав споживачів тощо.
- **Контроль за діяльністю органів влади.** Громадські організації можуть контролювати діяльність органів влади, у тому числі шляхом проведення моніторингу, інформування громадськості про порушення та звернення до суду.

- Участь у процесі прийняття рішень. Громадські організації можуть брати участь у процесі прийняття рішень органами влади, зокрема шляхом надання пропозицій, участі у консультаціях та громадських обговореннях.

Громадські організації відіграють критичну роль у встановленні спрямованості та якості публічної політики. Їхня участь у процесах прийняття рішень сприяє забезпеченню представництва інтересів громадян. Дослідження показують, що партнерство між урядом і громадським сектором позитивно впливає на якість управління та розвиток громад.

ЗМІ відіграють важливу роль у механізмі публічного управління, зокрема у таких аспектах:

- Інформування громадськості. ЗМІ інформують громадськість про діяльність органів влади, а також про важливі суспільні проблеми. Це сприяє підвищенню рівня обізнаності громадян про процеси, що відбуваються в суспільстві.

- Контроль за діяльністю органів влади. ЗМІ можуть контролювати діяльність органів влади, у тому числі шляхом розслідування порушень та інформування громадськості про них.

- Формування громадської думки. ЗМІ можуть формувати громадську думку щодо важливих суспільних проблем. Це може впливати на прийняття рішень органами влади.

ЗМІ, як четвертий стовп публічного управління, відіграють досить важливу роль. Їхня здатність широко висвітлювати питання громадського значення та контролювати дії владних структур є ключовою для забезпечення прозорості та відкритості управління.

Ефективна взаємодія громадських організацій та ЗМІ з органами державної влади та місцевого самоврядування є важливою умовою для забезпечення прозорості, відповідальності та підзвітності органів влади.

Для підвищення ефективності взаємодії громадських організацій та ЗМІ з органами державної влади та місцевого самоврядування необхідно:

- Забезпечити доступ громадських організацій та ЗМІ до інформації органів влади.
- Створити механізми для участі громадських організацій та ЗМІ у процесі прийняття рішень.
- Забезпечити підтримку діяльності громадських організацій та ЗМІ з боку органів влади та місцевого самоврядування.

В Україні спостерігається тенденція до зростання ролі громадських організацій та ЗМІ у механізмі публічного управління. Це пов'язано з такими факторами:

- Розвиток громадянського суспільства. Громадські організації відіграють важливу роль у розвитку громадянського суспільства, яке є основою демократичного суспільства.
- Посилення ролі ЗМІ. ЗМІ стають все більш важливим джерелом інформації для громадян.
- Глобалізація. Громадські організації та ЗМІ все частіше співпрацюють з міжнародними організаціями та ЗМІ.

У майбутньому роль громадських організацій та ЗМІ у механізмі публічного управління буде продовжувати зростати. Це сприятиме підвищенню ефективності публічного управління та забезпеченню демократичних цінностей у суспільстві.

Висновки. Громадські організації та ЗМІ відіграють важливу роль у механізмі публічного управління. Вони забезпечують прозорість, відповідальність та підзвітність органів влади, сприяють захисту прав та інтересів громадян, а також формуванню громадської думки.

Для підвищення ефективності взаємодії громадських організацій та ЗМІ з органами державної влади та місцевого самоврядування необхідно забезпечити доступ громадських організацій та ЗМІ до інформації органів влади, створити механізми взаємодії громадських організацій із засобами масової інформації, а також цих двох суб'єктів з органами державної влади.

Список використаних джерел

1. Агранат Ю. А. Роль громадських організацій у публічному управлінні: теоретико-правові аспекти . *Право України*. 2019. № 5. С. 12-17.
2. Гончарук О. М. Взаємини органів державної влади та громадських організацій в Україні. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2018. № 2. С. 103-112.
3. Палієнко В. О. Роль громадських організацій у публічному управлінні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв України*. 2020. № 2. С. 119-127.
4. Ситник С. В. Інструменти та механізми вироблення й впровадження публічної політики в Україні. *Публічне управління та адміністрування: теорія та практика*. 2021. № 1. С. 170-183.
5. Шляхтун П. П. Громадське суспільство та громадянська активність: теоретико-методологічні аспекти. *Публічне управління та адміністрування: теорія та практика*. 2019. № 1. С. 12-23.

Брачун В.В.

здобувач вищої освіти II (магістерського) рівня вищої спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»
Заклад вищої освіти «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая»

Науковий керівник: Москалець І.М., викладач
Чернігівський інститут інформації, бізнесу і права ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая»
м. Чернігів

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У СПРИЯННІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Корупція є однією з найбільших проблем, які має Україна. Вона негативно впливає на всі сфери суспільного життя, зокрема на економіку, політику, правосуддя та соціальну сферу; вона не лише підриває принципи справедливості та етичності, але й серйозно загрожує сталому соціально-економічному розвитку України; вона стримує економічний розвиток, призводить до зростання нерівності, підриває довіру до інститутів влади та негативно впливає на якість життя громадян.

На сьогоднішній день у нас є обов'язок змінити цю ситуацію, і міжнародні організації виявляються нашими стратегічними союзниками у цьому напрямі.

Для подолання корупції в Україні необхідно комплексне впровадження ефективних антикорупційних заходів. Важливу роль у цьому процесі відіграють міжнародні організації.

Міжнародні організації здійснюють діяльність у таких основних напрямках у сфері протидії корупції в Україні:

- Розробка нормативно-правової бази

Міжнародні організації надають Україні допомогу у розробці та впровадженні антикорупційних законів та інших нормативно-правових актів. Зокрема, вони допомагали Україні у розробці та прийнятті таких

антикорупційних законів, як Закон України "Про запобігання корупції", Закон України "Про Національне антикорупційне бюро України" та Закон України "Про Національне агентство з питань запобігання корупції".

- Створення ефективних антикорупційних інституцій

Міжнародні організації допомагають Україні у створенні та розвитку ефективних антикорупційних інституцій, таких як Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) та інші. Зокрема, вони надають допомогу у розбудові кадрового потенціалу цих інституцій, розвитку їхньої матеріально-технічної бази та впровадженні сучасних антикорупційних інструментів.

- Підвищення обізнаності суспільства про корупцію

Міжнародні організації проводять інформаційні кампанії з метою підвищення обізнаності суспільства про корупцію та її негативні наслідки. Вони також сприяють розвитку громадянського суспільства та активної участі громадян у процесах протидії корупції.

Однак, незважаючи на певні досягнення, корупція в Україні залишається серйозною проблемою. Для її подолання необхідно продовжувати ефективну діяльність міжнародних організацій у співпраці з українськими органами влади та громадськими організаціями.

Для подальшого розвитку співробітництва міжнародних організацій і України у сфері протидії корупції необхідно:

- Забезпечити постійний політичний діалог між Україною та міжнародними організаціями з питань протидії корупції.
- Узгодити пріоритети та напрями співробітництва у сфері протидії корупції.
- Підвищити ефективність використання фінансової та технічної допомоги міжнародних організацій.

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

- Сприяти підвищенню обізнаності суспільства про корупцію та її негативні наслідки.

Виконання цих рекомендацій сприятиме ефективній реалізації антикорупційної політики в Україні та подолання корупції як суспільної проблеми.

Отже, міжнародні організації відіграють важливу роль у сприянні протидії корупції в Україні. Вони надають Україні фінансову, технічну та експертну допомогу у розробці та реалізації антикорупційної політики.

Для подальшого розвитку співробітництва міжнародних організацій і України у сфері протидії корупції необхідно забезпечити постійний політичний діалог, узгодити пріоритети та напрями співробітництва, підвищити ефективність використання фінансових ресурсів на боротьбу з корупцією.

Список використаних джерел

1. Абрамова О. В. Роль міжнародних організацій у протидії корупції в Україні . *Актуальні проблеми державного управління*. 2022. № 2. С. 12-17.
2. Білик С. В. Міжнародне співробітництво України у сфері протидії корупції . *Публічне управління та адміністрування: теорія та практика*. 2022. № 1. С. 174-183.
3. Гончарук О. М. Діяльність міжнародних організацій у протидії корупції в Україні. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2021. № 4. С. 103-112.
4. Корупція в Україні: стан та перспективи протидії / А. В. Омельченка. – К.: Національний інститут стратегічних досліджень, 2022. 200 с.
5. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text
6. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1701-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>

Брика О.М.

здобувач вищої освіти II (магістерського) рівня вищої спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»
Заклад вищої освіти «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая»

Науковий керівник: Москалець І.М. викладач,
Чернігівський інститут інформації, бізнесу і права ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая»
м.Чернігів

КАДРОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ

Кадровий потенціал публічної служби є одним із найважливіших факторів ефективного функціонування державного управління. Він визначає здатність публічної служби забезпечувати виконання завдань та функцій держави, а також досягнення її цілей.

Стан кадрового потенціалу публічної служби в Україні є складним і суперечливим. З одного боку, в останні роки в Україні було проведено ряд реформ, спрямованих на підвищення якості кадрового забезпечення публічної служби. Зокрема, було введено єдину систему професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців, а також розроблено нову модель державної служби.

З іншого боку, існує ряд проблем, які перешкоджають ефективному кадровому забезпеченню публічної служби. До основних проблем можна віднести:

- 1) низький рівень оплати праці державних службовців (Таблиця 1).

Як видно з таблиці, рівень оплати праці державних службовців в Україні за останні роки поступово зростає. У 2023 році посадовий оклад державного службовця першої категорії становить 13 000 гривень, другої категорії - 11 000 гривень, третьої категорії - 9 000 гривень.

Таблиця 1. Рівень оплати праці державних службовців в Україні за останні роки [1]

Рік	Посадовий оклад державного службовця першої категорії	Посадовий оклад державного службовця другої категорії	Посадовий оклад державного службовця третьої категорії
2020	10 200 гривень	8 400 гривень	6 600 гривень
2021	11 000 гривень	9 200 гривень	7 400 гривень
2022	12 000 гривень	10 000 гривень	8 000 гривень
2023	13 000 гривень	11 000 гривень	9 000 гривень

Водночас, рівень оплати праці державних службовців в Україні залишається нижчим, ніж у багатьох інших країнах Європи. Наприклад, у Польщі посадовий оклад державного службовця першої категорії становить близько 25 000 гривень, другої категорії - близько 20 000 гривень, третьої категорії - близько 15 000 гривень.

Низький рівень оплати праці державних службовців є однією з основних проблем кадрового забезпечення публічної служби в Україні. Він негативно впливає на мотивацію державних службовців, а також на привабливість державної служби для молодих фахівців.

2) відсутність належної системи мотивації та стимулювання державної служби;

3) недосконалість системи професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців;

4) недостатній рівень прозорості та відкритості кадрового процесу;

5) корупція в кадровій сфері.

Ці проблеми негативно впливають на ефективність роботи публічної служби, а також на довіру громадян до держави. Також ці фактори призводять до, так званого, «кадрового голоду». Так, кількість вакансій на посадах державної служби в Україні за останні роки поступово зростає. У 2020 році кількість вакансій становила близько 10 000, у 2021 році - близько 12 000, у 2022 році - близько 15 000. У 2023 році, станом на 2 серпня, кількість вакансій становила

близько 17 000.

Зростання кількості вакансій на посадах державної служби в Україні може бути пов'язано з наступними факторами:

- розширення державної служби в Україні. У ході реформи державної служби в Україні було створено ряд нових органів виконавчої влади, а також збільшено штати в існуючих органах;

- збільшення обсягу роботи державних службовців. В умовах війни в Україні державним службовцям доводиться виконувати додаткові завдання, пов'язані з координацією діяльності органів влади, наданням допомоги громадянам, а також з відновленням інфраструктури;

- зниження рівня мотивації державних службовців. Низький рівень оплати праці, відсутність належної системи мотивації та стимулювання державної служби, а також корупція в кадровій сфері негативно впливають на мотивацію державних службовців, що призводить до їхнього звільнення з державної служби.

Зростання кількості вакансій на посадах державної служби в Україні є позитивним явищем, оскільки створює можливості для працевлаштування молодих фахівців і сприяє підвищенню ефективності державної служби. Однак, для того, щоб це зростання було стійким і позитивним, необхідно вжити заходів щодо вирішення проблем, які негативно впливають на мотивацію державних службовців [2].

Для вирішення проблем кадрового забезпечення публічної служби необхідно вжити комплексу заходів, зокрема:

- підвищити рівень оплати праці державних службовців;

- впровадити ефективну систему мотивації та стимулювання державної служби;

- вдосконалити систему професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців;

- підвищити прозорість та відкритість кадрового процесу;

- посилити боротьбу з корупцією в кадровій сфері.

Реалізація цих заходів дозволить підвищити якість кадрового потенціалу

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

публічної служби, що призведе до підвищення ефективності державного управління та посилення довіри громадян до держави.

Кадровий потенціал публічної служби є важливим фактором ефективного функціонування державного управління. Для підвищення якості кадрового забезпечення публічної служби необхідно вжити комплексу заходів, спрямованих на підвищення рівня оплати праці державних службовців, впровадження ефективної системи мотивації та стимулювання державної служби, вдосконалення системи професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців, підвищення прозорості та відкритості кадрового процесу, посилення боротьби з корупцією в кадровій сфері.

Список використаних джерел

1. Офіційний веб-сайт Національного агентства з питань державної служби України. URL: nads.gov.ua
2. «Кадровий голод». Як війна змінила ринок праці в Україні і куди поділись безробітні. URL: bin.ua/top/292808-kadrovij-golod-yak-vijna-zminila-rinok-praci-v.html
3. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII. Відомості Верховної Ради, 2016, № 4, ст.43; у редакції від 19.10.2023 р.
4. Баранова В. А. Кадровий потенціал державної служби: сутність, структура, фактори формування. *Публічне управління та адміністрування: теорія і практика*. 2019. № 2. С. 3-12.
5. Мазур В. С. Кадровий потенціал державної служби в Україні: проблеми та перспективи розвитку. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2020. № 4. С. 24-37.

Бурчак О.Я,
аспірант кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування,
Державний університет «Житомирська політехніка»
вул. Чуднівська, 103, м. Житомир 10005,
<https://orcid.org/0009-0009-8588-4776>

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГЛОБАЛЬНИХ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ

Ніде процеси економічного розмежування не просунулися так далеко як у фінансовому секторі. З середини 1980-х років на міжнародних фінансових ринках відбуваються фундаментальні структурні зрушення, зумовлені політичними процесами дерегуляції, розвитком інформаційно-комунікаційних технологій та змінами в поведінці учасників ринку. В основі цього лежить зростання важливості торгівлі цінними паперами порівняно з традиційним кредитним бізнесом. Довгострокові відносини між кредиторами та боржниками в міжнародних фінансових операціях все частіше замінюються анонімними та короткостроковими угодами.

Короткострокові варіанти обміну капіталом у вигляді специфічних продуктів, якими можна торгувати по всьому світу і протягом дня. Саме у фінансовому секторі "необмежений" капіталізм, найімовірніше, став реальністю.

З неоліберальної точки зору і з точки зору глобально орієнтованих гравців ринку, глобалізація фінансових ринків призводить до ретельної бажаного "дисциплінування" політики економікою. Якщо відсоткові ставки та обмінні курси більше не встановлюються політично національними інституціями, а формуються на глобальних ринках під впливом суб'єктивних очікувань прибутковості, національні держави будуть піддаватися критиці за експансивну фіскальну політику або високі державні видатки.

Це може призвести до погіршення фіскальної політики або високого державного боргу - наприклад, через втечу капіталу, падіння обмінних курсів або зростання відсоткових ставок. За словами Рольфа Е. Бройера, голови правління Deutsche Bank, відкритий капітал звільняє приватних інвесторів від патерналізму національної держави. Тому що остання більше не має привілейованого доступу до національних заощаджень, але тепер може конкурувати з іншими державними та приватними боржниками у боротьбі за глобальні заощадження, інвесторам більше не доведеться керуватися доступними їм можливостями інвестування та можливостями дохідності, наданими їм їхнім урядом - скоріше, урядова політика має бути орієнтована на бажання інвесторів. У своїй ролі "п'ятої влади" фінансові ринки приречені зобов'язувати політиків виконувати бажання інвесторів, а отже, і, таким чином, електорату [1]. Ще століття тому Макс Вебер вважав, що сильний внутрішній ринок капіталу як політичний інструмент у боротьбі за міжнародне панування власної нації, як інструмент забезпечення "пріоритету політики над економікою". З неоліберальної точки зору, однак, зв'язок між політикою та економікою є протилежним: Національна держава несе основну відповідальність за те, щоб її власний фінансовий центр не відставав у міжнародній конкуренції за мобільний капітал. У цій ліберальній перспективі роль держави полягає, щонайбільше, у забезпеченні інфраструктури, необхідної вітчизняним виробникам для успіху на міжнародній арені, або забезпечити вітчизняним інвесторам у всьому світі вільний доступ до найпривабливіших фінансових продуктів [2].

Однак за останні два десятиліття віра в раціональність санкційної сили фінансових ринків неодноразово піддавалася сумніву. Банкрутства і неплатоспроможність міжнародних банків, та передусім фінансові та валютні кризи, такі як латиноамериканська боргова криза, неодноразово підривали цю віру.

Економічна криза початку 1980-х років та крах деяких азійських економік у 1997 та 1998 роках зосередили увагу не стільки на можливостях, скільки на ризиках "розв'язаних" фінансових ринків.

Ліві критики "панування фінансових ринків чи фінансових корпорацій?" [3] скаржаться на руйнівний вплив фінансового капіталу в країнах з перехідною економікою та країнах, що розвиваються, і на видиму асиметрію влади між західними інвесторами та країнами-реципієнтами.

Банки, страхові компанії та інвестиційні фонди, які за останні двадцять років стали стратегічно важливими як капітальні та інституційні інвестори, визначаються як справжні винуватці минулих фінансових та валютних криз. Як учасники ринку, що мають право розпоряджатися великими обсягами капіталу, але водночас з короткостроковою інвестиційною стратегією та високими очікуваними доходами, вони вкладали значні кошти в перспективні ринки, що розвиваються, в Азії та Латинській Америці, але швидко виводили свій капітал при перших ознаках валютної кризи[5].

Результатом стала спіраль девальвації, інфляції та масового безробіття серед внутрішнього населення. Навіть "просвітлені" спекулянти і фондові менеджери, такі як Джордж Сорос - припущення неокласичної економіки про те, що фінансові ринки мають тенденцію повертатися до рівноваги самостійно, подібно до руху маятника, тепер вважають спростованим.

"Замість того, щоб діяти як маятник, фінансові ринки останнім часом більше нагадують руйнівну кулю: Вони спричиняли крах однієї економіки за іншою" [4]. Зараз важливо визнати нестабільність, притаманну дуже мобільній і динамічній природі фінансових операцій.

Нестабільність, притаманна фінансовим транзакціям. Коли учасники ринку намагаються передбачити майбутні прибутки і збитки у своїх поточних рішеннях, прорахунки неминучі. Індивідуальні помилки можуть стати колективними через

стадну поведінку учасників ринку і поширитися на міжнародному рівні - нещодавні кризи переконливо продемонстрували ці ланцюжки ефектів.

Список використаних джерел

1. Adam, Christopher, Paul Collier, and Victor A.B. Davies. 2008. Postconflict Monetary Reconstruction. *The World Bank Economic Review* 22, no. 1: 87-112.
2. Addison, Tony, Philippe Le Billon and S. Mansoob Murshed. 2001. Finance in Conflict and Reconstruction. Helsinki: UNU/WIDER, Discussion Paper no. 2001/44.
3. Addison, Tony and S. Mansoob Murshed. 2003. Debt Relief and Civil War. *Journal of Peace Research* 40, no. 2: 159–176.
4. Alvarez-Plata, Patricia and Tilman Brück. 2008. External Debt in Post-Conflict Countries. *World Development* 36, no. 3: 485-504

Венгер І.В.

аспірант Національного університету
«Чернігівська політехніка», м. Чернігів

ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ЩОДО ПІДТРИМКИ ТА РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Рівень здоров'я населення країни значно впливає на процеси і результати її економічного, соціального та культурного розвитку, демографічну ситуацію і стан національної безпеки. Сучасний стан громадського здоров'я в Україні характеризується як кризовий. Тривалий час спостерігається стійка тенденція до зниження рівня здоров'я працездатного населення України. Така ситуація привела до того, що на сьогодні в державі середня тривалість життя громадян на 10-12 років нижча, ніж у країнах Європейського Союзу, а передчасна смертність, особливо серед чоловіків працездатного віку, є вищою в 3-4 рази. В

Україні зафіксовано один з найвищих у світі показників природного зменшення населення (6,4 на тисячу осіб). За останні 15 років внаслідок депопуляції чисельність населення України скоротилась більше як на 5 мільйонів осіб [1].

Незадовільний стан здоров'я негативно впливає на якість і продуктивність праці, реалізацію основних функцій життєдіяльності працездатного населення. Зростання макроекономічних показників, на жаль, не супроводжується покращенням здоров'я працездатного населення, а це в кінцевому підсумку призводить до економічних та соціальних втрат [2].

Здоров'я працівників є важною передумовою високої продуктивності праці, підвищення добробуту населення та економічного розвитку країни. Тому держава при формуванні і реалізації соціальної політики повинна приділяти велику увагу охороні здоров'я працездатного населення країни.

У ході адміністративної реформи в Україні передбачалося здійснити ряд заходів, спрямованих на якісне поліпшення організації публічної влади на місцевому рівні. Метою цього реформування є оптимізація структури управління на регіональному рівні, прийняття управлінських рішень, максимально наближених до реальних потреб населення, удосконалення механізму взаємодії між органами місцевого самоврядування та місцевими державними адміністраціями.

До питань, які потребують першочергового вирішення для покращення процесу управління в сфері охорони здоров'я можна віднести такі:

- запровадження механізмів відповідальності місцевих органів влади за свою діяльність, насамперед, перед населенням відповідних територій за стан справ, що стосуються реалізації громадянами права на охорону здоров'я;

- виключення можливості дублювання функцій та повноважень, виходячи винятково з меж своєї компетенції, що призводить до безвідповідальності керівників відповідних органів управління;

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

- узгодження повноважень та функцій щодо надання державних (управлінських) та громадських послуг населенню органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, виходячи з принципу субсидіарності, визначення переліку послуг, що надаються за рахунок бюджетних коштів і на платній основі;

- урегулювання правового режиму майна, що перебуває у спільній власності територіальних громад, зокрема закладів охорони здоров'я, що перебувають у комунальній власності, з метою вдосконалення механізму управління цими закладами органами муніципального управління.

Ураховуючи стратегічне значення сфери охорони здоров'я для розвитку економіки України, зміцнення безпеки держави та поліпшення здоров'я населення, а також зважаючи на необхідність вжиття невідкладних заходів щодо комплексного розв'язання проблем даної сфери реформування має охоплювати фінансово-економічну, організаційно-управлінську, нормативно-правову сферу та механізми оптимізації діяльності громадської охорони здоров'я [3].

Найбільш ефективним шляхом покращення фінансування сфери охорони здоров'я у більшості країн світу вважають відмову від суто бюджетного фінансування і перехід на модель медичного страхування (приватного (добровільного) чи обов'язкового). Основною перевагою запровадження обов'язкового соціального медичного страхування (ОСМС), є цільовий характер внесків. Це забезпечує зміцнення фінансової бази сфери охорони здоров'я і високий ступінь солідарності, незалежно від фінансових можливостей особи. Проте до сьогодні в Україні залишається невирішеним і потребує доопрацювання ряд ключових галузевих та позагалузевих проблем, що суттєво ускладнює запровадження ОСМС найближчим часом.

Відтак, етапу реформування української сфери охорони здоров'я шляхом запровадження ОСМС має передувати значна підготовча робота щодо

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

підвищення ефективності функціонування існуючої системи з паралельним сприянням розвитку добровільного медичного страхування.

Отже, державну політику в царині фінансово-економічного забезпечення сфери охорони здоров'я слід проводити з урахуванням того, що сучасні механізми фінансування охорони здоров'я повинні забезпечувати:

- доступність медичної допомоги та медичного обслуговування для усього населення країни, особливо бідних та вразливих верств;
- можливість перерозподілу ресурсів з метою оптимального задоволення виникаючих потреб у відповідних ланках сфери охорони здоров'я;
- застосування стимулів для ефективної організації та надання послуг охорони здоров'я;
- виділення ресурсів надавачам залежно від якості та обсягів наданих ними послуг і у відповідності з потребами населення.

Список використаних джерел

1. Звіти Державної казначейської служби України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannyaderzhavnogo-byudzhetu>
2. Україна: огляд реформи фінансування системи охорони здоров'я 2016–2019: Спільний звіт ВООЗ та Світового банку. URL: http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0018/425340/WHO-WB-Joint-Report_UKR_Full-report_Web.pdf?ua=1&fbcl
3. Оцінка медичної сфери в Україні (21–29 травня 2019 року). URL: http://ratinggroup.ua/research/ukraine/ocenka_medicinskoj_sfery_v_ukraine_21-29_maya_2019_goda.html

Гаврилечко Ю.В. к.н. з держ.упр.,
доцент кафедри національної безпеки,
менеджменту та публічного адміністрування
Чернігівського інституту інформації, бізнесу і права ЗВО «МНТУ».

ОРГАНИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ: ЗМІНИ ФУНКЦІЙ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Сучасна парадигма публічного управління та адміністрування повинна бути орієнтована на результати, забезпечувати відкритість та прозорість процесів, враховувати потреби та інтереси громадян, бути ефективною та ефективною в управлінні ресурсами та фінансами. Вона має базуватися на принципах демократії, правової держави, громадської участі та співпраці, інноваційності та постійного покращення якості послуг, які надаються громадянам. Також важливими складовими сучасної парадигми є цифровізація та використання сучасних технологій в управлінні та адмініструванні, забезпечення сталого розвитку та збереження природних ресурсів.

Особливість роботи органів місцевого самоврядування, як окремого кластеру в системі публічного управління та адміністрування, в період дії правового режиму воєнного стану потребує надання додаткових повноважень та розробки механізмів їх реалізації.

З ухваленням у травні 2022 року Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану» [1] компетенція сільських, селищних, міських голів на час дії воєнного стану була суттєво розширена шляхом надання їм повноважень одноособово ухвалювати рішення щодо:

1. звільнення земельних ділянок комунальної власності від незаконно розміщених тимчасових споруд;
2. обстеження будівель і споруд, пошкоджених внаслідок бойових дій;

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

3. демонтажу будівель і споруд, які за результатами обстеження визнані аварійно небезпечними і такими, що становлять загрозу життю людей;
4. передачі коштів з відповідного місцевого бюджету на потреби Збройних Сил України та/або для забезпечення заходів правового режиму воєнного стану;
5. створення установ з надання безоплатної первинної правової допомоги, призначення на посади і звільнення з посад керівників таких установ;
6. боротьби зі стихійним лихом, епідеміями, епізоотіями;
7. поводження з небезпечними відходами тощо.

Як можна побачити, із семи нових категорій повноважень, безпосередньо дотичними саме до проблем, що можуть виникнути через війну, є лише дві (визначені у пп. 2 та 4) і опосередковано дотичною – лише одна категорія (п.3), яка фактично є логічним продовженням попередньої. Чотири з семи категорій повноважень жодного відношення до функціонування органів місцевого самоврядування під час війни не мають. Водночас, поза увагою законотворців залишились аспекти оцінки пошкодженого впродовж бойових дій майна громадян, фінансування компенсаційних виплат з місцевих бюджетів через такі пошкодження, створення системи безоплатної допомоги в натуральному вигляді тимчасово переміщеним особам та постійним членам громад тощо.

Наразі повноваження органів місцевого самоврядування визначаються Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» [2]. Дія його повноважень триватиме впродовж всього періоду воєнного стану та ще за шість місяців з дня припинення або скасування воєнного стану в Україні, як це зазначено у прикінцевих положеннях ухваленого в травні 2023 року Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» [3].

За період повномасштабного вторгнення російських військ в Україну з 24.02.2022 року й дотепер у базовий закон, що визначає повноваження органів місцевого самоврядування законодавці вносили зміни тринадцять разів. Кожна з

цих змін не була пов'язано із попередньою ані ідеологічно, ані методологічно, ані функціонально.

Методологічне забезпечення функціонування органів місцевого самоврядування на період дії правового режиму воєнного стану має розширюватись та доповнюватись з огляду на нові завдання, що постають перед місцевою владою через війну. До розробки нормативно-правових актів варто залучати як представників органів місцевого самоврядування, військових та військово-цивільних адміністрацій, так і наукову спільноту. Лише спільна робота на межі використання різних світоглядних, парадигмальних та побутово-практичних підходів дасть змогу вибудувати найбільш ефективну, раціональну та адекватну поточним викликам систему роботи місцевої влади під час війни.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану : Закон від 12.05.2022 № 2259-IX // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-20#Text> (дата звернення: 30.11.2023)
2. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон у редакції від 03.08.2023 № 280/97-ВР // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 30.11.2023)
3. Про службу в органах місцевого самоврядування : Закон від 02.05.2023 № 3077-IX // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3077-20#Text> (дата звернення: 30.11.2023)

Гайдук А.В.

аспірант ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет імені
академіка Юрія Бугая», м. Київ

НОВІТНІ МЕТОДИ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ НА РІВНІ МІСЦЕВИХ ІНІЦІАТИВ

У сучасному світі швидких змін та глобальних викликів, інноваційні підходи до публічного управління набувають особливої актуальності. Це стосується не лише загальнонаціонального рівня, але й місцевих проектів, де важливо забезпечити ефективність, відповідальність та відкритість управлінських процесів. Інноваційні підходи в місцевому управлінні включають в себе застосування новітніх технологій, нетрадиційних методів організації роботи, а також залучення громадян до участі у прийнятті рішень.

Основні напрямки інновацій в публічному управлінні місцевих проектів:

1. Цифровізація та використання великих даних. Цифрові технології та аналітика великих даних можуть значно підвищити ефективність управління місцевими проектами. Використання цифрових платформ для моніторингу та аналізу соціально-економічних процесів дозволяє швидко реагувати на зміни та підлаштовуватися під потреби громади.

2. Громадська участь. Залучення громадян до процесу прийняття рішень через публічні слухання, опитування, а також використання онлайн платформ для обговорення та голосування є ключовим елементом інноваційного підходу. Це сприяє підвищенню прозорості та підзвітності управління.

3. Екологічні інновації. Зосередження уваги на екологічній стійкості та впровадження "зелених" технологій у місцевих проектах є важливим кроком до сталого розвитку. Це може включати розвиток громадського транспорту, енергозбереження, а також використання відновлюваних джерел енергії.

4. Соціальні інновації. Розробка та впровадження нових соціальних програм, спрямованих на підтримку вразливих верств населення, підвищення якості освіти та охорони здоров'я. Соціальні інновації також включають забезпечення рівного доступу до муніципальних послуг для всіх груп населення.

5. Партнерство з приватним сектором. Співпраця з приватним сектором може значно підсилити потенціал місцевих інновацій. Через публічно-приватні партнерства можна залучати інвестиції, експертизу та новітні технології для реалізації місцевих проектів [1].

Крім цих основних напрямків, інновації в публічному управлінні місцевих проектів також можуть включати в себе наступні аспекти. Широке використання проектного підходу до управління. Проектний підхід передбачає чітке визначення цілей, завдань, термінів та бюджету проекту, а також ефективне управління ресурсами та ризиками.

Впровадження новітніх методів управління проектами. Органи місцевого самоврядування можуть використовувати такі методи, як управління за вартістю, управління за результатами, управління за ризиками тощо.

Створення сприятливого середовища для інновацій. Органи місцевого самоврядування повинні створювати умови для того, щоб працівники могли генерувати нові ідеї та впроваджувати інновації. Це може бути досягнуто шляхом надання працівникам необхідної підготовки та підтримки, а також шляхом створення культури відкритості та інновацій.

Впровадження інноваційних підходів до публічного управління місцевих проектів може принести ряд переваг, таких як:

1. Покращення ефективності та результативності проектів. Інноваційні підходи можуть допомогти органам місцевого самоврядування розробляти більш ефективні проекти, які відповідають потребам громади та забезпечують її підтримку.

2. Зменшення ризиків, пов'язаних з реалізацією проектів. Інноваційні підходи можуть допомогти органам місцевого самоврядування краще

прогнозувати результати проектів та розробити план дій на випадок виникнення непередбачених обставин.

3. Покращення прозорості та підзвітності органів місцевого самоврядування. Інноваційні підходи можуть допомогти органам місцевого самоврядування краще інформувати громаду про діяльність, пов'язану з реалізацією проектів [2].

Впровадження інноваційних підходів до публічного управління місцевих проектів є складним завданням, яке вимагає часу та зусиль. Однак, це завдання є важливим для забезпечення ефективного та результативного розвитку громад.

Впровадження інноваційних підходів до публічного управління місцевих проектів пов'язане з рядом викликів, таких як:

- нестача ресурсів. Органи місцевого самоврядування часто мають обмежені ресурси, що може ускладнювати впровадження інновацій.

- нестача кваліфікованих кадрів. Органи місцевого самоврядування можуть не мати достатньої кількості кваліфікованих кадрів, які могли б ефективно впроваджувати інновації.

- опір змінам. Деякі працівники органів місцевого самоврядування можуть бути не готові до змін, пов'язаних з впровадженням інновацій.

Незважаючи на ці виклики, впровадження інноваційних підходів до публічного управління місцевих проектів має ряд перспектив, таких як:

1. Покращення ефективності та результативності місцевого самоврядування. Інновації можуть допомогти органам місцевого самоврядування розробляти більш ефективні проекти, які відповідають потребам громади та забезпечують її підтримку.

2. Зменшення ризиків, пов'язаних з реалізацією проектів. Інновації можуть допомогти органам місцевого самоврядування краще прогнозувати результати проектів та розробити план дій на випадок виникнення непередбачених обставин.

3. Покращення прозорості та підзвітності органів місцевого самоврядування. Інновації можуть допомогти органам місцевого самоврядування краще інформувати громаду про діяльність, пов'язану з реалізацією проектів.

Для того, щоб подолати виклики та реалізувати перспективи впровадження інноваційних підходів до публічного управління місцевих проектів, органам місцевого самоврядування необхідно:

Розробити стратегію впровадження інновацій. Ця стратегія повинна визначати цілі, завдання, ресурси та заходи, необхідні для впровадження інновацій.

Створити сприятливе середовище для інновацій. Це означає створення культури відкритості та інновацій, а також надання працівникам необхідної підготовки та підтримки.

Поступово впроваджувати інновації. Не варто намагатися впровадити всі інновації одразу. Краще поступово впроваджувати їх, оцінюючи результати та вносячи необхідні корективи.

Впровадження інноваційних підходів до публічного управління місцевих проектів є складним завданням, але це завдання є важливим для забезпечення ефективного та результативного розвитку громад.

Отже, інноваційні підходи до публічного управління місцевих проектів можуть бути ефективним інструментом для підвищення ефективності та результативності цих проектів. Органи місцевого самоврядування можуть використовувати ці підходи для кращого розуміння потреб громади, розробки більш ефективних проектів та покращення результатів цих проектів.

Список використаних джерел

1. Баштанник В. В., Лозицька І. О. Європейський досвід трансформації систем публічного управління та можливість його впровадження в Україні. Право та державне управління. 2018. № 1(30). Т.2. С. 30-35.

2. Helmsing (Bert) A. H. J. Local Economic Development. New generations of actors, policies and instruments A summary report prepared for the UNCDF symposium on Decentralization. The Hague. Local Governance in Africa Institute of Social Studies. 2021. P. 59-78. URL: <http://www.meso-nrw.de/helmsing.pdf>.

Грицишена З.О.,
аспірант,
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

ВІЙНА В УКРАЇНІ ЯК ЧИННИК ВПЛИВУ НА МІГРАЦІЙНУ ПОЛІТИКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Після 24 лютого 2022 року внаслідок збройного конфлікту багато громадян України залишили свою країну. В залежності від національного законодавства країни, в яку вони виїхали, вони мають різні правові статуси, включаючи біженців та осіб, які користуються тимчасовим чи іншим подібним механізмом захисту. У деяких країнах Європейського Союзу, за винятком Данії, для українців застосовано Директиву Ради ЄС 2001/55 від 20 липня 2001 року про тимчасовий захист за рішенням Ради ЄС від 4 березня 2022 року (Рішення Ради ЄС 2022/382).

Згідно з Конвенцією про статус біженців 1951 року (далі — Женевська конвенція) статус “біженців” можуть отримати особи, які внаслідок обґрунтованих побоювань стали жертвами переслідувань за ознаками раси,

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань, які перебувають за межами країни своєї громадянської належності та не можуть користуватися захистом цієї країни, або не бажають користуватися цим захистом внаслідок таких побоювань. Національні законодавства, наприклад, українське (п. 1 ч. 1 ст. 1 Закону України “Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту” від 8 липня 2011 року) та польське (ч. 1 ст. 13 Закону “Про надання захисту іноземцям на території Республіки Польща” від 13 червня 2003 року), містять подібні визначення [3].

Особи, які подали заявку на надання притулку, визначаються як «шукачі притулку». Однак не кожен з них отримує статус біженця, оскільки для цього необхідно підтвердити обґрунтовані причини переслідувань у своїй країні. Такі шукачі притулку, які не отримують статус біженця, можуть бути захищені через «додатковий захист» (subsidiary protection). Ця можливість надає притулок особам, які, хоча і не мають обґрунтованих побоювань переслідувань, які необхідні для статусу біженця за Конвенцією 1951 року, але стикаються з серйозним ризиком тортур чи іншої серйозної шкоди в країні походження. Цей ризик може впливати з загального насильства, збройних конфліктів або систематичних порушень прав людини.

У міжнародному правовому контексті важливо розрізняти статуси "біженця" та "шукача притулку", і узагальнення всіх українців як осіб із таким статусом є недоречним з юридичної точки зору. Приміром, на веб-сайті The Operational Data Portal Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН) використовується термін "refugees" для опису всіх українців, які залишили Україну через воєнний конфлікт. Здавалося б, що це вказує на їхній статус біженців, але УВКБ ООН використовує цей термін у більш широкому сенсі — для характеристики переміщених осіб, які були змушені покинути свої домівки через війну. Це підтверджується інформацією на сайті британської філії

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

УВКБ ООН, де терміном "refugees" описують тих, хто втік від війни, насильства, конфлікту чи переслідувань та перетнув міжнародний кордон, щоб знайти безпеку в іншій країні. Таке розуміння терміну "refugees" також відповідає визначенню в Oxford English Dictionary, яке визнає їх як осіб, що були вигнані зі своїх домівок через війну або страх атаки чи переслідувань.

Під "тимчасовим захистом" (temporary protection), наприклад, згідно з Директивою Ради ЄС 2001/55 від 20 липня 2001 року (далі — Директива), розуміють виняткову процедуру виняткового характеру для забезпечення у разі масового або неминучого масового напливу переміщених осіб із третіх країн, які не можуть повернутися до країни свого походження, негайного тимчасового захисту таких осіб, особливо якщо існує ризик того, що система притулку не зможе впоратися із таким напливом без негативних наслідків для свого ефективного функціонування, інтересів відповідних осіб, а також інших осіб, які просять про надання захисту.

З урахуванням цієї Директиви відбувається регулювання "тимчасового захисту" в усіх країнах ЄС, крім Данії. Наприклад, у Польщі, за ч. 1 ст. 106 Закону "Про надання захисту іноземцям на території Республіки Польща" від 13 червня 2003 року, іноземцям, які масово прибувають до Республіки Польща та залишили свою країну походження або певну географічну територію через іноземне вторгнення, війну, громадянську війну, етнічні конфлікти чи грубі порушення прав людини, може бути надано тимчасовий захист на території Республіки Польща, незалежно від того, чи їхнє прибуття було спонтанним, чи стало результатом допомоги, наданої їм Республікою Польща чи міжнародною спільнотою. Подібний підхід до визначення підстав для отримання тимчасового захисту застосовують і в інших країнах, у тому числі в Україні. Крім того, в деяких країнах для надання тимчасового захисту українцям ухвалювали спеціальне додаткове законодавство. Наприклад, у Польщі прийняли Закон "Про

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

допомогу громадянам України у зв'язку зі збройним конфліктом на території цієї держави” від 12 березня 2022 року.

Таким чином, до осіб, які вимушені були покинути свою Батьківщину через війну, застосовують механізм тимчасового захисту, яким переважно і скористалися українці в країнах ЄС.

Протягом багатьох років проблеми, пов'язані з імміграцією, залишаються одними з найважливіших в Європейському Союзі. Міжнародна міграція представляє собою складне явище, викликане різноманітними чинниками, і може мати різні наслідки для країни-реципієнта. Загальна міграційна політика ЄС не передбачає уніфікованих правил для всіх, але закликає до дотримання загальних рамок, цілей і принципів на основі принципу солідарності. З історичної точки зору у політиці ЄС стосовно надання притулку концепція солідарності пов'язана не тільки з прийомом біженців, але й із спільними зусиллями у запобіганні трансформаційним загрозам статус-кво.

Список використаних джерел

1. “Refugees’ and ‘Migrants” – Frequently Asked Questions (FAQs). Режим доступу: <https://www.unhcr.org/enus/news/latest/2016/3/56e95c676/refugees-migrantsfrequently-asked-question>.
2. Біженці та мігранти. Визначення. Режим доступу: <https://refugeesmigrants.un.org/ru/definitions>.
3. Конвенція про статус біженців. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011#Text.
4. <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

Дементов І.Ю.

аспірант ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет імені
академіка Юрія Бугая», м. Київ

НОВАТОРСЬКІ СТРАТЕГІЇ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ДЛЯ АКТИВІЗАЦІЇ РОСТУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ СПІЛЬНОТ УКРАЇНИ

Децентралізація влади, яка є одним із пріоритетних напрямків реформ в Україні, передбачає передачу значних повноважень та ресурсів на місцевий рівень. Це створює нові можливості для розвитку територіальних громад, але також ставить перед ними ряд викликів. Одним із ключових викликів є забезпечення ефективного управління громадами. Для цього необхідно забезпечити належну професійну підготовку кадрів, впровадити сучасні технології управління та сприяти розвитку громадянської активності. Інноваційні підходи у державній політиці можуть бути ефективним інструментом для вирішення цих викликів. Вони дозволяють: Створити нові можливості для розвитку громад. Покращити ефективність управління. Підвищити рівень громадянської активності.

Деякі конкретні приклади інноваційних підходів у державній політиці для стимулювання розвитку територіальних громад включають:

1. Розвиток електронного урядування. Електронне урядування дозволяє громадам надавати послуги громадянам та бізнесу більш ефективно та прозоро. Україна активно розвиває електронне урядування. У 2015 році було прийнято Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг», який заклав правову основу для розвитку електронного урядування в Україні. У 2018 році було створено Міністерство цифрової трансформації України, яке відповідає за розвиток цифрової економіки та суспільства в Україні. За останні роки в Україні було реалізовано ряд важливих проектів у сфері електронного

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

урядування, зокрема: Розроблено та впроваджено єдину державну електронну платформу «Дія», яка надає громадянам доступ до широкого спектру державних послуг. Впроваджено електронний документообіг в органах державної влади та місцевого самоврядування. Розроблено та впроваджено систему електронної ідентифікації громадян [1].

Електронне урядування має ряд переваг, зокрема:

1. Покращення ефективності та прозорості державного управління. Електронне урядування дозволяє органам державної влади та місцевого самоврядування більш ефективно та прозоро надавати послуги громадянам та бізнесу.

2. Підвищення доступності державних послуг. Електронне урядування дозволяє громадянам та бізнесу отримувати державні послуги в будь-який час і в будь-якому місці.

3. Сприяння економічному зростанню. Електронне урядування сприяє розвитку підприємництва та економічному зростанню.

Разом із тим, розвиток електронного урядування в Україні стикається з низкою викликів, зокрема:

- нестача цифрових навичок у населення. Більшість українців не мають достатніх цифрових навичок для використання електронних державних послуг.

- недосконалість нормативно-правової бази. Деякі нормативно-правові акти не відповідають сучасним вимогам розвитку електронного урядування.

- нестача фінансових ресурсів. Розвиток електронного урядування потребує значних фінансових ресурсів.

У перспективі електронне урядування в Україні буде розвиватися за такими напрямками: Розширення спектру державних послуг, які надаються в електронному вигляді. Покращення якості державних послуг, які надаються в електронному вигляді. Залучення громадян до процесу розвитку електронного урядування [2].

Отже, розвиток електронного урядування є важливим кроком на шляху до створення ефективного та прозорого державного управління в Україні.

2. Запровадження програм підтримки підприємництва. Підтримка підприємництва сприяє створенню нових робочих місць та економічному зростанню громад. Запровадження програм підтримки підприємництва є важливим інструментом для стимулювання економічного зростання та створення нових робочих місць. Такі програми можуть включати в себе: Фінансову підтримку, наприклад, у вигляді субсидій, грантів, кредитів та пільгових умов оподаткування. Інформаційну та консультаційну підтримку, наприклад, у вигляді навчальних програм, семінарів та консультацій з питань реєстрації бізнесу, оподаткування, маркетингу та управління. Інфраструктурну підтримку, наприклад, у вигляді надання офісних приміщень або виробничих потужностей.

3. Створення умов для розвитку соціальної інфраструктури. Соціальна інфраструктура, така як школи, лікарні та культурні заклади, є важливою для якості життя в громадах. Держава може створювати умови для розвитку соціальної інфраструктури за допомогою таких заходів:

3.1. Фінансування будівництва та реконструкції об'єктів соціальної інфраструктури. Цей напрямок є найбільш важливим, оскільки він дозволяє забезпечити фізичне існування соціальної інфраструктури.

3.2. Забезпечення доступності соціальних послуг для населення. Цей напрямок включає в себе надання пільг та субсидій малозабезпеченим громадянам, а також розвиток соціальних програм, таких як дошкільна освіта, безкоштовне лікування та соціальне житло.

3.3. Створення сприятливого середовища для розвитку соціальної інфраструктури. Цей напрямок включає в себе розробку нормативно-правової бази, яка сприяє розвитку соціальної інфраструктури, а також залучення приватного сектору до фінансування та будівництва соціальних об'єктів. Держава має вживати заходів для створення умов для розвитку соціальної

інфраструктури. Це дозволить підвищити якість життя населення та забезпечити його доступність до необхідних послуг [3].

4. Залучення громадян до управління громадою. Громадська активність сприяє розвитку громад та вирішенню місцевих проблем.

Держава може стимулювати розвиток інноваційних підходів у державній політиці для стимулювання розвитку територіальних громад шляхом:

Проведення досліджень та розробок у сфері децентралізації. Це дозволить розробити ефективні механізми впровадження інновацій.

Надання фінансової підтримки інноваційним проектам. Це сприятиме їх реалізації на практиці.

Створення сприятливого середовища для розвитку інновацій. Це може включати законодавчі зміни, а також підтримку з боку державних органів.

Впровадження інноваційних підходів у державній політиці є важливим кроком на шляху до забезпечення ефективного розвитку територіальних громад України.

Список використаних джерел

1. Кужелєв М.О., Нечипоренко А.В. Фінансові інструменти стимулювання регіонального розвитку: практика використання в Україні: монографія. Київ: «Центр учбової літератури», 2019. 224 с.

2. Wallimann I. Social and solidarity economy for sustainable development: its premises – and the Social Economy Basel example of practice. *International Review of Sociology*. 2014. Vol. 24:1, P. 48-58.

3. Baark E. The Chinese State and Its Role in Shaping China's Innovation System. *The Asian Developmental State*, edited by Y.W. Chu. New York : Palgrave Macmillan, 2016. P. 217-236.

Дзюба Г.М.,
аспірант 2-ого року навчання
кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування
Державний університет
“Житомирська політехніка”, м. Житомир

ВПРОВАДЖЕННЯ КЛЮЧОВИХ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ В ОРГАНИ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ

В світлі сучасних викликів глобального публічного управління, поряд з екзистенційним питанням існування державності в період повномасштабної війни, впровадження системи ключових показників ефективності (КПІ) визначається як критичний елемент стратегічної діяльності органів влади. Це дозволяє визначити та вимірювати результативність, обґрунтовано керувати ресурсами та забезпечити досягнення стратегічних цілей як органів місцевого самоврядування так і органів державної влади.

Метою написання цієї тези є огляд однієї з фундаментальних методологій вимірювання ефективності діяльності в структурі підприємства для подальшої імплементації в публічний сектор, а також огляд сучасних тенденцій для визначення ключових показників ефективності.

Однією з фундаментальних систем, на базі якої може здійснюватися оцінка ефективності діяльності органів публічної влади в сучасній парадигмі взаємодії населення та влади - є збалансована система показників (“balance scorecard”)[1, с. 4]. Збалансована система показників (або система стратегічного вирівнювання) була проаналізована Р. Капланом та Д. Нортоном для її першочергової імплементації в приватні структури.

На наш погляд, сучасна парадигма публічного управління та адміністрування вимагає переходу з моделі “держава для громадянина” на

“публічний сервіс-провайдер - клієнт (громадянин)”, де публічний орган та приватний сектор взаємодіють разом на партнерських умовах, виграючи від “симбіозу” у стосунках у вигляді створеної доданої вартості. Зважаючи на це, основним принципом сучасної парадигми публічного управління можна визначити - розумне впровадження принципів приватного сектору в сферу публічного управління.

Отже, такі концепції, як “збалансована система показників” потрібно намагатися використовувати для формування ключових показників ефективності не тільки в бізнес-секторі, а й в органах публічної влади. Така система включає в себе чотири основні перспективи оцінки діяльності: фінансова, клієнтська, внутрішня та іноваційна. Ці чотири перспективи дозволятимуть публічним менеджерам вимірювати ефективність діяльності на різних рівнях публічного управління. Кожна з цих перспектив має низку цілей та показників, які забезпечують виконання поставленої мети [2, с. 4].

Наприклад, фінансова перспектива включає такі парні зв'язки ціль-показник, як - виконання оперативні фінансові задачі - наявність грошового потоку для забезпечення виконання; демонстрація успішних фінансових результатів - квартальне зростання продажів і операційних доходів за структурними підрозділами; забезпечення майбутніх успіхів - збільшення ринкової частки та рентабельності капіталу. Інші перспективи в збалансованій системі показників мають схожу структуру, але направлену на інші ланки.

Сучасні тренди глобального публічного адміністрування включають також методологію “акцентів на зацікавлених сторонах” (“stakeholder-oriented approach”), яка також розглядається в системі оцінки діяльності публічних органів [3, с. 4]. Вищезазначений підхід в розрізі впровадження ключових показників ефективності розглядається, зокрема, в “Доктрині (теорії) зацікавлених сторін” (Stakeholder Theory). Ця теорія визначає наступне: *“оскільки організації діють у*

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

суспільстві, а не у вакуумі, вони повинні бути відповідальними перед усіма зацікавленими сторонами”. Таким чином, підсумуємо, що при впровадженні КРІ сучасна парадигма публічного управління вимагає участі безпосередньо зацікавлених сторін (громадян-платників податків, ГО, суб’єктів господарювання), які також можуть висловитися з приводу імплементації різних показників, враховуючи свої власні інтереси, пріоритети, сферу діяльності, професійний досвід і тд.

Також не можна не зважати на величезний масив інформації та контенту, який можна ефективно проаналізувати завдяки технології Big Data. КРІ, виведені за допомогою технології Big Data, зможуть надати поверхневу інформацію, яка дозволить визначити вектор цілей і показників, в який зацікавлені громадяни-споживачі послуг публічних органів.

Отже, концептуальні зміни в суспільстві щодо погляду на публічне управління, що спровоковані технологічним розвитком, глобалізацією - з одного боку, з іншого - війною та економічною кризою - ставить категоричне завдання здійснити переоцінку показників ефективності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. В тезі було запропоновано взяти до уваги один з можливих підходів впровадження ключових показників ефективності на фундаменті “збалансованої системи показників”, яка надає можливість публічному менеджеру взяти до уваги чотири фактори впливу - фінансовий, клієнтський, внутрішній та іноваційний - з метою комплексного аналізу оцінки діяльності управління, департаменту, комітету, або органу в цілому. Окрім цього, в тезі акцентувалася увага на таких прогресивних методах сучасності як - “stakeholder-oriented approach” та аналіз Big Data, які дадуть можливість оцінити потрібність конкретних цілей та показників для населення/бізнесу, які є безпосередніми споживачами публічних послуг.

Список використаних джерел

1. Robert S. Kaplan, David S. Norton The Balanced Scorecard – Measures that Drive Performance. *Harvard Business Review*. Reprint 92105. January-February 1992, С. 71-79
2. Мельник Ю.М., Савченко О.С. Проблеми застосування збалансованої системи показників на вітчизняних підприємствах. *Маркетинг і менеджмент інновацій*, 2011, №1, С. 196
3. Nabu Muravu Strategic Performance Measurement and Management: The Distinctive Nature of the Public Sector and Implications on Performance Measures. *Public Policy and Administration Research*. Vol.13, No.2, 2023, С. 25

Дубовик Д.Є.
аспірант ЗВО
«Міжнародний науково-технічний університет
імені академіка Юрія Бугая», м. Київ

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСІВ ВТІЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН

Глобалізація є одним із найважливіших процесів сучасного світу. Вона має як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, глобалізація сприяє розвитку міжнародного співробітництва, поширенню знань і культури, покращенню добробуту людей. З іншого боку, вона може призвести до поширення дезінформації, пропаганди, маніпуляції суспільною свідомістю. В умовах глобалізації ефективна державна інформаційна політика є важливою умовою захисту національних інтересів, забезпечення інформаційної безпеки країни. Вона повинна бути спрямована на формування позитивного іміджу

країни, поширення достовірної інформації про її досягнення, протидію дезінформації та пропаганді.

Реалізація державної інформаційної політики передбачає використання різноманітних механізмів. До них належать:

1. Створення та розвиток державної інформаційної інфраструктури. До неї належать засоби масової інформації, інформаційні агентства, державні інформаційні ресурси.

2. Формування інформаційної політики держави. Цей процес передбачає визначення цілей і завдань інформаційної політики, розробку її основних напрямів.

3. Реалізація інформаційної політики. Цей процес передбачає розробку та виконання конкретних програм і заходів, спрямованих на досягнення цілей інформаційної політики [1].

У сучасних умовах ефективність реалізації державної інформаційної політики залежить від того, наскільки вона відповідає вимогам глобалізації. Для цього необхідно провести оптимізацію механізмів реалізації інформаційної політики.

Оптимізація механізмів реалізації державної інформаційної політики в умовах глобалізації передбачає такі заходи:

Розвиток цифрових технологій. Цифрові технології дозволяють ефективно поширювати інформацію в глобальному масштабі. Тому необхідно розвивати цифрову інфраструктуру, створювати нові цифрові платформи для поширення інформації.

Інтеграція інформаційної політики з іншими сферами державної політики. Інформаційна політика повинна бути тісно пов'язана з іншими сферами державної політики, такими як зовнішня політика, національна безпека, освіта, культура. Це дозволить ефективно використовувати інформаційні ресурси для досягнення цілей інших сфер державної політики.

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

Розвиток міжнародного співробітництва в інформаційній сфері. Міжнародне співробітництво в інформаційній сфері дозволяє обмінюватися інформацією, досвідом, протидіяти поширенню дезінформації. Тому необхідно розвивати міжнародне співробітництво в інформаційній сфері.

Впровадження цих заходів дозволить Україні ефективно реалізувати державну інформаційну політику в умовах глобалізації. Ось деякі конкретні приклади того, як можна реалізувати ці заходи в Україні.

Розвиток цифрових технологій. Україна може розвивати цифрові технології для поширення інформації шляхом:

- інвестування в розвиток цифрової інфраструктури, включаючи створення широкоплатформового доступу до інтернету в усіх регіонах країни;
- розвитку цифрових платформ для поширення інформації, таких як державні інформаційні портали, соціальні мережі, інформаційні агентства [2].

Інтеграція інформаційної політики з іншими сферами державної політики. Україна може інтегрувати інформаційну політику з іншими сферами державної політики шляхом:

- забезпечення ефективного використання інформаційних ресурсів для просування національних інтересів у зовнішній політиці.
- застосування інформаційних технологій для протидії поширенню дезінформації та пропаганди.
- розвитку інформаційної освіти та культури, щоб люди могли критично сприймати інформацію.

Розвиток міжнародного співробітництва в інформаційній сфері. Україна може розвивати міжнародне співробітництво в інформаційній сфері шляхом:

- участі в міжнародних організаціях, що займаються питаннями інформаційної безпеки.
- укладення міжнародних угод про співпрацю в інформаційній сфері.

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

Реалізація цих заходів дозволить Україні ефективно захистити свої національні інтереси в інформаційній сфері в умовах глобалізації.

Основні аспекти оптимізації державної інформаційної політики в умовах глобалізації включають наступні ключові напрями:

Цифрова інтеграція. Розвиток і підтримка цифрової інфраструктури є критично важливим для забезпечення доступу до інформації. Це включає широкосмуговий інтернет, цифрові урядові сервіси, та інші цифрові платформи, які сприяють зручному доступу до інформації для громадян.

Міжнародне співробітництво. Участь у міжнародних ініціативах та співпраця з іншими країнами і міжнародними організаціями для обміну досвідом, інформацією та кращими практиками в сфері інформаційної політики.

Захист інформаційної безпеки. Розробка механізмів для захисту проти інформаційних атак, фейкових новин і дезінформації. Це може включати створення спеціальних органів або процедур для моніторингу та реагування на інформаційні загрози.

Підтримка незалежних медіа. Заохочення плюралізму думок і підтримка свободи преси. Це може включати надання грантів, фінансової підтримки, а також законодавчі гарантії для незалежних медіа.

Освітні ініціативи. Впровадження освітніх програм, спрямованих на підвищення рівня медіаграмотності населення та розвиток критичного мислення. Це включає навчання у школах, університетах, а також через громадські інформаційні кампанії.

Залучення громадськості та зворотний зв'язок. Створення каналів для залучення громадян до формування інформаційної політики, а також збір та аналіз зворотного зв'язку від населення для постійного вдосконалення політик.

Транспарентність і відкритість урядування. Розвиток механізмів для забезпечення прозорості діяльності уряду та доступу до державної інформації. Це

включає впровадження відкритих даних та забезпечення прозорості прийняття рішень.

Технологічні інновації. Використання передових технологій для ефективного поширення та аналізу інформації, включаючи штучний інтелект, великі дані та аналітику.

Кожен з цих аспектів вимагає комплексного підходу та координації між різними урядовими агенціями, приватним сектором, міжнародними партнерами та громадськістю.

Список використаних джерел

1. Нестеряк Ю.В. Становлення національного інформаційного простору України. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія: Державне управління. 2018. № 1. С. 11-17.

2. Фурашев В.М. Правові аспекти інформаційної безпеки. Київ: Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського. 2018. 67 с.

Загурський В.Ф.

Державний університет «Житомирська політехніка» м. Житомир

Науковий керівник: Свірко С.В.

доктор наук з державного управління, доктор економічних наук,

професор, завідувач кафедри національної безпеки,

публічного управління та адміністрування

Державного університету «Житомирська політехніка» м. Житомир

УПРАВЛІННЯ СУЧАСНОЮ СПОРТИВНОЮ ІНДУСТРІЄЮ

Одним із сучасних та перспективних напрямів у менеджменті є спортивний менеджмент. Спортивний менеджмент існує близько 30 років, засновником якого вважають Метью Шенка – декана Школи бізнес-адміністрування

Університету Дейтона у США. В Україні спортивний менеджмент почав свій розвиток нещодавно. Сучасний спорт – найважливіший елемент індустрії розваг. Популярність спортивних заходів незмінно зростає, привертаючи увагу мільярдів глядачів зі всього світу. Це робить спорт одним з найбільш ефективних каналів комунікації та впливу на громадськість, що актуалізує необхідність у цілеспрямованому управлінні спортивною діяльністю – у спортивному менеджменті. На думку дослідниці Білогур В., саме «Спортивний менеджмент як управління всіма спортивними процесами в контексті викликів глобального розвитку цивілізації та інформаційного суспільства включає аналіз теоретико-методологічних основ становлення в контексті тих гуманістичних вимірів, що приділяють увагу аналізу поведінки спортсменів, їх потреб, мотивації, відносин в спортивному колективі, а також соціальних взаємовідносин і групових спортивних процесів. Сфера спортивного менеджменту включає: 1) рух спортивних відносин; 2) концепцію спортивного менеджменту; 3) науковий біхевіоризм, що вивчає поведінку спортсменів. Концепція спортивного менеджменту зводиться до концентрації на проблемах світу спорту та спортивної людини, яка реалізує свої сутнісні спортивні сили в умовах спортивного середовища» [1, с. 86].

Особливого значення спортивний менеджмент як управління всіма спортивними процесами набув у контексті глобального розвитку цивілізації та технологізації суспільства. Тому основним завданням спортивного менеджменту є цілеспрямований вплив на суб'єкти управління та на об'єкти управління, з метою забезпечення переведення об'єкта у новий якісний стан, тобто з висхідного, початкового стану у бажаний, запланований. А забезпечення ефективного функціонування фізкультурно-спортивних організацій в сучасних ринкових умовах України є основною метою спортивного менеджменту. До основних завдань спортивного менеджменту слід віднести, насамперед: пізнання

закономірностей функціонування соціального розвитку фізкультурно-спортивних явищ в суспільстві і вироблення цілеспрямованого ефективного управління всіма спортивними процесами в умовах глобального розвитку цивілізації [1, с.86-87].

У зв'язку із вищезазначеною метою та завданнями спортивного менеджменту, особливе місце у даному процесі управління займає спортивний менеджер. Адже, спортивний менеджер – це особа, яка є відповідальною за управління кар'єрою спортсмена і організацію спортивних заходів. Це професія, яка вимагає не тільки знань у спорті, а й навичок управління, ведення переговорів та комунікації.

Саме спортивний менеджер є особою, яка відповідає за управління кар'єрою спортсмена або спортивної команди, тому на спортивного менеджера покладені специфічні функції щодо управління і організації діяльності, пов'язаної зі спортивною індустрією, що вимагає оволодіння навичками, компетенціями та стійкими рисами характеру, зокрема: 1) спортивний менеджер повинен володіти знаннями про спорт і про те, як він розвивається; 2) мати знання про специфіку різних видів спорту і вміння оцінювати їх ринковий потенціал; 3) вміння керувати командою, уміння мотивувати і скеровувати спортсменів та вміти вирішувати конфлікти і приймати рішення; 4) уміння делегувати завдання і контролювати їх виконання; 5) володіння навичками ведення переговорів та організаторськими здібностями, оскільки часто потрібно домовлятися про умови контрактів з іншими компаніями та приватними особами, пов'язаними зі спортивною індустрією; 6) повинен бути творчою і гнучкою людиною, адже спортивна індустрія дуже динамічна і вимагає швидкої реакції на мінливі умови; 7) уміння адаптуватися до нових ситуацій та впроваджувати інновації, щоб досягти успіху у своїй діяльності.

Спортивний менеджер - це людина, яка керує кар'єрою спортсмена або спортивної команди, тому сновним обов'язком спортивного менеджера є турбота про інтереси свого підопічного або команди, як у спортивній, так і у фінансовій сфері. Спортивний менеджер повинен володіти глибокими знаннями спортивного ринку і навичками ведення переговорів, щоб вміти вести переговори про контракти і угоди зі спортивними клубами, спонсорами та іншими діловими партнерами.

Крім того, спортивний менеджер повинен подбати про імідж свого підопічного або команди, як на полі, так і за його межами. При виникненні спірних ситуацій спортивний менеджер повинен вміло реагувати і вживати відповідних заходів для захисту інтересів своєї команди. Уміння планувати та організовувати також необхідне для забезпечення оптимальних умов підготовки та матеріально-технічного забезпечення під час змагань. Таким чином, відповідно до морально-психологічних критеріїв, спортивний менеджер має бути універсальним та гнучким, щоб відповідати вимогам управління кар'єрою спортсмена чи спортивної команди, а за професійно-кваліфікаційними критеріями вимагається не тільки захоплення спортом, а й володіння управлінськими навичками, компетенціями у веденні переговорів і знаннями щодо спортивного ринку. На сучасному етапі спортивний ринок ставить перед менеджерами безліч проблем та викликів, до яких має бути підготовлений відповідний фахівець, серед яких є:

- 1) залучення спонсорів та інвесторів, адже зі зростанням популярності спорту все більше компаній хочуть бути пов'язаними з певним видом спорту або клубом. Тому, щоб залучити інвесторів, менеджер повинен володіти хорошою маркетинговою стратегією і навичками ведення переговорів;

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

2) утримання команди на потрібному спортивному рівні, що вимагає забезпечення гравців належними умовами для тренувань і отримання належної винагороди;

3) -задоволення вимог вболівальників, адже вболівальники очікують не тільки хороших спортивних результатів, але й привабливих супутніх заходів, таких як концерти або шоу-програми. Тому менеджер повинен переконатися і контролювати, щоб спортивний заклад, клуб, команда були привабливими для вболівальників і могли запропонувати їм щось більше, ніж просто спорт.

Таким чином, спортивний менеджер – це актуальна сучасна професія, яка вимагає не тільки захоплення спортом, а й володіння управлінськими компетенціями і знаннями на спортивному ринку. Адже спортивний ринок ставить перед менеджерами безліч завдань, однак, маючи правильну стратегію та навички, менеджери здатні впоратися з цими викликами та досягнути успіху в своїй діяльності. Перспективи кар'єрного росту для професії спортивного менеджера дуже оптимістичні, а мистецтво спортивного менеджменту, як управління всіма спортивними процесами в у контексті викликів глобалізації та інформаційного суспільства, характеризується спеціальними вміння того чи іншого спортивного менеджера застосовувати управлінські принципи, методи, технології управління у даній управлінській діяльності – індустрії спорту.

Список використаних джерел

1. Білогур. В. Спортивний менеджмент як управління спортивними процесами в контексті викликів глобального розвитку цивілізації та інформаційного суспільства / Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Теоретичні і практичні засади еволюції від інформаційного суспільства до «суспільства знань» і до smart-суспільства: виклики і можливості четвертої промислової революції». 2018. С. 86-93.

Килушик Є. С.,

здобувач вищої освіти освітнього ступеня бакалавр
Державний університет «Житомирська політехніка»

Науковий керівник: Попович Н. В., асистент
кафедри національної безпеки, публічного управління та адміністрування
Державний університет «Житомирська політехніка»

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

З кожним роком публічне управління дедалі частіше стикається з низкою викликів, пов'язаних з глобалізацією, цифровізацією та іншими змінами в суспільстві. Для того, щоб ефективно відповідати цим викликам, публічне управління має бути трансформовано та модернізовано під сучасні реалії. Тому виникає питання, стосовно найефективнішої концепції управління.

В свою чергу реконструкція публічного управління забезпечить вирішення низку завдань:

- підвищить ефективність та продуктивність органів державної влади;
- забезпечить прозорість та відкритість системи державної влади перед суспільством;
- підвищить довіру громадян до влади;
- формування громадянського суспільства та активних громадських діячів;
- можливість економічного розвитку та інтеграційні процеси з іншими країнами;
- боротьба з проявами корупції на різних рівнях;
- розвиток та підвищення кваліфікації персоналу, гідні умови праці та конкурентоспроможна заробітна плата [1, с.144-145].

До старої системи управління у розвинених європейських країнах відноситься: Public Administration (РА — традиційне державне управління, яке

характеризується розвиненістю бюрократії, відсутністю інноваційності, оперативності, ефективності та зворотного зв'язку) [2, с.39].

Тому на реалізацію та втілення в життя попередніх завдань приходять сучасні концепції публічного управління: «нового державного менеджменту» (New Public Management), «електронного уряду» (Digital Government), «хорошого уряду» (Good Governance – якісне управління), «відкритого уряду» (Open Government Partnership) та ін.

Концепція «нового державного менеджменту» (New Public Management) бере свій початок з 1980 року та базується на підприємницькій складовій в діяльності державних інститутів, бюрократії. Перевагою нового державного менеджменту є зменшення ієрархічності в структурних механізмах та передача повноважень, автономність нижчого рівня політичних рішень. Ринкова концепція державного управління найбільш поширена в таких країнах, як Великобританія, США, Нова Зеландія та Канада. Україна користується декількома елементами цієї концепції: децентралізація влади, громадські слухання, розширення партнерства з приватним сектором та некомерційними підприємствами.

З кожним роком світ все більше розвивається та впроваджує нові технології та можливості в державному управлінні, тому концепція «електронного уряду» стає все дедалі актуальнішою, свій початок вона бере з 1990-х років. Головною метою даної концепції є впровадження та застосування новітніх технік, методик, інновацій для покращення та оптимізації процесів урядового управління. В своїй перспективі електронний уряд має досягнути в публічному просторі відкритості та прозорості державних послуг. Застосування сучасних інформаційно-комунікативних технологій дасть змогу зменшити бюрократію, корупцію та час, для отримання державних послуг, а також посилять контроль з боку громадськості.

Головним прикладом такої концепції в Україні виступає програма «держава в смартфоні» - Дія, яка спрощує та пришвидшує надання державних послуг громадянам України.

Наступною є концепція «хорошого уряду» (Good Governance – якісне управління), яка виникла в 80-90-х роках ХХ ст. є альтернативою «нового державного менеджменту» (New Public Management). Концепція Good Governance насамперед передбачала співпрацю влади, громадськості, бізнесу, інших зацікавлених сторін у створенні системи, яка б сприяла максимальному вивченню і задоволенню потреб громадян у короткостроковій і довгостроковій перспективах [3, с.433].

Вона будується на наступних принципах:

- Легітимність та легальність влади.
- Прозорість та відкритість політичних процесів та рішень.
- Справедливість та рівність всіх громадян незалежно від статі, раси, релігійних вподобань.
- Розвиненість громадянського суспільства.
- Боротьба з проявами корупції.

Наймолодшою концепцією з усіх є концепція «відкритого уряду» (Open Government Partnership, яка бере свої початки з 2011 року. Засновницями прийнято вважати США та Велику Британію. Основна мета «відкритого уряду» - спільна робота громадськості та держави у прийнятті політичних рішень, яка буде гарантувати прозорість, відкритість в урядовій діяльності, протидію корупції, інноваційність, впровадження е-демократії та гарні взаємовідносини між населенням та органами державної влади.

Отже, порівнюючи всі концепції, не можна виділити одного лідера, адже в запропонованих варіантах є свої плюси та мінуси. На мою думку, найефективніше в Україні буде працювати концепція Good Governance в

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

поєднанні з Digital Government. Good Governance спирається на рівновагу громадянського суспільства та держави, де кожний механізм доповнює, контролює та діє в рамках інтересів населення, а Digital Government відповідає за моніторинг та впровадження різних інновацій та технологій, які будуть спрощувати систему надання адміністративних послуг та забезпечувати вихід на міжнародну арену.

Список використаних джерел

1. Береза А. Сучасні підходи до модернізації публічного управління. *Наукові записки ІПіЕНД ім.. І.Ф. Кураса НАН України*, № 6 (56), С. 144-153.
2. Николаєва В.І. Сучасні моделі державного управління в країнах ЄС: досвід імплементації. *Університетські наукові записки*, 2019, Том 18, № 4 (72), С. 38-47.
3. Цимбалюк В.І. Стандарти належного врядування («Good Governance») зміст і українські перспективи. *Актуальні питання у сучасній науці*, 2023, №6 (12), С.428-440.

Кос Д. В.
студентка, кафедри публічного управління та адміністрування
Івано-Франківського національного технічного
університету нафти і газу
м. Івано-Франківськ, Україна

АГЕНЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ У ФОРМУВАННІ ЗБАЛАНСОВАНОГО ЗРОСТАННЯ

У сучасний період розвитку України є актуальною проблема нерівномірного розвитку регіонів та внутрішньорегіональних нерівностей. Це означає, що різні регіони країни розвиваються нерівномірно, і деякі з них відстають від інших. Ця проблема ставить перед владою завдання розробки та

впровадження політик, які б допомогли забезпечити сталий розвиток усіх регіонів України, включаючи соціально-економічну та просторову інтеграцію проблемних територій.

Агенції регіонального розвитку є одним із інструментів, який допомагає вирішувати виклики, що стоять перед різними регіонами України – великими та малими. У країні вже сформувався бізнес-сектор, з'явилися принципи роботи державних органів та центри громадянського суспільства. Проте вирішення навіть найменших викликів, що стоять перед регіонами, потребує міжсекторності та вміння поєднувати різних гравців та організації різних галузей для вирішення певних проблем.

Агенції регіонального розвитку виконують роль посередника між місцевими громадами, підприємцями та владою на рівні місцевого та регіонального розвитку. Їх функціонування допомагає досягти поставлених цілей та узгодити інтереси різних суб'єктів розвитку територій, що зазвичай приносить позитивні результати.

Фінансове та матеріально-технічне забезпечення є ключовим механізмом регіонального розвитку територій. Адекватне фінансування дозволяє агенціям регіонального розвитку здійснювати планування, виконувати дослідження та аналіз регіональної ситуації, розробляти та реалізовувати програми і проекти, проводити заходи зі залучення інвестицій, підтримки підприємництва та інновацій. Фінансування також впливає на здатність регіону залучати інвестиції, створювати робочі місця та підтримувати соціальні програми.

Впродовж 2001—2015 рр., завдяки діяльності в Україні різних іноземних донорських організацій, що підтримували розвиток демократії в українському суспільстві, а також завдяки власним місцевим ініціативам, практично у всіх областях України виникли та діяли неприбуткові організації, що були аналогами (чи наближалися до таких) агенцій регіонального розвитку.

Передумовою їхньої ефективної участі у процесах розвитку територій була активна співпраця з місцевими і центральними рівнями виконавчої влади (в багатьох випадках така співпраця була успішною, але нерозуміння владою ресурсу агенцій регіонального розвитку переважало), і насамперед з органами місцевого самоврядування, які за своєю природою та функціями є відповідальними за розвиток певних територій.

До особливостей того періоду варто віднести такі:

- організації, що діяли з метою сприяння регіональному і місцевому розвитку, майже не залучалися до розробки місцевих та регіональних програм і стратегій розвитку та процесу їх подальшої реалізації;
- діяльність існуючих в Україні агенцій регіонального розвитку і організацій, що сприяли регіональному та місцевому розвитку, здійснювалась переважно за рахунок фінансової підтримки з боку іноземних і міжнародних донорів; практична відсутність координації та узгодження діяльності організацій, що позиціонували себе як агенції регіонального розвитку, на регіональному рівні [1].

Агенції регіонального розвитку в Україні не зможуть досягти своєї повноцінної ролі та ефективно виконувати свої завдання, якщо не буде покращення фінансового забезпечення агенцій регіонального розвитку. Для успішного функціонування агенцій необхідно забезпечити їх фінансування на достатньому рівні, зокрема через залучення додаткових джерел коштів та оптимізацію використання існуючих ресурсів. Також для ефективної реалізації їх місії та завдань, важливо, щоб агенції були прозорими в своїх діях, забезпечували доступ до інформації про свою роботу, результати та використання ресурсів.

В умовах децентралізації влади усі інституції регіональної та місцевої влади повинні детально володіти ситуацією на підконтрольній території. Тому,

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

такою, що назріла, є потреба у спеціальному, так би мовити, «науково-аналітичному центрі», який зможе надавати змістовну інформацію з широкого кола питань, що стосуються впливу зовнішнього середовища на місцевий розвиток, розробляти рекомендації щодо способів та інструментів нейтралізації ймовірних загроз, оцінювати процеси, що відбуваються всередині регіонів, здійснювати брендинг власних територій для зовнішніх стейкхолдерів та обґрунтовувати пропозиції щодо підвищення ефективності розвитку регіону за рахунок використання власних можливостей, наявних переваг та залучення додаткових ресурсів, насамперед, фінансових, ззовні [2].

В першу чергу, важливо підкреслити значення координації та співпраці між агенціями регіонального розвитку, органами влади, бізнесом та громадськістю. Покращена комунікація та взаємодія між цими стейкхолдерами сприятиме ефективному використанню ресурсів та координації стратегій для досягнення спільних регіональних цілей.

По-друге, фінансова стабільність агенцій регіонального розвитку є ключовим фактором для їхньої ефективності. Забезпечення належного фінансування з бюджету, пошук альтернативних джерел фінансування та ефективне використання фінансових ресурсів дозволять агенціям реалізовувати свої функції та проекти відповідно до потреб регіонів.

По-третє, розвиток кадрового потенціалу агенцій регіонального розвитку має велике значення. Залучення кваліфікованих фахівців з різних сфер та їх навчання та підготовка відповідно до потреб агенцій допоможуть забезпечити належний рівень професіоналізму та ефективну роботу агенцій.

Отже, для підвищення ефективності діяльності агенцій регіонального розвитку важливо забезпечити їхню фінансову стабільність, координацію з іншими структурами, належний кадровий потенціал та розширення повноважень. Це дозволить агенціям бути ефективними партнерами у

впровадженні регіональних стратегій, залученні інвестицій та сприянні розвитку регіонів. Відповідно до цих рекомендацій, агенції регіонального розвитку зможуть зайняти більш активну та впливову позицію у сфері регіонального розвитку та сприяти стійкому і збалансованому зростанню регіонів.

Агенції регіонального розвитку повинні стати центром стратегічного управління розвитком регіону та платформою, яка сприяє прозорій та системній роботі над розкриттям соціально-економічного потенціалу кожного регіону та використанню всіх наявних ресурсів. Ці ресурси включають людський капітал, фінансові інструменти і внутрішні та іноземні інвестиції.

Також є важливим створення механізмів для широкого обговорення та залучення громадськості, бізнесу, академічного середовища та інших зацікавлених сторін до процесу визначення пріоритетів та прийняття рішень.

Список використаних джерел

1. Тодорова О. Л., Лесик О. В. Державне управління. Агенції регіонального розвитку як складова інституційного забезпечення реалізації державної регіональної політики. 2021. С. 3. [Електронний ресурс]. - URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/13-14_2021/13.pdf.

2. Tyshchenko O. DIRECTIONS FOR INCREASING THE INSTITUTIONAL CAPACITY OF REGIONAL DEVELOPMENT AGENCIES. Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok. 2022. № 2. [Електронний ресурс]. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2022.2.1>

Кудла І. Ю.
здобувач ступеня бакалавра
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
М. Дніпро, Україна

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Адміністративно-правові засоби захисту прав людини стали важливим аспектом правової системи в сучасному суспільстві. Актуальність теми визначається постійним розвитком суспільства та змінами в соціально-економічному середовищі. Мета даного дослідження полягає в аналізі ефективності адміністративно-правових засобів захисту прав людини та визначенні перспектив їх подальшого розвитку в Україні. Визначення адміністративно-правових засобів захисту прав людини

Визначення понять "адміністративні засоби" та "правовий захист" у контексті прав людини. Розкриття сутності адміністративних заходів, які застосовуються для гарантування та захисту прав громадян.

Правовий статус прав людини та його зв'язок із захистом на адміністративному рівні

Аналіз поняття "правовий статус" прав людини та визначення впливу цього статусу на можливості захисту на адміністративному рівні. Розгляд взаємозв'язку між правами людини та можливостями їх захисту в адміністративному просторі.

Місце адміністративно-правових засобів у системі правозахисних механізмів

Оцінка ролі адміністративно-правових засобів порівняно з іншими формами правозахисту, такими як судовий та законодавчий. Аргументація

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

важливості та необхідності адміністративних механізмів для ефективного захисту прав людини на рівні державних органів та адміністративних структур.

Принципи та цінності, що лежать в основі адміністративно-правового захисту прав людини

Аналіз основних принципів та цінностей, які визначають ефективність адміністративно-правового захисту. Розгляд важливості справедливості, прозорості та ефективності в контексті захисту прав людини.

Міжнародний досвід та передові практики в адміністративно-правовому захисті прав людини

Поглиблений огляд та аналіз досвіду використання адміністративно-правових механізмів у різних країнах та їхній взаємодії з міжнародними стандартами. Визначення передових практик та можливостей для вдосконалення системи захисту прав людини в Україні на адміністративному рівні. Основні законодавчі акти, що регулюють адміністративно-правовий захист прав людини

Визначення та аналіз законів, які формують базу адміністративно-правового захисту прав людини. Зокрема, огляд Конституції України, Закону "Про адміністративні правопорушення", Кодексу адміністративного судочинства та інших актів.

Гарантії та обов'язки владних структур у сфері адміністративно-правового захисту

Розгляд прав та обов'язків державних органів, правоохоронних агентств та інших владних структур у забезпеченні адміністративно-правового захисту прав людини. Аналіз існуючих гарантій і механізмів їх виконання.

Механізми здійснення адміністративно-правового захисту владними структурами

Розгляд конкретних механізмів та процедур, які використовуються владними структурами для захисту прав людини. Це може включати розгляд

питань через адміністративний суд, процедури звернень громадян, інспекційні перевірки та інші адміністративні заходи.

Узгодженість національного законодавства з міжнародними стандартами прав людини

Оцінка того, наскільки національне законодавство забезпечує узгодженість із міжнародними стандартами та зобов'язаннями в сфері прав людини. Вивчення впливу міжнародних норм на формування адміністративно-правового захисту.

Практика застосування законодавства в сфері адміністративно-правового захисту

Аналіз конкретних випадків застосування законодавства щодо адміністративно-правового захисту прав людини. Вивчення судових рішень, визначення та інших рішень, що стосуються захисту прав на адміністративному рівні. Судовий захист

Проведення детального аналізу судового захисту в адміністративному судочинстві, визначення процедур та механізмів подання справ на розгляд, а також ухвалення судових рішень. Особлива увага приділяється аспектам судового контролю над діями владних структур та визначенню об'єму правосуддя у сфері адміністративного права.

Конституційне право особи на звернення і оскарження

Вивчення права особи на звернення та оскарження рішень владних структур. Аналіз механізмів подання скарг, їх розгляду та наслідків для захисту прав громадян.

Діяльність органів прокуратури та представництво інтересів особи прокурором в адміністративному судочинстві

Огляд важливої ролі прокуратури у сфері адміністративного права. Аналіз прав та обов'язків прокурора у захисті прав людини. Визначення механізмів представництва інтересів громадян у судових справах прокурором.

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

Адміністративно-судова система та процедури звернень громадян

Вивчення структури адміністративно-судової системи та процедур, що забезпечують звернення громадян. Розгляд прав та обов'язків сторін у судовому процесі, а також гарантій справедливого та ефективного розгляду справ.

Юридична допомога та правова підтримка:

Огляд системи надання юридичної допомоги та правової підтримки в Україні. Аналіз доступності цих послуг для громадян та їхня роль у вирішенні конкретних ситуацій.

Список використаних джерел

1. Правова основа захисту прав і свобод громадян в адміністративному порядку.- https://minjust.gov.ua/m/str_4629

2. Конституція України - Розділ VIII -
<https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil->

3. Законодавство України. Закон України про звернення громадян. Розділ I - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#n9>

4. Розділ IV - Повноваження прокурора з виконання покладених на нього функцій. Стаття 23 - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18/page#Text>

Кусік Н.Б., студентка групи ПУАМ-5
Войціцька К.М. доктор філософії,
доцент кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування
Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир

ВПРОВАДЖЕННЯ ПІДХОДУ СОЦІАЛЬНОЇ ІНКЛЮЗІЇ НА УРБАНІЗОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ

У сучасному світі, який швидко розвивається, соціальна інклюзія стала важливою темою для обговорення та ключовою метою як для політиків, лідерів громад, так і для міських планувальників. Оскільки урбанізовані території продовжують розвиватись й урізноманітнюватися, стає вкрай необхідним питання забезпечення доступу усіх людей, незалежно від їхнього походження чи обставин, до можливостей, ресурсів і участі в житті суспільства.

Соціальна інклюзія охоплює ідею створення суспільства, де кожна людина відчуває, що її цінують, поважають і вона має право брати активну участь у всіх аспектах міського життя. Ідея соціальної інклюзії виходить за рамки простої толерантності та інтеграції, намагаючись подолати структурні та системні бар'єри, які заважають певним групам повноцінно брати участь у соціальній, економічній та культурній сферах. Створюючи інклюзивне міське середовище, міста прагнуть підвищити загальний добробут, соціальну згуртованість і сталий розвиток.

Питання соціальної інклюзії було об'єктом дослідження як іноземних так і вітчизняних науковців, що свідчить про актуальність цього дослідження. В таблиці 1. відображено визначення, які були запропоновані дослідниками.

Таблиця 1.

Підходи науковців до визначення поняття соціальна інклюзія

Автор	Визначення
Л.М. Далзіел і Н.М. Андерсон [1]	«Соціальна інклюзія— це процес, за допомогою якого суспільства та спільноти сприяють участі та добробуту всіх своїх членів, у тому числі тих, хто перебуває в невідповідному становищі чи вразливих»
С. Рейнау [2]	«Соціальна інклюзія стосується стану, коли окремі особи та групи мають рівні можливості, права та ресурси для повної участі в житті суспільства та здатні використовувати свою свободу волі у формуванні власного життя»
С. Грір, С.Л. Чоу та Ф.П. Вонг [3]	«Соціальна інклюзія передбачає створення відчуття причетності та прийняття для всіх членів суспільства, де вони можуть активно брати участь, робити внесок і отримувати користь від соціальних, економічних і політичних процесів»
Ксендзук В.В., Войціцька К.М., Орел В.Р., Сергієнко І.Г. [4]	«Соціальна інклюзія – це процес повного та всеосяжного включення усіх соціальних груп, незалежно від віку, статі, здоров'я та інших факторів до цілковито повноцінного життя на рівних можливостях, як рівноправні члени суспільства. Соціальна інклюзія є важливою в контексті питання публічного управління та необхідною умовою задля подолання нерівності, набуття свободи та нової якості життя громадян в усіх сферах»
Найда Ю.М., Ткаченко Л.М [5]	«Соціальна інклюзія – це процес, спрямований на забезпечення людям, які зазнають ризику бідності та соціального вилучення, можливостей та ресурсів, необхідних для того, щоб повною мірою брати участь в економічному, соціальному та культурному житті та досягти рівня життя і добробуту відповідно до стандартів якості життя. Дії держав відповідно до принципів соціальної інклюзії мають забезпечувати людям ширші можливості для участі в підготовці та прийнятті рішень, що їх стосуються, та реалізації їхніх основних прав»

Отже, соціальна інклюзія – це багатогранна концепція, яка спрямована на створення інклюзивного суспільства, де всі люди мають рівні можливості, права та доступ до ресурсів, незалежно від їх походження чи особливостей. Вона спрямована на усунення бар'єрів і дискримінації, які заважають певним групам людей брати повну участь у соціальній, економічній, політичній та інших сферах.

Варто зазначити, що на розвиток соціальної інклюзії на урбанізованих територіях впливає поєднання факторів як на державному, так і на місцевому рівнях, розуміння яких сприятиме розробці ефективних стратегій і заходів для

сприяння розвитку соціальної інклюзії в Україні під час та після російсько-української війни. Фактори, які впливають на впровадження підходу соціальної інклюзії на урбанізованих територіях зображено на рисунку 1.

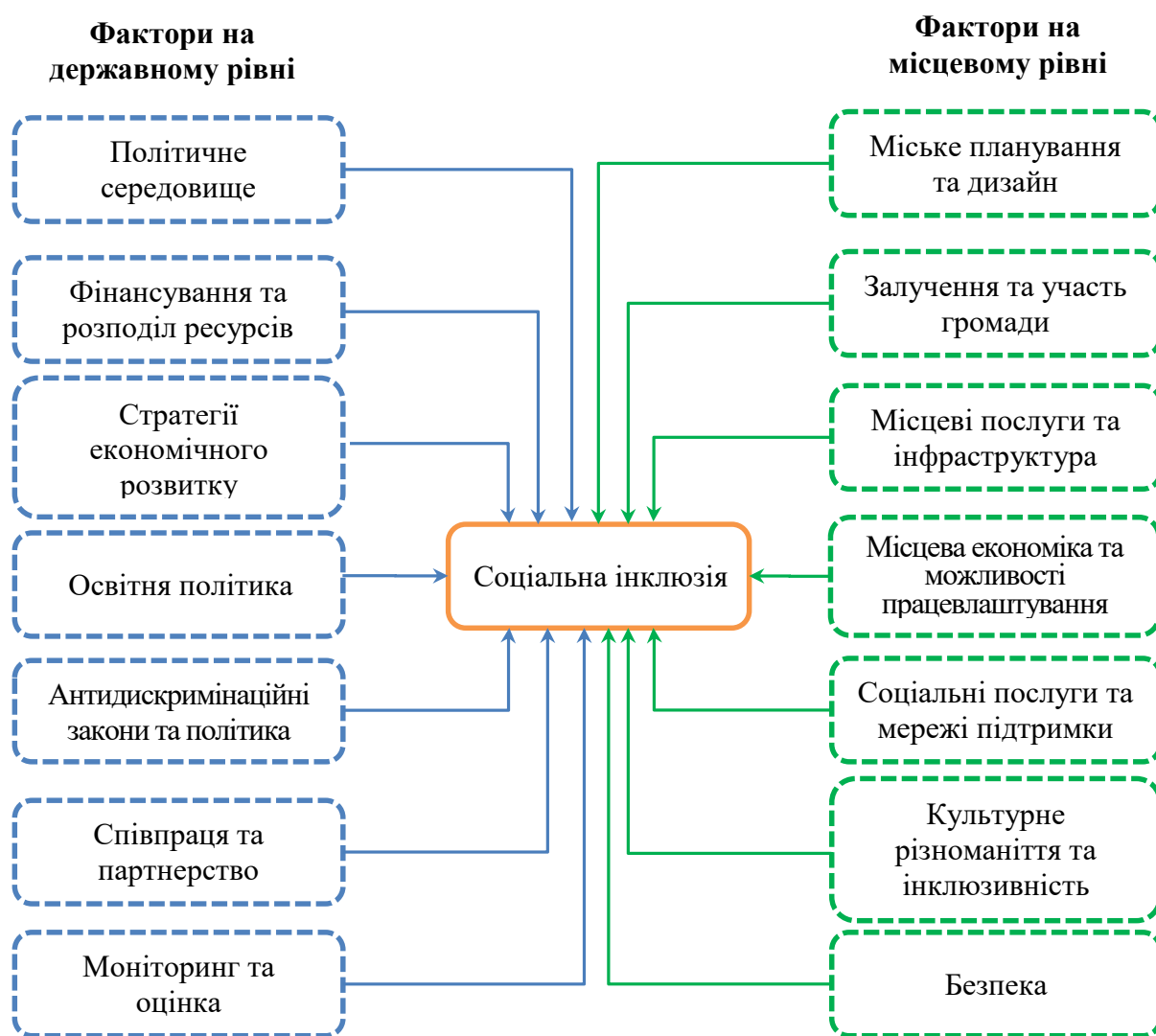

Рис. 1. Фактори впливу на впровадження підходу соціальної інклюзії в розвитку урбанізованих територій

Перспективи розвитку соціальної інклюзії на урбанізованих територіях України є багатообіцяючими, з акцентом на створення безпечного та доступного середовища для всіх, включаючи жінок, дітей, людей похилого віку та груп з обмеженою мобільністю. Віддаючи пріоритет принципам соціальної інклюзії та проектуючи міста, які задовольняють різноманітні потреби своїх жителів,

Україна має потенціал для розвитку процвітаючих громад, де кожна людина може брати активну участь і відчувати себе цінною.

Впроваджуючи такі стратегії, як доступна інфраструктура, житло, орієнтоване на вік, програми соціального залучення та інклюзивні транспортні системи, українські громади можуть забезпечити жінкам, дітям, людям похилого віку та особам з обмеженою мобільністю рівні можливості орієнтуватися в міському просторі, отримати доступ до послуг, і брати участь у соціальних взаємодіях. Ці зусилля не лише покращать якість життя цих груп, але й сприятимуть створенню більш справедливого та згуртованого суспільства.

Крім того, створення безпечного та доступного середовища виходить за рамки фізичної інфраструктури. Це вимагає розвитку культури інклюзивності, де враховуються різноманітні точки зору, а також впроваджуються політики та ініціативи для подолання соціальних бар'єрів і дискримінації. Сприяючи освіті, обізнаності та співпраці між зацікавленими сторонами, українські громади можуть надати своїм жителям можливість активно брати участь у процесах прийняття рішень, забезпечуючи, щоб їхні голоси були почуті та їхні потреби задоволені.

Україна має потенціал стати маяком соціальної інклюзії, демонструючи, що території можна проектувати та розвивати так, щоб вони були безпечними, доступними та гостинними для всіх. Розглянувши ці перспективи та інвестуючи в добробут та соціальну інклюзію своїх громадян, українські території можуть стати прикладом для інших, надихаючи на позитивні зміни та вносячи внесок у суспільство, де кожна людина може процвітати та робити внесок у колективний прогрес.

Список використаних джерел

1. L. M. Dalziel & N. M. Anderson. Measuring Social Inclusion: A Key Performance Indicator for Public Policy?. Social Indicators Research. 2015.
2. S. Reinau. Social Inclusion as a Pathway to Development: Lessons from Ecuador. International Journal of Social Economics. 2018.

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

3. S. Greer, S. L. Chow, & F. P. Wong. Promoting Social Inclusion through Community Development: A Case Study of an Urban Regeneration Project. *International Journal of Community Well-Being*. 2021.

4. Ксендзук В.В., Войціцька К.М., Орел В.Р., Сергієнко І.Г. Публічне управління містом в контексті інклюзивного розвитку. 2019. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/12_2019/58.pdf.

5. Найда Ю.М., Ткаченко Л.М. Стандарти громадсько-активної школи: соціальна інклюзія. 2014. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5617/1/Y_Naida_SGAS_SI.pdf.

Лукашук О.М.

аспірант,
асистент кафедри національної безпеки,
права та міжнародних відносин
Державний університет «Житомирська політехніка»

МОНІТОРИНГ СТАНУ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я ЯК ОБ'ЄКТА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну спричинило безповоротні та вкрай негативні наслідки для здоров'я населення. Збройна агресія призвела до вчинення насилля, травм, поранень, що можуть бути серйозними та призвести до летальних випадків. Території, на яких проходять активні бойові дії, є занадто небезпечними для здоров'я та життя, так як постійних стрес, тривога порушують психологічний стан громадян. Під час військових конфліктів виникає низка проблем, а саме демографічна криза, порушується доступ до медицини на окупованих та звільнених територіях, зростає фінансова неплатоспроможність населення. Проблематика моніторингу

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

громадського здоров'я як об'єкта публічного управління в системі охорони здоров'я є важливим та актуальним питанням за умов впливу ризиків, які відбуваються під час війни.

російське вторгнення на територію України є серйозним порушення економічного, соціального та екологічного стану нашої держави. Під час збройного конфлікту населення знаходиться в постійному страху, напрузі, відбуваються порушення сну внаслідок щоденних бомбардувань, що призводить до суттєвого погіршення стану здоров'я людини та зростанню кількості захворювання. Задля збереження свого життя громадяни, які знаходяться в зоні бойових дій змушені покинути свої домівки та шукати тимчасового притулку в інших регіонах чи за кордоном. Згідно з даними Управління верховного комісара ООН у справах біженців станом на квітень 2023 року за кордоном знаходиться понад 5 млн українців [1]. Перебування та скупчення великої кількості людей на одній території спричиняє небезпечну епідеміологічну ситуацію. Так, Європейський центр профілактики та контролю захворюваності під час повномасштабного вторгнення РФ в Україну розробив рекомендації щодо профілактики та методи контролю задля зменшення поширеності інфекційних захворювань серед українців, що перебувають за кордоном. Спеціалісти Європейського центру з профілактики та контролю захворюваності ініціювали потребу у терміновому запровадженні заходів щодо епідеміологічного нагляду щодо окремих інфекційних захворювань, особливу увагу при цьому наполягають приділити громадянам, які знаходяться у центрах прийому біженців, адже саме ця категорія людей є найуразливішою до захворювань інфекційного характеру. Через активні військові дії на територіях, де проживали громадяни до міграції, відсутність доступу до медичних послуг або ж взагалі їх відсутність, незадовільні умови життя є першочерговою причиною розповсюдженості інфекційних захворювань. Запобігти масовому захворюванню на різні види інфекцій можна шляхом проведення вакцинації, оскільки вакцинація є головною

складовою громадського здоров'я [2]. До основних інфекційних захворювань серед українців можна зарахувати такі види захворювань: сезонний грип, COVID-19, застуда, що спричинена риновірусами, аденовірусами, вірусами паригрипу, гострі респіраторні інфекції або грипоподібні захворювання, поліомієліт, ботулізм, кір, краснуха, правець, пневмококова інфекція, туберкульоз легень та ВІЛ [3].

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ)/ЮНЕЙДС Україна займає друге місце серед країн Європи за кількістю ВІЛ-інфікованих [4]. Війна спричинила серйозні проблеми у сфері громадського здоров'я, зокрема відбулося порушення логістичних ланцюгів доставки медичних препаратів до пацієнтів з ВІЛ-інфекцією, понад 30 медичних закладів припинило свою діяльність через окупацію чи руйнування, порушено доглядом за хворими з ВІЛ/СНІД. Доступ до антиретровірусної терапії під час активної фази військових дій став вкрай важким у таких регіонах, як: Чернігівська, Миколаївська, Херсонська, Харківська, Донецькій та Запорізькій областях.

Під час збройної агресії громадяни знаходяться у постійному емоційному напруженні, що призводить до поширення та загострення хвороб системи кровообігу. Одними з найпоширеніших хвороб систем кровообігу в Україні є ішемічна хвороба серця та інсульт. У загальній структурі захворюваності населення, хвороби системи кровообігу у 2022 році становили найбільшу питому вагу понад 64,15 % [5].

Вкрай важливим чинником громадського здоров'я під час війни є також психологічне здоров'я населення. Кожен громадянин України, який проживає на її території відчув наслідки гібридної війни, яку веде рф проти українців. Нажаль, в Україні дані невійськові методи відпрацьовуються серед населення, що знаходиться у тимчасовій окупації, громадяни, що потрапляють в полон та в інформаційному просторі. Під час війни відбувається економічний спад, що

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

призводить до збільшення розладів психіки та поведінки громадян, яка може призвести до здійснення самогубства та вживання психотропних препаратів.

Посттравматичний стресовий розлад(ПТСР), стрес, апатія, панічні атаки, тривожні розлади та розлади поведінки, що провокують схильність до вживання наркотичних препаратів та алкогольних напоїв [6]. Серйозним негативним наслідком війни для населення в майбутньому є розвиток посттравматичний стресовий розладу. Поширеність ПТСР у середньому складає близько 30 % серед громадян, які залишилися в країні під час війни, та які виїхали за кордон. Основні чинники, які формують високий показник ПСТР серед біженців та громадян, що проживають у зоні бойових дій: рівень освіти, вимушена зміна проживання, повітряні тривоги та звуки обстрілів та бомбардувань. Варто зазначити, що жінки, які стали свідками збройної агресії мають вдвічі більший ризик захворюваності посттравматичний стресовий розлад ніж чоловіки. Вагітні жінки, у кого виявлено тривалі ПТСР можуть спровокувати затримку психічного та розумового розвитку у дитини, порушень поведінки та комунікацій у немовлят [7].

Підсумовуючи, під час повномасштабного вторгнення РФ в Україну система громадського здоров'я опинилася у вкрай складному становищі. Збереження здоров'я громадян під час війни, реалізація політики щодо надання безоплатної медичної та психологічної допомоги постраждалим внаслідок ракетних обстрілів, інформативне забезпечення громадян щодо екстреної медичної допомоги під час бомбардувань, мають бути основними стратегічним напрямками у реалізації публічного управління в сфері охорони здоров'я.

Список використаних джерел

1.Operational Data Portal [Electronic resource]. – Access mode : <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>.

2. Профілактика та боротьба з інфекційними захворюваннями в умовах агресії росії проти України / А.Врочинська, В.Раймер, А.Куна, М.Бяла // Обговорення рекомендацій ECDC. – 2022. – С. 80–88.

3. Public health needs of migrants, refugees and asylum seekers in Europe, 2015: Infectious disease aspects / Jan C. Semenza, Paloma Carrillo-Santistevе, Herve Zeller et al. // European Journal of Public Health. – June 2016. – Vol. 26, Issue 3. – P. 372–373 [Electronic resource] – Access mode : <https://academic.oup.com/eurpub/article/26/3/372/2467352>.

4. UNAIDS Reference Group [Electronic resource]. – Access mode : <https://aidsinfo.unaids.org/>.

5. Кількість померлих за причинами смерті у 2020–2022 роках [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ukrstat.gov.ua/>.

6. Галецька І.І. Методологічні проблеми вивчення психологічного здоров'я / І.І. Галецька // Наукові записки Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. – К. : Главник, 2005. – Вип. 26. – С. 320–325.

7. Global Health Observatory data repository [Electronic resource]. – Access mode : <https://apps.who.int/gho/data/node.main.686?lang=en>.

Луцюк А.В.

аспірант Відкритого міжнародного університету
розвитку людини «Україна»

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМИ ПРОЕКТАМИ

Глобалізація та цифрові технології є одними з найважливіших факторів, які змінюють сучасний світ. Ці процеси мають значний вплив і на публічне

управління соціальними проектами. Цифрова трансформація публічного управління соціальними проектами – це комплексний процес, який включає в себе впровадження цифрових технологій у всі сфери діяльності, пов'язані з управлінням соціальними проектами. Цифрова трансформація має на меті підвищити ефективність, прозорість та доступність публічного управління соціальними проектами.

Цифрова трансформація публічного управління соціальними проектами має ряд переваг, які можна розділити на три основні групи:

1. Підвищення ефективності: цифрові технології дозволяють автоматизувати багато рутинних завдань, що звільняє час і ресурси для вирішення більш важливих проблем. Наприклад, цифрові платформи можуть бути використані для автоматизації процесу відбору заявок на участь у соціальних проектах, що дозволить органам влади заощадити час і зусилля.

2. Підвищення прозорості: цифрові технології дозволяють зробити інформацію про соціальні проекти більш доступною для громадськості, що сприяє підвищенню довіри до влади. Наприклад, громадськість може використовувати цифрові платформи для перегляду інформації про соціальні проекти, подачі заявок на участь у них та відстеження їхнього виконання.

3. Підвищення доступності: цифрові технології дозволяють людям брати участь у соціальних проектах незалежно від їхнього місця проживання чи соціального статусу. Наприклад, онлайн-курси з цифрових навичок можуть бути використані для підвищення доступності соціальних проектів для людей з обмеженими можливостями [1].

Ось деякі конкретні приклади того, як цифрові технології можуть бути використані для підвищення ефективності, прозорості та доступності публічного управління соціальними проектами:

Ефективність: Використання електронних сервісів для подання заявок на участь у соціальних проектах. Використання штучного інтелекту для аналізу даних про соціальні проекти.

Прозорість: Використання відкритих даних про соціальні проекти. Використання соціальних медіа для комунікації з громадськістю про соціальні проекти.

Доступність: Використання онлайн-платформ для надання соціальних послуг. Використання мобільних додатків для надання соціальних послуг.

Цифрова трансформація публічного управління соціальними проектами є складним і багатогранним процесом, який вимагає значних зусиль і ресурсів. Однак, реалізація цієї трансформації має потенціал для значного підвищення ефективності, прозорості та доступності публічного управління соціальними проектами.

Основні напрями цифрової трансформації публічного управління соціальними проектами:

1. Впровадження електронних сервісів: електронні сервіси дозволяють громадянам отримувати доступ до інформації про соціальні проекти та подавати заявки на участь у них в електронному вигляді.

2. Використання аналітичних інструментів: аналітичні інструменти дозволяють збирати та обробляти великі обсяги даних про соціальні проекти, що дає можливість краще розуміти проблеми та потреби суспільства.

3. Впровадження соціальних медіа: соціальні медіа дозволяють налагодити двосторонній зв'язок між органами влади та громадськістю, що сприяє підвищенню ефективності взаємодії [2].

Цифрова трансформація публічного управління соціальними проектами є складним і багатогранним процесом, який вимагає значних зусиль і ресурсів. Однак, реалізація цієї трансформації має потенціал для значного підвищення

ефективності, прозорості та доступності публічного управління соціальними проектами.

Пандемія COVID-19 прискорила цифрову трансформацію публічного управління в цілому та публічного управління соціальними проектами зокрема. У нових умовах цифрові технології стали невід'ємною частиною діяльності органів влади та громадських організацій, які займаються реалізацією соціальних проектів.

Особливості цифрової трансформації публічного управління соціальними проектами в умовах постпандемічного світу передбачають:

Зростання популярності онлайн-заходів: пандемія показала, що онлайн-заходи можуть бути ефективним способом надання соціальних послуг. У нових умовах онлайн-заходи стали більш популярними, ніж заходні заходи.

Зростання ролі соціальних медіа: соціальні медіа стали важливим інструментом для комунікації органів влади та громадськості в умовах пандемії. У нових умовах соціальні медіа продовжують відігравати важливу роль у цифровій трансформації публічного управління соціальними проектами.

Посилення акценту на безпеці та конфіденційності: пандемія показала, що цифрові технології можуть бути використані для порушення приватності людей. У нових умовах органи влади та громадські організації, які займаються реалізацією соціальних проектів, повинні посилити акцент на безпеці та конфіденційності.

Отже, цифрова трансформація публічного управління соціальними проектами є невід'ємним компонентом сучасного світу. Цифрові технології мають значний потенціал для підвищення ефективності, прозорості та доступності публічного управління соціальними проектами. У нових умовах постпандемічного світу цифрова трансформація публічного управління соціальними проектами набирає обертів і стає все більш важливою.

Список використаних джерел

1. Геращенко Н.О. Особливості формування цілей у проєктах соціального розвитку. *Управління проєктами та розвиток виробництва*. 2010. № 1(33). С. 47-51.
2. Соціальний проєкт в державному управлінні: обґрунтування доцільності реалізації / Т.М. Безверхнюк та ін. *Публічне управління: теорія та практика*. 2014. Вип. 1. С. 32–39.

Ляшевська О.І., к.н.держ.упр.,
доц., старший викладач кафедри
управління та організації діяльності у
сфері цивільного захисту НУЦЗУ, м. Харків

ОСОБЛИВОСТІ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ДСНС УКРАЇНИ

ДСНС це орган публічної влади, який реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності.

Екстремальні ситуації також можуть бути регламентованими і нерегламентованими, плановими і ситуаційними, «штатними» і «позаштатними».

Тобто, у найбільш загальному вигляді вони поділяються на чотири групи:

- спричинені надзвичайними умовами (стихійне лихо, природна чи техногенна катастрофа, війна, масові терористичні акції тощо);
- життєві, повсякденні (пожежа, напад злочинця, гострий брак часу, необхідність одночасного вирішення декількох однаково важливих завдань),

тобто таких, що виникають у житті кожної людини;

- пов'язані з захопленням потенційно небезпечними видами хобі (альпінізм, підводне плавання, швидкісна їзда та ін.);

- службові, професійні – зумовлені виконанням фахових обов'язків. З небезпекою для життя і здоров'я пов'язане виконання багатьох видів робіт, що містять елементи виробничого і професійного ризику (шахтарі, льотчики, моряки та ін.), а також службова діяльність військовиків, працівників правоохоронних органів та службовців ДСНС України [2].

Державна служба України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ і який реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності [3].

ДСНС у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства, Положенням Про Державну службу України з надзвичайних ситуацій.

ДСНС в межах повноважень, передбачених законом, на основі та на виконання Конституції та законів України, актів Президента України, постанов Верховної Ради України, прийнятих відповідно до Конституції та законів України, актів Кабінету Міністрів України, наказів МВС видає накази організаційно-розпорядчого характеру, організовує та контролює їх виконання.

ДСНС очолює голова, який призначається на посаду та звільняється з посади Кабінетом Міністрів України за поданням Прем'єр-міністра України, внесеним на підставі пропозицій Міністра внутрішніх справ.

Структуру апарату ДСНС затверджує її Голова за погодженням з Міністром внутрішніх справ. Штатний розпис та кошторис апарату ДСНС затверджує її Голова за погодженням з Мінфіном.

Таким чином, навіть при чіткій ієрархії діяльність підрозділів ДСНС України протікає в умовах підвищеної складності. Основні завдання вищеназваних підрозділів – це рятування людей у разі виникнення загрози їх життю, ліквідування пожежі чи інших загроз в тих розмірах, які вона набула на момент прибуття підрозділу та надання допомоги в ліквідації наслідків аварій, катастроф і стихійного лиха. Як уже було зазначено, виконання таких завдань приховує у собі потенційну небезпеку та загрозу для життя працівників і висуває особливі вимоги не тільки до рівня їхньої професійної підготовки, але й до психологічних і психофізіологічних якостей.

Порядок управлінських дій ДСНС при прийнятті управлінського рішення:

Дія 1. Особисто або через чергову частину ввести до дії відповідний оперативний план, оголосити збір членів оперативного штабу та організувати їх роботу.

Дія 2. Контролювати та забезпечувати збір, екіпіровку та підготовку висунення до району дій спеціального зведеного загону ДСНС, інших взаємодіючих сил та засобів.

Дія 3. По закінченню дій дає вказівку щодо підготовки та проведення підсумків, призначає місце та час їх проведення, щоб виявити сильні та слабкі сторони в діях ДСНС та приданих сил, визначити заходи подальшого підвищення готовності в особливих умовах.

Таким чином, високий рівень управління органами ДСНС в особливих умовах – одна з основних вимог успішного виконання поставлених перед особовим складом завдань. Органи управління та підрозділи ДСНС продовжують виконувати завдання з ліквідації наслідків обстрілів населених пунктів російськими військами, надання допомоги постраждалому населенню та

місцевим органам влади в організації евакуації населення адекватно реагувати, виконувати чіткі вказівки, не панікувати, користуватися знаннями, отриманими раніше і допомагати, а не заважати, рятувальникам та іншим службовцям, військовим та спеціально уповноваженим особам.

В нестабільному зовнішньому середовищі ризик і невизначеність є властивими в цілому діяльності ДСНС. Часто не можливо з досить високим рівнем точності здійснити прогнозування зміни тенденцій розвитку ключових ситуацій, що трапляються в діяльності даного органу. Це безсумнівно потребує використання нових підходів до прийняття управлінських рішень, які врахували б максимальну кількість факторів, що виникають завдяки впливу невизначеності на поведінку керівників та працівників відповідних служб. Як наслідок, управлінське рішення в умовах невизначеності – це результат аналізу, прогнозування, оптимізації, економічного обґрунтування і вибору альтернативи в умовах недостатньої кількості відомостей, повної або часткової відсутності інформації.

Таким чином, управлінські рішення в екстремальних умовах (зокрема, під час воєнного стану та повномасштабного вторгнення РФ на територію незалежної суверенної держави Україна) мають свої особливості. Це насамперед рішучість, відповідальність за наслідки, це діяльність, що обмежена в часі, ресурсах, інформації, на власний ризик.

Стратегічне управління в умовах воєнного стану в країні в органах та підрозділах ДСНС потребує від керівників всіх рівнів урахування особливостей поточної ситуації в регіоні та на території обслуговування, своєчасного опрацювання інформації, дотримання принципів управлінської діяльності, оптимізації діяльності та раціонального використання кадрового потенціалу, організації та забезпечення умов несення служби підлеглими, особистого професійного зростання та вдосконалення знань і навичок, що в комплексі сприятиме забезпеченню та підвищенню ефективності і функціональних можливостей підпорядкованих органів та підрозділів.

Список використаних джерел

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

1. Кошкін А. О. Інформаційно-аналітичне забезпечення системи державного управління в умовах екстремальних ситуацій (інцидентів). Теорія та практика державного управління. 2014. № 3. С. 257–263.

2. Мазяр О. В. Особливості суб'єктної поведінки в екстремальних ситуаціях. Актуальні проблеми психології : збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. за ред. С. Д. Максименка К. : Логос, 2018. Т. 7. Вип. 15. С. 195–198.

3. Про затвердження Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2015 р. № 1052. Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1052-2015-%D0%BF#Text>.

Мамай О.М.,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня освіти,
спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування,
ЗВО «МНТУ ім. акад. Ю. Бугая»
Науковий керівник: Семченко-Ковальчук О.Б., к.е.н, доцент
Чернігівський інститут інформації, бізнесу і права
ЗВО «МНТУ ім. акад. Ю. Бугая»
м. Чернігів

ДІЯЛЬНІСТЬ НЕДЕРЖАВНИХ ІНСТИТУТІВ У ПРОЦЕСАХ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ В УКРАЇНІ

Агресія росії проти України призвела до масової міграції людей, яким довелося покидати свої домівки через бойові дії. Внутрішньо переміщені особи опинилися у важкому соціально-економічному становищі. Вони втратили свої домівки, житло, роботу та джерела доходу. Багато з них не мають доступу до медичної допомоги, освіти та соціальних послуг. Також вимушені переселенці часто стикаються із психологічними труднощами, такими як стрес, тривожність та депресія. Ця динаміка породила велику потребу у вирішенні проблеми

соціальної адаптації для цієї вразливої категорії населення. Недержавні інституції виявилися важливими учасниками в цьому процесі, забезпечуючи підтримку та ресурси для вимушених переселенців.

За даними ООН, станом на 3 грудня 2023 року в Україні зареєстровано 8 мільйонів внутрішньо переміщених осіб. Це майже 16% від загальної чисельності населення країни. З них 5,4 мільйона ВПО проживають у Західній Україні, 2,2 мільйона – у Центральній Україні та 0,4 мільйона – у Східній Україні. Більшість ВПО – це жінки та діти. За даними ООН, 51% ВПО – це жінки, а 38% – діти. Серед ВПО є багато людей похилого віку, інвалідів та людей з хронічними захворюваннями. За даними ООН, 13% ВПО – це люди похилого віку, 6% – інваліди та 11% – люди з хронічними захворюваннями [1].

Процес соціальної адаптації цих вимушених переселенців є важливою складовою суспільного розвитку та стабільності країни. У цьому контексті, недержавні інститути, такі як громадські організації, неприбуткові установи та інші громадські актори, грають значущу роль у наданні підтримки та допомоги переселенцям. Дослідження ролі недержавних інститутів у процесах соціальної адаптації вимушених переселенців в Україні є актуальним і важливим завданням, оскільки воно сприяє вивченню та підвищенню ефективності допомоги цій вразливій групі населення та сприяє побудові стійкого суспільства.

Метою наукової статті є дослідження ролі недержавних інститутів у процесах соціальної адаптації вимушених переселенців в Україні.

Недержавні інститути, такі як громадські організації, фонди, благодійні організації та інші громадські актори, активно взяли на себе відповідальність за підтримку та інтеграцію вимушених переселенців у нових умовах. Станом на 1 грудня 2023 року в Україні зареєстровано понад 100 тисяч недержавних інститутів, які займаються різноманітними видами діяльності, включаючи соціальну роботу. Вони забезпечували різноманітні послуги, такі як житло, медична допомога, психологічна підтримка, професійна реабілітація та навчання

МОВИ.

Недержавні інститути мають більшу гнучкість і адаптивність порівняно з державними інститутами. Вони можуть оперативно реагувати на нові потреби вимушених переселенців і швидко змінювати свої програми та заходи відповідно до ситуації. Недержавні інститути також мають більший рівень близькості до вимушених переселенців, ніж державні інститути. Вони краще розуміють їхні потреби і можуть надавати їм більш індивідуальну допомогу. Зазвичай, Недержавні інститути спеціалізуються на певних аспектах соціальної адаптації вимушених переселенців, таких як трудова інтеграція, освіта, психологічна підтримка і т. д. Це дозволяє їм надавати більш спеціалізовану допомогу, яка відповідає конкретним потребам цієї групи.

Однак, недержавні інститути також мають ряд недоліків. Вони, як правило, мають обмежені ресурси, що може обмежувати масштаб їхньої діяльності. Крім того, вони можуть бути недостатньо професійними та досвідченими в наданні допомоги ВПО.

За даними Міністерства соціальної політики України у 2023 році 65% вимушених переселенців отримали допомогу від недержавних організацій. Найпоширенішими формами такої допомоги були: гуманітарна допомога, яка включала продукти харчування, одяг та медикаменти, і була надана 55% вимушеним переселенцям. Соціальна підтримка, включаючи консультації, психологічну та юридичну допомогу, була надана 35% переселенцям. Підтримка в інтеграції в суспільство, така як допомога у пошуку роботи, отриманні освіти та медичному обслуговуванні, була отримана 20% вимушеними переселенцями [2].

Задоволеність допомогою від недержавних організацій була досить високою 80% вимушених переселенців зазначили, що ця допомога від недержавних організацій була корисною та допомогла їм адаптуватися до нових умов життя.

В Україні існує різноманітність недержавних інститутів та громадських організацій, які активно займаються різними аспектами суспільного життя, включаючи підтримку та інтеграцію вимушених переселенців. Пропонуємо розглянути деякі з них більш детально.

1. Громадські організації для підтримки вимушених переселенців: «Правозахисна спілка», «Допомога переселенцям», «Спасемо дітей», «Міжнародний комітет Червоного Хреста».

2. Фонди та благодійні організації: благодійний фонд «Карітас Україна», благодійний фонд «Міжнародний Альянс із захисту дітей», благодійний фонд «Повернись живим», фонд «Відродження», всеукраїнська громадська організація «Всеукраїнська мережа людей, які постраждали від насильства», всеукраїнська громадська організація «Українська асоціація психотерапевтів».

3. Освітні та професійні проекти: проект «Мова та праця», програма «Успішна доросла людина»

4. Психологічна та психосоціальна підтримка: психологічний центр допомоги переселенцям, проект «Сімейний супровід» [3].

Це лише декілька прикладів недержавних інститутів та громадських організацій, які активно працюють у сфері підтримки та інтеграції вимушених переселенців в Україні. Вони грають важливу роль у створенні сприятливих умов для адаптації цих осіб у нових умовах та сприяють зміцненню соціального та громадського потенціалу країни.

Для ефективного вирішення проблеми соціальної адаптації ВПО необхідна тісна співпраця державних та недержавних інститутів. Держава повинна забезпечити недержавні інститути необхідними ресурсами та підтримкою. Недержавні інститути, у свою чергу, повинні підвищувати свою професійну кваліфікацію та досвід у наданні допомоги ВПО.

За результатами аналізу можна зробити такі висновки, що недержавні інститути відіграють важливу роль у підтримці ВПО та сприянні їхній соціальній

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

адаптації. Недержавні інститути мають ряд переваг перед державними інститутами, зокрема гнучкість, адаптивність, близькість до ВПО та спеціалізацію. Для підвищення ефективності діяльності недержавних інститутів у процесах соціальної адаптації ВПО пропонуємо посилити державну підтримку недержавних інститутів, розвивати професійні навички та знання працівників недержавних інститутів, удосконалювати співпрацю між державними та недержавними інститутами. Виконання цих рекомендацій допоможе недержавним інститутам більш ефективно виконувати свою роль у процесах соціальної адаптації ВПО в Україні.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт ООН. URL: <https://www.unhcr.org/ukraine-emergency.html>
2. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/>
3. Холоднюк Н. П. Діяльність державних та недержавних інститутів у процесах соціальної адаптації вимушених переселенців в Україні <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/47776/1/%D0%A5%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%8E%D0%BA%20%D0%9D.%D0%9F.....pdf>
4. Офіційний сайт Міжнародного комітету Червоного Хреста <https://redcross.org.ua>

Марова С.Ф., доктор наук з державного управління, професор, Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кропивницький;

Павленко О.П., доктор економічних наук, професор, Одеський державний екологічний університет, м. Одеса

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ТУРБУЛЕНТНОСТІ

Сучасний світ переживає період надзвичайної турбулентності в різних сферах, починаючи від економічних труднощів і соціальних викликів, закінчуючи глобальними кризами та загрозами екології. Узагальнюючи можливі варіанти чинників, що сприяють розвитку турбулентних процесів в суспільстві, зазвичай їх поділяють на три групи: зовнішньоекономічні, внутрішньо-економічні та соціально-політичні [1, С. 75]. Зрозуміло, що для кожної країни ці групи будуть мати власне наповнення, характеристики, показники ступеню нестабільності. Але існують і деякі загальні фактори, що впливають на розвиток країн. Як приклад можна навести кліматичний фактор. Можна погодитися з тим, що автори роботи [1] не включили його в свій перелік, оскільки він є, безумовно, глобальним чинником і вирішення проблем, пов'язаних з цим фактором, потребує консолідації зусиль всього світового співтовариства.

До факторів, що зачіпають одразу декілька країн, можна віднести і акти військової агресії. І хоча на прикладі агресії РФ проти України ми бачимо, що ступінь її впливу на різні країни є різним, це, безумовно, є чинником, що викликає турбулентність практично в усьому світі.

У контексті публічного управління турбулентність розглядається як нестабільність, непередбачуваність, змінність в різних сферах життєдіяльності суспільства. Це створює нові виклики для тих, хто відповідає за прийняття рішень та виконання політик, і ставить перед урядами та органами публічного

управління нові завдання, вимагаючи адаптації традиційних моделей публічного управління до нових умов.

Першою вимогою, яку можна висунути до діяльності органів публічного управління в умовах турбулентності, є гнучкість, здатність пристосовуватися до нових викликів, і, як наслідок цього, інноваційність. Важливо розглядати публічне управління як динамічний процес, здатний швидко реагувати на зміни у середовищі. Це включає перегляд бюрократичних процедур, використання методів проектного управління та підтримку інновацій в органах влади, застосування сучасних комунікаційних методів, методів інформаційного забезпечення та аналітичної обробки отриманих даних, що можуть стати ключовими інструментами для прогнозування та адаптації до турбулентних змін.

Використання сучасних технологій для збору та аналізу даних є нагальною необхідністю у контексті турбулентності, оскільки саме сучасні аналітичні інструменти дозволяють розпізнавати тенденції та ризики, що виникають у різних галузях.

Важливим проявом гнучкості публічної влади в умовах турбулентності можна вважати здатність до розробки та впровадження адаптивних стратегій управління. Адаптивні стратегії в публічному управлінні - це підходи до прийняття рішень та виконання політик, які активно реагують на зміни в оточенні та намагаються адаптувати дії до нових умов. Основна ідея полягає в тому, щоб створювати гнучкі та реактивні стратегії, які можна швидко коригувати відповідно до змін у соціальному, економічному, або політичному середовищі. Це може включати регулярний перегляд стратегічних цілей, впровадження систем внутрішнього контролю та постійне оновлення методів управління.

В той же час слід пам'ятати, що умови турбулентності вимагають від публічного управління не лише реакції на зміни, але і активного формування майбутнього. Адаптивні стратегії у контексті, що розглядається, можуть включати:

- створення документованих стратегій щодо дій у випадку критичних змін, заздалегідь розроблених та підготовлених до негайного впровадження після подій;
- співпрацю та обмін інформацією з іншими країнами/регіонами для ефективного реагування на проблеми;
- використання сучасних технологій для постійного відстеження змінних параметрів та вчасного інформування громадськості та влади;
- регулярну інформаційну кампанію для населення щодо потенційних ризиків, альтернативних шляхів розвитку подій та методів захисту, що може значно покращити рівень готовності до змін.

Адаптивність, інновації та стратегічне мислення стають керівними принципами, що дозволяють подолати (або зменшити) виклики турбулентності та сприяють стабільності та розвитку суспільства.

Ще одним аспектом, який є вкрай важливим в означених умовах, є лідерство. Лідерство грає визначальну роль у контексті турбулентності, оскільки лідер повинен мати здатність приймати рішення в умовах невизначеності та ризику, бути відкритим до інновацій, готовим до змін та здатним зробити команду гнучкою, наполегливою, рішучою.

Турбулентні умови вимагають наявності кваліфікованих кадрів та ефективного лідерства. Тому спеціалізована підготовка для роботи в умовах невизначеності, розвиток аналітичних навичок та навичок прийняття рішень стають надзвичайно важливими елементами. Визнаючи актуальність наявності лідерських якостей у представників органів публічного управління, більшість освітніх програм з підготовки фахівців спеціальності «Публічне управління та адміністрування» мають в своєму складі освітню компоненту «Лідерство в публічному управлінні».

Наступною вимогою до діяльності органів публічної влади в умовах турбулентності є удосконалення її взаємодії з громадянським суспільством, створення партнерських стосунків з різними суб'єктами суспільства, залучення громадськості до обговорення суспільних проблем, прийняття управлінських

рішень. Комунікація та взаємодія з громадськістю, які передбачають обмін інформацією, відкритість до думок та поглядів громадян, залучення їх до процесів управління, стають критичними для формування суспільної підтримки у процесах управління. Це важливий елемент демократичного управління, який сприяє взаєморозумінню, розбудові довіри, покращенню якості прийнятих рішень та партнерству.

Таким чином, в умовах турбулентності публічне управління має стати стратегічним та високорівневим процесом, спроможним адаптуватися до непередбачуваних обставин. Розвиток та впровадження інноваційних методів управління, підтримка лідерства та взаємодія з громадськістю стануть основними кроками у вирішенні викликів турбулентності. Важливо наголосити на постійному вдосконаленні та урізноманітненні стратегій публічного управління для забезпечення стабільності та розвитку суспільства в умовах постійних змін.

Мельник С.М.,
аспірант кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування,
Державний університет «Житомирська політехніка»
вул. Чуднівська, 103, м. Житомир 10005,
<https://orcid.org/0009-0006-3062-2312>

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНО- ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА : МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Термін "державно-приватне партнерство" описує низку можливих відносин між державними та приватними суб'єктами в контексті надання інфраструктурних та інших послуг. Інші терміни що використовуються для позначення цього виду діяльності, включають участь приватного сектору (ДПП)

та приватизацію. Хоча ці три терміни часто використовуються як взаємозамінні, між ними існують відмінності:

- ДПП представляє собою структуру, яка, залучаючи приватний сектор, визнає і структурує роль уряду в забезпеченні виконання соціальних зобов'язань, успішного реформування сектору та залучення державних інвестицій.

Ефективне ДПП оптимально розподіляє завдання, зобов'язання та ризики між державними та приватними партнерами. Державними партнерами в ДПП є державні органи, включаючи міністерства, відомства, муніципалітети або державні підприємства.

Приватні партнери можуть бути місцевими або міжнародними і можуть включати підприємства або інвесторів з технічним або фінансовим досвідом, що має відношення до проекту. Все частіше ДПП можуть також включати неурядові організації (НУО) та/або організації на базі громад (ОГС), які представляють зацікавлені сторони, на яких безпосередньо впливає проект.

Ефективні ДПП визнають, що державний і приватний сектори мають певні переваги у виконанні конкретних завдань порівняно один з одним. Внесок держави у ДПП може мати форму інвестиційного капіталу (доступного за рахунок податкових надходжень), передачі активів або зобов'язань передачі активів, інших зобов'язань або внесків у натуральній формі, які підтримують партнерство. Уряд також забезпечує соціальну відповідальність, екологічну обізнаність, знання місцевої специфіки та здатність мобілізувати політичну підтримку. Роль приватного сектору в партнерстві полягає у використанні його досвіду в комерції, управлінні, операціях та інноваціях для ефективного ведення бізнесу.

Приватний партнер також може зробити внесок в інвестиційний капітал, залежно від форми договору. Структура партнерства повинна бути розроблена таким чином, щоб розподілити ризики між партнерами які найкраще здатні

управляти цими ризиками і, таким чином, мінімізувати витрати при одночасному підвищенні ефективності.

ДПП - це термін, який часто використовується як взаємозамінний з державою. Однак, контракти ДПП передають зобов'язання приватному сектору, а не підкреслюють можливості для партнерства. У середині та наприкінці 1990-х років спостерігалось уповільнення темпів укладання державно-приватних контрактів в інфраструктурних секторах, що значною мірою було спричинено соціальною реакцією проти сприйнятої переваги приватного сектору над державним у наданні інфраструктурних послуг у країнах, що розвиваються. Певною мірою, соціальна реакція була пов'язана з плутаниною між ДПП та приватизацією. Деякі схеми ДПП були надмірно амбітними, а соціальний порядок денний залишався поза увагою, що викликало законне занепокоєння громадськості.

Критичний аналіз досвіду ДПП призвів до розробки нового покоління транзакцій, які зараз більш відомі як ДПП. Приватизація передбачає продаж акцій або права власності в компанії або продаж операційних активів чи послуг, що належать державному сектору. Приватизація є найбільш поширеною і більш прийнятною в секторах, які традиційно не вважаються державними послугами, таких як виробництво, будівництво тощо. Коли приватизація відбувається в секторах інфраструктури або комунальних послуг, вона, як правило, супроводжується створенням специфічних регуляторних механізмів, що враховують соціальні та політичні проблеми, пов'язані з продажем та подальшою експлуатацією активів, що використовуються для надання суспільних послуг.

Сектори, в яких ДПП було реалізовано у всьому світі, включають: виробництво та розподіл електроенергії; водопостачання та водовідведення; утилізацію відходів; трубопроводи; лікарні; шкільні будівлі та навчальні заклади; стадіони; управління повітряним рухом; в'язниці; залізниці;

автомобільні дороги; білінгові та інші інформаційно-технологічні системи, а також житлове будівництво[1].

Три основні потреби, які мотивують уряди вступати в ДПП у сфері інфраструктури, є наступними: 1. залучення приватних капіталовкладень (часто для того, щоб або доповнити державні ресурси, або вивільнити їх для інших суспільних потреб); 2. підвищення ефективності та більш ефективне використання наявних ресурсів; 3. реформування секторів шляхом перерозподілу ролей, стимулів та підзвітності [2].

Кожен з цих напрямків розглядається нижче. Мобілізація приватного капіталу. Уряди стикаються з постійно зростаючою потребою у пошуку достатнього фінансування для розвитку та підтримки інфраструктури, необхідної для підтримки зростаючого населення. Уряди стикаються з такими проблемами, як вимогами зростаючої урбанізації, потребами у відновленні застарілої інфраструктури, потреба в розширенні мереж для охоплення нових груп населення, а також мета охопити раніше не обслуговувані або недостатньо обслуговувані райони. Крім того, інфраструктурні послуги часто надаються з операційним дефіцитом, який покривається лише за субсидій, що призводить до додаткового виснаження державних ресурсів[3].

У поєднанні з обмеженими фінансовими можливостями більшості урядів ці фактори зумовлюють прагнення мобілізувати капітал приватного сектору для інвестицій в інфраструктуру. Правильно структурований ДПП може мобілізувати раніше незадіяні ресурси з місцевого, регіонального або міжнародного приватного сектору, який шукає інвестиційні можливості.

Метою приватного сектору при вступі в ДПП є отримання вигоди від своїх можливостей та досвіду в управлінні бізнесом (зокрема, комунальними підприємствами). Приватний сектор прагне отримати компенсацію за свої

послуги через плату за надані послуги, що призводить до відповідного прибутку на інвестований капітал.

ДПП як інструмент підвищення ефективності. Ефективне використання обмежених державних ресурсів є критично важливим завданням для урядів, і в цьому питанні багато урядів не досягають поставлених цілей. Причина полягає в тому, що державний сектор зазвичай має мало або взагалі не має стимулів для підвищення ефективності, закладених в його організацію та процеси.

Таким чином, державний сектор не має достатніх стимулів для ефективної розбудови та експлуатації інфраструктури. Впровадити такі стимули в укорінений державний сектор складно, хоча й можливо, як це продемонстрував Сінгапур та інші країни. Сінгапур продемонстрував, розвиваючи загальнодержавну прихильність до ефективності, зберігаючи при цьому багатьох критично важливих послуг у суспільному надбанні.

Список використаних джерел

1. Вступ до Посібника з питань державно-приватного партнерства для України. Проєкт Світового банку «Посилення використання державно-приватного партнерства шляхом кращого управління державними капітальними інвестиціями в Україні». 2021. 40 с. URL: <https://www.me.gov.ua/Files/GetFile?lang=uk-UA&fileId=e76d7cbe-0434-4fe4-9219-9d46b7c4efc9>.

2. Гарбариніна В. Ю. Сутність і принципи впровадження державно-приватного партнерства в Україні. Актуальні проблеми державного управління. 2014. № 2(46). С. 43–49.

3. Єгоричева С. Б., Лахижа М. І. Публічно-приватне партнерство в посткомуністичних країнах: монографія. Київ: ІПК ДСЗ

Орган С. І.

аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Університету Григорія Сковороди в Переяславі

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ У СУЧАСНУ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Цифрові технології неминуче проникають у всі сфери нашого життя, зокрема й у систему охорони здоров'я. Їх застосування дозволяє значно підвищити ефективність діагностики та лікування, а також покращити якість життя пацієнтів та радикально знизити ризик помилок та ускладнень.

Необхідно відзначити, що характерною особливістю системи охорони здоров'я протягом усього ХХ і початку поточного століття була її консервативність, яка виражається в державному фінансуванні медичних установ, очних прийомах лікарів, самолікуванні через відсутність доступних медичних послуг та ін. Відповідно застосування інноваційних технологій не особливо вітається фахівцями в галузі охорони здоров'я, оскільки довірити здоров'я людини бездушній машині або в цілому цифровим технологіям на той момент часу багато в чому не було прийнятним. Для трансформації свідомості більшості фахівців у досліджуваній нами сфері потрібні досить значні проміжки часу аж до зміни поколінь. Саме тому для впровадження цифрових технологій потрібне якісне навчання персоналу, залучення та підвищення рівня компетенції співробітників для ефективної цифрової трансформації.

Однією з причин впровадження цифрових технологій є оптимізація та скорочення витрат клієнтів на медичні послуги, а також збільшення тривалості життя, що неминуче призведе до більшої кількості запитів та звернень до медичних установ громадян, які мають проблеми зі здоров'ям.

Напрямів у розвитку та застосуванні цифрових технологій досить багато. Першим таким напрямом буде застосування електронних медичних карток. Практика показує, що звичайні медичні карти на матеріальному, тобто на

паперовому носії постійно губляться, що робить їх ненадійними і провокує дуже багато суперечок клієнтів із лікарями. Застосування електронних медичних карток дозволяє радикально прискорити доступність інформації про пацієнта, покращити координацію роботи лікарів та знизити масштаби помилок при обробці різного роду даних. Також це забезпечить швидкість передачі та обміну інформацією між медичними установами [1].

Ще одним важливим напрямком є застосування телемедицини. Це здатність лікарів та пацієнтів спілкуватися та проводити консультації на відстані за допомогою відеоконференцій, мобільних програм та інших засобів зв'язку. Телемедицина може бути особливо корисною для пацієнтів, які живуть у віддалених або важкодоступних регіонах, а також для тих, хто потребує регулярних консультацій чи постійного контролю за станом здоров'я. Завдяки дистанційним технологіям, на основі яких функціонує телемедицина, пацієнти можуть отримувати необхідну медичну допомогу без необхідності відвідувати лікарні та інші медичні установи.

Наступним напрямком вступають технології у діагностиці. На сьогоднішній день існує велика кількість різного роду обладнання, яким можуть бути ультразвукові сканери, апарати для штучної вентиляції легень та ін. За допомогою цього обладнання можна здійснювати комп'ютерну томографію, магнітно-резонансну томографію. Даного роду технічні засоби дозволяють на ранніх стадіях виявляти відхилення у роботі внутрішніх органів та тканин, що забезпечуватиме лікарям точніше визначати діагноз та стан здоров'я пацієнта та дозволить призначати найефективніше лікування [2].

Ще одним напрямком у розвитку цифрових технологій у системі охорони здоров'я може бути використання роботів-хірургів. Нерідко бувають випадки тривалого очікування пацієнтами хірургічних втручань, а кількість лікарів, які можуть проводити найскладніші та масові операції далеко не завжди вистачає. І з цієї причини широкомасштабне використання роботів-хірургів може зробити революцію у галузі медицини. Необхідно відзначити, що саме цей напрямок є найбільш

затребуваним, оскільки за допомогою роботів-хірургів можна масово забезпечити людей якісною медичною допомогою. Більше того, масштабне застосування роботів-хірургів і взагалі високотехнологічного обладнання в охороні здоров'я спровокує зростання ВВП і в принципі науковий стрибок в галузі медицини. Також слід зазначити, що високотехнологічне обладнання дозволяє з високою точністю здійснювати хірургічне втручання та з мінімальним негативним ефектом впливати на тканини, що призводить до зменшення ризику ускладнень та скорочення часу на повне відновлення здоров'я після проведення операції.

Також слід зазначити, що цифрові технології можуть ефективно здійснювати моніторинг здоров'я громадян. Наприклад, портативні пристрої можуть вимірювати пацієнтам рівень тиску, рівень кисню в крові, пульс, серцебиття та багато інших показників здоров'я. Це дозволить лікарям ефективніше контролювати стан хворого, а також своєчасно здійснювати необхідне втручання. Це надасть можливість успішно вирішувати завдання профілактики та лікування тяжких хронічних захворювань, відстежуючи в реальному часі життєві показники людини та передаючи їх у медичні установи для подальшого аналізу та контролю [3].

На сьогоднішній день дуже сильно розвиваються VR-технології в медицині. Лікарі за допомогою VR-технології мають можливість тренуватися не завдаючи жодної шкоди пацієнтам. Це забезпечує формування принципово важливих компетенцій та навичок у медичних працівників у проведенні найскладніших хірургічних операцій без ризику для здоров'я пацієнта. Також необхідно зазначити, що цифрові технології також можуть бути використані для навчання та підготовки студентів у медичних навчальних закладах.

Важливим напрямом розвитку цифрових технологій у охороні здоров'я виступає можливість розробки індивідуальних, персоналізованих підходів до лікування. За допомогою генетичних аналізів, алгоритмів цифрового навчання, фахівці можуть з великою точністю визначити індивідуальні особливості хворих і розробити оптимізований план ефективного лікування.

Таким чином, активне застосування та використання в медицині штучного інтелекту та цифрових технологій здатне привнести в життя суспільства принципово нові можливості, які сприятимуть поліпшенню якості життя людей, зміцнення здоров'я та довголіттю та найголовніше підвищення доступності медичного обслуговування для всіх верств населення.

Список використаних джерел

1. Корчинський І., Фірман Н. Цифрова медицина: особливості та проблеми становлення в Україні. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2022. №1(01). С. 100-105. <https://doi.org/10.32782/dees.1-16>
2. Дорошук С. М., Гайдай О. С., Маліновська Н. М. Цифрова медицина – інновація майбутнього. URL: <http://ir.librarynmu.com/bitstream/123456789/4441/1/105-Chapter%20Manuscript-6003-1-10-20210406.pdf>
3. Нові цифрові рішення в охороні здоров'я. URL: <https://www.umj.com.ua/article/194134/novi-tsifrovirishennya-v-ohoroni-zdorov-ya>.

Пастух К. В., кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри державно-правових
дисциплін публічного управління
Донецького державного університету внутрішніх справ.
м. Кропивницький

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ СТРАТЕГІЧНИМ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ В УКРАЇНІ

Забезпечення стратегічного регіонального розвитку є одним із важливих питань, що потребує відповідного реагування органів публічної влади на ті чи інші виникаючі проблеми в економічній, соціальній сферах тощо.

З метою забезпечення якості прийняття управлінських рішень у процесі публічного управління стратегічним регіональним розвитком, важливим є урахування як екологічних, історичних, географічних, природних особливостей регіонів, так і їх економічних, демографічних особливостей.

Наразі набуває актуальності удосконалення сучасного публічного управління, державної регіональної політики в Україні для чого важливим є стратегічний підхід [1].

Сучасними напрямками державної регіональної політики в Україні є:

- відновлення територій та регіонів, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України;
- підтримка та стимулювання місцевих ініціатив щодо ефективного використання внутрішнього регіонального потенціалу для створення та підтримання повноцінного життєвого середовища, підвищення якості життя населення;
- адаптацію економіки регіонів та середовища проживання населення до відповідних змін клімату, а також посилення стійкості територіальних громад до викликів (демографічних, кліматичних, економічних);
- формування конкурентоспроможності регіонів;
- запровадження інструментів державної підтримки міжрегіональної

інтеграції, а також виконання міжрегіональних проєктів та програм;

– формування згуртованої держави в економічному, соціальному, гуманітарному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах;

– поліпшення забезпечення регіонального розвитку регіонів (фінансового, інформаційного, матеріального, кадрового та іншого ресурсного), сприяння здійсненню повноважень органами місцевого самоврядування;

– зменшення територіальної диференціації за показниками соціально-економічного розвитку;

– визначення та ідентифікація функціональних типів територій, реалізація програм та проєктів регіонального розвитку на таких територіях, встановлення механізмів їх державної підтримки;

– створення ефективної системи збереження довкілля завдяки урахуванню екологічної складової як в документах стратегічного планування, так і реалізації державної регіональної політики, оцінювання техногенно-екологічного навантаження на довкілля в регіонах та його зниження;

– створення механізмів представництва регіональних інтересів на загальнонаціональному рівні і територіальних громад – на регіональному рівні;

– сприяння цифровому розвитку регіонів, цифровій трансформації;

– формування необхідної для реалізації державної регіональної політики нормативно-правової бази з урахуванням документів Ради Європи та Європейського Союзу [2].

Зважаючи на це, мають бути внесені відповідні зміни до існуючої нормативно-правової бази, потребують оновлення документи стратегічного планування державної регіональної політики тощо.

У Постанові Кабінету Міністрів України від 04 серпня 2023 року № 817 «Деякі питання розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України і плану заходів з її реалізації та проведення моніторингу реалізації зазначених Стратегії і плану заходів» зазначено, що у проєкті Державної

стратегії регіонального розвитку України зазначаються:

- тенденції та основні проблеми соціально-економічного регіонального розвитку, які визначені на основі аналізу внутрішніх, зовнішніх викликів, що впливають на розвиток регіонів;
- пріоритети державної регіональної політики, необхідні для визначення стратегічних цілей;
- функціональні типи територій, що потребують запровадження тих чи інших спеціальних механізмів, а також інструментів державної підтримки їх розвитку;
- стратегічні цілі розвитку регіонів, які визначені з урахуванням пріоритетів та спрямовані на досягнення стратегічної мети державної регіональної політики;
- оперативні цілі, що забезпечать досягнення визначених стратегічних цілей;
- напрями регіонального розвитку та міжрегіонального співробітництва, необхідні для досягнення визначених оперативних цілей;
- основні завдання за певними напрямками, етапи та механізми їх виконання;
- система моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначеної Стратегії, що базується на релевантних кількісних і якісних індикаторах досягнення цілей з визначенням їх базового, проміжного та цільового значення [2].

Регіональні стратегії розвитку мають відповідати положенням Державної стратегії регіонального розвитку України та визначати:

- тенденції та основні проблеми соціально-економічного регіонального розвитку, що визначені на основі як аналізу зовнішніх, так і внутрішніх викликів, що впливають на регіональний розвиток;
- стратегічні цілі, що відображають пріоритети регіонального розвитку та

направлені на досягнення стратегічної мети на відповідний період;

- оперативні цілі, що забезпечать досягнення визначених стратегічних цілей;
- основні завдання, які необхідні для досягнення оперативних цілей, етапи та механізми їх виконання, а також джерела фінансування;
- систему оцінювання, моніторингу реалізації регіональної стратегії, що базується на релевантних кількісних і якісних індикаторах досягнення цілей із визначенням їх базового, проміжного та цільового значення [2].

Збільшення диференціації регіонів за показниками соціально-економічного розвитку, неефективне використання внутрішнього потенціалу регіонів, недостатнє фінансове забезпечення стратегічного регіонального розвитку, а також загострення інших проблем регіонального розвитку вказують на необхідність розв'язання їх за допомогою, насамперед, внесення відповідних змін до існуючої нормативно-правової бази, оновлення документів стратегічного планування державної регіональної політики, прийняття конкретних управлінських рішень щодо регулювання як економічних, так і соціальних процесів тощо, розробки дієвих заходів на довгострокову перспективу щодо забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів в Україні. Потребують удосконалення сучасні механізми публічного управління стратегічним регіональним розвитком в Україні, що має бути подальшим науковим пошуком.

Список використаних джерел

1. Public administration in the economic sphere in Ukraine: strategic approach / Mykola A. Latynin, Kateryna V. Pastukh, Denys L. Tarasenko, Serhii O. Shevchenko, Anna Yu. Munko // Estudios de Economía Aplicada. Spain : University of Almeria, 2021. Vol. 39, № 5. P. 9.
2. Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://www.rada.gov.ua>.

Пінежко А.О.

аспірант ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет імені
академіка Юрія Бугая», м. Київ

ВПЛИВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ НА ЕВОЛЮЦІЮ РИНКУ КРИПТОВАЛЮТ В УКРАЇНІ

Криптовалютний ринок в Україні розвивається швидкими темпами. За даними НБУ, за 2022 рік обсяги операцій з криптовалютами в Україні склали понад 100 млрд грн. Цей ринок має значний потенціал для розвитку, але для цього необхідна підтримка з боку держави. Публічне управління може мати як позитивний, так і негативний вплив на розвиток криптовалютного ринку. З одного боку, держава може запровадити регуляторні рамки, які сприятимуть прозорості та надійності ринку. З іншого боку, держава може обмежити або заборонити діяльність на криптовалютному ринку, що призведе до його деградації.

Держава може сприяти розвитку криптовалютного ринку шляхом запровадження наступних заходів:

1. Запровадження регуляторних рамок. Регулювання криптовалютного ринку допоможе захистити інвесторів від шахрайства і недобросовісної конкуренції. Держава може запровадити правила реєстрації та ліцензування криптовалютних компаній, а також вимоги до їхньої діяльності.

2. Створення умов для легалізації криптовалютного ринку. Легалізація криптовалютного ринку допоможе залучити інвестиції в цей сектор економіки. Держава може запровадити податкові пільги для криптовалютних компаній і інвесторів.

3. Розвиток інфраструктури. Розвиток інфраструктури криптовалютного ринку допоможе зробити його більш доступним для широкого кола користувачів. Держава може підтримувати розвиток криптовалютних бірж, гаманців і інших

сервісів. Розвиток інфраструктури криптовалютного ринку може сприяти розвитку цього ринку за допомогою наступних факторів [1]:

3.1. Зручність використання. Розвиток інфраструктури криптовалютного ринку може зробити його більш зручним для використання для широкого кола користувачів. Це може призвести до зростання попиту на криптовалюти.

3.2. Пріоритетність. Розвиток інфраструктури криптовалютного ринку може показати, що держава підтримує розвиток цього ринку. Це може залучити інвестиції в цей сектор економіки.

3.3. Конкурентоспроможність. Розвиток інфраструктури криптовалютного ринку може зробити криптовалютний ринок більш конкурентоспроможним. Це може призвести до зниження цін на криптовалюти.

Держава може сприяти розвитку інфраструктури криптовалютного ринку за допомогою наступних заходів: Запровадження податкових пільг для компаній, які займаються розвитком інфраструктури криптовалютного ринку. Надання грантів та інших форм фінансової підтримки компаніям, які займаються розвитком інфраструктури криптовалютного ринку. Співпраця з міжнародними організаціями, які займаються розвитком інфраструктури криптовалютного ринку.

Розвиток інфраструктури криптовалютного ринку в Україні може сприяти зростанню попиту на криптовалюти, залученню інвестицій в цей сектор економіки та підвищенню конкурентоспроможності криптовалютного ринку.

Держава може негативно вплинути на розвиток криптовалютного ринку шляхом запровадження наступних заходів [2]:

1. Заборона діяльності на криптовалютному ринку. Заборона діяльності на криптовалютному ринку призведе до його деградації. Це може привести до втрати інвестицій і робочих місць. Заборона діяльності на криптовалютному ринку – це політика держави, яка забороняє або обмежує торгівлю

криптовалютами. Існує ряд аргументів на користь заборони криптовалют. Деякі з цих аргументів включають:

1.1. Захист інвесторів. Криптовалюти є високоризиковими активами, і заборона торгівлі ними може допомогти захистити інвесторів від збитків.

1.2. Протидія відмиванню грошей. Криптовалюти можуть використовуватися для відмивання грошей, і заборона торгівлі ними може допомогти боротися з цим злочином.

1.3. Захист фінансової системи. Криптовалюти можуть дестабілізувати фінансову систему, і заборона торгівлі ними може допомогти запобігти цьому.

2. Обмеження діяльності на криптовалютному ринку. Обмеження діяльності на криптовалютному ринку може зробити його менш привабливим для інвесторів і користувачів. Це може призвести до зниження обсягів операцій на ринку. Обмеження діяльності на криптовалютному ринку – це політика держави, яка встановлює правила та обмеження для торгівлі криптовалютами. Ці обмеження можуть бути різними, і вони можуть мати різний вплив на розвиток криптовалютного ринку. Деякі з найбільш поширених обмежень на діяльність на криптовалютному ринку включають:

2.1. Реєстрація та ліцензування криптовалютних компаній. Держава може вимагати від криптовалютних компаній реєстрації та отримання ліцензії для здійснення діяльності. Це може допомогти захистити інвесторів від шахрайства та недобросовісної конкуренції.

2.2. Оподаткування криптовалют. Держава може вводити податки на криптовалюту. Це може допомогти залучити інвестиції в цей сектор економіки.

2.3. Обмеження використання криптовалют. Держава може обмежувати використання криптовалют у певних сферах, наприклад, для оплати товарів і послуг. Це може допомогти запобігти відмиванню грошей та іншим злочинам.

Україна має потенціал стати одним з лідерів у розвитку криптовалютного ринку в Європі. Однак для цього необхідно створити сприятливі умови для діяльності на цьому ринку.

У 2022 році Верховна Рада України ухвалила закон "Про віртуальні активи", який визначає правові засади регулювання криптовалютного ринку. Цей закон є важливим кроком у розвитку криптовалютного ринку в Україні.

Однак, для того щоб повною мірою реалізувати потенціал криптовалютного ринку, необхідно внести зміни до цього закону. Зокрема, необхідно уточнити визначення "віртуального активу" та "криптовалюти", а також запровадити вимоги до реєстрації та ліцензування криптовалютних компаній.

Крім того, необхідно розробити податкові правила для криптовалютного ринку. Наразі оподаткування криптовалют в Україні є невизначеним, що створює певні ризики для учасників ринку.

Загалом, публічне управління може мати як позитивний, так і негативний вплив на розвиток криптовалютного ринку в Україні. Для того щоб створити сприятливі умови для розвитку цього ринку, необхідно ухвалити необхідні нормативно-правові акти та розробити податкові правила.

Список використаних джерел

1. Васильчак С.В. Використання криптовалют в сучасних економічних системах України. Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького. 2017. №76. С. 19-25.
2. Пальчевський І. Як працює ринок криптовалют в Україні URL: <https://finclub.net/ua/analytics/yakpratsiuie-rynok-kryptovaliut-v-ukraini.html>

Полегешко Е.М.

здобувач вищої освіти II (магістерського) рівня вищої спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»
Заклад вищої освіти «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая»

Науковий керівник: Москалець І.М., викладач,
Чернігівський інститут інформації, бізнесу і права ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая»
м.Чернігів

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ

Гендерна політика є важливим напрямом державного управління, спрямованим на забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у всіх сферах суспільного життя. Реалізація державної гендерної політики передбачає використання різноманітних механізмів, одним з яких є правові механізми.

Правові механізми реалізації державної гендерної політики - це сукупність нормативно-правових актів, які встановлюють правові норми, гарантують дотримання рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, забезпечують відповідальність за порушення цих прав і можливостей.

Основними правовими механізмами реалізації державної гендерної політики є:

- Конституційні норми, які гарантують рівність прав та можливостей жінок і чоловіків. Конституція України проголошує рівність прав і свобод людини і громадянина незалежно від статі (ст. 24). Ця норма поширюється на всі сфери суспільного життя, включаючи політичну, економічну, соціальну та культурну.

- Закони та інші нормативно-правові акти, які регулюють гендерні відносини. У сфері гендерної політики діє низка законів та інших нормативно-

правових актів, які встановлюють правові норми, гарантують дотримання рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Серед них: Закон України "Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків", Закон України "Про запобігання та протидію домашньому насильству", Закон України "Про рівне доступ до зайнятості та заборону дискримінації в праці", Закон України "Про державну підтримку сім'ї та дітей", Закон України "Про охорону праці".

- Судова практика, яка забезпечує захист прав та інтересів жінок і чоловіків. Судова практика є важливим механізмом реалізації державної гендерної політики. Суди розглядають справи щодо порушення прав та інтересів жінок і чоловіків, визначають законність і справедливість рішень органів державної влади та місцевого самоврядування, які стосуються гендерних відносин.

Правові механізми реалізації державної гендерної політики застосовуються в різних сферах суспільного життя. Зокрема, вони використовуються для:

- Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у політичній сфері. Це передбачає, зокрема, забезпечення рівного доступу жінок і чоловіків до представництва в органах державної влади та місцевого самоврядування, рівних умов для участі в політичних процесах.

- Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в економічній сфері. Це передбачає, зокрема, забезпечення рівних умов для зайнятості, рівної оплати праці за рівну працю, рівних можливостей для підприємництва.

- Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у соціальній сфері. Це передбачає, зокрема, забезпечення рівних прав і можливостей в галузі охорони здоров'я, освіти, культури, соціального захисту.

Реалізація правових механізмів реалізації державної гендерної політики в Україні має ряд проблем. Серед них:

- Недосконалість нормативно-правової бази. Не всі нормативні правові акти в повній мірі відповідають міжнародним стандартам у сфері гендерної рівності.

- Неєфективність правозастосування. Не завжди суди розглядають справи щодо порушення прав та інтересів жінок і чоловіків об'єктивно та неупереджено.

- Недостатній рівень інформування громадськості про гендерні права та можливості. Не всі громадяни України знають про свої права та можливості, гарантовані Конституцією та законами України.

Для вирішення цих проблем необхідно: удосконалити нормативно-правову базу. Необхідно привести нормативно-правові акти у сфері гендерної політики у відповідність до міжнародних стандартів; покращити правозастосування. Необхідно підвищити рівень обізнаності суддів про гендерні права та можливості, а також забезпечити неупереджене розглядання справ щодо порушення цих прав; поширити інформацію про гендерні права та можливості.

Отже, правові механізми реалізації державної гендерної політики є важливим інструментом забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у всіх сферах суспільного життя. Однак, їх ефективність залежить від багатьох факторів, зокрема від якості нормативно-правової бази, рівня правозастосування та рівня інформування громадськості про гендерні права та можливості, що передбачає проведення інформаційно-просвітницьких кампаній, розробку навчальних програм та курсів з питань гендерної рівності тощо.

Реалізація цих заходів сприятиме подальшому розвитку гендерної політики в Україні та забезпеченню рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

Список використаних джерел

1. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 8 вересня 2005 року № 2866-IV. Відомості Верховної Ради України, 2016, № 46, ст. 1406; у редакції від 03.08.2023 р.

2. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII. Відомості Верховної Ради України, 2018, № 5, ст. 35; у редакції від 03.08.2023 р.

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

3. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 року № 2694-ХІІ. Відомості Верховної Ради України, 1992, № 49, ст. 668; у редакції від 01.10.2023 р.

4. Андреева Г. В. Правові механізми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 / Г. В. Андреева. Київ, 2017. 222 с.

5. Дорошенко Т. В. Правове забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в Україні : монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 288 с.

6. Євтушенко О. О. Правове забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в Україні: навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2021. 144 с.

Попович Н. В., аспірант
асистент кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування
Державний університет «Житомирська політехніка»

ВИТОКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИКИ РОСІЙСЬКОГО ІРЕДЕНТИЗМУ В УКРАЇНІ

Російська анексія українських територій та розпочата 2014 р. гібридна війна, яка переросла в повномасштабне вторгнення в 2022 році, стали безпрецедентним порушенням міжнародного права з часів Другої світової війни. Цей факт засвідчив наявність кризи міжнародної безпеки та показав, що іредентизм може використовуватися державами як засіб зовнішньої політики та спричиняти конфлікти, які з регіональної площини можуть переростати в міжнародну.

Іредентизм виник у ХІХ ст. в Італії та з того часу пройшов складний процес трансформації: від об'єднавчого етнополітичного руху до відвертої анексії суверенних територій. Окремі праці присвячені російському іредентизму належать: Дж. Дріскулу, З. С. Стейнерту-Трекекелу, Н. Михальчич, К.

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

Александрю, Т. Аброзіо. В українській науковій думці російську агресію розглядають Я. Верменич, В. Смолій, Ф. Турченко крізь призму сепаратизму, регіоналістики, етнополітики., але не достатньої уваги присвячено дослідженню іредентистської складової конфлікту, яка є характерною як для кримських, так і донбаських подій.

Поняття іредентизм – надзвичайно складне й багатогранне. Н. Горло зазначає, що за своєю природою іредентизм – це етнополітичний процес, він спрямований на злиття етнічної меншини з сусідньою державою, з якою має спільну культуру, мову, історію, релігію [2, с. 135]. Сучасна концепція іредентизму розглядається як політика держави направлена на приєднання територій, де проживає етнічно споріднене населення. Сайдмонд пише, що можна вважати територіальний конфлікт іредентистським лише тоді, коли країна - агресор має історичні та етнічні претензії[7]. Дж. Мейлл характеризує іредентизм як будь - які претензії, зроблені однією суверенною національною державою стосовно земель всередині іншої [4].

Російська збройна агресія на українські землі, яка розпочалася з 2014 року, спонукає нас до глибокого історичного та емпіричного аналізу російської експансіоністської політики. Традиційно російський іредентизм трактується як прагнення Російської Федерації анексувати території суверенних держав колишнього СРСР. Внаслідок «параду суверенітетів» колишніх радянських республік поза кордонами Росії опинилося близько 20 млн. російськомовного населення, тому активізація російського іредентизму була лише справою часу. Факт роздільності російського народу стає вагомою причиною виникнення майбутньої іредентистської політики, а сам народ – розмінною монетою. Чому ж в перші роки посткомуністична Росія не розпочала територіальні загарбання суверенних сусідніх держав? Н. Михальчич вслід за Сайдмоном вважає, що адміністрація Єльцина спочатку була зосереджена на вирішенні економічних питань. Переломний момент настає після 2000 року, коли президентом стає В. Путін [5].

Аналізуючи сучасну зовнішню політику цієї країни (втручання в конфлікти в Грузії, Молдові, Україні) можна зробити висновок, що іредентизм є офіційною державною доктриною, але витoki загарбницької політики РФ щодо українських земель є значно глибшими. Відомий український та американський історик, професор Гарвардського університету С. Плохій пише, що боротьба за «ключі від Києва», як центра однієї з наймогутніших середньовічних держав, точилася ще з XII-XIII ст. між північно-східними та південними князівствами Русі. [6].

Н. Михальчич вважає, що витoki загарбницької політики РФ беруть свій початок з XIII-XV ст. під час монгольської окупації, саме тоді, під впливом суворой степової культури грабіж, поневолення, загарбання територій стають частиною світогляду населення [5].

Ідеологічне обґрунтування політичної та релігійної зверхності московських царів над християнським світом знайшло своє відображення і в концепції «третього Риму», яка зароджується у XV - XVI ст. Відповідно до цієї ідеї Московське царство є правонаступником Риму.

Вирішальним для формування міфу про єдність «братських народів» став ситуативний договір 1654 р. між Богдан Хмельницький та Московським царством, за яким, в обмін на захист українського суверенітету московською стороною, встановлювалися васальні відносини. Тобто ні про яке «доленосне об'єднання» не йшлося, але московська влада, нехтуючи принципами законності, почала розглядати українські землі як власні.

Російська імперська влада вважала всі східнослов'янські території своїм простором і намагалася стерти всі відмінності між народами та репресивними методами створити уніфіковану етнічну спільноту на основі расово-племінної та православно-слов'янської єдності [1, с. 117]. Особливу стратегічну та економічну роль у великоросійській експансії відіграв Південь України, який відкривав доступ до Чорноморських проток Середземного моря.

Катерина II у 1764 році ліквідувала Гетьманщину та створила Новоросійську губернію, куди входили території Півдня України та Крим.

Характерно, що тоталітарні диктаторські режими часто вдаються до символізму, прив'язуючи ті чи інші політичні рішення до певних історичних дат. Не виключенням став режим сучасної Росії, адже через 250 років Путін знову звернувся до концепції «Новоросії» та почав реалізовувати план відокремлення від України східних та південних територій.

Формування концепції «триєдиного руського народу», який вийшов з спільної колиски Київської Русі остаточно в російській історіографії сформувалася в 30 – 40-х рр. ХХ ст. і активно пропагувався радянською владою. На думку Я. Верменич принципова різниця між українцями та росіянами полягає у відмінності етногенезу племен південної та північно – східної Русі, для останніх характерним є яскраво виражений фінно-угорський і тюркський елемент, слов'яни ж почали впливати на етнічну складову цього регіону лише у Х-ХІІ ст.[1, с. 120].

Та чи були реальні передумови виникнення іредентиських настроїв серед російськомовного населення України? С. Хейл, Д. Сирокий вважають, що після розпаду СРСР конфліктів між росіянами та українцями у Східній та Південній Україні не було [3].

Отже, іредентизм як зовнішньополітична стратегія РФ інституційно оформився після розпаду СРСР. Факт розділеності російського народу та входження його до новоутворених пострадянських незалежних держав став офіційним приводом для експансіоністських прагнень політичної верхівки РФ, а гасло «захисту російськомовних громадян» - лінією зовнішньої політики.

Головною передумовою російської іредентиської політики є реалізація загарбницьких планів РФ. В основі їх втілення лежить ряд цілей: ідеологічна – відродження могутності РФ, шляхом повернення втрачених територій колишнього СРСР; геополітична – поширення впливу РФ, як правонаступниці СРСР, на противагу НАТО та ЄС; економічна – приєднання територій задля ресурсного збагачення, зокрема вагомий промисловий, аграрний та економічний потенціал для РФ становлять українські території.

Список використаних джерел

1. Верменич Я. В. Українсько-російське пограниччя: історичний досвід та сучасні виклики регіонального розвитку / Відп. ред. В. А. Смолій. НАН України. Інститут історії України. К.: Інститут історії України, 2023. 338 с.
2. Горло Н. Функціональні та концептуальні моделі політики іредентизму: дис. д-ра політ. наук: 23.00.02. З. , 2019. 486 с.
3. C Hale, D Siroky «Irredentism and Institutions», *British Journal of Political Science*, Vol. 5, Issue 2, 2023, pp.498-515 URL: <http://surl.li/nwqkh>
4. Mayall J. *Nationalism and International Society* [Text] / J. Mayall. Cambridge, UK : Cambridge Univ. Press, 1990. 194 p. URL: <http://surl.li/nwps0>
5. Miholjic N. «The Role of Irredentism in Russia's Foreign Policy», *Caucasus International*, Vol. 9, No. ½, 2019, p. 88. URL: <http://surl.li/nwqar>
6. Plokhy S. *The Gates of Europe : a History of Ukraine* / Serhii Plokhy. New York : Basic Books, A Member of the Perseus Books Group, 2015. 432 p.
7. Saideman, S. “Inconsistent irredentism? Political competition, ethnic ties, and the Foreign policies of Somalia and Serbia,” *Security Studies*, Vol. 7, No. 3, December 2017, p. 51. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09636419808429351>

Свірко С.В., д.е.н., д.н.д.у, проф.,
завідувач кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування

Юнгер В.І.

Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир

**ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯМ
СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В КОНТЕКСТІ РОЗБУДОВИ
МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**

Формування дієвих механізмів державного управління повоєнного відновлення системи охорони здоров'я не можливе без чіткої ідентифікації сукупності джерел фінансових ресурсів, інструментів фінансового забезпечення та напрямів використання [1]. Важливою джерельною складовою фінансування повоєнного відновлення системи охорони здоров'я є кошти міжнародних організацій та країн-донорів. Досить вагома частина таких коштів надходить до нашої країни через інструменти міжнародної технічної допомоги. Остання, згідно Постанови Кабінету Міністрів України №153 від 15.02.2002р. «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги», є фінансовими та іншими ресурсами та послугами, що відповідно до міжнародних договорів України надаються партнерами з розвитку на безоплатній та безповоротній основі з метою підтримки України; при цьому власне така міжнародна технічна допомога набуває форми: будь-якого майна, необхідного для забезпечення виконання завдань проектів (програм), яке ввозиться або набувається в Україні; робіт і послуг; прав інтелектуальної власності; фінансових ресурсів (грантів) у національній чи іноземній валюті; інших ресурсів, не заборонених законодавством, у тому числі стипендій [2]. Вказаний механізм передбачає формування головними розпорядниками бюджетних коштів та подання до Секретаріату Кабінету Міністрів запитів для

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

залучення міжнародної технічної допомоги на підставі ретельного аналізу останнім таких запитів. Після отримання бенефіціароми (центрального орган виконавчої влади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласна, Київська, Севастопольська міська держадміністрація, до компетенції яких належить формування та/або реалізація державної політики у відповідній галузі чи регіоні, де передбачається впровадження проекту (програми), що заінтересована в результатах виконання проекту (програми), виконавчий орган місцевого самоврядування, юрисдикція якого поширюється на територію реалізації проекту (програми), Секретаріат Кабінету Міністрів України, Офіс Президента України, комітети та Апарат Верховної Ради України, Національний банк, Верховний Суд, вищі спеціалізовані суди, Національне антикорупційне бюро, Рахункова палата, інші державні органи) або потенційним реципієнтом (резидент (фізична або юридична особа), який безпосередньо одержує міжнародну технічну допомогу згідно з проектом (програмою)) пропозицій щодо початку проекту, останні інформують про це Секретаріат Кабінету Міністрів, після чого оформлюють запит до партнера з розвитку, копію якого подає Секретаріату Кабінету Міністрів, а також здійснюється державна реєстрація проекту, моніторинг проекту, акредитація виконавців та власне використання міжнародної технічної допомоги, заключний моніторинг проекту [2].

Слід зауважити, що на сьогодні в рамках міжнародної технічної допомоги наша країна співпрацює з ЄС, близько 20 країнами та більше ніж 20 міжнародними організаціями [3]. Серед інших напрямів надання технічної допомоги є й напрям «охорона здоров'я та соціальних захист населення». Інформаційні ресурси Міністерства охорони здоров'я України свідчать про те, що за період з 2016 року дотепер в стадії завершення або на стадії виконання знаходяться проекти (програми) щодо охорони здоров'я, що представлені в таблиці 1.

**НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА
ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ**

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

Таблиця 1

**Міжнародна технічна допомога, що надається в межах вітчизняної системи
охорони здоров'я [4]**

№	Назва проекту	Терміни проекту	Сума
1	2	3	4
1	Надання підтримки Україні у розвитку сучасної системи громадського здоров'я	2019-2023	3999000 євро
2	Надання підтримки Україні у розвитку сучасної системи громадського здоров'я	2018-2022	4921320 швейц. франк.
3	Покращення якості та стійкості медикаментозного підтримуючого лікування в Україні	2019-2023	3339780 доларів США
4	«Підтримка системи епідеміологічного нагляду за ВІЛ і системи управління/поліпшення якості лабораторій Міністерства охорони здоров'я України, покращення використання стратегічної інформації та розбудова потенціалу громадської охорони здоров'я в рамках Надзвичайної ініціативи Президента США з надання допомоги у боротьбі з ВІЛ/СНІД (PEPFAR)»	2016-2022	4978540 доларів США
5	Посилення спроможності лікування ВІЛ/СНІДу в рамках надзвичайної ініціативи Президента США з надання допомоги з ВІЛ/СНІД (PEPFAR)	2017-2022	5228894 доларів США
6	Підтримка організацій - лідерів у протидії корупції в Україні "Взаємодія"	2017-2022	17978780 доларів США
7	Безпечні, фінансово доступні та ефективні лікарські засоби для українців (Безпечні та доступні ліки) - SAFE Med	2017-2022	19434000 доларів США
8	HealthLink: Посилення зусиль з протидії ВІЛ/СНІДу в Україні	2017-2022	25000000 доларів США
9	Підтримка реформи охорони здоров'я	2018-2023	28811167 доларів США
10	Підтримка розвитку інфраструктури електронної системи охорони здоров'я в Україні	2018-2021	5000000 доларів США
11	Підтримка зусиль у протидії туберкульозу в Україні	2019-2024	25499451 доларів США
12	Психічне здоров'я для України	2019-2023	3000000 швейц. франк.
13	ACCESS Pro: Доступ спільнот до лікування ВІЛ через зміцнення інформаційних систем та покращення доступу до послуг	2018-2023	4565390 доларів США
14	Протидія загрозам особливо небезпечних патогенів в Україні	2018-2023	11646608 доларів США
15	Підвищення обізнаності, освіта та навчання фахівців медико-біологічних наук з біологічної безпеки та біологічного захисту	2020-2023	320678 євро
16	Гармонізація чинних нормативно-правових актів з біологічної безпеки та біологічного захисту з міжнародними стандартами	2020-2022	211646 євро
17	Надання підтримки Центру громадського здоров'я МОЗ України для зміцнення та розбудови спроможності системи охорони здоров'я для здійснення кращого моніторингу, епідеміологічного нагляду, реагування на спалахи захворювання та їхньої профілактики	2020-2025	2079500 доларів США
18	Удосконалення каскаду лікування ВІЛ для ключових груп населення шляхом диференційованого виявлення нових випадків та залучення до лікування, нарощення потенціалу ДУ "Центр громадського здоров'я МОЗ України" та стратегічної інформації в Україні	2019-2024	9500000 доларів США
19	Впровадження єдиної системи санітарно-епідеміологічного контролю в Україні, етап 2	2019-2024	710000 доларів США
20	Супровід урядових реформ в Україні (SURGe)	2019-2024	24976411 канад. Доларів

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

Продовження табл. 1

1	2	3	4
21	Співпраця з Україною у сфері охорони здоров'я	2020-2022	36704000 норвезьк. Крон
22	Зміцнення Національної ради з питань протидії туберкульозу та ВІЛ-інфекції/СНІДу в Україні	2020-2022	300000 доларів США
23	Партнерства з питань всесвітньої медичної безпеки: розширення та (програми): покращення стратегій і систем лабораторій громадського здоров'я	2020-2025	1648215 доларів США
24	Постачання медичного обладнання та засобів індивідуального захисту та дезінфекції, призначених для запобігання зараженню лікарів ДУ «Інститут педіатрії, акушерства та гінекології імені академіка О. М. Лук'янової НАМН України» та розповсюдженню коронавірусної інфекції COVID-19 на території України	2021-2022	750000 доларів США
25	Інновації для подолання епідемії ВІЛ	2021-2026	19497603 доларів США
26	SAFEMED+ "Симуляційне навчання в медичній освіті для підвищення безпеки та якості обслуговування пацієнтів"	2020-2023	268696 євро
27	Скорочення поширеності факторів ризику неінфекційних захворювань (НІЗ) в Україні	2020-2024	6868100 швейц. франк.
28	Покращення реабілітаційних послуг в системах охорони здоров'я	2019-2022	1443129 доларів США

Дослідження звітів за усіма 28 проектами [5] дає змогу здійснити висновок про те, що активізація залучення необхідних ресурсів для фінансування відновлення охорони здоров'я в Україні потребує фактичного вирішення таких ключових проблем: підвищення ефективності управління державними фінансами та подолання корупції, які сукупно катастрофічно уповільнюють залучення партнерів з розвитку до фінансування реформування охорони здоров'я в Україні.

Список використаних джерел

1. Свірко С.В. Механізми державного управління бюджетною безпекою: монографія. Житомир: ТОВ «Видавничий дом «Бук-Друк»», 2021. 436 с.
2. Постанова Кабінету Міністрів України №153 від 15.02.2002р. «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги», URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-п#Text> (дата звернення: 28.11.2023)
3. Довідка про міжнародну технічну допомогу Україні, URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=e485115d-5f7c-480d-ab90-563def7e4053&title=DovidkaProMizhnarodnuTekhnichnuDopomoguUkraini> (дата звернення: 28.11.2023)

4. Міжнародна технічна допомога: секторальна група «охорона здоров'я»,
URL: <https://moz.gov.ua/mizhnarodna-tehnichna-dopomoga> (дата звернення:
28.11.2023)

5. Звіти партнерів, URL: <https://moz.gov.ua/zviti-partneriv> (дата звернення:
28.11.2023)

Слободян Л.Я.,
аспірант кафедри
публічного управління та адміністрування
Івано-Франківського національного
технічного університету
нафти і газу

ЦИФРОВА БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ ЯК МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИФРОВИХ НАВИЧОК ГРОМАДЯН

Як відомо, безбар'єрність – це забезпечення рівних прав і можливостей. Це комплексний підхід до подолання бар'єрів: від поширення інклюзивних практик і впровадження доступності до піклування про психічне здоров'я, яке є основою добробуту кожної людини. Це філософія суспільства без обмежень. Це про внутрішню готовність створювати середовище, у якому буде комфортно всім.

Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні [1] сприяє безперешкодному доступу всіх без винятку українців до різних сфер життєдіяльності – від можливості дістатися об'єктів соціальної інфраструктури до впливу на важливі рішення в житті громади та держави.

У межах Всеукраїнської інформаційної кампанії «Україна без бар'єрів» постають нові стандарти безбар'єрного простору. Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору [1] передбачає створення безбар'єрного

простору в Україні за шістьма основними напрямками: фізична, інформаційна, суспільна, економічна, цифрова та освітня безбар'єрність.

В умовах сьогодення досить актуальною є проблема вільного доступу до цифрової інфраструктури, отримання цифрових навичок та цифрових сервісів. Для цього планується забезпечити швидкісним Інтернетом усе населення країни, адаптувати програми навчання цифрових навичок для людей похилого віку й людей з інвалідністю та щороку тестувати всі державні онлайн-ресурси на відповідність стандартам доступності. Рівний доступ до швидкісного Інтернету та державних сервісів у кожному, навіть у найвіддаленішому та найменшому населеному пункті – це про цифрову безбар'єрність.

Цифрова безбар'єрність, зокрема, забезпечує всім суспільним групам доступ до швидкісного Інтернету, публічних послуг та публічної цифрової інформації всім суспільним групам, включаючи літніх людей, осіб з інвалідністю, людей, які проживають у сільській місцевості.

Цифрова безбар'єрність має декілька складників, а саме:

- доступ та підключення до цифрової інфраструктури – комп'ютеризація державних та соціальних закладів;
- доступ до знань та компетентностей – ідеться про адаптованість сайтів та застосунків для всіх груп людей;
- доступ до сервісів, тобто доступ до навчання цифровим навичкам та володіння базовими цифровими навичками;
- захищені цифрові права – це універсальні цифрові права всіх людей, а також аналогові відповідники цифрових сервісів.

Стратегічна мета цифрової безбар'єрності полягає в якісній цифровій інфраструктурі та високому рівні цифрових навичок громадян, оскільки це спрощує доступ до державних та соціальних послуг онлайн для всіх

суспільних груп, включаючи літніх людей, людей з інвалідністю, людей, які проживають у сільській місцевості.

Цифрові трансформації стають людиноцентричними, щоб кожен без винятку міг інтегруватися онлайн без бар'єрів. Перша леді Олена Зеленська на Diiа Summit – масштабному заході від Міністерства цифрової трансформації України – розповіла про нові опції платформи Дія у напрямку безбар'єрності. Це, зокрема: Нова сторінка «Дія. Бізнес без бар'єрів». Коли два роки тому з'явилася спільнота «Бізнес без бар'єрів», її учасники, українські та міжнародні компанії, вирішили ділитися досвідом саме на порталі «Дія». І представили тут успішні кейси: як створювати робочі місця та інтегрувати в колектив людей з інвалідністю; як подолати вікові та гендерні обмеження, організувати умови для рівного батьківства. Тут зібрано дослідження, практики, відеошпаргалки, успішні кейси, гайди – із чого почати та як рухатися далі компанії, яка візьме цінності безбар'єрності за основу своєї діяльності.

Новий розділ «Дія. Безбар'єрність», що з'явився 2023 року, спростив комунікацію з державою для літніх людей, людей з інвалідністю та інших груп населення, для яких раніше державні послуги не завжди були зручними й дружніми.

Наразі, коли запроваджується безбар'єрність на всіх рівнях – від будівництва пандусів до доступності робочих місць, дуже важливо, щоб жодних перешкод не було й на цифровому рівні. «Держава у смартфоні» має бути максимально дружньою до будь-якого користувача, зокрема літніх людей, людей з інвалідністю. На «Дія. Безбар'єрність» доступно викладено інформацію, як отримати пільги, послуги, документи, допомогу, дізнатися про свої права та можливості. Згодом розділ стане більш містком, а в цьому разі

доречно сказати – зручним пандусом між онлайн- і офлайн-сервісами держави для тих, хто цього особливо потребує.

Таким чином, цифрова безбар'єрність – це рівний доступ до швидкісного Інтернету, публічних послуг та публічної цифрової інформації та державних сервісів у кожному, навіть у найвіддаленішому населеному пункті. Це можливість відкритого доступу до швидкісного Інтернету тим, для кого він є критичною потребою та умовою для спілкування, придбання речей, навчання, творчої та соціальної реалізації, а також інших потреб.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 року № 366-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text> (дата звернення – 03.12.2023).

Стегній С.В.

аспірант ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет імені
академіка Юрія Бугая», м. Київ

ОЦІНКА ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ НА ДЕРЖАВНУ ПОЛІТИКУ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ УКРАЇНИ

Соціально-економічний розвиток є одним з основних чинників, що впливає на формування державної політики. В контексті євроінтеграційних процесів України цей вплив є особливо значним. З одного боку, євроінтеграція передбачає гармонізацію українського законодавства та політики з нормами та стандартами ЄС, що зумовлює необхідність проведення масштабних реформ у всіх сферах суспільного життя. З іншого боку, євроінтеграція відкриває перед Україною нові можливості для економічного зростання та підвищення добробуту громадян, що також вимагає відповідних змін у державних політиках.

Соціально-економічний розвиток впливає на державну політику в різних напрямках. Зокрема, він може впливати на [1]:

Цілі і пріоритети державної політики. Соціально-економічний розвиток визначає, які проблеми є найважливішими для суспільства, і на які з них необхідно зосередити увагу держави. Наприклад, у країнах з низьким рівнем доходів населення одним з пріоритетів державної політики є боротьба з бідністю.

Інструменти державної політики. Соціально-економічний розвиток визначає, які інструменти державної політики є найбільш ефективними для досягнення поставлених цілей. Наприклад, у країнах з розвиненою ринковою економікою державна політика в сфері економічного розвитку часто спрямована на створення умов для розвитку приватного підприємництва.

Ефективність державної політики. Соціально-економічний розвиток впливає на ефективність державної політики. Наприклад, у країнах з високим рівнем корупції державна політика може бути менш ефективною, ніж у країнах з низьким рівнем корупції.

Євроінтеграційні реформи мають значний вплив на соціально-економічний розвиток України. Зокрема, вони спрямовані на:

Дерегуляцію економіки. Євроінтеграційні реформи спрямовані на зменшення кількості адміністративних обмежень для бізнесу. Це сприяє розвитку підприємництва та економічному зростанню.

Запровадження нових стандартів у різних сферах суспільного життя. Євроінтеграційні реформи спрямовані на запровадження в Україні нових стандартів у сфері охорони здоров'я, освіти, екології та інших сферах. Це сприяє підвищенню якості життя громадян України.

Розширення доступу до європейських ринків. Євроінтеграція відкриває перед українськими підприємствами доступ до європейських ринків. Це сприяє підвищенню конкурентоспроможності українських товарів та послуг.

Для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку України в контексті євроінтеграції необхідно впроваджувати наступні державні політики [2]:

Політика економічного зростання. Важливим напрямом державної політики є забезпечення економічного зростання. Це необхідно для підвищення рівня добробуту громадян та створення нових робочих місць.

Політика соціальної справедливості. Держава повинна забезпечити соціальну справедливість, тобто рівний доступ громадян до освіти, охорони здоров'я та інших соціальних послуг.

Політика сталого розвитку. Держава повинна забезпечити стале використання природних ресурсів та захист навколишнього середовища.

Соціально-економічний розвиток є одним з основних чинників, що впливає на формування державної політики. В контексті євроінтеграційних процесів України цей вплив є особливо значним. Євроінтеграційні реформи мають значний вплив на соціально-економічний розвиток України, сприяючи його зростанню та підвищенню рівня добробуту громадян.

Список використаних джерел

1. Кужелєв М.О., Нечипоренко А.В. Фінансові інструменти стимулювання регіонального розвитку: практика використання в Україні: монографія. Київ: «Центр учбової літератури», 2019. 224 с.

2. Wallimann I. Social and solidarity economy for sustainable development: its premises – and the Social Economy Basel example of practice. *International Review of Sociology*. 2014. Vol. 24:1, P. 48-58.

Степюк О.Р.

аспірант ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая», м. Київ

ВПЛИВ ГРОМАДСЬКИХ ІНІЦІАТИВ НА ВТІЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРОГРАМИ ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

В Україні, як і в багатьох інших країнах світу, фізичний розвиток населення є однією з пріоритетних напрямів державної політики. У 2023 році Кабінет Міністрів України затвердив Державну програму фізичного розвитку населення України на 2023-2027 роки. Ця програма спрямована на підвищення рівня фізичної активності населення, популяризацію здорового способу життя та формування у громадян навичок здорового харчування.

Втілення державної програми фізичного розвитку потребує залучення широких верств населення, зокрема громадських організацій. Громадські

ініціативи можуть внести значний внесок у реалізацію програми, сприяючи підвищенню рівня фізичної активності населення, популяризації здорового способу життя та формуванню у громадян навичок здорового харчування.

Одним із напрямів діяльності громадських організацій у сфері фізичного розвитку населення є організація спортивних заходів та активностей. Такі заходи можуть бути спрямовані на різні вікові групи та контингенти населення, наприклад, на дітей, молодь, людей похилого віку, людей з інвалідністю. Організація спортивних заходів сприяє підвищенню рівня фізичної активності населення, популяризації здорового способу життя та формуванню у громадян навичок здорового харчування [1].

Ще одним напрямом діяльності громадських організацій у сфері фізичного розвитку населення є освітня робота. Громадські організації можуть проводити інформаційні кампанії, спрямовані на підвищення рівня обізнаності населення про важливість фізичної активності та здорового способу життя. Такі кампанії можуть проводитися через різні канали комунікації, наприклад, через засоби масової інформації, соціальні мережі, а також через особисті контакти з громадянами.

Громадські організації також можуть сприяти створенню сприятливого середовища для фізичної активності. Такі організації можуть виступати ініціаторами створення спортивних об'єктів та зон відпочинку, а також сприяти популяризації активного способу життя в громадах.

В Україні існує ряд громадських організацій, які займаються питаннями фізичного розвитку населення. Серед них:

Всеукраїнська громадська організація "Фізкультурно-спортивне об'єднання України", Всеукраїнська громадська організація "Федерація фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю України", Всеукраїнська громадська організація "Асоціація дитячого та юнацького спорту України".

Ці організації проводять різноманітні спортивні заходи та активності, здійснюють освітню роботу та сприяють створенню сприятливого середовища для фізичної активності [2].

Вплив громадських ініціатив на втілення державної програми фізичного розвитку в Україні є значним. Громадські організації можуть внести значний внесок у реалізацію програми, сприяючи підвищенню рівня фізичної активності населення, популяризації здорового способу життя та формуванню у громадян навичок здорового харчування.

Для ефективного залучення громадських ініціатив до втілення державної програми фізичного розвитку необхідно:

1. Розробити механізми взаємодії між державними органами та громадськими організаціями.
2. Надати громадським організаціям фінансову та матеріальну підтримку.
3. Створити сприятливі умови для діяльності громадських організацій у сфері фізичного розвитку населення.

Забезпечення ефективної взаємодії між державними органами та громадськими організаціями сприятиме успішній реалізації державної програми фізичного розвитку в Україні.

Громадські ініціативи можуть надати значний внесок у реалізацію державної програми фізичного розвитку в Україні. Для ефективного залучення громадських ініціатив до втілення цієї програми необхідно розробити механізми взаємодії між державними органами та громадськими організаціями, забезпечити фінансову та матеріальну підтримку громадських організацій, а також створити сприятливі умови для їхньої діяльності.

Забезпечення ефективної взаємодії між державними органами та громадськими організаціями сприятиме успішній реалізації державної програми фізичного розвитку в Україні та підвищенню рівня фізичної активності

населення, популяризації здорового способу життя та формуванню у громадян навичок здорового харчування.

Список використаних джерел

1. INGOs of the Council of Europe. Code of good practice for civil participation in the decision-making process. 2009. URL: <https://rm.coe.int/16802eed5c>
2. Opora. Local elections. 2015. URL: <https://www.opora.ua/>

Тихоненко О.Л., аспірант,
Науковий керівник: Андрієнко Микола Васильович, д.держ.упр,
професор, Інститут державного управління
та наукових досліджень з цивільного захисту, м. Київ

ДО ПИТАННЯ АКТУАЛЬНОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОТИДІЇ ЕКОНОМІЧНИМ ЗАГРОЗАМ У СФЕРІ ЛОГІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИЛ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

На сьогоднішній час економіка України знаходиться у кризовому стані. Причиною цього становища є як неефективна державна політика з перебудови економіки пострадянського характеру так і вплив світових фінансових криз. Криза фінансів, хронічне невиконання бюджетів коштів, загрозливі та катастрофічні обсяги зовнішніх боргів держави вимагають кардинальних змін у економічній політиці. Крім того широкомасштабне вторгнення росії у 2022 року на територію України принесло й нові виклики економічній безпеці.

У наукових розробках сьогодення існують проекти, концепції програм державної та інформаційної інфраструктури, а також визначаються ті чи інші сторони, що розкривають систему умов, критеріїв і показників організаційних форм і механізмів захисту національної економіки від різних загроз, але загальні вади

майже усіх підходів – це відсутність аналізу економічної безпеки стосовно функціонування складових сектора безпеки і оборони України. Вони фіксують і зображають те загальне, що поєднує різні суб'єкти економіки і є предметом економічної безпеки. Саме через цю категорію національних інтересів об'єднуються проблемні питання економічного потенціалу держави: генофонд нації, соціально-культурне процвітання, тверді економічні та політичні позиції в світовій економіці.

В умовах сьогодення проблема забезпечення економічної безпеки постає на перше місце серед загроз національній безпеці України [1]. Розвиток системи правоохоронних органів в Україні заходиться у важкому становищі. На ефективність правоохоронної діяльності негативно впливає ряд факторів, серед яких основними є соціальна й економічна нестійкість держави, тінізація економіки; недосконалість законодавчої та нормативно-правової бази. Крім того, незадовільне фінансування правоохоронних органів з державного бюджету є головним фактором і джерелом конфліктних ситуацій у правоохоронній системі, внаслідок чого серед особового складу спостерігається зростання морального дискомфорту, незадоволеності службовою діяльністю, відтік професійних кадрів у комерційні структури, антисоціальні прояви (корупція, пияцтво, незадовільне ставлення до служби), зростання відчуженості й відчуття безперспективності своєї справи [2].

У той же час, для виконання завдань боротьби зі злочинністю правоохоронна система має бути досить динамічна, повинна постійно розвиватися і вдосконалюватися, формувати й удосконалювати нові структурні елементи та ліквідувати застарілі, які втратили функціональні значення. Аналіз діяльності правоохоронних органів в сфері забезпечення економічної безпеки засвідчує, що їх діяльність в цій сфері є незадовільною. Причиною цього є недостатня ефективна діяльність оперативних і слідчих підрозділів, що обумовлена необхідністю значних затрат часу та засобів на розслідування вказаних економічних злочинів у зв'язку з великим обсягом слідчих дій та

відсутності належного інформаційного забезпечення [3].

Особливе місце становлять загрози економічній безпеці держави в сфері логістичного забезпечення складових сектору безпеки і оборони. Логістичним забезпеченням є комплекс взаємопов'язаних заходів, який забезпечує діяльність сил безпеки та оборони у мирний та воєнний час та повинне узгоджуватися з законодавчими актами з питань національної безпеки та оборони України і зі стандартами логістичного забезпечення сил безпеки ЄС та НАТО.

У вітчизняній науковій літературі існують дослідження, які тою чи іншою мірою стосуються проблем протидії економічним загрозам у сфері логістичного забезпечення сил безпеки України. Загальні питання реагування сил безпеки на кризові ситуації досліджувалися в працях С. Бєлая, І. Євтушенка, В. Копанчука, О. Кравчука, С. Кузнїченка, Н. Леоненка, М. Орлова, С. Полторака, В. Семенченка, Г. Ситника та ін. Механізми державного контролю у сфері функціонування сил безпеки визначені в працях науковців таких, як О. Андрїйко, А. Андрїйчук, С. Братель, В. Боднар, А. Васїльєв, В. Василичук, В. Гаращук, С. Колючий, М. Марков, О. Полїнець, О. Хуторянський, С. Чернявський та ін. Проблемам економічної безпеки у сфері діяльності правоохоронних органів у своїх дослідженнях придїляли уваги значна кількість вчених, зокрема О. Андрєєва, О. Бандурка, В. Білоус, О. Дементьєва, П. Каркач, В. Коваленко, О. Користїн, І. Марочкін, О. Мищикова, В. Плішкін, А. Скрипник, В. Тацій, О. Черв'яков, М. Якимчук, А. Яковлєв та ін. Проблеми логістичного забезпечення складових сектору безпеки розглядалися в працях О. Бондаренка, Ю. Бабкова, А. Зозулі, С. Каплуна, С. Копашинського, І. Морозова, О. Морозова, С. Осипенка, С. Павленка, С. Полторака, О. Ролїна, О. Рїкунова, В. Сисоєва, І. Шмакова та ін.

Вченими зроблено значний внесок у дослідження проблем економічної безпеки держави та розвитку логістичного забезпечення, однак вони досліджували окремі питання протидії економічним загрозам без врахування

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

особливостей організації логістичного забезпечення сил безпеки України. Тому, комплексного дослідження щодо опрацювання механізмів протидії економічним загрозам у сфері логістичного забезпечення сил безпеки України не проводилося, що зумовило вибір теми та її актуальність.

Таким чином, наукова новизна очікуваних результатів пов'язана із формуванням і теоретико-методологічним обґрунтуванням теоретичних і прикладних засад дослідження механізмів протидії економічним загрозам у сфері логістичного забезпечення сил безпеки України, з'ясуванням проблемних питань інноваційного розвитку до формування та імплементації механізмів протидії економічним загрозам у сфері логістичного забезпечення сил безпеки України, визначенням авторського підходу до методології оцінювання та розроблення основних засад перспективного розвитку в означеній сфері.

Список використаних джерел

1. Про національну безпеку : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. Відомості Верхов. Ради України. 2018. № 31, ст.241.
2. Білоус В.Т. Координація управління правоохоронними органами України по боротьбі з економічною злочинністю (адміністративно-правовий аспект) : дис... доктора юрид. наук: 12.00.07. Національна академія державної податкової служби України. Ірпінь, 2004. 443 с.
3. Про Бюро економічної безпеки України : Закон України від 28.11.2021 р. № 1150-IX. Відомості Верхов. Ради України. 2021. № 23, ст.197.

Туз О.І.

аспірант ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет імені
академіка Юрія Бугая», м. Київ

ЦИФРОВА ЕВОЛЮЦІЯ В УПРАВЛІННІ БІЗНЕСОМ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ КОМПАНІЙ

У ХХІ столітті цифрові технології стрімко розвиваються та проникають у всі сфери людського життя, в тому числі й у бізнес. Цифрова еволюція змінює спосіб роботи компаній, їх взаємодії з клієнтами та конкурентами. Вона відкриває нові можливості для підвищення ефективності та конкурентоспроможності бізнесу, але також ставить перед компаніями нові виклики.

Серед основних тенденцій цифрової еволюції в управлінні бізнесом можна виділити такі:

1. Розвиток штучного інтелекту (AI). Штучний інтелект уже сьогодні використовується в багатьох сферах бізнесу, зокрема для автоматизації завдань, прогнозування попиту, аналізу даних та прийняття рішень. У майбутньому AI ще більше проникне в управління бізнесом, що призведе до революційних змін.

2. Розвиток хмарних технологій. Хмарні технології дозволяють компаніям отримувати доступ до IT-ресурсів та програмного забезпечення за потреби, що робить їх більш гнучкими та ефективними. Хмарні технології вже широко використовуються в українських компаніях, і їхня популярність буде й надалі зростати.

3. Розвиток Big Data. Big Data - це технологія аналізу великих обсягів даних, яка дозволяє компаніям отримувати цінні відомості про своїх клієнтів, конкурентів та ринки. Big Data вже активно використовується в українських компаніях, і її роль у майбутньому буде тільки зростати.

4. Розвиток соціальних медіа. Соціальні медіа - це потужний інструмент, який компанії можуть використовувати для взаємодії з клієнтами, просування своїх продуктів і послуг та формування позитивного іміджу. Соціальні медіа вже широко використовуються в українських компаніях, і їхня роль у майбутньому буде тільки зростати [1].

Цифрова еволюція відкриває перед українськими компаніями нові можливості для підвищення ефективності та конкурентоспроможності. Впровадження цифрових технологій може допомогти компаніям: автоматизувати завдання, що звільнить час для більш творчих і стратегічних завдань; покращити обслуговування клієнтів, зробивши його більш персоналізованим і ефективним; приймати більш обґрунтовані рішення, спираючись на аналіз даних; розширити ринки збуту, використовуючи цифрові канали продажів.

Однак, для того, щоб скористатися цими можливостями, українські компанії повинні бути готові до цифрової еволюції. Вони повинні впроваджувати цифрові технології, навчати своїх співробітників цифровим навикам та змінювати свою корпоративну культуру.

Цифрова еволюція є невідворотним трендом, який буде мати значний вплив на бізнес. Українські компанії, які будуть готові до цифрової еволюції, зможуть отримати конкурентні переваги та підвищити свою ефективність. Для того, щоб скористатися можливостями цифрової еволюції, українські компанії можуть скористатися такими рекомендаціями [2]:

Розробити стратегію цифрової трансформації, яка визначатиме цілі та напрямки впровадження цифрових технологій.

Створити команду цифрових експертів, які будуть відповідати за впровадження та управління цифровими технологіями.

Навчити своїх співробітників цифровим навикам, які будуть необхідні для роботи в цифровому середовищі.

Змінити свою корпоративну культуру, щоб вона була більш відкритою до змін і прийняття нових технологій.

Список використаних джерел

1. Bard, J., & Sundararajan, A. (2019). The digital transformation of business: Rethinking strategic imperatives in the age of the customer. Cambridge, MA: MIT Press.

2. Helmsing (Bert) A. H. J. Local Economic Development. New generations of actors, policies and instruments A summary report prepared for the UNCDF symposium on Decentralization. The Hague. Local Governance in Africa Institute of Social Studies. 2021. P. 59-78. URL: <http://www.meso-nrw.de/helmsing.pdf>.

Фабрикова Н.В.,

Чорноморський національний університет імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна

Науковий керівник: Малікіна О.А.,

старший викладач кафедри публічного управління та адміністрування,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ РОБОТИ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ: СВІТОВА ПРАКТИКА ТА УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД

Регулювання дистанційної роботи в ряді країн розглядалося по-різному до 2020 року. У деяких країнах це були правила, які широко використовувалися і були адаптовані для дистанційної роботи. В інших країнах національні органи

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

влади розширили регуляторні вказівки про те, як слід розглядати дистанційну роботу (у деяких випадках під час кризи Covid-19 у 2020 році). Деякі країни мають законодавство про гнучкі умови праці, які можуть бути розширені для включення дистанційної роботи публічних службовців.

Такі країни, як Австралія, Канада, Нова Зеландія та Сполучене Королівство мають ці положення в їхньому національному законодавстві. У цьому контексті законодавство дозволяє державному службовцю вимагати гнучкої роботи, включаючи гнучкість щодо місця, де працівник буде працювати. Інші країни надали те, що можна назвати нормативними вказівками щодо дистанційної роботи.

Наприклад, австралійські державні служби були піонерами дистанційної роботи. Ще у 1994 році державна служба Австралії (APS) запровадила положення, яке дозволяло всім відповідним державним службовцям працювати вдома. Незважаючи на таку початкову прихильність, прийняття такої форми роботи було неоднозначним. У 2013 році лише 10% працівників австралійської державної служби певною мірою працювали віддалено. За даними Австралійської комісії з питань державної служби, у 2019 році більше третини старших співробітників і менеджерів працювали вдома порівняно з менш ніж 15% співробітників нижчого рівня, підкреслюючи, що це не стандартна практика для всіх [3].

Хоча уряд Австралії скеровував працівників працювати вдома під час карантину через пандемію 2020 року, не всі це зробили, особливо державні службовці [4]. Австралійський уряд видавав централізовані рекомендації своїм агентствам, і, відповідно до переданого контексту, ці поради потім реалізовувались на рівні агентства та менеджерів.

До пандемії Covid-19 дистанційна робота в Канаді в державному секторі регулювалася федеральною політикою. 9 грудня 1999 року федеральний уряд Канади ратифікував Політику дистанційної роботи. Covid-19 спричинив розширення дистанційної роботи на ринку праці в Канаді, особливо в

державному секторі. Це призвело до різноманітних змін у державній політиці, зокрема у внесенні змін до Політики дистанційної роботи 1999 року. Після березня 2020 року зміни до цієї конкретної урядової політики призвели до появи кількох нових директив, деякі з яких були введені в дію протягом декількох тижнів у відповідь на нагальність моменту.

До пандемії у деяких країнах ЄС було введено положення про дистанційну роботу і європейські соціальні партнери прийняли Рамкову угоду ЄС про дистанційну роботу 2002 року та Європейську рамкову угоду про цифровізацію в 2020. Ці угоди спрямовані на роз'яснення прав, зобов'язання та захист працівників у дистанційній роботі. Однак під час пандемії відбулось розширення сфери дистанційної роботи. Проблеми, які раніше стосувалися малої частки робітників, тепер стосувалися принаймні третини працездатного населення. Саме в цьому контексті політики в деяких країнах і на рівні ЄС розпочали ініціативи щодо зміни існуючої політики або прийняли нові правила щодо дистанційної роботи.

Так, у квітні 2021 року Австрія оновила свій Закон про страхування, охорону здоров'я державних службовців, куди було внесено положення про забезпечення дистанційної роботи [5]. У Бельгії деякі положення Закону щодо посилення економічного зростання та соціальної згуртованості від 26 березня 2018 року надають перевагу праву на дистанційну роботу. В Італії 4 березня 2020 року було прийнято циркуляр про розумну роботу, підписаний міністром державного управління Італії. Також було видано Додаткові рекомендації для працівників державного сектору, що містять корисні рекомендації та поради щодо безпечної роботи в Інтернеті, а 17 березня 2020 року подібне керівництво було підготовлене Агентством цифрової Італії (AgID) [6].

Українське законодавство містить норми щодо визначення та регулювання дистанційної роботи загалом, та дистанційної роботи державних службовців зокрема. Ця проблема набула особливої актуальності через пандемію Covid-19 та з початком повномасштабного вторгнення РФ в Україну 24 лютого 2022 року.

Оновленими Типовими правилами внутрішнього службового розпорядку, що затверджені наказом Національного агентства України з питань державної служби від 3 березня 2016 року № 50, передбачена можливість віддаленої роботи для державних службовців. Зазначений документ містить основні умови і порядок визначення завдань за посадою віддалено [2].

Однак, із урахуванням положень постанови Кабінету Міністрів України від 12 квітня 2022 року № 440 «Деякі питання організації роботи державних службовців та працівників державних органів у період воєнного стану» дистанційна робота державних службовців та працівників державного органу можлива тільки в межах України, за межами України допускається лише у разі службового відрядження, оформленого в установленому порядку. У разі перебування державного службовця або працівника державного органу в робочий час в Україні поза межами робочого місця без рішення керівника державної служби, або за кордоном, крім перебування у службовому відрядженні, оформленому в установленому порядку, до них може бути застосоване дисциплінарне стягнення відповідно до закону [1].

Список використаних джерел

1. Деякі питання організації роботи державних службовців та працівників державних органів у період воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 квітня 2022 р. № 440. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-organizaciyi-roboti-derzhavnih-sluzhbovciv-ta-pracivnikiv-derzhavnih-organiv-u-period-voyennogo-stanu-440>

2. Про затвердження Типових правил внутрішнього службового розпорядку: Наказ Національного агентства України з питань державної служби № 50 від 03.03.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0457-16#Text>

3. Australian Bureau of Statistics. Characteristics of employment, Australia, august 2019. Cat. №. 6333.0. Canberra, Australia: Commonwealth of Australia. URL:

<https://www.abs.gov.au/statistics/labour/earnings-and-working-conditions/characteristics-employment-australia/aug-2019>

4. Australian Capital Territory Government. Emergency response – ACTPS advice relating to staff entitlements and access to leave during the COVID-19 outbreak. 2020. URL:

https://www.cmtedd.act.gov.au/__data/assets/pdf_file/0008/1484162/Emergency-Response-ACTPS-Staff-Entitlements-During-Novel-Coronavirus-COVID-19.pdf

5. Public Servants' Sickness and Accident Insurance Act 1967-05-31. Austria. URL: https://natlex.ilo.org/dyn/natlex2/r/natlex/fe/details?p3_isn=51002&cs=1h-zgt9NoTTz1bdVqVM0P9QLO1d6weyeIKACBqQ0u-5S2NQuNQqvi_b3ZLqK1yYwnMi6ZLCxqKVJKzpuDN3qXbQ

6. Smart working: vademecum per lavorare online in sicurezza // Agenzia per l'Italia digitale. URL: <https://www.agid.gov.it/index.php/it/agenzia/stampa-e-comunicazione/notizie/2020/03/17/smart-working-vademecum-lavorare-online-sicurezza>

Чорній О.М.

аспірант ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая», м. Київ

ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ЩОДО СПІВПРАЦІ У ГАЛУЗІ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

Мале та середнє підприємництво (МСП) є важливою складовою економіки будь-якої країни. Воно забезпечує значну частину робочих місць, створює нові товари та послуги, сприяє розвитку інновацій. Тому державна політика щодо МСП спрямована на створення сприятливих умов для його розвитку та зростання.

Однією з важливих складових державної політики щодо МСП є співпраця між різними суб'єктами підприємницької діяльності. Така співпраця може здійснюватися у різних формах, таких як:

Співпраця між малими та середніми підприємствами. Така співпраця може здійснюватися у рамках кластерів, кооперації, консорціумів тощо. Кластери дозволяють малим підприємствам об'єднувати свої зусилля для вирішення спільних проблем, таких як доступ до ресурсів, сировини, ринків тощо. Кооперація та консорціуми дозволяють малим підприємствам спільно реалізовувати спільні проекти, що вимагають значних фінансових, технологічних або кадрових ресурсів [1].

Співпраця між малими та середніми підприємствами та великими підприємствами. Така співпраця може здійснюватися у рамках субпідрядних відносин, партнерства, франчайзингу тощо. Субпідрядні відносини дозволяють малим підприємствам отримувати замовлення від великих підприємств, що дозволяє їм розвиватися та розширюватися. Партнерство та франчайзинг дозволяють малим підприємствам отримувати доступ до технологій, знань, досвіду великих підприємств.

Співпраця між малими та середніми підприємствами та державними органами. Така співпраця може здійснюватися у рамках державних програм підтримки МСП, консультацій, надання інформації тощо. Державні програми підтримки МСП дозволяють малим підприємствам отримувати фінансування, консультації, навчання тощо. Консультації та надання інформації дозволяють малим підприємствам отримувати допомогу у вирішенні різних проблем, пов'язаних з їхньою діяльністю.

Співпраця між різними суб'єктами підприємницької діяльності має ряд переваг, таких як:

Збільшення конкурентоспроможності. Співпраця дозволяє малим підприємствам отримувати доступ до ресурсів, знань, досвіду, що дозволяє їм підвищувати свою конкурентоспроможність.

Зменшення ризиків. Співпраця дозволяє малим підприємствам диверсифікувати свої ризики, що дозволяє їм бути більш стійкими до зовнішніх потрясінь.

Збільшення можливостей для зростання. Співпраця дозволяє малим підприємствам отримувати доступ до нових ринків, що дозволяє їм зростати та розвиватися.

Держава може сприяти співпраці між різними суб'єктами підприємницької діяльності шляхом розробки та реалізації відповідних програм, надання субсидій, консультацій тощо [2].

Уряд України також проводить активну політику щодо сприяння співпраці між різними суб'єктами підприємницької діяльності. Зокрема, у рамках Національної програми сприяння розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на 2021-2027 роки передбачається реалізація таких заходів, як:

1. Розробка та впровадження механізмів підтримки кластерів.
2. Створення умов для розвитку субпідрядних відносин між малими та середніми підприємствами та великими підприємствами.
3. Розвиток франчайзингу.
4. Забезпечення доступу малих та середніх підприємств до інформації та консультацій з питань співпраці.

Реалізація цих заходів сприятиме підвищенню ефективності співпраці між різними суб'єктами підприємницької діяльності, що позитивно позначиться на розвитку малого та середнього бізнесу в Україні.

Список використаних джерел

1. Жаліло Я. А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави: монографія . К : НІСД, 2009. 336 с.
2. Косач І.А. Концептуальні засади розробки Стратегії розвитку державно-приватного партнерства в АПК України. Проблеми та перспективи економіки та управління. 2018. №1(13). С.24-31.

Шаховнін А.О.,

здобувач вищої освіти другого магістерського рівня освіти, спеціальність «Публічне управління та адміністрування», ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая»

Науковий керівник: Шаховніна Н.В.,

к.пед.наук, доцент Чернігівський інститут інформації, бізнесу і права ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая», м.Чернігів

ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Сучасна вища освіта відіграє важливу роль у формуванні суспільства, його розвитку та конкурентоспроможності. Публічне адміністрування у сфері вищої освіти України є складним і багатогранним процесом, який має важливе значення для розвитку вищої освіти в Україні. Україна зазнала значних змін у цій сфері протягом останніх десятиліть, спрямованих на модернізацію системи відповідно до європейських стандартів та вимог сучасного світу [2]. Саме цим і визначається актуальність даної теми.

По-перше, вищий навчальний заклад є важливим соціальним інститутом, який забезпечує підготовку кваліфікованих кадрів для різних сфер економіки та суспільного життя. Ось чому розвиток вищої освіти є одним із пріоритетних

завдань держави. По-друге, публічне адміністрування є наукою і практикою управління суспільними процесами. У сфері вищої освіти публічне адміністрування забезпечує ефективну реалізацію державної політики у галузі освіти. По-третє, сучасний світ характеризується швидкими змінами, до яких вищі навчальні заклади повинні адаптуватися. Публічне адміністрування сприяє розвитку інновацій у сфері вищої освіти, підвищенню її якості та конкурентоспроможності.

В Україні триває реформування вищої освіти, яке передбачає впровадження нових освітніх стандартів, запровадження елементів автономії вищих навчальних закладів та створення конкурентного середовища між ними. *Мета* цієї статті полягає у вивченні та аналізі сучасного стану публічного адміністрування в контексті розвитку системи вищої освіти в Україні.

Україна впроваджує Болонський процес, спрямований на створення спільного простору вищої освіти в Європі. Це означає впровадження трьохциклової системи освіти (бакалавр, магістр, доктор філософії), визнання кредитів та дипломів, що полегшує міжнародну мобільність та сприяє взаємному визнанню кваліфікацій. Реформування передбачає перегляд навчальних програм, акцентуючи увагу на практичних навичках та інноваціях. Зокрема, університети активно працюють над впровадженням сучасних методів навчання, цифровізацією та збільшенням практичного досвіду для студентів. Удосконалення процедур оцінювання та атестації студентів для забезпечення об'єктивності, прозорості та відповідності міжнародним стандартам. Реформи спрямовані на запобігання корупції у вищій освіті через впровадження прозорих конкурсних процедур, визначення чітких критеріїв відбору та об'єктивного оцінювання.

Нормативно-правове регулювання публічного адміністрування у сфері вищої освіти в Україні має певні особливості:

- комплексного регулювання, яке охоплює всі аспекти діяльності закладів вищої освіти.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

- регулювання, яке передбачає співпрацю органів державної влади, органів місцевого самоврядування та закладів вищої освіти.

- регулювання, яке постійно вдосконалюється відповідно до потреб розвитку вищої освіти.

Принципи нормативно-правового регулювання поєднують в собі принципи законності, децентралізації, ефективності, освітянської спрямованості.

Система публічного адміністрування у сфері вищої освіти в Україні відповідає сучасним вимогам. Зокрема, в Україні діє ефективна система акредитації закладів вищої освіти, яка забезпечує дотримання стандартів якості освіти. Крім того, в Україні розвивається система працевлаштування випускників закладів вищої освіти.

Однак, система публічного адміністрування у сфері вищої освіти в Україні має й деякі недоліки, які ускладнюють її відповідність сучасним вимогам. Зокрема, має місце надмірна централізованість управління вищою освітою, яка обмежує автономію закладів вищої освіти. Крім того, недостатньо розвинені механізми стимулювання закладів вищої освіти до підвищення якості освіти та забезпечення відповідності освітніх програм потребам ринку праці.

Непростим питанням постає якість вищої освіти в Україні. Як зазначає О. О. Кравченко [3], стан вищої освіти в Україні є неоднозначним. З одного боку, доступність вищої освіти є досить високою. З іншого боку, якість вищої освіти має певні проблеми. На нашу думку, можна виділити головні фактори, які впливають на якість вищої освіти (таблиця 1).

Таблиця 1

<i>Внутрішні фактори</i>	<i>Зовнішні фактори</i>
Кваліфікація викладачів	Якість середньої освіти
Рівень матеріально-технічного забезпечення	Потреби ринку праці
Методи навчання та виховання	Фінансування вищої освіти
Методи оцінювання	Державна політика у сфері вищої освіти

Проблеми кваліфікації викладачів є однією з найважливіших проблем української вищої освіти. Для їх вирішення необхідно впровадити комплекс заходів, які включатимуть підвищення рівня оплати праці викладачів, створення мотиваційної системи для професійного розвитку викладачів, підвищення фінансування наукової діяльності та впровадження системи підвищення кваліфікації викладачів, яка відповідає б сучасним вимогам.

Для підвищення відповідності системи публічного адміністрування у сфері вищої освіти сучасним вимогам необхідно вжити таких заходів:

1). Децентралізувати управління вищою освітою. Частина повноважень у сфері вищої освіти повинна бути делегована органам місцевого самоврядування. Це дозволить закладам вищої освіти більш ефективно реагувати на потреби регіонів.

2). Стимулювати заклади вищої освіти до підвищення якості освіти. Необхідно розробити механізми стимулювання закладів вищої освіти до підвищення якості освіти, такі як державне фінансування, зарахування до рейтингу закладів вищої освіти тощо.

3). Розвивати систему працевлаштування випускників закладів вищої освіти. Необхідно вдосконалити систему працевлаштування випускників закладів вищої освіти, зокрема, шляхом створення єдиного порталу працевлаштування випускників, а також співпраці закладів вищої освіти з роботодавцями.

Висновки. Запровадження комплексу заходів дозволить підвищити відповідність системи публічного адміністрування у сфері вищої освіти сучасним вимогам та забезпечити якісну освіту і конкурентоспроможність випускників закладів вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Герасимчук О. В. Публічне управління вищою освітою в Україні: європейські стандарти та національні реалії. К.: Національний університет «Києво-Могилянська академія», 2018. 360 с.
2. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/357262_552664
3. Кравченко О. О. Стан і проблеми розвитку вищої освіти в Україні. Соціальна робота та соціальна освіта, 2022. № 1. С. 119-125.

Шелест Руслан Васильович
аспірант Національного аерокосмічного університету
ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ СФЕРОЮ ЛОГІСТИКИ В УКРАЇНІ: ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ

Логістичне потокове середовище, навколишнє і взаємно інтегровано, гармонізовано проникає всередину всіх поточкових систем, ланцюгів, елементів і структур, що специфічно зв'язує їх певними відносинами взаємних процесів перетворень, на нашу думку, очевидно, є основним об'єктом дослідження, аналізу, синтезу та проектування організації товаропровідних та торгових мереж, а також маркетингу, аутсорсингу, аутстафінгу, електронної комерції, національної та міжнародної логістики просторів та кордонів. Представлена комплексна, інтегрована та гармонізована логістична потокова сфера діяльності за своєю основною, специфічною суттю є внутрішньою та зовнішньою, яка динамічно та поступально, еволюційно і революційно розвивається в часі та середовищі сучасного національного та міжнародного соціально-економічного та виробничо-господарського простору. На даний час загальноприйнято, що дане середовище

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

складається з комплексної сукупності функціонуючих, послідовних, паралельних, послідовно-паралельних, матеріальних, транспортних, фінансових, трудових, інтелектуальних, правових, страхових, інформаційних, інноваційних, сервісних та інших потоків, а також процесів їх взаємного перетворення.

Прямою формою державного регулювання в організації логістичного товароруху можна відзначити розробку і узгодження індикативних планів, що орієнтують схему руху товаропотоків. Це означає, на регіональному рівні, економічне стимулювання активних учасників раціоналізації товаропотоків за рахунок економії інвестиційних витрат місцевих бюджетів на розвиток транспортних терміналів, або інших складських об'єктів регіонального значення. На державному рівні розробка методичних рекомендацій з координації руху товару в регіональному масштабі і визначення її ефективності.

Непрямою формою державного регулювання діяльності логістичних посередників є участь у розвитку транспортно-логістичних послуг шляхом організації бірж; регулювання цін на логістичні послуги; вибір логістичної моделі перевезень вантажів; розвиток складської діяльності; підготовка та підвищення кадрів з логістики та багато іншого.

Розглянемо більш детально зазначені форми державного регулювання в сфері логістики.

а) регулювання розвитку транспортно-логістичних послуг в регіонах.

Слід організувати регіональні біржі транспортно-логістичних послуг з наступними функціями: формування пропозицій по послугах і надавати про них інформацію споживачам. Це дозволяє стабілізувати попит і пропозицію, впорядкувати ціну на послуги і поліпшити сервіс і гарантію послуг, що надаються, розширити надходження податку за рахунок витіснення тіньового бізнесу з ринку.

б) регулювання ціни на транспортно-логістичні послуги

Як показує аналіз руху продукції сільського господарства, вона дорожчає в 2-3 рази, поки доходить до кінцевого споживача. Це є наслідком недобросовісної

діяльності множин перекупників продукції. На кінцеві ціни експортної продукції (зерно, метал, нафта, газ) впливають організація перевезень, складування і зберігання, інформаційна підтримка і т. д. Все це є проблемою відсутності ефективної логістичної системи в організації транспортно-логістичних послуг.

в) формування і розвиток транспортно-логістичних систем і стимулювання розвитку транспортно-логістичних кластерів.

Функції держави в цій сфері повинні бути спрямовані на вирішення наступних завдань: встановлення правил державного регулювання, логістичних процесів у транспортно-логістичній системі; участь у реалізації проектів на основі державно-приватного партнерства або самостійно з метою реалізації експортного та транзитно-транспортного потенціалу держави; забезпечення збалансованого розвитку ефективної транспортно-логістичної інфраструктури регіону; забезпечення доступності, обсягу та конкурентоспроможності транспортно-логістичних послуг; розвиток та інтеграція транспортно-логістичної системи РК в міжнародну транспортну систему стимулювання розвитку транспортно-логістичних кластерів.

г) підтримка у виборі логістичної моделі перевезень вантажів.

У світі за останній п'ять років дві третини вантажних перевезень у міжнародному сполученні здійснюється за допомогою так званих комбінованих перевезень, до яких належать інтермодальні, мультимодальні та контрейлерні. Останній тип перевезень дуже активно розвивається.

Потрібне вирішення питання створення сучасних логістичних комплексів для розвитку мультимодальних і інтермодальних (контейнерних, контрейлерних, комбінованих) перевезень, що забезпечують технологічну єдність різних видів транспорту і поліпшення якості обслуговування.

д) державна підтримка в розвитку складської діяльності

В даний час складське господарство загального користування державою взагалі не регулюється. Державну політику в цій сфері слід забезпечити в регіонах.

Для цього необхідно розвитку регіональних систем складського зберігання товарно-матеріальних ресурсів і переробки сировини в різних галузях економіки, характерних для відповідних регіонів.

Тенденцією існуючої і новозбудованої складської інфраструктури в українському ринку є задача складських площ і терміналів в оренду торговим і посередницьким компаніям для короткострокового і середньострокового зберігання їх товарів.

Будівництво таких об'єктів ведеться девелоперськими компаніями, у яких немає завдання ефективного використання та експлуатації створеної складської інфраструктури в ланцюгах поставки товарів і послуг. Даний процес ніким не планується і не регулюється.

е) роль держави в розвитку регіональних логістичних систем

Державна підтримка розвитку регіональних логістичних систем органами виконавчої влади вимагає виконання певних функцій та вирішення наступних завдань [1; 2]: розробку та реалізацію державної політики розвитку процесів руху товару та товаропровідної мережі; регулювання формування та функціонування інфраструктури товарних ринків на основі використання методів стратегічного, непрямого та індикативного управління; аналіз і прогнозування товарних ринків, підтримку розвитку в регіонах логістичних посередників для обслуговування виробництва; координацію процесів руху товару і діяльності суб'єктів товарних ринків з організації та здійснення руху товару.

Реалізація зазначених функцій може бути покладена на центральні та регіональні органи управління, які представляли б собою структури з координації руху товару, або комплексні служби з організації товарних ринків.

Вирішення проблем логістики пов'язаних з регулюванням логістичної діяльності таких як вдосконалення нормативно-правових документів, розробка логістичних центрів і кластерів можна вирішити шляхом взаємодія державних органів з різними громадськими організаціями, логістичними асоціаціями,

асоціаціями промисловців і підприємців. Такі організації та асоціації мають інтегруюче значення для розвитку макрологістичної системи в країні.

Роль держави у формуванні та розвитку логістичних центрів на мезо- і макрорівнях проявляється в декількох формах. По-перше, роль таких логістичних центрів вирішальною мірою визначається загальнонаціональними економічними інтересами, тобто центри створюються під впливом державної транспортної політики. По-друге, держава побічно бере участь у створенні логістичних центрів через таке контрольоване ним структуроутворююче підприємство. По-третє, держава безпосередньо бере участь у розвитку і координації мезо- і макрологістических центрів через регіональні органи влади, а також і через міжнародні організації, якщо центри утворюються для обслуговування транснаціональних транспортних коридорів і входять в сферу узгодження транспортної політики зацікавлених держав.

Основні зусилля по становленню системи державного регулювання логістикою повинні робитися на рівні регіонів. Тут ще однією організаційно-правовою формою регулювання логістичних процесів можуть стати транспортно-логістичні кластери, які передбачають використання адміністративних заходів, інвестиційної підтримки; організаційної та інформаційної підтримки.

Відсутній закон, що регулює транзит через територію України і мультимодальні перевезення (встановлення тарифів, діяльність мультимодальних операторів, відповідальності сторін, правила передачі вантажу від одного виду транспорту на інший). Для цього слід розробити і прийняти Закон України «Про транзит і мультимодальні перевезення».

Недостатньо професійних кадрів та навчальних закладів в Україні з логістики, що вимагатиме спільно з державними та професійними асоціаціями розробити програму з підготовки професійних кадрів з логістики. Необхідно розробити інформаційну логістичну систему моніторингу, попереднього інформування та декларування вантажів.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Державної служби статистики URL:
<https://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Полянська А. С., Мартинець В. Б., Кабан О. В. Оптимізація ланцюга постачання на підприємстві в умовах кризових явищ. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2022. Вип. 18 (2). С. 112–127.

Шестаковська Т.Л.

доктор наук з державного управління, доцент,
ректор Чернігівського інституту інформації, бізнесу і права ЗВО «МНТУ»,
м. Чернігів

ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ В ГАЛУЗІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ПІДХОДИ В ОСВІТНІЙ СФЕРІ

В епоху постійної цифровізації та глобальних змін, забезпечення інформаційної безпеки стає ключовим елементом у сфері державного управління. Розширення використання інформаційних технологій, збільшення обсягів даних, що обробляються державними органами, а також зростання складності та різноманітності інформаційних ризиків породжують нові виклики у сфері забезпечення інформаційної безпеки в секторі державного управління.

Серед основних викликів у сфері інформаційної безпеки в публічному управлінні можна виділити такі:

1. Зростання складності і різноманітності інформаційних загроз. Кібератаки стають все більш витонченими і ефективними, а також поширюються на все нові сфери діяльності. Органам влади необхідно постійно оновлювати свої знання та навички в галузі інформаційної безпеки, щоб ефективно протистояти цим загрозам.

2. Недостатній рівень обізнаності про інформаційну безпеку серед публічних службовців. Багато публічних службовців не мають достатніх знань і навичок у галузі інформаційної безпеки, щоб ефективно захищати інформацію, з якою вони працюють. Це може призвести до випадкових помилок, які можуть бути використані для здійснення кібератак.

3. Нестача ресурсів для забезпечення інформаційної безпеки. Органи влади часто не мають достатніх ресурсів, щоб забезпечити ефективне управління інформаційною безпекою. Це може призвести до того, що органи влади не зможуть повністю захистити себе від інформаційних загроз.

4. Залежність сучасного публічного управління від технологій невинно зростає, пропонуючи величезні можливості для ефективності та інновацій. Проте, ця залежність також вносить ряд значних викликів та ризиків: цифрова вразливість (збільшення використання цифрових технологій робить системи управління більш вразливими до кібератак. Це може включати злам даних, розповсюдження вірусів, атаки типу "відмова в обслуговуванні" (DDoS) та інші кіберзагрози); застарілі системи (часто урядові установи використовують застаріле обладнання та програмне забезпечення через обмежені бюджети або бюрократичні затримки у процесі оновлення технологій); збільшення залежності від сторонніх постачальників (публічний сектор залежить від приватних компаній, які надають технологічні послуги та рішення, що може вести до проблем з конфіденційністю та безпекою даних); складність управління даними (великі обсяги зібраних даних потребують ефективного управління, забезпечення конфіденційності, цілісності та доступності); відставання навичок співробітників (співробітники публічного сектору часто не мають необхідних навичок для роботи з сучасними технологічними системами, що вимагає інвестицій в навчання та розвиток) [1].

Одним із підходів до підвищення обізнаності про інформаційну безпеку є проведення навчальних семінарів і тренінгів для публічних службовців. Ці

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

семінари і тренінги повинні бути спрямовані на висвітлення основних аспектів інформаційної безпеки, таких як: поняття інформаційної безпеки, основні інформаційні загрози, заходи захисту інформації.

Крім того, необхідно розробити навчальні програми з інформаційної безпеки для публічних службовців. Ці програми повинні бути спрямовані на формування у публічних службовців необхідних знань і навичок у галузі інформаційної безпеки, таких як: ідентифікація і оцінка ризиків інформаційної безпеки, розробка заходів захисту інформації, відповідь на інформаційні загрози.

Також необхідно забезпечити доступ публічних службовців до ресурсів, необхідних для ефективного управління інформаційною безпекою. Ці ресурси можуть включати: керівні документи з інформаційної безпеки, інструменти і технології захисту інформації, сервіси підтримки в сфері інформаційної безпеки.

Забезпечення ефективної освіти в сфері інформаційної безпеки для публічних службовців є важливим кроком на шляху до підвищення рівня інформаційної безпеки в державному секторі.

Формування культури безпеки є важливим аспектом захисту інформаційних систем у сфері публічного управління. Воно включає в себе ряд заходів, спрямованих на підвищення обізнаності, зміцнення відповідального ставлення до інформації та розвиток навичок безпечної поведінки серед співробітників та громадян. Ось основні кроки для ефективного формування культури безпеки:

1. Освітні та тренінгові програми. Регулярні тренінги: проведення регулярних тренінгів та семінарів з інформаційної безпеки для співробітників всіх рівнів. Симуляції: організація практичних вправ, наприклад, симуляцій фішингових атак, для розвитку навичок виявлення та реагування на кіберзагрози.

2. Політики та процедури. Розробка політик безпеки: встановлення чітких правил та стандартів поведінки у сфері обігу інформації. Аудит та моніторинг: регулярний аудит та моніторинг дотримання політик безпеки для забезпечення їх ефективності.

3. Комунікаційні кампанії. Інформаційні бюлетені та електронні листи: регулярне розсилання інформаційних матеріалів з актуальними порадами та новинами у сфері інформаційної безпеки. Інтерактивні кампанії: використання соціальних медіа та інших платформ для підвищення обізнаності про загрози та методи захисту.

4. Залучення керівництва. Приклад згори: активна участь керівництва в освітніх заходах та підтримка ініціатив з безпеки. Політика відкритих дверей: створення атмосфери, у якій співробітники можуть вільно ділитися своїми занепокоєннями та ідеями щодо поліпшення безпеки.

5. Підтримка неперервного навчання. Оновлення курсів та матеріалів: регулярне оновлення навчальних матеріалів для відображення найновіших загроз та технологій. Мотивація до самоосвіти: створення умов для самостійного вивчення та професійного розвитку у сфері безпеки [2].

Отже, формування культури безпеки є багатограним процесом, який вимагає залучення, освіти та постійної уваги всіх учасників процесу управління. Це не лише про технології та процедури, але й про створення середовища, в якому безпека інформації є фундаментальною цінністю. Зростаюча загроза кібератак, потреба у захисті великих обсягів даних, та виклики, пов'язані з управлінням та оновленням ІТ-інфраструктури, є ключовими викликами для публічного сектору. Недостатні навички та обізнаність співробітників публічного сектору з питань кібербезпеки та технологій можуть підсилити ризики. Обмежені бюджети та потреба в оновленні застарілої ІТ-інфраструктури створюють фінансові та оперативні труднощі.

Список використаних джерел

1. Копійка М.В. Модернізація політики міжнародних організацій у сфері інформаційної безпеки. Політичне життя. № 1. 2020. С. 102-109.
2. Organization for Security and Co-operation in Europe – OSCE. URL: <https://www.osce.org/whatistheosce>.

Яценко Владислав Сергійович,
аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Університету Григорія Сковороди в Переяславі

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАКОНОДАВЧОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ ЛОБІСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В США

Загалом процес поступової легалізації лобізму в США та уточнення пов'язаних з ним норм регулювання проходив упродовж XIX–XX ст. і продовжується в даний час. В підсумку, на думку деяких дослідників, лобізм у США сформувався у повноцінний, абсолютно легальний та вельми легітимний політичний інститут.

У 1995 році Конгрес. ухвалив досить радикальний Закон про розкриття інформації про лобіювання (LDA). Він був «всеосяжною реформою порівняно з більш ранніми зусиллями з регулювання» [1].

LDA - це нормативний правовий акт, що складається з 26 статей, основною з яких є стаття 3, що дає визначення основним термінам, важливим для розуміння предмета законодавчого регулювання. Зупинимося на деяких із них.

Закон про розкриття інформації про лобіювання визначає лобіста як «будь-яку особу, яка найнята клієнтом за фінансову чи іншу компенсацію за послуги, що включає більш ніж один контакт з лобіювання, за винятком особи, чия лобістська діяльність складає менше 20 відсотків часу, зайнятого послугами, що надаються такою особою цьому клієнту протягом 3-місячного періоду» [2].

Відповідно до статті 3 LDA лобістська діяльність – це «лобіювання контактів та зусилля на підтримку таких контактів, включаючи діяльність з підготовки та планування, дослідницьку та іншу підготовчу роботу, яка на момент її проведення призначена для використання у контактах, а також координацію лобістської діяльності інших осіб» [2].

Лобістський контакт визначається як «будь-яке усне або письмове повідомлення (у тому числі електронне) уповноваженій посадовій особі виконавчої влади або уповноваженій посадовій особі законодавчої влади, яке зроблене від імені клієнта у відносинах:

- формулювання, зміни або прийняття федерального законодавства (включаючи законодавчі пропозиції);

- формулювання, зміни або прийняття федеральних правил, постанови, виконавчого розпорядження або будь-якої іншої програми, політики або позиції уряду Сполучених Штатів» [2].

Стаття 4 цього закону свідчить про правила реєстрації лобістів. Організації, які заробляють на лобіюванні або витрачають на нього гроші, мають подавати звіти до Бюро з розкриття інформації Палати Представників та Сенату приблизно через три тижні після закриття календарного кварталу. Лобістські фірми подають звіт щодо кожного клієнта. Компанії та інші організації, які ведуть внутрішні лобістські операції, також надають власні звіти. А ті фірми, які ухвалили рішення про лобіювання на користь нового клієнта, повинні подати заяву на початкову реєстрацію протягом 30 днів з моменту укладання контракту, розкриваючи інформацію про те, хто витрачає гроші, хто займається лобіюванням, про питання, які вони планують лобіювати, з якими департаментами уряду вони планують контактувати та які люди виконуватимуть цю роботу.

Щоквартальні звіти включають загальну суму видатків та організовані заходи за основними проблемним областями, що включають номери законопроектів та назви будь-яких лобіюваних законодавчих актів. Цей додатковий текст може змінюватись від докладного опису того, який розділ законопроекту лобіювався, до розпливчастих термінів, таких як "американо-китайські відносини".

Таким чином, можна зробити висновок, що LDA в першу чергу займався проблемами термінології, які не були вирішені у попередньому законодавстві про лобіювання.

Визначення лобістської діяльності було конкретизовано кількісними параметрами, що зменшило можливість осіб, які здійснюють лобістські контакти, приховати їх під приводом пріоритету цілей діяльності, що не належать до лобіювання.

Закон про розкриття інформації про лобіювання корисний для всебічного вивчення секторів та галузей лобіювання на федеральному рівні у США. У той же час слід зазначити, що його вимоги пов'язані з деякими пробілами. Оскільки цей Закон вимагає звітності тільки для лобістської діяльності з витратами понад 20 000 доларів, то не враховується велика кількість організацій, які витрачають менше за цю суму. У звітах, що публікуються, вказано лише загальний кошторис лобістських витрат без зазначення того, як розподіляються витрати на різні компоненти (заробітна плата, транспортні витрати, харчування та ін.). Крім того, з урахуванням того, що у своїх звітах лобісти часто використовують розпливчасті формулювання, вони не дають чіткого уявлення про конкретні статі, що лобіюються, у законопроектах.

Крім того, визначення прямого «лобістського контакту» обмежує сферу діяльності, яка мається на увазі під цим терміном, і містить 19 винятків, що дозволяють приховати велику кількість лобістських актів. Величезна кількість взаємодій залишається нерегульованою, що підриває прозорість до американського законодавства про лобіювання, яке прагнуло досягти протягом усієї своєї історії.

LDA також мав створити систему електронної звітності, яка з'явилася тільки після ухвалення Закону про чесне лідерство та відкритий уряд 2007 року (HOLGA) [3]. Сучасні американські дослідники досить скептично ставляться до

даних нормативним актів, вважаючи, що LDA та аналогічні правила лобіювання можуть ставати все більш застарілими [4].

Лобізм США як інститут формувався протягом десятиліть і нині є невід'ємною складовою публічного управління. У США окремі громадяни та групи інтересів лобіюють виборних політиків та урядовців, намагаючись впливати на законодавство та адміністративний процес. Водночас регулятивні механізми лобіювання на державному рівні (особливо щодо реєстрації лобістів, визначення суб'єкта та об'єктів лобіювання) мають великі прогалини, що не дозволяють отримувати інформацію про спроби впливати на процес прийняття державних рішень. Тим часом астротурфінг – вплив з метою просування своїх інтересів одних органів державної влади на інші відіграють важливу роль у процесі прийняття державних рішень у США, але залишаються при цьому за рамками регулятивних норм і є типовими прикладами включення латентних механізмів у функціонування громадського інституту, що суттєво спотворює його легально формалізовані цілі та інструменти.

Водночас, юридично чітко регламентована система лобізму може значною мірою сприяти: забезпечення гласності та передбачуваності політичних процесів; цивілізоване обмеження сфер діяльності апарату державної влади (зробить його більш відкритим для контролю з боку суспільства, зменшить можливість вольових рішень); розширення кола активних учасників політичного процесу, що може сприятливо позначитися на розвитку громадянського суспільства загалом; контролю взаємодії приватних інтересів та органів влади, створення додаткових перешкод на шляху до корупції.

Список використаних джерел

1. Holman C. Lobbying Reform in the United States and the European Union: Progress on Two Continents. *Public Citizen*. 2008. URL: <https://www.citizen.org/wp-content/uploads/lobbying-reform-in-the-us-eu.pdf>

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

2. Lobbying Disclosure Act 1995. *Congress.gov*. URL:
<https://www.congress.gov/congressionalreport/104th-congress/house-report/339/1>
3. Honest Leadership and Open Government Act of 2007. *Congress.gov*. URL:
<https://www.congress.gov/bill/110th-congress/senate-bill/1>
4. Thomas H., LaPira T. How Many Lobbyists Are in Washington? Shadow Lobbying and the Gray Market for Policy Advocacy. *Interest Groups & Advocacy*. 2017. Vol. 6. P. 199–214

**НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ ТА СТРАТЕГІЧНІ СФЕРИ
ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТ.**

Буряк І.О., ад'юнкт ад'юнктури та докторантури
Науковий керівник: Бєлай С.В., доктор наук з державного управління,
професор, заступник начальника навчально-наукового центру організації
освітнього процесу – начальник науково-методичного відділу
Національна академія Національної гвардії України, м. Харків

ДО ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ КАР'ЄРНОГО ЗРОСТАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Актуальність питання вдосконалення кар'єрного зростання військовослужбовців Національної гвардії України, особливо в умовах війни, набуває особливої важливості та потребує всебічного аналізу. В умовах, коли Національна гвардія України як і інші військові формування є ключовими в забезпеченні національної безпеки та обороноздатності держави, питання якісної підготовки військовослужбовців набуває стратегічного значення. Це особливо важливо в контексті сучасної війни, яка характеризується динамічними сплесками, технологічністю та юридичною складністю. Адже кадрове забезпечення повинно працювати постійно, злагоджено і не виходити за встановлені межі нормативно-правової бази держави.

Значення цієї теми посилюється у вимірі сучасних воєнних конфліктів, де часто залучені численні держави та міжнародні організації. Правильне розуміння міжнародного права, норм і принципів ведення бойових дій, а також правил поведінки в безпосередньо війні на тактичному, оперативному та стратегічному рівнях є критичним місцем для професійної компетентності відповідних офіцерів. Аналізуючи дану проблематику, важливо звернути увагу на історичний досвід, сучасні тенденції та прогнози щодо розвитку військових конфліктів. Це дозволяє не лише визначити поточні прогалини в правовому регулюванні, але й налаштувати оптимальні шляхи їх вирішення, спрямовані на підвищення ефективності підготовки офіцерів.

Слід також врахувати, що правові аспекти професійної підготовки військовослужбовців в умовах військового конфлікту тісно переплітаються з етичними, психологічними та соціальними вимірами. Вони вимагають комплексного підходу, що включає як теоретичне вивчення законодавства, так і практичне застосування норм права у воєнних умовах.

Загалом, тема вдосконалення кар'єрного зростання військовослужбовців Національної гвардії України є багатогранною та вимагає глибокого аналізу. Вона ставить перед науковою спільнотою, військовими керівниками та законодавцями низку складних завдань, які сприяють зміцненню обороноздатності держави та забезпеченню прав та свобод її громадян у воєнний час.

Отже, тема дослідження обумовлена такими факторами:

– недостатньою теоретико-методологічною розробленістю наукового завдання щодо кар'єрного зростання військовослужбовців військової служби за контрактом рядового, сержантського та старшинського, а також офіцерського складу Національної гвардії України;

– не відповідність системи кар'єрного зростання військовослужбовців військової служби за контрактом рядового, сержантського та старшинського, а також офіцерського складу Національної гвардії України вимогам нормативно-правової бази України [1];

– відсутність алгоритмів кар'єрного зростання військовослужбовців військової служби за контрактом рядового, сержантського та старшинського, а також офіцерського складу Національної гвардії України;

– відсутність системи паспортів військових посад військовослужбовців військової служби за контрактом рядового, сержантського та старшинського, а також офіцерського складу у Національній гвардії України;

– часткова розробленість стандартів професійної діяльності

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

військовослужбовців військової служби за контрактом рядового, сержантського та старшинського, а також офіцерського складу у Національній гвардії України;

– нераціональним використанням часових та матеріальних ресурсів на підготовку та перепідготовку військовослужбовців військової служби за контрактом рядового, сержантського та старшинського, а також офіцерського складу Національної гвардії України відповідно до стандартів професійної діяльності;

– недосконалою системою мотивації до кар'єрного зростання військовослужбовців військової служби за контрактом рядового, сержантського та старшинського, а також офіцерського складу Національної гвардії України (не врегульований мотиваційний механізм руху на вищі посади зі збільшенням обсягу навантаження військовослужбовців Національної гвардії України);

– розбіжністю сучасних наукових підходів щодо формування системи кар'єрного зростання військовослужбовців військової служби за контрактом рядового, сержантського та старшинського, а також офіцерського складу Національної гвардії України в умовах переходу на стандарти НАТО.

Метою дослідження висувається розроблення концептуальної моделі кар'єрного зростання військовослужбовців Національної гвардії України на основі формування системи паспортів військових посад Національної гвардії України, системи мотивації військовослужбовців до кар'єрного зростання, а також розроблення типових алгоритмів кар'єрного зростання.

Наукове завдання полягає у розробленні науково-методичного апарату формування системи паспортів військових посад Національної гвардії України, системи мотивації офіцерського складу до професійного розвитку, а також типових алгоритмів кар'єрного зростання для обґрунтування концептуальної моделі кар'єрного зростання військовослужбовців Національної гвардії України.

Об'єкт дослідження є кар'єрне зростання військовослужбовців сил безпеки

та оборони.

Предмет дослідження – науково-концептуальні засади вдосконалення кар'єрного зростання військовослужбовців військової служби за контрактом рядового, сержантського та старшинського, а також офіцерського складу Національної гвардії України.

Таким чином, у якості наукових результатів заплановано розробити науково-концептуальні засади кар'єрного зростання військовослужбовців Національної гвардії України, а також удосконалити систему паспортів військових посад Національної гвардії України та систему мотивації військовослужбовців Національної гвардії до кар'єрного зростання. Практичними результатами будуть концепція кар'єрного зростання військовослужбовців Національної гвардії України, рекомендації з удосконалення системи паспортів військових посад Національної гвардії України, а також рекомендації з удосконалення системи мотивації військовослужбовців Національної гвардії до кар'єрного зростання.

Список використаних джерел

1. Про військовий обов'язок і військову службу : Закон України від 25 березня 1992 року № 2232-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> (дата звернення 01.12.2023).

2. Наказ Командувача Національної гвардії України від 02.11.2015 №626 Про затвердження Методичних рекомендацій з питань виконання в Національній гвардії України Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України.

Гапєєва О.М., доктор економічних наук, доцент, професор кафедри економіки та економічної безпеки, Університету митної справи та фінансів м. Дніпро
Гапєєв С.М., доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри будівництва, геотехніки і геомеханіки НТУ «Дніпровська політехніка» м. Дніпро

АСПЕКТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ

Посилення глобалізаційних процесів, які відбуваються у сучасному світі, трансформують світовий порядок та характеризуються невизначеністю, виникненням кризових ситуацій, появою загроз гібридного типу, які загострюють конкурентну боротьбу за ресурси та ринки збуту як на світових, так і національних ринках та створюють для національній безпеці вразливості, погіршуючи якісні характеристики системи, та ризики.

Безпека національної економіки є комплексним багатогранним поняттям, яке визначає здатність реалізувати національні інтереси держави і пов'язане з впливом зовнішніх детермінант на її стан та стійкістю внутрішніх складових національної економіки. Безпекове середовище формується з огляду на фактори, які є викликами для системи забезпечення економічної безпеки. Ці виклики є наслідком суперечливості економічних інтересів акторів економічних відносин. При оцінці даного чинника потрібно мати на увазі взаємозв'язок всіх рівнів, які визначають ієрархічну структуру системи економічної безпеки.

Ієрархічна конфігурація національної економічної безпеки як системи характеризується гомогенністю та гетерогенністю. З одного боку, національне безпекове середовище є цілісним та визначається єдністю соціально-

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

економічного простору та сталого розвитку суспільства, з іншого, національна економічна безпека, яка стає надсистемою по відношенню до стійкості регіонів, суб'єктів господарювання, безпеки особистості, одночасно виступає як підсистема глобальної економічної безпеки, гарантами яких виступає світовий економічний порядок та сталий розвиток [1].

Загалом можна говорити, що системи забезпечення міжнародної безпеки, національної безпеки і національної стійкості є взаємопов'язаними структурними компонентами та характеризуються прямими та зворотними зв'язками та з, одного боку – формують внутрішнє функціональне середовище системи, а з іншого – визначають формат взаємовідносин із зовнішнім середовищем.

Повномасштабна агресія РФ проти України призвела до розуміння того, що за таких умов функціонування складових економіки держави має відбуватися не просто у сформованому та надійному безпековому середовищі, а в умовах, коли зазначені складові мають високий ступінь стійкості функціонування. Тобто, не просто бути спроможними до опору щодо зовнішніх загроз, а перш за все мати змогу адаптуватися до зовнішнього середовища, що постійно та динамічно змінюється, швидко відновлюватися у разі реалізації тих чи інших загроз та втрат внаслідок їх руйнівної дії з метою забезпечення штатних режимів функціонування. Таким чином, як зазначено в [2, с. 2], аспект забезпечення безпеки, зокрема щодо критичної інфраструктури, є складовою частиною більш широкого та складного поняття забезпечення стійкості функціонування тої чи іншої складової-національної економіки.

Це добре видно на прикладах заходів щодо забезпечення функціонування критичної інфраструктури. Потреба забезпечити безпеку роботи об'єктів критичної інфраструктури є зрозумілою та очевидною. Разом із тим, в умовах, коли мова йде про вже існуючі об'єкти (основні та резервні), реалізація заходів, що забезпечують абсолютну (або близьку до абсолютної) їх безпеку, наприклад,

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

розміщення об'єктів в підземних бункерах високого ступеня захищеності, навряд чи можлива. За таких умов будуть задіяні лише ті заходи безпеки, що є можливими та які не є абсолютними. Проте, в разі реалізації не тільки можливих заходів безпеки типу зведення захисних споруд над існуючими об'єктами критичної інфраструктури, які захищають їх від певних видів зброї, а й створення кластерної системи розподілення електроенергії, значно підвищує живучість єдиної енергосистеми, а накопичування запасів обладнання та запчастин – її швидке відновлення від пошкоджень, до яких призводять ворожі атаки, тобто, такий комплексний підхід забезпечить саме стійкість критичної інфраструктури, а не тільки унебезпечить об'єкти від загроз.

Погляд на безпекове середовище національної економіки як на середовище безпечного та стійкого її функціонування потребує перегляду стратегічних та програмних документів щодо створення та реалізації національної економічної безпеки держави, які в більшості своїй ґрунтуються на баченні безпекового середовища як середовища захисту складових національної економіки, в напряму імплементації саме принципів національної стійкості.

Список використаних джерел

1. Грибіненко О. М. (Гапєєва О. М.). Міжнародна економічна безпека в контексті сталого розвитку: Монографія. Д: Середняк Т.К., 2020. 434 с.

2. Суходоля О. Стійкість здійснення життєво важливих функцій: узагальнення досвіду реагування України на руйнування енергетичної інфраструктури // Національний інститут стратегічних досліджень [електронний ресурс] URL: <https://www.niss.gov.ua/doslidzhennya/natsionalna-bezpeka/stiykist-zdiysnennya-zhyttyevo-vazhlyvykh-funktsiy-uzahalnennya>

Герасименко А.І.,

здобувач вищої освіти

Національний університет «Чернігівська політехніка»

Борисенко Є.В.

Чернігівський інститут інформації, бізнесу і права ЗВО

«Міжнародний науково-технічний університет ім. академіка Ю. Бугая»

Науковий керівник: Акименко О.Ю., д.е.н., доцент, професор кафедри

Національний університет «Чернігівська політехніка»

ПОДАТКОВА БЕЗПЕКА ЯК ПІДҐРУНТЯ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ НАЛЕЖНОГО РІВНЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Війна рф проти України, кризові явища в економіці, високий рівень фінансової залежності, погіршення інвестиційного клімату, у тому числі й зумовлені зазначеними подіями, є негативними факторами, що зумовлюють незадовільний рівень національної безпеки в цілому і економічної безпеки зокрема [1]. Податкова безпека є одним з головних елементів національної та економічної безпеки, що пояснюється самою сутністю податків та їх головною функцією - поповненням державного бюджету.

Податкова безпека являє собою такий стан податкової сфери держави для якого характерним є захищеність інтересів суб'єктів податкових відносин, стійкість і економічна незалежність податкової системи. Це, в свою чергу, проявляється в (1) стабільності податкового законодавства, (2) здатності податкової системи до вдосконалення, (3) своєчасному виявленні та запобіганні потенційних загроз у сфері оподаткування, (4) здатності системи оподаткування реалізувати усі функції податків задля максимального узгодження інтересів держави та платників податків. Отже, податкова безпека є підґрунтям для формування належного рівня національної безпеки, оскільки від неї залежить стабільність і достатність податкових надходжень до державного бюджету.

Передумовами виникнення та розвитку оподаткування є складна мозаїка економічних, соціальних та політичних чинників, які відображають потреби суспільства та визначають напрями його розвитку. Доречним є розгляд концептуальних аспектів генезису та розвитку податкової системи на основі її історичних передумов та економічних трансформацій.

Виділяють три основні етапи історичного розвитку системи оподаткування:

- перший етап - охоплює часовий лаг від утворення перших об'єднань до середньовіччя, податки цього етапу ототожнюють із даниною на майно від промислів і відповідну діяльність;
- другий етап (XVI-XVIII ст.) – процес сплати податків характеризує постійність, джерелом сплати податків була частина отриманих доходів;
- третій етап (XIX-XX ст.) – податки виступають головним джерелом наповнення державних бюджетів, активним інструментом управління суспільно-економічними процесами [2].

Розвиток податкової системи України за перші 30 років незалежності можна систематизувати на окремі періоди, кожен з яких має свої особливості та характерні риси. Найчастіше в такій систематизації виділяють чотири етапи. Науковцями приділено достатньо уваги дослідженню цього питання [2].

Всі одностайно схиляються до думки, що посилення діджиталізації та зміни в структурі економіки вимагають перегляду податкової системи. Відповідно, гарантування та зміцнення податкової безпеки має бути підкріплене зваженою податковою політикою уряду задля забезпечення ефективного стратегічного управління податковою безпекою країни, механізм управління якою реалізується на основі: (1) винайдення об'єктів податкової безпеки; (2) опрацювання стратегії здійснення адекватної податкової політики; (3) наявності відповідних інститутів забезпечення безпеки; (4) деталізації інтересів усіх суб'єктів податкової сфери; (5)

виокремлення методик щодо визначення поточного рівня податкової безпеки.

Таким чином, передумови виникнення та розвитку податків нерозривно пов'язані із загальним соціальним контекстом, економічними реаліями та досягненням стійкості і стабільності податкової системи. Відповідно, механізм управління податковою безпекою має гуртуватися на чіткій концепції податкової безпеки з визначенням пріоритетів, цілей, завдань, шляхів забезпечення податкової безпеки держави.

Список використаних джерел

1. Податкова безпека в управлінні фінансовою безпекою держави. URL: www.economy.nauka.com.ua/pdf/4_2020/54.pdf.

2. Кузь В.І. Податкова система: навч. посіб. Чернівці: Чернівець. нац.ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. 240 с.

3. Малкіна Я.Д. Економічний зміст податків, їх роль та сучасний стан податкової системи України. URL: <http://global-national.in.ua/archive/6-2015/174.pdf>

4. Становлення та розвиток податкової системи України [Текст] : монографія / М. Г. Волощук, І. І. Матьола, Т. О. Карабін, О. В. Білаш. – Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2021. – 172 с. <https://dspace.uzhnu.edu.ua>

Гладков В.С., ад'юнкт ад'юнктури та докторантури
Науковий керівник: Бєлай С.В., доктор наук з державного управління,
професор, заступник начальника навчально-наукового центру організації
освітнього процесу – начальник науково-методичного відділу
Національна академія Національної гвардії України, м. Харків

АКТУАЛІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАЛУЧЕННЯ СИЛ ТА ЗАСОБІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ

Починаючи з початку проведення антитерористичної операції, а згодом й операції Об'єднаних сил та безпосереднього широкомасштабного вторгнення російської федерації у 2022 році, формування Національної гвардії України прийняли безпосередню участь у відсічі збройної агресії. Але на жаль, досвід ведення бойових, як класичними так і спеціальними способами відповідно до основних функцій Національної гвардії України [1], не знайшов свого відображення у відповідних програмах підготовки.

Прийнятий у 2021 році Закон України «Про основи національного спротиву» [2] визначив фундаментальні засади національного спротиву, основи його підготовки та ведення, завдання і повноваження сил безпеки та сил оборони та інших суб'єктів з питань підготовки і ведення національного спротиву. Однак, законодавець не визначив чітких меж та порядку застосування Національної гвардії України у Законі [2]. Основоположний закон України «Про національну безпеку України» [3], що визначає основи та принципи національної безпеки і оборони, цілі та основні засади державної політики, що гарантуватимуть суспільству і кожному громадянину захист від загроз, теж не надає відповіді на окреслене питання.

У зв'язку з таким становищем виникає необхідність у подальшу проведенні дослідження щодо вивчення питань залучення сил та засобів Національної гвардії

України до організації національного спротиву, що викликано наступними факторами:

– недостатньою теоретико-методологічною розробленістю наукового завдання щодо залучення сил та засобів Національної гвардії України до організації національного спротиву;

– не відповідність порядку залучення сил та засобів Національної гвардії України до організації національного спротиву вимогам нормативно-правової бази України;

– частковою розробленістю питання організації взаємодії між з військовою, цивільною та військово-цивільною складовою територіальної оборони у мирний час та в умовах дії особливого періоду;

– невизначеністю ролі та місця формувань Національної гвардії України серед військової складової територіальної оборони, а саме: органів військового управління, військових частин Сил територіальної оборони Збройних Сил України та інших сил і засобів сил безпеки та сил оборони, які залучаються до виконання завдань територіальної оборони;

– необхідністю нормативно-правового закріплення порядку залучення сил та засобів Національної гвардії України до організації, підготовки, підтримання та виконання завдань руху опору серед сил безпеки та сил оборони України;

– відсутністю концептуальних підходів щодо залучення сил та засобів Національної гвардії України до організації національного спротиву;

– ускладненою імплементацією закону [2] у зв'язку з широкомасштабним вторгненням російської федерації 24 лютого 2024 року в частині розподілу повноважень між державними органами, порядку фінансування і матеріального забезпечення територіальної оборони, соціального захисту учасників територіальної оборони та ін. питань;

– розбіжністю сучасних наукових підходів щодо формування системи

територіальної оборони, руху опору та підготовки громадян України до національного спротиву в умовах переходу на стандарти НАТО з урахуванням досвіду розбудови територіальної оборони в країнах-членах НАТО, перш за все Польщі і країнах Балтії.

Метою дослідження вбачається розроблення концептуальної моделі залучення сил та засобів Національної гвардії України до організації національного спротиву на основі обґрунтування ролі та місця формувань Національної гвардії України у системи територіальної оборони, а також формування порядку залучення сил та засобів Національної гвардії України до організації, підготовки, підтримання та виконання завдань руху опору.

Наукове завдання полягає у розробленні науково-методичного апарату обґрунтування ролі та місця формувань Національної гвардії України у системи територіальної оборони, а також формування порядку залучення сил та засобів Національної гвардії України до організації, підготовки, підтримання та виконання завдань руху опору для розроблення концептуальної моделі залучення сил та засобів Національної гвардії України до організації національного спротиву.

Об'єктом дослідження є організація національного спротиву складовими сектора безпеки і оборони

Предметом дослідження – науково-концептуальні засади удосконалення та розвитку моделі залучення сил та засобів Національної гвардії України до організації національного спротиву

Таким чином, за результатом дослідження вперше буде розроблено науково-концептуальні засади залучення сил та засобів Національної гвардії України до організації національного спротиву, буде удосконалено порядок залучення сил та засобів Національної гвардії України до організації, підготовки, підтримання та виконання завдань руху опору, а також набуде подальшого розвитку система територіальної оборони України.

У якості практичних результатів буде отримано концепцію залучення сил та засобів Національної гвардії України до організації національного спротиву, рекомендації з удосконалення порядку залучення сил та засобів Національної гвардії України до організації, підготовки, підтримання та виконання завдань руху опору, а також рекомендації з подальшого розвитку системи територіальної оборони України.

Список використаних джерел

1. Про основи національного спротиву : Закон України від 16 липня 2021 року № 1702-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text> (дата звернення 01.12.2023).
2. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 № 876. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18> (дата звернення 01.12.2023).
3. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19/print> (дата звернення 01.12.2023).

Головня А.Ф.

Національна академія Національної гвардії України
центр перепідготовки та підвищення кваліфікації
м. Харків

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ОФІЦЕРІВ У КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

У сучасному світі, де геополітичний ландшафт та характер загроз зазнають швидких та фундаментальних змін, питання національної безпеки ставлять відповідно і нові виклики. Це особливо актуально для України, яка опинилася в епіцентрі глобальних геополітичних процесів і зіткнулася з

безпрецедентними викликами для своєї безпеки та суверенітету. У контексті цих викликів стратегічне забезпечення національної безпеки стає ключовим пріоритетом, вимагаючи комплексного підходу та глибокого розуміння як зовнішніх, так і внутрішніх факторів, які формують оборонний потенціал держави.

Особливе місце в цьому глобальному процесі займає роль професійного розвитку офіцерів, який є невідмінною складовою ефективної оборонної стратегії. Розвиток компетенцій та навичок військового керівництва, здатність адаптуватися до сучасних умов ведення війни, врахування новітніх технологічних та стратегічних тенденцій стає запорукою забезпечення національної безпеки та ефективної відповіді сучасним загрозам.

Актуальність тематики обумовлена кількома ключовими факторами.

По-перше, сучасний геополітичний ландшафт та відкрита агресія російської федерації змушують Україну адаптуватися до нових викликів, які вимагають глибокого переосмислення та модернізації стратегій національної безпеки.

По-друге, прогрес у технологіях та зміна характеру ведення війни вказують на необхідність оновлення підходів до військової освіти та професійного розвитку офіцерського складу.

По-третє, забезпечення національної безпеки в сучасному світі вимагає від офіцерів не тільки традиційних воєнних навичок, але й здатності адаптуватися до нових форм загроз, таких як кібератаки, інформаційна війна та гібридні конфлікти.

Тож основним завданням дослідження визначено аналіз стратегій національної безпеки України в контексті сучасних глобальних викликів, з особливим фокусом на роль професійного розвитку офіцерів, як фундаменту військових формувань держави.

Сучасні тенденції у сфері національної безпеки та військової освіти на міжнародному рівні характеризуються широким спектром викликів та можливостей у XXI столітті. Сучасні держави тісно пов'язані політично, економічно та культурно і національні безпекові стратегії враховують не лише традиційні воєнні загрози, але й різноманітні міжнародні виклики, такі як тероризм, транснаціональна злочинність, кібербезпека та екологічні кризи.

Аналіз військово-стратегічних доктрин та підходів до професійного розвитку військових офіцерів вимагає інтеграції традиційних методів військової підготовки з новітніми стратегіями і технологіями. У сучасному світі, де воєнні конфлікти стають все більш складними та різноманітними, військові доктрини постійно адаптуються, щоб відповідати новим викликам. Це включає оцінку та інтеграцію технологій, таких як кібербезпека та автоматизоване військово обладнання, у традиційні рамки військової підготовки.

Особливу увагу в сучасних військових доктринах приділяється розвитку критичного мислення та лідерських якостей. Вища військова освіта не обмежується розвитком технічних навичок, вона націлена на формування офіцерів, які можуть приймати рішення в умовах невизначеності, керувати підрозділами під час кризових ситуацій та ефективно спілкуватися як зі своїми підлеглими, так і з цивільними структурами.

Крім того, іншим аспектом сучасного військового навчання є міжнародне співробітництво. Завдяки участі в міжнародних навчаннях офіцери мають можливість обмінюватися досвідом, розвивати різні підходи та стратегії до управління підрозділами, що розширює їхній професійний горизонт та сприяє адаптації до глобальних стандартів.

У контексті національної безпеки України визначення основних зовнішніх та внутрішніх викликів потребує глибокого аналізу як

геополітичної ситуації, так і внутрішніх факторів, які впливають на стабільність та безпеку держави.

Зовнішні виклики часто пов'язані з міжнародними течіями та зовнішньополітичними змінами. У випадку України, одним із найсерйозніших зовнішніх викликів є воєнна агресія росії та політичний тиск з боку сусідніх країн. Це вимагає не тільки розвитку та підтримки сил оборони, але й активної зовнішньополітичної діяльності, спрямованої на зміцнення міжнародних альянсів. Також зовнішнім викликом є глобалізація та інтеграція в міжнародні економічні та безпекові структури, які потребують адаптації до міжнародних стандартів.

Внутрішні виклики охоплюють спектр питань від політичної стабільності до соціально-економічного розвитку. Вплив війни є глибоким і має множинні виміри, впливаючи не лише на одну військову сферу, але й на соціальні, економічні, політичні та культурні аспекти українського суспільства. На військовому рівні, конфлікт сприяв розвитку та модернізації всього силового блоку України. Бойові дії вимагають від армії адаптуватися до змінених умов, впроваджуючи новітні технології та тактику. Це призводить до зростання національного патріотизму та єдності, що має важливе значення для морального духу військовослужбовців.

Таким чином, війна вплинула на всі аспекти суспільного життя та сформулювала нову реальність, у якій країна розвивається і до якої пристосовується.

Оборонна стратегія та військова готовність є ключовими компонентами національної безпеки в умовах сучасних геополітичних викликів. Вони включають заходи, спрямовані на забезпечення дієздатності держави ефективно реагувати на поточні загрози, як то захист кордонів та безпека своїх громадян.

Перш за все, оборонна стратегія охоплює розробку та впровадження комплексного плану оборонних дій із максимальним врахуванням загроз та

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

визначає оптимальні шляхи їхнього усунення або зменшення. Цей процес включає аналіз різних сценаріїв військових конфліктів, оцінку можливих ризиків та розробку стратегій для їх подолання. Сучасні оборонні стратегії часто зосереджені не тільки на традиційних військових загрозах, але й на асиметричних викликах, таких як кібератаки, тероризм та гібридна війна.

Військова готовність, зі свого боку, вимагає постійного підтримання високого рівня боєздатності збройних сил, забезпечення їх необхідним обладнанням, технологіями та підготовкою для ефективного реагування на можливі загрози. Це включає постійну професійну підготовку та навчання, модернізацію військового устаткування, розвиток нових технологій та підтримку високої моральної готовності військовослужбовців. Також не менш значимим є залучення резервістів та підтримання мобілізаційної готовності, щоб у разі потреби швидко розгортати додаткові сили.

В Україні оборонна стратегія та військова готовність набули особливого значення в умовах військового конфлікту та постійної загрози з боку агресивних сусідніх держав. Складна ситуація вимагає постійної уваги до питань оборони, включаючи розвиток власних оборонних здібностей, зміцнення міжнародного військового співробітництва та інтеграцію з європейськими та трансатлантичними безпековими структурами. Водночас, військова готовність включає фізичну підготовку, лідерську для командирів, оснащення, психологічну стійкість та здоровий моральний дух військовослужбовців, що є критичним для ефективного захисту держави.

Передусім, стає зрозуміло, що в умовах швидкоплинних геополітичних змін та нових викликів безпеці, Україна має постійно адаптувати свою оборонну стратегію, враховуючи як зовнішні, так і внутрішні фактори. Важливу роль у цьому процесі відіграють професійні навички та компетенції офіцерського складу, що включають вдосконалення традиційних військових знань та набуття нових умінь, які відповідають сучасним вимогам. Ефективна

оборонна стратегія вимагає комплексного підходу та включає активну взаємодію з міжнародними партнерами.

Джигора О.М.,

к.е.н., доцент

Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир

ОЦІНЮВАННЯ НАСЛІДКІВ І ВПЛИВУ ВОЄННИХ ДІЙ В УКРАЇНІ НА СЕКТОРИ ЕКОНОМІКИ

Повномасштабне вторгнення росії в Україну в лютому 2022 року мало далекосяжні економічні та соціальні наслідки, зокрема, пов'язані з величезним переміщенням населення, фізичним пошкодженням будівель та інфраструктури, а також збільшенням кількості жертв серед цивільного населення.

За оцінками, війна може призвести до того, що понад 7,1 мільйона українців опиняться за межею бідності, а ще 3,7 мільйона наблизяться до неї. Крім того, оціночна кількість людей, які потребують гуманітарної допомоги, зросла до 17,6 мільйона на кінець 2022 року, причому найважчі умови склалися у південно-східному макрорегіоні та в центральному макрорегіоні разом з Дніпропетровською областю. Нині, через понад рік після початку повномасштабного вторгнення, ці наслідки продовжує відчувати населення по всій території країни, з конкретними наслідками для добробуту та стійкості.

Експерти Світового банку і Єврокомісії оцінюють пошкодження від війни в Україні в період з 24 лютого 2022 р. до 24 лютого 2023 р. в сумі 134,7 млрд доларів, а потреби у відновленні – 410,6 млрд. доларів.

За методологією “Rapid Damage and Needs Assessments” (RDNA2) Світового банку пошкодження (damage) – це прямі втрати від знищення чи ушкодження

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

фізичних активів та інфраструктури, що виражені в грошовій формі, на основі вартості заміни чи ремонту втрачених активів за цінами, діючими до початку війни.

Розмір загальної завданої шкоди за секторами оцінюється на рівні близько 135 мільярдів доларів США. (Таблиця 1, Рис. 1). Найбільше постраждали наступні сектори: житло (38 % від загального обсягу завданої шкоди), транспорт (26 %), торгівля та промисловість (8 %), а також сільське господарство (7 %). Найбільш постраждалими є Донецька, Харківська, Луганська, Запорізька, Київська та Херсонська області (Рис. 2).

Таблиця 1

Загальний обсяг завданої шкоди, збитків і потреб в розрізі секторів (млрд дол. США)

Сектор 1	Завдана шкода 2	Збитки 3	Потреби 4
<i>Сектори соціальної сфери</i>			
Житло	50,4	17,2	68,6
Освіта і наука	4,4	0,8	10,7
Охорона здоров'я	2,5	16,5	16,4
Соціальний захист і засоби до існування	0,2	4,2a	41,8
Культура і туризм	2,6	15,2	6,9
<i>Сектори інфраструктури</i>			
Енергетика та видобування корисних копалин	10,6	27,2	47,0
Транспорт	35,7	31,6	92,1
Телекомунікації та цифрові технології	1,6	1,6	4,5
Водопостачання та водовідведення	2,2	7,5	7,1
Муніципальні послуги	2,4	3,0	5,7
<i>Виробничі сектори</i>			
Сільське господарство	8,7	31,5	29,7
Торгівля і промисловість	10,9	85,8	23,2
Зрошення і управління водними ресурсами	0,4	0,3	8,9

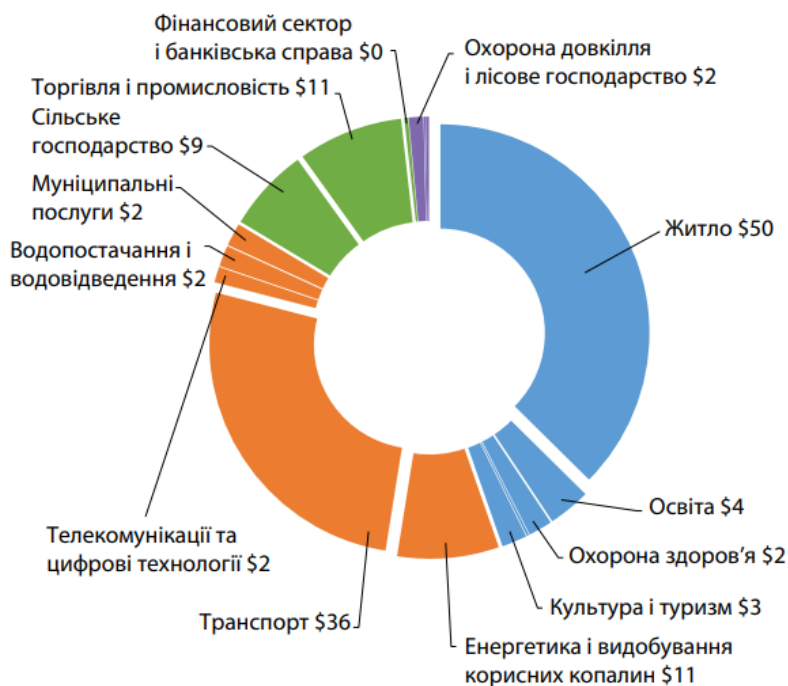
НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

Продовження табл. 1

1	2	3	4
Фінансовий сектор та банківська справа	0,0	6,8	6,8
Наскрізні сектори			
Охорона довкілля, природокористування та лісове господарство	1,5	0,5	1,5
Реагування на надзвичайні ситуації та цивільний захист	0,2	0,5	1,5
Юстиція та державне управління	0,3	1,4	0,6
Управління вибухонебезпечними предметами	-	37,6	37,6
Всього	134,7	289,1	410,6

Найбільше збільшення завданої шкоди, порівнюючи з результатами RDNA1, виявлено не лише в секторах енергетики, житла та транспорту, що зумовлено збільшенням кількості обстрілів, але й в секторі сільського господарства, з огляду на збільшення руйнувань активів, а також уточнення даних. Областями, де з 1 червня 2022 року спостерігалось найбільше пошкоджень, є Харківська, Донецька, Херсонська та Запорізька області, які є прифронтовими та/або зазнали найбільшої кількості атак на об'єкти енергетичної інфраструктури (Рис. 2).

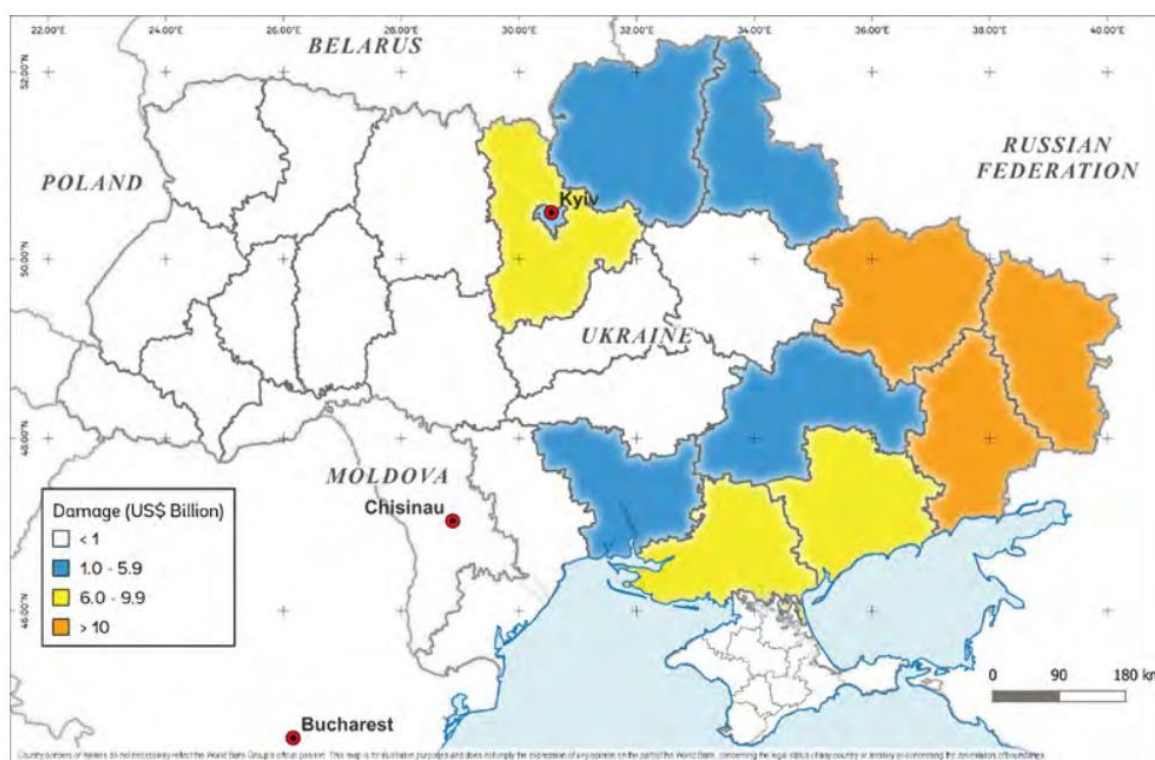
Рис. 1. Загальний обсяг завданої шкоди (млрд дол. США)

Примітка: завдана шкода охоплює період з 24 лютого 2022 року до 24 лютого 2023 року.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

Загальні економічні, соціальні та інші грошові збитки дорівнюють майже 290 млрд. доларів США (Таблиця 1, Рис. 3). Збитки були понесені переважно в секторі торгівлі й промисловості (30% загальних збитків), секторі управління вибухонебезпечними предметами (включно з розмінуванням та знешкодженням боєприпасів, що не вибухнули, 13%), транспорті (11%), сільському господарстві (11%) та енергетиці (9%). У всіх секторах витрати на розчищення та вивезення завалів (та за необхідності знесення будівель) перевищували 5 млрд. доларів США.

Рис. 2. Масштаб завданої шкоди в розрізі областей станом на 24.02.2023 р.

Примітка: на мапі використовуються дані щодо завданої шкоди, які були зібрані та оцінені в межах RDNA2. Для деяких регіонів, включно з Херсонською областю, дані були обмежені. [1]

Варто зауважити, що збитки в одному секторі перетікають та комбінуються зі збитками інших секторів, хоча самі розрахунки уникають подвійного обчислення. Наприклад, скорочення сільськогосподарського виробництва негативно впливає на потреби у перевезенні, і втрати електроенергії впливають на торгівлю і промисловість навіть у сферах, які іншим чином не постраждали від війни. За

цифрами загальних збитків втрати доходів домогосподарств України оцінюються в 61,5 млрд. доларів США, які не були включені з метою запобігання потенційному подвійному обчисленню з іншими галузями.

Рис. 3. Загальний обсяг завданих збитків (млрд дол. США)

Примітка: завдані збитки охоплюють період у 18 місяців після спливу 12 місяців з моменту початку вторгнення (з 24 лютого 2022 року до 24 лютого 2023 року). [2]

На майбутній економічний прогноз для України впливатиме характер війни та здатність країни пристосуватися до продовження бойових дій. Очікується, що в 2023 році ВВП зросте лише на 0,5 %, оскільки прогнозується, що відновлення надання послуг всередині країни та діяльність секторів економіки, пов'язаних із війною, переважно знівелюються за рахунок скорочення на 15% сільськогосподарського виробництва та продовження стагнації на низькому рівні галузей виробництва металу і видобування корисних копалин.

Аналізуючи сукупний вплив війни в Україні з лютого 2022 року, важливо також враховувати потенційну роль, яку, найімовірніше, відіграла урядова та гуманітарна допомога у запобіганні подальшому погіршенню стану продовольчої безпеки.

В майбутньому Україні необхідно буде побудувати міцний фундамент для прискорення відбудови, акцентуючи увагу на низці політик, які сприятимуть залученню зовнішнього фінансування та покращенню потенціалу впровадження. Для збереження цих здобутків та для забезпечення критичних потреб у відновленні важливу роль відіграватиме продовження підтримки з боку організацій-донорів.

Список використаних джерел

1. Економіка регіонів в умовах війни: ризики та напрямки забезпечення стійкості: науково-аналітичне видання / наук.ред. Сторонянська І.З. Львів, ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України». 2022. 70 с.

2. Стратегічна ціна російської агресії для економіки України / Жаліло Я.А., Базилюк Я.Б., Собкевич О.В. та ін. (за наук. ред. д.е.н. Я.А.Жаліла). К.: НІСД, 2022. 67 с.

Дикий А.П.

д.е.н., доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права,
Державний університет «Житомирська політехніка»

Дика О.С.

к.е.н., доцент, доцент кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування,
Державний університет «Житомирська політехніка»

Петрук Є.П.

магістрант, Державний університет «Житомирська політехніка»

ВПЛИВ РЕПУТАЦІЙНИХ НАСЛІДКІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ НА РІВЕНЬ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

В умовах сьогодення при формуванні державної політики запобігання та протидії економічній злочинності як інструменту гарантування економічної безпеки держави важливе значення має надаватися ідентифікації наслідків таких злочинів. Наслідки економічної злочинності характеризують даний вид злочину як особливо небезпечний як для економічної безпеки держави, так і національної безпеки загалом. Адже, наслідки проявляються як в економічній сфері, так і соціальній, політичній, екологічній, геополітичній, репутаційній та інших. В свою чергу, масштаби економічної злочинності можуть проявлятися як на особистісному (індивідуальному) рівні, так і на рівні суб'єкта господарювання, регіону, галузі економіки, держави. Відповідно, це актуалізує дослідження щодо ідентифікації наслідків економічної злочинності та їх впливу на рівень економічної безпеки держави.

Питання щодо розкриття наслідків економічної злочинності розкриваються в працях вітчизняних вчених, проте питання виокремлення серед таких наслідків репутаційних є малодосліджуваним.

Наслідки економічної злочинності, зокрема й репутаційні, є дестабілізуючим фактором розвитку економічної системи держави, що призводить до негативних

структурних змін на всіх рівнях суспільних відносин та унеможлиблює виконання державою функцій, що призводить до системних криз та, як наслідок, активізації внутрішніх та зовнішніх загроз суверенітету держави. Такий підхід до змісту наслідків економічної злочинності найбільш повно характеризує їх як загрозу економічній безпеці держави та визначає їх вплив на державну політику як в контексті запобігання та протидії даним видам злочинів, так і в контексті формування адаптивної багатовекторної моделі гарантування державної безпеки щодо протидії як внутрішнім, так і зовнішнім загрозам. В свою чергу, економічна злочинність впливає на рівень довіри міжнародних партнерів, зокрема, донорів, інвесторів та міжнародних організацій, що є вкрай важливим в умовах глобалізаційних перетворень та може спричинити економічну, соціальну, гуманітарну та політичну ізоляцію держави.

Наслідки економічної злочинності можуть бути настільки глибокими, що їх деструктивний та дестабілізуючий вплив на економічну систему держави може призвести як до економічної кризи, так і системної кризи політичної системи та загроз суверенітету й територіальної цілісності держави. Це обумовлено тим, що економічна безпека держави є забезпечуючою системою, що дозволяє державі виконувати сукупність функцій, зокрема: соціальну, правоохоронну, правову, безпекову, екологічну тощо. Будь-які негативні структурні зміни, що порушують можливість повної реалізації державних функцій призводять до негативних наслідків для держави та унеможлиблюють гарантування конституційних прав громадянам з одного боку та загрожують існуванню держави загалом.

Досить важливими для держави є репутаційні наслідки економічної злочинності, так як в більшій мірі їх не враховують при розробці державної політики, а намагаються уникнути. Крім того, оцінити їх в математичному вираженні не можливо, хоча саме репутаційні наслідки можуть стати найбільш руйнівними для економічної безпеки держави та національної безпеки в цілому. До

репутаційних наслідків слід віднести 1) зниження рівня довіри населення до правоохоронних органів; 2) зниження довіри іноземних інвесторів до економічної системи держави; 3) зниження рівня довіри інших держав, а також міжнародних організацій; 4) зниження довіри до органів державної влади.

Високий рівень економічної злочинності, як і злочинності загалом, є наслідком неефективного функціонування правоохоронної системи, адже правоохоронна система є важливою структурною складовою управління державною безпекою. Важливість правоохоронної системи полягає в тому, що саме вона є інструментом забезпечення врегулювання інтересів учасників суспільних відносин, що й визначає важливість довіри з боку суспільних інститутів до неї для забезпечення стабільності в державі та гарантування економічної безпеки. Так, від довіри до правоохоронних органів з боку бізнесу, інвесторів, міжнародних акторів та населення залежить соціальний консенсус, суспільна стабільність в державі і, з рештою, високий рівень розвитку економічної системи, що є запорукою гарантування економічної безпеки держави.

Зниження довіри іноземних інвесторів до економічної системи держави призводить до того, що іноземні інвестори, зазвичай, відмовляються від інвестицій в країни, де поширена економічна злочинність. Відповідно, економічна злочинність є тим фактором, що має ключову роль при прийнятті рішення про інвестування в проекти в державі, що має високий рівень економічної злочинності та може призвести до втрати ресурсів. За умови відмови інвестувати в національні підприємства та проекти, відбувається втрата фінансових ресурсів, що впливає на бізнес в державі і, як наслідок, економічну безпеку держави, яка втрачає надходження до державного бюджету та неможливість виконання державних функцій.

За умови високого рівня економічної злочинності знижується рівень довіри іноземних держав до державних інституцій з позиції виконання покладених на них

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

функцій. Економічна злочинність може слугувати приводом недовіри до держави і, як наслідок, падіння її репутації як міжнародного партнера, що може призвести до прийняття негативних для держави рішень з боку міжнародних організацій. Зниження рівня довіри до держави з боку іноземних партнерів унеможливорює можливість представляти національні інтереси на міжнародній арені. Так, неможливість представляти національні інтереси в геополітичному просторі може стати причиною воєнних загроз і, як наслідок, втрати суверенітету та територіальної цілісності.

Економічна злочинність є результатом відсутності державної політики в сфері запобігання та протидії їй, а це, в свою чергу, знижує довіру до держави, яка має виконувати безпекову функцію, а отже – гарантувати економічну безпеку. В цілому, недовіра до системи запобігання та протидії економічній злочинності визначає рівень можливості залучення міжнародних джерел для економічного розвитку і, як наслідок, гарантування економічної безпеки держави.

Отже, наслідки економічної злочинності та її масштаби можуть бути різноманітними, що вимагає їх структуризації для цілей розробки державної політики запобігання та протидії економічній злочинності. Цілком зрозуміло, що чітко визначити той чи інший наслідок економічної злочинності неможливо, адже економічна злочинність є системним фактором впливу на економічну безпеку держави, а тому усі наслідки між собою є взаємопов'язаними. Так, репутаційні наслідки впливають на політичні та геополітичні. Соціальні наслідки можуть вплинути на політичну стабільність держави. Економічні наслідки призводять до соціальних та екологічних. Проте, державна політика запобігання та протидії економічній злочинності в системі гарантування економічної безпеки держави, має врахувати їх тісні взаємозв'язки та забезпечити їх уникнення або ж подолання.

Список використаних джерел

1. Грицишен Д.О. Державна політика в сфері запобігання та протидії економічній злочинності: монографія. Житомир: Вид. О.О. Євенок, 2020. 384 с.
2. Дикий А.П. Державна політика запобігання та протидії економічній злочинності в системі гарантування економічної безпеки України: монографія. Житомир: ТОВ «Видавничий дім “Бук-Друк”». 2023. 428 с.
3. Євдокимов В.В. Державна політика в сфері правоохоронної діяльності: монографія. Житомир. ФОП О.О. Євенок. 2021. 300 с.

Єманов В.В., кандидат військових наук,
старший науковий співробітник, перший заступник начальника
Національної академії Національної гвардії України
з навчальної та методичної роботи, м. Харків

Белай С.В., доктор наук з державного управління, професор,
заступник начальника навчально-наукового центру організації освітнього
процесу – начальник науково-методичного відділу
Національної академії Національної гвардії України, м. Харків

Тробюк В.І., кандидат військових наук, доцент,
начальник навчально-наукового центру організації освітнього процесу
Національної академії Національної гвардії України, м. Харків

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Широкомасштабне вторгнення у 2022 році російських військ стало поштовхом для масштабних і структурних реформ у сфері безпеки і оборони України. Головним напрямом цієї стратегії є поступове реформування сил сектору безпеки і оборони України до стандартів ЄС та НАТО. Тому сьогодні військові формування та правоохоронні органи спеціального призначення

України проходять шлях розбудови за зразком сил безпеки і оборони провідних країн світу. Ключовим етапом у процесі модернізації та оновлення складових сектору безпеки і оборони України є формування сучасної системи освіти.

З метою забезпечення готовності сил оборони України до надання відсічі збройній агресії проти України, досягнення високого рівня операційної сумісності, міжвідомчої взаємодії, координації дій Збройних Сил та інших складових сил оборони під час планування і проведення спільних операцій на рівні об'єднаних штабів за стандартами та процедурами НАТО, комплектування їх вмотивованим, професійним і освіченим особовим складом, поступового переходу до засад професійної армії Постановою Кабінету Міністрів України від 15 грудня 1997 р. № 1410 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 р. № 1490) впроваджено Концепцію трансформації системи військової освіти в якій застосовано нові підходи до формування структури і змісту системи військової освіти [1].

Однак зазначені концептуальні трансформаційні зміни стосуються тільки системи військової освіти, враховують потреби виключно сил оборони України й не враховують особливості службово-бойової діяльності складових сектора безпеки і оборони України.

Додомо, що науковою спільнотою розглянуто достатній обсяг проблематичних напрямів розвитку військової освіти. Однак питання удосконалення системи підготовки та перепідготовки персоналу сектору безпеки і оборони України в умовах відсічі збройної агресії майже не вивчалися, що й обумовило актуальність цього наукового дослідження.

Отже, на сьогоднішній день, з метою ефективного виконання завдань із забезпечення національної безпеки у силах безпеки України гостро стоїть

питання поповнення офіцерськими кадрами штатних підрозділів [2]. Нові виклики закономірно спонукають до раціонального вирішення шляхом розвитку військової освіти у формі неформальної освіти, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій.

Проведеними попередніми дослідженнями здійснено аналіз сучасного стану функціонування систем підготовки та мотивації офіцерського складу національної гвардії України [3], а також обґрунтовані теоретичні основи вдосконалення професійного розвитку офіцерського складу Національної гвардії України [4]. Виходячи з результатів зазначених наукових доробок, а також враховуючи завдання по інтеграції в систему НАТО [1; 5-6], необхідна така концептуальна модель у поєднанні формальної та неформальної освіти, що задовольнить вимоги та виклики до сучасної системи професійної підготовки офіцерів і надасть їй значно вищі стандарти.

Спонукування до якісної інтеграції ставить необхідність до формування проміжних підготовчих етапів, що являють собою набуття офіцером нових та (або) вдосконалення раніше набутих компетентностей у межах професійної діяльності. Для вирішення цієї проблеми доречно у Академії запровадити систему курсів підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів на базі спеціалізованої професійної підготовки офіцерів, яка буде змістовно наповнена тотожними рівням стандартів військової освіти країн-членів НАТО [7].

Таким чином, можливо сформулювати наступні прогнозовані результати зміни системи військової освіти при впровадженні системи курсів підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів:

- контроль та корегування процесу підготовки на тактичному та оперативному рівнях, враховуючи досвід виконання бойових (спеціальних) завдань Національною гвардією України із забезпечення національної безпеки;
- здійснення оптимального поєднання для Національної гвардії України формальної та неформальної систем освіти;
- досягнення значно вищих в порівнянні з минулими показників професійної підготовки офіцерського складу;
- надання можливості постійно вдосконалювати свої навички, впливати на процес навчання;
- можливість об'єднання в глобальній мережі підготовки НАТО, що надасть доступ до актуальної інформації в режимі постійного оновлення;
- необхідний баланс своєчасності підготовки та оптимальності часу на неї; не виправдано довге навчання спонукає до перевитрат ресурсів, коротке – призведе до некомпетентності фахівця;
- відповідність запитам сьогодення, спроможність адаптуватися в заданих умовах функціонування для побудови самобутньої системи, що враховує досвід виконання завдань із забезпечення національної безпеки та підготовку провідних держав світу.

Список використаних джерел

1. Концепція трансформації системи військової освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 15 грудня 1997 р. № 1410 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 р. № 1490). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1410-97-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.12.2023).
2. Про національну безпеку : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 31. Ст. 241. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 01.12.2023).

3. Головня А., Бєлай С. Теоретичні основи вдосконалення професійного розвитку офіцерського складу Національної гвардії України. *Честь і закон*. 2021. № 2(77). С. 35–41.

4. Головня А., Бєлай С. Аналіз сучасного стану функціонування систем підготовки та мотивації офіцерського складу Національної гвардії України. *Честь і закон*. 2022. № 4(83). С. 27-33.

5. Про Стратегію воєнної безпеки України : рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року затверджене Указом Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text> (дата звернення: 01.12.2023).

6. Стратегічна концепція НАТО – 2022 : ухвалена главами держав і урядів на Мадридському саміті НАТО 29 червня 2022 року. URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept-ukr.pdf (дата звернення: 01.12.2023).

7. Yemanov V., Trobyuk V. Establishment and development of professional military education of the security forces of Ukraine / World trends in the use of interactive technologies in education. International collective monograph. Intelbence Transportation System And Smart City Institute. Lima, Peru, 2023. Pp. 155 – 170.

Загурська-Антонюк В.Ф., д.н.д.у., доц.
Державний університет «Житомирська політехніка» м. Житомир

МІГРАЦІЙНА КРИЗА ТА ВТРАТА ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Від початку ХХІ століття, у зв'язку із посиленням глобалізації, значно розширилися межі транснаціонального впливу, зросли темпи динамічного розвитку як окремих держав, так і геополітичних структур, що стало новим викликом у системі порядку та загрозою у сфері безпеки.

Зв'язок між міграцією та безпекою відображається в громадській думці, політичній боротьбі та прийнятті державних рішень. Тривалий час міграція не розглядалася як вагомий фактор, який впливає на стан безпеки, оскільки поняття безпеки розглядалося у формі національної безпеки або обмежувалося геополітичними та військовими загрозами. Проте криза національної безпеки, пов'язана не лише із внутрішніми конфліктами чи втручаннями, а також широкомасштабними порушеннями прав людини, які й призводять до міграції.

Вперше поняття «безпеки» та «міграції» у своєму дослідженні пов'язав Майрон Вайнер, на думку якого міграція впливає не тільки на внутрішню стабільність, але й на міжнародну безпеку, що загрожує безпеці не лише через приплив іноземців, але й через відтік власних громадян [2, с. 11]. Вайнер М. розглядав вплив міграції на безпеку на основі чотирьох аспектів: політичного, правового, соціально-економічного і культурного.

За своїм змістом і структурою безпека є багатограним і складним суспільним явищем. У системі суспільно-природних відносин головним фактором, що забезпечує її стабільність, є безпека. У соціальній структурі імператив безпеки розповсюджується на формування і розвиток всіх соціальних рівнів – від малих спільнот до глобальних систем або глобального соціуму. Як предмет соціально-

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

політичного аналізу поняття «безпека» найбільше трактується як антитеза небезпеки, конкретним виявом якої стає концепт загрози, а одним із складних концептів загроз є неконтрольована міграція та міграційні кризи.

Міграційні кризи викликані масовими неконтрольованими переміщеннями людей через несприятливі, складні, загрозливі обставини, внаслідок конфліктів, війн, економічних криз, екологічних та техногенних катастроф і т.і. Від початку ХХІ століття міграційні кризи переважно спровоковані були війнами, зокрема, у: Афганістані (2001-2021 рр.), Іраку (2003-2012), Лівії (2011 р.), Південному Судані (2011-2020 рр.), Сомалі (1991 р. – до тепер). Актуальна міграційна криза виникла внаслідок російсько-української війни, що почалася із повномасштабним вторгненням російських військ в Україну 24 лютого 2022 року. Шукаючи порятунку, велика кількість українців виїхала за кордон, більшою мірою до Європи, що стало причиною виникнення для найбільшої міграційної кризи після Другої світової війни.

Сфера національної безпеки в Україні й до війни перебувала під впливом комплексних складних факторів та загроз, а внаслідок війни росії проти України в нашій державі спостерігається негативна тенденція – стрімка втрата людського капіталу. Доки триватиме війна, неможливо конкретно спрогнозувати остаточні втрати людського капіталу та масштабів демографічної кризи, оскільки за даними ООН, на 10 жовтня 2023 року по всьому світу було зафіксовано 6 200 400 осіб українських біженців, з них у Європі – 5 831 200 осіб. Проте з 1 січня 2024 року заплановано скорочення і відміна допомоги українським біженцям в європейських державах, що може призвести до часткового повернення українців в Україну в найбільш безпечні регіони.

Станом на початок лютого 2022 року в Україні було зареєстровано 1,4 млн внутрішніх переселенців, тоді як у січні 2023 року їх чисельність уже зросла до 4,8 млн, внаслідок чого Міністерство реінтеграції представило «Нову стратегію щодо внутрішньо переміщених осіб до 2025 року», яка передбачає утримання українських переселенців у своїй державі та забезпечення підтримки

переселенців на всіх етапах вимушеного переїзду.

Окрім проблеми із біженцями та переселенцями, на думку Кузнецової Н.Б. «особливо згубними та відчутними будуть фізичні втрати населення країни, які матимуть троякий характер: прямі жертви серед військових і цивільного населення; опосередковані втрати через обмежений доступ населення до невідкладної медичної допомоги, особливо у регіонах, що знаходяться у зоні бойових дій; віддалені у часі втрати внаслідок спрацювання мобілізаційного ефекту війни, коли під час війни рівень захворюваності знижується, оскільки люди більшість хвороб переносять «на ногах», проте потім, внаслідок спрацювання накопичувального стресу (ефект пружини), стан здоров'я українців значно погіршиться» [1, с. 40-41]. До того ж, «за попередніми прогнозами, якщо активна фаза війни закінчиться швидко, то демографічні втрати України можуть сягнути до 0,5-0,6 млн. осіб. Якщо ж війна затягнеться – близько 5 млн. осіб» [1, с. 41].

Найбільшими загрозами для національної безпеки у контексті втрати людського капіталу є:

- 1) фізичні втрати, численні каліцтва, інвалідація серед людей активного трудового віку;
- 2) значні втрати економічно активного та працездатного населення, які вимушено мігрували як біженці у інші країни Європи та світу;
- 3) смертність та інвалідація (фізична і психічна) дітей;
- 4) «відтік мізків» - людей з вищою освітою, рішучих та активних громадян, які залишаються в еміграції та будуть працювати на інтелектуальний потенціал інших держав.

Отже, міграційна криза, яка виникла внаслідок війни в Україні, ставить гостро питання вирішення проблеми повернення українських біженців додому для повоєнної відбудови України, а це вимагає ретельної та цілеспрямованої розробки й втілення відповідної державної програми. Очевидно, що основними каталізаторами для повернення українців будуть: перемога України, закінчення війни, економічне

зростання на основі залучення іноземних інвестицій, модернізація та діджиталізація економіки, підвищення рівня добробуту населення.

Список використаних джерел

1. Кузнецова Н.Б. Загрози і наслідки втрат людського капіталу для України зумовлених війною. Інноватика в сучасній освіті та науці: теорія, методологія, практика. 2022. Р.3. С. 40-44.

2. Weiner M. The Global Migration crisis: Challenge to state and Human Rights / M. Weiner. New York, 1995.

Захаров Д.М., PhD

Державний університет «Житомирська політехніка»

КОНЦЕПЦІЯ САМОВІДНОВЛЕННЯ ПОСТТРАЖДЛИХ УРБАНІЗОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ ДЛЯ УКРАЇНИ

Україна переживає найбільшу війну в Європі за останні десятиліття, яка спричинила критичні руйнування населених пунктів і інфраструктури на урбанізованих територіях. Необхідність відновлення цих територій стала великою глобальною проблемою. Війна викликала масове переміщення населення і призвела до гуманітарної кризи. Відновлення урбанізованих територій є ключовим для забезпечення гідного життя для внутрішньо переміщених осіб і зміцнення миру.

Тема відновлення постраждалих урбанізованих територій в Україні має критичне значення в контексті сучасних глобальних викликів і криз, пов'язаних з війною та збройними конфліктами. Дослідження в цій галузі може надати цінні знання і стратегії для ефективного відновлення та сталого розвитку

урбанізованих територій в Україні та в інших регіонах, які стикаються з подібними викликами.

Вважається, що термін «самовідновлення» вперше був використаний після програми відновлення наслідків циклону «Sidr» в Бангладеш в 2007 році [1]. До сьогодні немає загальноприйнятого визначення цього терміну, хоча він характеризує плани та рішення щодо відновлення постраждалих територій за рахунок власних інвестицій громад та осіб, які безпосередньо є постраждалими [2].

Емпіричні дослідження самовідновлення направлені на вивчення механізмів і процедур реконструкції, форм та способів фінансування відновлення, а також ролі соціального капіталу та мереж в процедурі відновлення [3, 4].

Економічне самовідновлення відіграє вирішальну роль у післявоєнний період з низки причин. В першу чергу, здатність до економічного самовідновлення дає змогу оцінити перспективи довгострокового сталого розвитку. Головним драйвером у відновленні мають виступати місцеві громади, які безпосередньо мають бути відповідальними за процес відновлення. Внаслідок цього з'являється можливість окремим особам, громаді і установам відновлювати свою економіку відповідно до їхніх конкретних потреб, пріоритетів і культурного контексту. Розширення прав і можливостей сприяє формуванню стійкості, самозабезпечення та більшій соціальній взаємодії. Від цих чинників залежить сталість та інклюзивні результати розвитку.

По-друге, економічне самовідновлення урбанізованих територій часто може призвести до швидшого відновлення порівняно з використанням виключно зовнішньої допомоги чи втручання. Місцеві суб'єкти, знаючи контекст і потреби, можуть негайно розпочати відновлення, обходячи потенційні затримки, пов'язані із зовнішніми процесами прийняття рішень. Побічним ефектом самовідновлення є розбудова децентралізованої системи управління, через розкриття потенціалу місцевих установ, організацій та громад [5].

По-третє, економічне самовідновлення дозволяє досліджувати нові сектори та диверсифікувати економічну діяльність, зменшуючи залежність від однієї галузі чи джерела доходу. Ця диверсифікація повинна зменшувати вразливість до майбутніх кризових періодів, а відповідно посилювати сталість соціально-економічного середовища. Диверсифікація економіки спонукає до мобілізації та використання місцевих ресурсів, як матеріальних, так і нематеріальних. Це дозволяє ідентифікувати та використовувати місцеві активи, такі як природні ресурси, людський капітал, культурна спадщина та підприємницькі навички, для економічного відродження. Окремі дослідження [6] зазначають, що залучення різних секторів економіки та стейкхолдерів, яке проживає на конкретній постраждалій території є більш інклюзивним і ефективним, ніж інші підходи відбудови.

Виклики відновлення для територій різного рівня урбанізації є різними. Політика та системи відновлення на урбанізованих територіях створює унікальні проблеми через їх різноманітність, складність і розмір, що вимагає адаптованих підходів. Надання матеріальної допомоги постраждалим особам та інвестиції мають враховувати наявну сформовану економіку. Населення урбанізованих територій не тільки демонструє різноманітність, але й демонструє вищу мобільність, внаслідок чого ці громади часто не мають чітко визначених просторових кордонів [7]

Список використаних джерел

1. Maynard, V., Parker, E., Yoseph-Paulus, R. and Garcia, D. (2017) 'Urban planning following humanitarian crises: supporting urban communities and local governments to take the lead', *Environment & Urbanization* <http://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0956247817732727>.
2. Davis, I. and Alexander, D. (2016) *Recovery from disaster*. London: Routledge
DEMAC (2016) *Diaspora humanitarianism: transnational ways of working*. Copenhagen: Diaspora Emergency Action and Co-ordination consortium,

<https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/Diaspora-Humanitarianism-Transnational-ways-of-working-.pdf/>.

3. Twigg, J., & Mosel, I. (2017). Emergent groups and spontaneous volunteers in urban disaster response. *Environment and Urbanization*, 29(2), 443–458. <https://doi.org/10.1177/0956247817721413>.

4. Lambert, R. and Allen, A. (2016) ‘Participatory mapping to disrupt unjust urban trajectories’ in Imperatore, P. and Pepe, A. (eds) *Geospatial technology – environmental and social applications*. InTech. doi: 10.5772/61680.

5. Sanderson, D. & Sitko, P. (2017), *Urban Area-based Approaches In Post-disaster Contexts. Guidance Note For Humanitarian Practitioners* (London, International Institute for Environment and Development). <https://pubs.iied.org/pdfs/10825IIED.pdf>.

6. Parker, E. & Maynard, V. (2015), *Humanitarian Response to Urban Crises. A Review of Area-based Approaches* (London, International Institute for Environment and Development). <https://pubs.iied.org/pdfs/10742IIED.pdf>.

7. Brown, D., Boano, C., Johnson, C., Vivekananda, J. & Walker, J. (2015), ‘Urban Crises and Humanitarian Responses: A Literature Review’, *Development Planning Unit, University College London*. <https://www.alnap.org/system/files/content/resource/files/main/bartlett.pdf>.

Кириченко Г. В.,

кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри національної безпеки,
менеджменту та публічного адміністрування,
Чернігівський інститут інформації, бізнесу і права
ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет
імені академіка Юрія Бугая», м. Чернігів, Україна.
(Науковий керівник)

Чеховський Андрій Анатолійович,

аспірант кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу,
Відкритий міжнародний університет
розвитку людини «Україна», м. Київ, Україна.

ПРИНЦИПИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Енергетична політика України має розгалужену структуру, в якій функціонування відбувається на основі взаємодії всіх елементів. Управлінська діяльність у сфері енергетичної політики не є однозначною та простою, оскільки потребує врахування різних аспектів життєдіяльності країни. Йдеться про ресурсні, технічні, економічні, екологічні, організаційно-адміністративні, управлінські, соціальні, інноваційні, політичні, геополітичні, безпекові та інші аспекти, світоглядні аспекти енергозабезпечення життєво важливих потреб та функцій держави, суспільства, економіки.

До лютого 2022 року вся енергосистема України складалася з двох окремих та незалежних частин (одна охоплювала об'єкти енергетики, які синхронно працювали з системами РФ та Білорусії), а друга частина (Бурштинський енергоострів) працював за допомогою потужностей Бурштинської ТЕС і кількох невеликих електростанцій, які забезпечували Івано-Франківську та Закарпатську області та частину Львівської області. З цієї частини відбувався експорт електроенергії до Європи. На початок 2023 року в Україні діє єдина

енергосистема, яка синхронно працює з європейською енергосистемою, при цьому більше не існує Бурштинського острова та розірвано зв'язки з енергосистемами РФ та Білорусії.

Тому на сьогодні в енергосистемі держави спостерігається значний дефіцит потужностей як для промислових підприємств, так і для споживачів. Енергоринок України ще до початку військових дій приєднався до енергосистеми Європейського Союзу, що призвело до суттєвих змін в функціонуванні комплексу. Для ефективного функціонування на європейському ринку необхідно аби вітчизняний енергоринок відповідав європейським стандартам, зокрема в частині захисту добросовісної конкуренції та обмеження державної допомоги. Для цього необхідно сумісними зусиллями розробити відповідні заходи щодо контролю за виконанням всіх норм Міністерством енергетики України, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, Антимонопольним комітетом України та Національною енергетичною компанією «Укренерго». Зростання вартості енергоносіїв призвело до підвищення цін на електроенергію як серед споживачів, так і серед підприємств. Тому збільшується попит на альтернативні види енергії, які не залежать від газу, нафти, ядерного палива. В Європі активно розвиваються підприємства «зеленої» електроенергії. Такі самі принципи екологізації виробництва діють і в Україні [1; 2 с. 196-202].

В умовах воєнних дій важливими є завдання збереження енергосистеми, вирішення яких повинно відбуватися за трьома напрямками (військовими, економічними та споживчими).

В цьому аспекті актуальними є питання відбудови енергосистеми за рахунок впровадження інноваційних технологій, розвиток систем альтернативного видобутку енергії. В післявоєнний період такі проєкти будуть мати актуальність та ефективність за рахунок майбутніх переваг після їх впровадження. Для

відновлення енергопотужностей держави в майбутній перспективі необхідним є перебудова енергоринку України згідно європейських норм, які забезпечують підвищення рівня конкурентоспроможності, прозорості енергоринку [3, с. 8-15].

Варто також звернути увагу на нову Енергетичну стратегію України на період до 2050 р. [4], яка передбачає перехід від застарілої моделі функціонування з домінуванням великих виробників, викопного палива, неефективних мереж, нецивілізованої конкуренції на енергетичних ринках до нової моделі з розвиненим конкурентним середовищем, рівними можливостями для розвитку всіх видів виробництва енергії, джерел і маршрутів постачання паливно-енергетичних ресурсів. Характерними ознаками цієї моделі є переважне використання низьковуглецевих джерел і технологій із найвищими коефіцієнтами перетворення енергії; упровадження інтелектуальних систем (smart energy); реалізація заходів із запобігання й адаптації до зміни клімату в межах Паризької угоди.

Враховуючи вище зазначену інформацію, можна узагальнити, що всі ці процеси обґрунтовують необхідність розробки та використання інструментів та методів державного регулювання розвитку взаємовідносин ринку енергетики.

Крім того, основними принципами державної політики в цій сфері мають стати: захист національних інтересів, що передбачає пріоритет загальнодержавних інтересів під час формування й оптимізації енергетичних балансів; енергетична самодостатність, відповідно до якої перевага віддається інтенсивному розвитку власної ресурсної бази, передусім ширшому використанню низьковуглецевих джерел і технологій із найвищими коефіцієнтами перетворення енергії; диверсифікація, яка передбачає, що національна економіка не повинна надмірно залежати від будь-якого джерела, маршруту чи постачальника енергетичних ресурсів і технологій; взаємозамінність ресурсів, відповідно до якої темпи споживання вичерпних

ресурсів не мають перевищувати темпи освоєння джерел їхнього заміщення; екологічна прийнятність, відповідно до якої розвиток паливно-енергетичного комплексу не має супроводжуватися випереджаючим зростанням його негативного впливу на навколишнє середовище; економічна ефективність, що передбачає максимізацію кінцевого прибутку від експлуатації природних ресурсів і економічно ефективну роботу всіх галузей паливно-енергетичного комплексу; раціональне використання, що передбачає пріоритет внутрішнього споживання ресурсу перед його експортом із постійним моніторингом загроз енергетичній безпеці; баланс інтересів, тобто рівне врахування інтересів виробників і споживачів паливно-енергетичних ресурсів.

На сьогодні питання відновлення енергетичної галузі для України є одними з актуальних питань. Головними напрямками вирішення цієї проблеми є: зниження енергетичної залежності, диверсифікація джерел постачання, підвищення енергетичної ефективності та забезпечення соціальної стабільності. Національна енергетика має бути трансформована з дотаційного і проблемного в економічно прибутковий, конкурентний і гнучкий сектор економіки, реалізувати нові можливості для пошуку та впровадження інноваційних розробок у галузі видобутку, переробки, виробництва, трансформації, постачання і споживання паливно-енергетичних ресурсів.

Список використаних джерел

1. Енергетична безпека України: методологія системного аналізу та стратегічного планування : аналіт. доп. / Суходоля О. М., Харазішвілі Ю. М., Бобро Д. Г., Сменковський А. Ю., Рябцев Г. Л., Завгородня С. П.; за заг. ред. О. М. Суходолі. Київ : НІСД, 2020. 178 с.

2. Чорній В. Вплив війни на енергетичну систему України. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 2. Том 2. С. 196-202. DOI: [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-304-2\(2\)-31](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-304-2(2)-31).

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

3. Кузнєцова К. О., Ченуша О. С. Енергетична політика країни в контексті екологізації світової економіки. *Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна*. 2021. Вип. 14. С. 8-15. DOI: <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2021-14-01>.

4. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2050 року: Закон України від 21.04.2023 р. № 373-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/373-2023-%D1%80#Text>

Ковпака А.А., аспірант
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

ДИНАМІКА БЮДЖЕТНИХ ВИДАТКІВ НА ОБОРОНУ УКРАЇНИ ЗА ЧАСІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Національна безпека України охоплює широкий спектр стратегічних сфер, які взаємодіють та визначають стабільність країни. Однак, в умовах повномасштабної російсько-української війни економічна та воєнна безпека набувають найбільш значимого характеру. Економічна безпека сприяє створенню надійної та забезпеченої всіма необхідними засобами держави, включаючи видатки на оборону України, адже основним критерієм економічної безпеки є здатність економіки країни зберігати та підвищувати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз та сприяти захищеності національно-державних інтересів.

Динаміка видатків на оборону України є ключовим аспектом стратегічного розвитку країни, особливо в умовах сучасних геополітичних та безпекових загроз. Здатність ефективно використовувати ресурси для забезпечення обороноздатності стає стратегічно важливою умовою забезпечення національної

безпеки України, тому доцільно розглянути як змінювалась динаміка державних видатків на оборону України (рис. 1, табл. 1) [1].

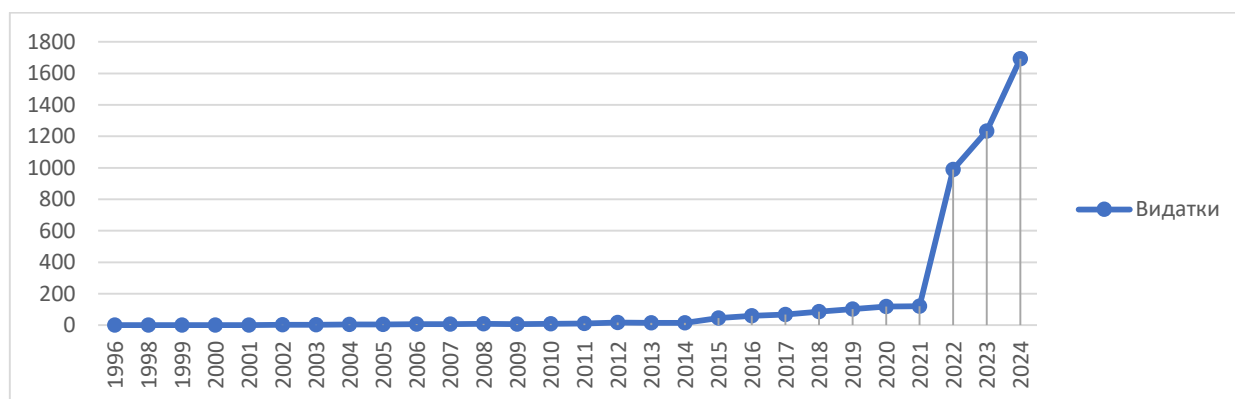

Рис. 1. Динаміка бюджетних видатків на оборону України (1996-2024 рр.)

Динаміка державних видатків, спрямованих на оборону України розглядається з 1996 року (моменту введення в обіг національної грошової одиниці України - гривні). Згідно з графіком можна стверджувати, що в період з 1996 року по 2014 рік стрімкого збільшення чи скорочення видатків державного бюджету України спрямованого на оборону не було. У 1996 році в бюджеті було закладено 1,4 млрд грн. Впродовж наступних 5 років до 2001 року ця сума суттєво не змінювалась і трималась на рівні близько 2 млрд грн. З 2002 року спостерігається незначне зростання, видатки зросли до показника 2,6 млрд грн, в 2003 – 3,4 млрд грн, 2004 – 4,4 млрд грн, 2005 – 5,3 млрд грн і до 2010 року тенденція поступового зростання видатків тривала, аж поки не досягнула позначки 8,7 млрд грн. У 2011 році на військові витрати заклали 11,5 млрд грн.

Порівнюючи видатки до 2012 року з 2023 роком варто відмітити, що вони склали менше 1% витрат від фактичного стану. Лише з 2012 року державні видатки сягнули 1% від фактичного обсягу 2023 року: 2012 –16,4 млрд грн, 2013 –15,3 млрд грн, 2014 – 15,2 млрд грн. Ситуація кардинально змінилась 2014 року з початком російської агресії, окупацією Криму, Луганської та Донецької областей. Рівень видатків Державного бюджету зріс втричі в 2015 році і в порівнянні до наявного стану видатків на оборону (1232,4 млрд грн) склав майже 4%. З 2016 до 2019 року

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

видатки на безпеку продовжували зростати, і перевищили 100 млрд грн. У 2020 році на оборону виділили 118 млрд грн, у 2021 – 121,5 млрд грн. З початком повномасштабної війни на території України видатки Державного бюджету зросли у 8 разів в порівнянні з 2021 роком, а в 2023 більше ніж у 10 разів. В розрізі отриманих висновків більш детально доцільно розглядати динаміку видатків з 2014 року (табл.2) [1,3].

Таблиця 1. Динаміка бюджетних видатків на оборону України (1996-2023 рр.)

Рік	Видатки	Відхилення базового року до 2023 року	
		+, -	%
1	2	3	4
1996	1,4	-1231	0,113599
1998	1,5	-1230,9	0,121714
1999	1,6	-1230,8	0,129828
2000	1,7	-1230,7	0,137942
2001	1,5	-1230,9	0,121714
2002	2	-1230,4	0,162285
2003	3,4	-1229	0,275884
2004	4,4	-1228	0,357027
2005	5,3	-1227,1	0,430055
2006	5,9	-1226,5	0,478741
2007	7,5	-1224,9	0,608569
2008	8,9	-1223,5	0,722168
2009	7,4	-1225	0,600454
2010	8,7	-1223,7	0,70594
2011	11,5	-1220,9	0,933139
2012	16,4	-1216	1,330737
2013	15,3	-1217,1	1,24148
2014	15,2	-1217,2	1,233366
2015	45,8	-1186,6	3,716326
2016	59,4	-1173	4,819864
2017	68,8	-1163,6	5,582603
2018	86,6	-1145,8	7,026939
2019	103	-1129,4	8,357676
2020	118	-1114,4	9,574813
2021	121,5	-1110,9	9,858812
2022	989,5	-242,9	80,29049
2023	1232,4	0	100
2024	1 692,6	460,2	137,34177

**НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА
ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ**

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

Таблиця 2. Зведений бюджет України станом на грудень 2014-2022 рр.

Рік	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ВВП (млн грн)	1566728	1979458	2383182	2982920	3558706	3974564	4194102	5459574	5191028
Видатки на оборону (млн грн)	15200	45800	59400	68800	86600	103000	118000	121500	989500
% видатків на оборону до ВВП	0,970175	2,313765	2,492466	2,306465	2,433469	2,591479	2,813475	2,225448	19,06173
Доходи (млн грн)	456067,3	652031,0	782748,5	1016788,3	1184278,1	1289779,8	1376661,6	1662242,7	2196273,3
Видатки (млн грн)	523125,7	679871,4	835589,8	1056759,9	1250173,6	1370113,0	1595289,7	1844377,7	3043499,1
% доходів до ВВП (%)	29,11	32,94	32,84	34,09	33,28	32,45	32,82	30,45	42,31
% видатків до ВВП	33,39	34,35	35,06	35,43	35,13	34,47	38,04	33,78	58,63
Дефіцит бюджету до ВВП	-72030,5	-30898,2	-54682,6	-42093,8	-67788,5	-84316,4	-223944,3	-186908,3	-844827,9
Сальдо (дефіцит бюджету) (%)	-4,60	-1,56	-2,29	-1,41	-1,90	-2,12	-5,34	-3,42	-16,27

Згідно з таблицею можна спостерігати динаміку зростання номінального ВВП, зростання видатків державного бюджету з видатками на оборону включно. Стабільно показники видатків перевищують показники доходів зведеного бюджету України, про що свідчить бюджетне сальдо. Згідно з ним найвищий дефіцит державних надходжень спостерігався в 2022 році (-16,27%), 2020 році (5,34%) та 2014 році (-4,6%). Оцінюючи відсоток видатків на оборону до загальної вартості ВВП можна прослідкувати його суттєве збільшення в 2022 році, що зумовлено активними бойовими діями на території

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

України. Для прикладу в 2014 році фінансування оборонно-промислового комплексу оцінювалось на рівні 0,97% від ВВП (до початку воєнних дій на сході України), з 2015 показник зріс до 2,3%, а в 2022 році сягнув максимального значення в 19% ВВП [3]. І даний показник має тенденцію до зростання, оскільки згідно проекту Державного бюджету України на сектор оборони і безпеки передбачено 1 692,6 млрд грн, що складає 21,6 % ВВП.

У підсумку варто зазначити, що крайні роки свідчать про значуще збільшення обсягів видатків на оборону України. У проекті Державного бюджету України на 2024 рік передбачено видатки на сектор оборони і безпеки в розмірі 21,6% від ВВП, що становить 1 692,6 млрд грн, що на 460,2 млн грн більше ніж в 2023 році [2]. Цей обсяг передбачає 1 542,8 млрд грн коштів загального фонду, 119,8 млрд грн спеціального фонду, у тому числі за рахунок зарахування військового ПДФО до спеціального фонду державного бюджету 96,3 млрд грн та 30 млрд грн державні гарантії. У бюджеті передбачено збільшення фінансування на розвиток оборонно-промислового комплексу у 7 разів до 55,8 млрд грн, а також закупівлю дронів - 48,1 млрд грн.

Список використаних джерел

1. Як змінювалися видатки на оборону за роки незалежності України: веб-сайт. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/08/25/infografika/finansy/yak-zminyuvalysya-vydatky-oboronu-roky-nezalezhnosti-ukrayiny>

2. Проект Закону про Державний бюджет України на 2024 рік: веб-сайт. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82_%D0%94%D0%91%D0%A3_2024.pdf

3. Державний бюджет України: веб-сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/>

Конарєва Г.О.

к.ю.н., доцент кафедри державно-правових дисциплін
та публічного управління факультету № 4
Донецького державного університету внутрішніх справ

Моїсеєнко А.С.

студент 4 курсу факультету № 4
Донецького державного університету внутрішніх справ
м. Кропивницький

ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Забезпечення національної безпеки України у сучасних умовах та майбутньому є складним завданням, що вимагає комплексного підходу та розробки ефективних стратегій. Можна виділити декілька важливих шляхів, розвиток яких є складовими забезпечення національної безпеки нашої держави.

Перш за все, військова безпека є одним із головних аспектів. Забезпечення ЗСУ новітнім озброєнням вітчизняного та іноземного зразку, модернізація та підвищення бойової готовності армії є найголовнішими завданнями держави під час військового вторгнення. Перспективним є запровадження моделі інтенсивної системи військової підготовки як можливої альтернативної форми проходження строкової служби та припинення призову громадян України на строкову військову службу після закінчення війни, що передбачено указом Президента України № 36/2022 від 01.02.2022 р. [1]. Перехід на контрактну основу зробить армію більш боєздатною та готовою до будь-яких викликів у майбутньому.

Міжнародні відносини та розвиток дипломатії є одним з шляхів забезпечення національної безпеки України. Співпраця з міжнародними партнерами в оборонній, інформаційній та економічній сферах є важливим кроком для вступу нашої держави у Північноатлантичний Альянс. Саме це є

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

основним завданням цього шляху, тому що членство в НАТО дає не тільки гарантії безпеки відповідно до ст.5 Північноатлантичного договору [2], але ще й інвестиції та стимуляцію вітчизняного підприємництва. Так, наприклад, 14 грудня 2022 року члени Альянсу узгодили цивільний бюджет у сумі 370,8 мільйонів євро та військовий бюджет у сумі 1,96 мільярдів євро, що означає зростання на 27,8% і 25,8% відповідно, порівняно із 2022 роком [3]. Це показує, що спільне фінансування допомагає країнам-членам НАТО ефективно розв'язувати завдання в галузі безпеки.

Виходячи з цього, підтримка економіки України та економічна безпека нашої країни є також важливим шляхом забезпечення національної безпеки. Дослідження НІСД (Національний інститут стратегічних досліджень) вказало на основні виклики економічній безпеці під час війни, а саме: знищення або призупинення експортно-орієнтованих підприємств, переважно у металургійному, хімічному та машинобудівному секторах; суттєве погіршення соціально-економічного становища вразливих верств населення на тлі втрати можливостей зайнятості та поглиблення структурних диспропорцій на ринку праці; загрози продовольчої безпеки. На сьогодні професійна робота уряду та парламенту, Національного банку України, системна допомога міжнародних партнерів, високий рівень адаптивності бізнесу та населення дозволили втримати економічний фронт та продовжити рух України в напрямку до перемоги, а масштабне відновлення країни має стати потужним рушієм активізації вітчизняного виробництва [4].

Указом Президента України № 152/2022 було введено в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 18 березня 2022 року «Щодо реалізації єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану». Це рішення встановлює, що в умовах воєнного стану реалізація єдиної інформаційної політики є пріоритетним питанням національної безпеки [5].

Важливо зазначити, що з моменту повномасштабного вторгнення було внесено зміни в чинне законодавство України. Так, особливу частину Кримінального кодексу України «Злочини проти основ національної безпеки України» доповнено статтею 114-2, яка передбачає покарання за несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану [6].

Отже, шляхами забезпечення національної безпеки України є комплексний розвиток військової, економічної, інформаційної безпеки та постійний розвиток міжнародної співпраці. Саме це впливає на здатність країни адаптуватись до нових викликів, що є ключовим елементом збереження суверенітету та відстоювання своїх інтересів на міжнародній арені.

Список використаних джерел

1. Про першочергові заходи щодо зміцнення обороноздатності держави, підвищення привабливості військової служби у Збройних Силах України та поступового переходу до засад професійної армії: Указ Президента України № 36/2022 від 01.02.2022 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/362022-41285>
2. Північноатлантичний договір: договір від 04.04.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_008#Text
3. НАТО приймає на 2023 рік бюджети, які відображають більші амбіції у зв'язку з новою реальністю безпеки: NATO-News , 14.12.2022. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/news_210091.htm?selectedLocale=uk

4. Актуальні виклики та загрози економічній безпеці України в умовах воєнного стану: аналітична доповідь Національного інституту стратегічних досліджень (НІСД) від 31.05.2023 р. URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitichni-dopovidi/aktualni-vyklyky-ta-zahrozy-ekonomichniy-bezpetsi-ukrayiny-v>

5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 18 березня 2022 року «Щодо реалізації єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану»: Указ Президента України № 152/2022 від 19.03.2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1522022-41761>

6. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення протидії несанкціонованому розповсюдженню інформації про направлення, переміщення міжнародної військової допомоги в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших військових формувань України, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану: Закон України № 2160-IX від 24.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2160-20#Text>

Критенко О. О.

доцент кафедри публічного управління та митного адміністрування
Університет митної справи та фінансів

Сипало В. В.

студент
м. Дніпро

ПРІОРИТЕТНІ РЕФОРМИ ПІД ЧАС ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

Як видно крізь призму історії війни створюють нові можливості для майбутнього розвитку країни. Після війни Україна матиме шанс позбутися залишків радянських законів і перетворитися на сучасну європейську демократичну країну. З'явиться шанс модернізувати не лише інфраструктуру, економіку, системи освіти та охорони здоров'я, але й модернізувати свою політичну та судову системи та стати повноправним членом Європейського Союзу. Після подій Революції Гідності у 2014 році громадянське суспільство України стало активним, виявивши відданість перетворенню країни з пострадянської держави, що мала глибокі зв'язки з Росією, в сучасну демократію, засновану на верховенстві права. Наразі Україна цілеспрямовано рухається у напрямку демократії та верховенства права. Крім того, вона виступає на передовій у протистоянні імперським автократіям, які намагаються знищити життя в умовах свободи, захисту прав людини та верховенства права.

Отже, в контексті вищевказаних перспектив, вважаємо за потрібне розглянути деякі реформи, які необхідно буде здійснити.

По-перше, судова реформа, тому що на початку процесу відновлення, потрібно буде приймати численні важливі судові рішення. Однією з перших справ буде забезпечення справедливого судочинства для всіх, хто співпрацював з російськими окупантами. Замість того, щоб дозволяти неперевіреному натовпу карати колаборантів на підставі слухів, важливо спиратися на докази, факти та

об'єктивність. Для цього знадобляться спеціальні трибунали. Це стане можливістю для молодих, але добре підготовлених, чесних українських суддів набути досвіду в справедливому судочинстві. Цей процес буде вкрай прозорим і отримає увесь ретельний контроль українського суспільства та міжнародної спільноти. Після Другої світової війни кара нацистів та їхніх спільників у країнах Західної Європи була значною подією, яка привернула увагу усього суспільства. Ці спеціальні трибунали, незважаючи на необхідність швидких рішень, дотримувалися основних принципів справедливого правосуддя: пред'явлення перевірних доказів, аргументація на підставі правових засад, право обвинуваченого на справедливий захист та можливість оскарження.

До речі, в різних аспектах робота UREIA (Агентство з відновлення України та європейської інтеграції) буде потребувати участі української системи правосуддя. Забезпечення виконання судових рішень та угод, а також вирішення спорів, що виникають з цих рішень та операцій, буде важливою складовою для відновлення української судової системи [1].

Також ефективна та незалежна судова система є ключовою умовою для забезпечення верховенства права, яке визначає добре функціонуючу демократію. Будь-який відступ від цього принципу може загрожувати переходу України до неліберальної демократії. Вплив верховенства права на очікування економічних і політичних учасників щодо дотримання правових норм є важливим. Якщо ці очікування не виконуються належним чином – наприклад, якщо очікувати, що корупційна поведінка буде некараною, або що закон буде застосовуватися неоднаково для всіх – це може серйозно підірвати принципи верховенства права.

Навіть при тому, що важливість наголосу на судовій реформі в цілому відома, існує ризик її невдачі, якщо не врахувати, хто активно підтримує цю реформу та хто має інтерес у її блокуванні. Існує інтерес в блокуванні з боку олігархів, які використовують свій вплив у державному апараті для особистої вигоди. Їх вплив, як у інших країнах колишнього комуністичного блоку, має

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

потенційно негативний характер. Навіть якщо їх чисельність невелика, їх багатство надає їм можливість фактично контролювати значну частину економіки та державного сектору. Успішна судова реформа та боротьба з корупцією передбачатимуть подолання впливу цих олігархів.

Другим нагальним питанням має стати продовження реформування державної служби. Після вторгнення Росії на неокуповані території до 24 лютого 2022 року, державна служба України зберігала високий рівень дієздатності, продовжуючи забезпечувати основні функції. Війна підкреслила важливість таких цінностей, як чесність та відданість суспільству. Перед початком повномасштабної війни було зроблено значні зусилля для цифрової трансформації багатьох аспектів державної служби. Україна вдосконалила професійну підготовку державних службовців та кандидатів на посади в державній службі. Було також зроблено вагомий внесок у роботу з підвищення якості та професіоналізму працівників державної служби. Прозорий процес відбору та кар'єрного зростання для них стає ключовим питанням. Однак, перед війною головною перешкодою був низький рівень заробітної плати, що залишається актуальним зараз й у майбутньому. Однак, безпосередньо після війни очевидно, що населенню доведеться йти на жертви, тому підвищення оплати праці державних службовців до більш конкурентоспроможного рівня, хоча і важливе, не стане головним пріоритетом. Один з методів посилення державної служби після війни – це підтримка трудового працевлаштування демобілізованих ветеранів як допоміжного персоналу або сприяння їхньому прийняттю на роботу в органи державної влади.

По-третє, реформування ЗМІ стане важливим завданням на рівні реформи судової системи. Відомо, що окремі олігархи мали можливість впливати на широку громадськість через ЗМІ, що перебували під їхнім контролем. У 2016 році всі 10 головних телеканалів України були у власності олігархів. Наприклад, Коломойський використовував канал 1+1 для захисту своїх економічних

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

інтересів. Зміни стали помітними після введення антиолігархічного закону у 2021 році, і, як наслідок, у 2022 році Ахметов вирішив передати ліцензії своєї медіагрупи українській державі. Також було закрито всі ЗМІ, які перебували під контролем Росії, що є позитивним в контексті стратегії дестабілізації, яку Росія постійно проводила з 2014 року, маючи на меті підірвати незалежність України.

У епоху соціальних медіа та широкого спектру ЗМІ, відновлення до періоду після Другої світової війни, коли уряди контролювали кілька наявних медіа (таких як ВВС у Великобританії чи мережі у США), виявилось непрактичним. Крім того, державна монополія на засоби масової інформації приховує в собі свої ризики. Наприклад, у французькій П'ятій республіці, коли ЗМІ були під контролем уряду, певна інформація приховувалась від широкої аудиторії. Урядовий контроль над медіа негативно впливає на свободу ЗМІ, особливо у молодих демократіях [1].

Необхідно знайти різні способи, як гарантувати незалежність ЗМІ від уряду, уникаючи занадто великого впливу приватного сектору. Просто застосування конкурентної політики не буде достатнім для забезпечення вільного доступу до медіасектору. Потрібна інша політика, і політичні експерименти з реформування ЗМІ в Україні можуть сприяти необхідній трансформації медіа в більш розвинених демократіях. Це особливо важливо, оскільки інформація є суспільним благом, і гарантії журналістської незалежності є важливими для запобігання блокуванню або фальсифікації інформації.

Започаткування вищеописаних реформ дозволить Україні стати повноправним членом Європейського Співтовариства.

Список використаних джерел

1. Відбудова України: принципи та політика / за ред. Городніченко Ю., Сологуб І., Б. В. ді Маєро. URL: https://cepr.org/system/files/2022-12/reconstruction%20book_Ukrainian_0.pdf

Куркіна О.В., ад'юнкт ад'юнктури та докторантури
Науковий керівник: Пузирьов М.С., доктор юридичних наук, старший дослідник, професор кафедри правових дисциплін
Національна академія Національної гвардії України, м. Харків

ДО ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ СИЛ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

На сьогоднішній час питання запобігання та протидії дискримінації у системі підготовки фахівців для сил безпеки і оборони України набуває особливої важливості [1-2]. Євроінтеграційні процеси доводять необхідність цього напрямку дослідження у сфері виконання завдань із забезпечення національної безпеки [3-4].

Отже, актуальність дослідження запобігання та протидії дискримінації у системі підготовки фахівців для сил безпеки і оборони України обумовлена такими факторами:

– недостатньою теоретико-методологічною розробленістю наукового завдання щодо визначення основних ознак, за якими особа, яка проходить фахову підготовку для сил безпеки і оборони України, зазнає дискримінації;

– невідповідністю засад запобігання та протидії дискримінації у системі підготовки фахівців для сил безпеки і оборони України вимогам нормативно-

правової бази України та міжнародним стандартам у цій сфері;

– проблемами залежності кар'єрного зростання у секторі безпеки і оборони України залежно від різноманітних суб'єктивних ознак (некомпетентнісного характеру), що є одним із ключових факторів (чинників) дискримінації;

– необхідністю нормативно-правового закріплення особливостей запобігання та протидії дискримінації у системі підготовки фахівців для сил безпеки і оборони України;

– відсутністю концептуальних підходів щодо запобігання та протидії дискримінації у системі підготовки фахівців для сил безпеки і оборони України;

– відсутністю науково обґрунтованих і практико орієнтованих механізмів (алгоритмів, рекомендацій тощо) запобігання та протидії дискримінації у системі підготовки фахівців для сил безпеки і оборони України;

– ускладненою імплементацією Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» у зв'язку з широкомасштабним вторгненням росії 24 лютого 2024 року в частині відсутності в ньому вказівки на сучасні реалії функціонування сил безпеки і оборони України;

– розбіжністю сучасних наукових підходів щодо формування засад запобігання та протидії дискримінації у системі підготовки фахівців для сил безпеки і оборони України в умовах переходу на стандарти НАТО.

Метою дослідження вбачається розроблення концептуальної моделі запобігання та протидії дискримінації у системі підготовки фахівців для сил безпеки і оборони України на основі аналізу системи чинників, що впливають на обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами в будь-якій формі в секторі безпеки і оборони, а також розроблення науково обґрунтованих і практико орієнтованих механізмів (алгоритмів, рекомендацій тощо) запобігання та протидії дискримінації у системі підготовки фахівців для

сил безпеки і оборони України з урахуванням позитивного вітчизняного і міжнародного досвіду.

Наукове завдання полягає у розробленні науково-методичного апарату суспільно шкідливого явища дискримінації в секторі безпеки і оборони України, а також науково обґрунтованих і практико орієнтовних механізмів (алгоритмів, рекомендацій тощо) для обґрунтування концептуальної моделі запобігання та протидії дискримінації у системі підготовки фахівців для сил безпеки і оборони України.

Об'єкт дослідження є антидискримінаційна політика в секторі безпеки і оборони України.

Предметом дослідження – науково-концептуальні засади удосконалення та розвитку моделі запобігання та протидії дискримінації у системі підготовки фахівців для сил безпеки і оборони України.

Таким чином, за результатом дослідження будуть розроблені науково-концептуальні засади запобігання та протидії дискримінації у системі підготовки фахівців для сил безпеки і оборони України, удосконалені правові засади та організаційне забезпечення діяльності уповноважених суб'єктів щодо запобігання та протидії дискримінації у системі підготовки фахівців для сил безпеки і оборони України, а також набуде подальшого розвитку антидискримінаційна політика у секторі безпеки і оборони України.

У якості практичних результатів будуть отримані концепція запобігання та протидії дискримінації у системі підготовки фахівців для сил безпеки і оборони України, рекомендації з удосконалення діяльності уповноважених суб'єктів щодо запобігання та протидії дискримінації у системі підготовки фахівців для сил безпеки і оборони України та рекомендації з подальшого розвитку антидискримінаційної політики в секторі безпеки і оборони України.

Список використаних джерел

1. Про освіту: Закон України від 20.12.1991 № 2011-XII. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 02.12.2023).

2. Концепція трансформації системи військової освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 15 грудня 1997 р. № 1410 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 р. № 1490). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1410-97-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.12.2023).

3. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19/print> (дата звернення 01.12.2023).

4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: затв. Указом Президента України від 14.09.2020 № 392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (дата звернення 02.12.2023).

Кучменко В.О., к.е.н., доц.
Державний університет «Житомирська політехніка», м.Житомир

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВИЗНАЧЕННЯ ТИПОЛОГІЇ ТЕРОРИЗМУ ЯК ЗАГРОЗИ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ

Національна безпека вже давно є однією з цінностей, яку найбільше цінують і захищають - як окремі громадяни, так і держави в цілому. Тому забезпечення національної безпеки входить до каталогу основних потреб і завдань кожної держави і різних конфігурацій міжнародного співтовариства.

Сучасна концепція національної безпеки має нині ширший вимір, ніж до нещодавна, що включає в себе політичні, військові, економічні, технологічні, екологічні, соціальні та гуманітарні аспекти. Вона також включає в себе збереження

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

національної ідентичності і повагу до фундаментальних прав і громадянських свобод.

Забезпечення національної безпеки - одне з найважливіших завдань, що стоять перед кожною незалежною сучасною державою. Фундаментальну роль у формуванні та підтримці належного рівня національної безпеки відіграють національна стратегія та політика в сфері лідерства, організація ефективної системи антикризового управління або усунення внутрішніх і зовнішніх загроз. Саме тероризм сьогодні є однією з основних ключових загроз національній безпеці країни.

Термін "тероризм" походить від грецької мови $\tau\rho\acute{\epsilon}\omega$ /threo - "тремтіти, боятися"; "тікати, втікати" та латинського terror, - oris - "страх, тривога, жах", або "страшне слово, страшна звістка" і "слово, страшна звістка" та похідне від латинського дієслова terreo - "наводити жах, лякати". Виходячи з цього, тероризм можна визначити як поширення страху і жаху через різні аспекти насильства, які викликають страх.

Роздумуючи над явищем тероризму, в контексті національної безпеки, є необхідність ідентифікації властивостей через типологію тероризму, що дозволить сформуванню ефективних інструментів його протидії.

Проаналізувавши літературні джерела присвячені вивченню такого суспільно-небезпечного явища як тероризм, можна зазначити, що у нинішніх умовах національної безпеки не викликає сумнівів той факт, що тероризм є однією з найсерйозніших загроз.

У переважній більшості розвинутих країн світу величезні ресурси були виділені та перерозподілені в державному та приватному секторах на завдання протидії тероризму. Ця небезпечна загроза створює серйозний виклик на багатьох рівнях, від рішень на рівні політики про те, як держава має реагувати на тероризм, до рішень на індивідуальному рівні про те, чи дійсно певна особа, яка сповідує

екстремістські ідеї, становить серйозну загрозу для громадян, активів та інтересів суспільства. Хоча основне питання про те, як найкраще визначити тероризм, саме по собі є складною проблемою, для цілей цього аналізу ми проаналізуємо зарубіжних науковців, які у своїх працях та дослідженнях сформуvalи або визначили систематичну класифікацію типів тероризму.

Під типологією слід розуміти вивчення типів або систематична класифікація типів чогось відповідно до їхніх спільних характеристик. Щодо типології тероризму, то цей інструментарій ґрунтується на явній або неявній загрозі окремих актів насильства. Такий функціоналістський підхід до визначення характерних ознак тероризму охоплює основні якості, які об'єднують широке сімейство як політичних, так і неполітичних терористичних дій.

Типології тероризму - це описові класифікації, що пояснюють природу насильства, яке виникає в різних політичних і соціальних умовах. Хоча багато типологій тероризму приймаються аналітиками без суперечок, деякі з них є предметом дефінітивних дебатів.

До загальноприйнятих типологій відносяться наступні: новий тероризм, державний тероризм, дисидентський тероризм, релігійний тероризм, ідеологічний тероризм і міжнародний тероризм. Підкласифікації загальноприйнятих типологій включають націоналістичний тероризм, етнонаціональний тероризм і расовий тероризм.

Нідерландський науковець-дослідник Алекс Пітер Шмід (Alex Peter Schmid) [1] систематизував тероризм за наступними типологіями: орієнтовані на злочинця; орієнтовані на методи і тактику; на основі мотивів; орієнтовані на місцезнаходження.

Зазначені типології тероризму охоплюють всі види політично вмотивованого насильства. Кожна із класифікаційних ознак характеризує тероризм з точки зору орієнтованої та визначеної типології.

Томаш Валек (Tomasz Wałek) [4] польський науковець з міста Краків, у власному дослідженні характеризує тероризм що є загрозою, яка вже тривалий час супроводжує різні країни світу. Дослідник зазначає, що явище тероризму дуже важко піддається чіткому визначенню, це пов'язано з багатогранністю і неоднозначністю понять, а також з різноманіттям точок зору.

Томаш Валек охарактеризував тероризм за такими типологіями: тактикою злочинних дій; критерієм суб'єкта, що здійснює терористичну діяльність; критерієм мотивації; напрямом діяльності; програмними припущеннями терористичних організацій та територіальним масштабом явища тероризму.

Автор зазначає, що недержавний тероризм можна визначити як незаконне, навмисне застосування сили або насильства проти осіб або майна з метою залякування або впливу на уряд, міжнародні організації та цивільне населення. Суть тероризму полягає в тому, що об'єктом терористичної діяльності є люди, які не мають безпосереднього впливу на досягнення цілей, яких хочуть досягти терористичні організації. Терористична діяльність має значний психологічний і потенційно великий соціальний та медійний ефект.

Під державним тероризмом слід розуміти залякувані дії державної влади по відношенню до громадян. Це різні форми участі держави в терористичній діяльності, а також надання притулку та підтримки терористичним угрупованням. У свою чергу «антидержавотероризм» це дії що здійснюються рухами, групами або окремими особами, які прагнуть дестабілізувати державні структури та суспільний порядок в країні.

Михайл Хоросницький (Michał Chorośnicki), польський науковець, професор Ягеллонського університету, у науковому посібнику [3, с. 69 - 71] описуючи результати власного дослідження, зазначає, що класифікація тероризму може бути корисною насамперед з точки зору порівняння політичних і стратегічних цілей терористичних організацій. Науковець виокремив типології тероризму за

наступними ознаками: суб'єктом дій; територією, на якій діють терористичні організації; походженням терористичних угруповань; способом дій терористів та постановкою збройних дій терористів.

Список використаних джерел

1. Alex P. Schmid (2023): "Defining Terrorism". ICCT Report March 2023 – 50 p. DOI: https://www.icct.nl/sites/default/files/2023-03/Schmidt%20-%20Defining%20Terrorism_1.pdf
2. Aran, Gideon (2019): "Striking Home: Ideal-Type of Terrorism". *Terrorism and Political Violence*, 31(5), pp. 987-1005. DOI: <https://doi.org/10.1080/09546553.2017.1300581>
3. Michał Chorośnicki. (2016): *Zagrożenia i instytucje bezpieczeństwa międzynarodowego* / Wydawca: Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków. DOI: <https://repozytorium.ka.edu.pl/server/api/core/bitstreams/dcf54a77-a51b-465c-aeb6-76eba458f34d/content>
4. Tomasz Wałek (2018): *Concept, Origin and Classification of Terrorist Phenomena. Criminal Law, Security and defense, Studies in violence and power, Peace and Conflict Studies* pp. 107-119.- DOI: <http://www.ejournals.eu/Securitologia>
5. Yun, Minwoo; Kim, Eunyoungh (2019): "Response: Guilty of Not Critical and Unpleasant Findings: Endless Arguments of Definitions of Terrorism: Correspondence from Abozaid". *Studies in Conflict & Terrorism*, 42 (3), pp. 320-327

Лавров І.С., ад'юнкт ад'юнктури та докторантури
Науковий керівник: Бєлай С.В., доктор наук з державного управління,
професор, заступник начальника навчально-наукового центру організації
освітнього процесу – начальник науково-методичного відділу
Національна академія Національної гвардії України, м. Харків

ОБҐРУНТУВАННЯ ПІДХОДУ ДО РОЗРОБЛЕННЯ НАУКОВО- МЕТОДОЛОГІЧНОГО АПАРАТУ ОПТИМІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФОРМУВАНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ З ЗАХИСТУ ОБ'ЄКТІВ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

В умовах збройного протистояння на території України постійно виникають кризові ситуації, що загрожують безпеці об'єктів критичної інфраструктури. Руйнуючи критичну інфраструктуру, росія намагається створити внутрішній страх серед населення, спричинити інфраструктурні проблеми з теплом, електроенергією, питною водою, каналізацією, транспортним сполученням, медичним обслуговуванням та іншими аспектами життя населення нашої держави. В цьому аспекті постає завдання щодо формування системи захисту об'єктів критичної інфраструктури України, а отже розвиток службово-бойова діяльність сил сектору безпеки і оборони набуває особливої актуальності.

Наразі встановлено, що службово-бойова діяльність – це сукупність охоронних, режимних, ізоляційно-обмежувальних, захисних заходів та дій, які проводяться у мирний час, в умовах виникнення кризових ситуацій та у особливий період з метою охорони об'єктів, громадського порядку та забезпечення громадської безпеки, законності та правопорядку, суверенітету і територіальної цілісності держави, а також її конституційного ладу. Службово-бойову діяльність здійснюють складові сектору безпеки і оборони, а саме військові формування та правоохоронні органи спеціального

призначення [1].

Науковими дослідженнями визначено [1-8], що як і всі теорії, теорія службово-бойової діяльності має свій об'єкт та предмет досліджень.

Об'єктом досліджень теорії службово-бойової діяльності є правопорушники, злочинці, диверсійно-розвідувальні групи, незаконні збройне формування, терористи, терористичні організації та ін., які здійснюють діяльність з порушення громадського порядку, громадської безпеки, державної безпеки держави та взагалі національної безпеки [8].

Предметом досліджень службово-бойової діяльності є суб'єкти забезпечення громадського порядку, громадської безпеки, державної безпеки держави та взагалі національної безпеки, тобто складові сектору безпеки і оборони, а саме військові формування та правоохоронні органи спеціального призначення [8].

Є закономірним, що ефективне вирішення поставлених службово-бойових завдань виступає головною метою і сенсом службово-бойової діяльності складових сектору безпеки і оборони, особливо під час виникнення кризових ситуацій, що загрожують державній безпеці України.

З цієї позиції визначаємо загальну методику проведення дослідження з розроблення методу оптимізації діяльності формувань Національної гвардії України з захисту об'єктів критичної інфраструктури за наступними кроками:

– аналіз сформульованих задач з розроблення методу оптимізації діяльності формувань Національної гвардії України з захисту об'єктів критичної інфраструктури і встановлення логічних зв'язків між ними, виходячи із основ теорії службово-бойової діяльності складових сектору безпеки і оборони та очікуваних результатів;

– визначення послідовності розв'язування задач з розроблення методу оптимізації діяльності формувань Національної гвардії України з захисту

об'єктів критичної інфраструктури;

– вибір і обґрунтування методів дослідження для розв'язування задач з розроблення методу оптимізації діяльності формувань Національної гвардії України з захисту об'єктів критичної інфраструктури з урахуванням їх особливостей;

– розв'язування задач з розроблення методу оптимізації діяльності формувань Національної гвардії України з захисту об'єктів критичної інфраструктури, аналіз отриманих результатів, розроблення рекомендацій щодо їх запровадження.

Таким чином можливо зробити висновок, що розроблений підхід проведення досліджень з розроблення методу оптимізації діяльності формувань Національної гвардії України з захисту об'єктів критичної інфраструктури дозволяє підтвердити досягнення мети дослідження та обґрунтувати метод оптимізації діяльності формувань Національної гвардії України з захисту об'єктів критичної інфраструктури.

Список використаних джерел

1. Шмаков О.М. Напрямки подальшого розвитку теорії службово-бойової діяльності внутрішніх військ МВС України. *Честь і закон*. 2005. № 2. С. 3-9.

2. Шаповалова І.О. Службово-бойова діяльність сил охорони правопорядку у надзвичайних ситуаціях соціального характеру: нормативно-правовий аспект. *Право.иа*. 2015. № 3. С. 51-56.

3. Кириченко І.О., Полторак С.Т., Шмаков О.М. Обґрунтування доцільності запровадження наукової спеціальності «Службово-бойова діяльність». *Честь і закон*. 2005. № 3. С. 3-10.

4. Кириченко І.О., Богданович В.Ю., Крутов В.В. Шляхи вдосконалювання наукового супроводу службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку. *Честь і закон*. 2009. № 1. С. 3-23.

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

5. Кузніченко С.О. Проблемні питання щодо наукового забезпечення службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку. *Честь і закон*. 2009. № 2. С. 16-19.

6. Корнієнко Д.М. Службово-бойова діяльність сил охорони правопорядку як об'єкт державного регулювання: адміністративно-правові засади. *Честь і закон*. 2019. № 2 (69). С.87-94.

7. Шмаков О.М. Сили охорони правопорядку в службово-бойовій діяльності силових структур. *Честь і закон*. 2013. № 2 (45). С. 27-30.

8. Белай С. В. Державні механізми протидії кризовим явищам соціально-економічного характеру: теорія, методологія, практика: монографія / С. В. Белай. – Х. : Національна акад. НГУ, 2015. – 349 с.

Лук'яненко В.С., ад'юнкт ад'юнктури та докторантури
Науковий керівник: Тробюк В.І., кандидат військових наук, доцент,
начальник навчально-наукового центру організації освітнього процесу
Національна академія Національної гвардії України, м. Харків

ДО ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ СПЕЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ І ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ З ПРАВООХОРОННИМИ ФУНКЦІЯМИ

Однією з важливих складових стратегії національної безпеки України є саме високий рівень підготовки кадрів, на які покладається обов'язок забезпечення національної безпеки. Зокрема, Стратегією національної безпеки України визначено, що Україна зміцнить бойовий потенціал Збройних Сил України, інших органів сил оборони шляхом підвищення якості та інтенсивності підготовки військ (сил); трансформації професійної

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

культури на основі доктринальних підходів і принципів командування й контролю, підготовки, освіти НАТО; модернізації системи мобілізаційної підготовки та мобілізації, а також допризовної підготовки та військово-патріотичного виховання молоді [1]. Безумовно, всі учасники сектору національної безпеки проходять підготовку, спрямовану на якісне виконання своїх функціональних (службових) обов'язків. Та чи відповідає їхня підготовка сучасним викликам? Чи відповідні знання вони здобувають для якісної реалізації своїх функцій?

З 24 лютого 2022 року ми все частіше отримуємо інформацію зі ЗМІ про направлення військовослужбовців Збройних Сил України та інших представників сектору національної безпеки на навчання до різних країн-партнерів. Виникають суперечливі думки. Невже зазначені представники суспільства не були підготовлені до спротиву загрозам воєнного характеру? Хоча ні, завдяки нашим героям ми зараз маємо змогу брати участь у науково-практичній конференції. Сказати, що у нас нікому здійснювати підготовку, теж некоректно, адже в Україні достатньо інструкторів та науково-педагогічних (педагогічних) працівників-професіоналів. Підготовка, перейняття досвіду в країнах-партнерах – це чудова практика, але це час, що в умовах війни є безцінним ресурсом.

Також цікавим чинником вбачається запровадження в Україні та реалізація окремими вищими військовими навчальними закладами (військовими навчальними підрозділами закладів вищої освіти), закладами вищої освіти із специфічними умовами навчання програм підготовки за стандартами НАТО, проте ми все одно направляємо представників сектору національної безпеки на навчання до країн-партнерів. Тож постають питання: чи можливо в Україні здійснювати якісну підготовку кадрів для

державних органів спеціального призначення і військових формувань з правоохоронними функціями, та які чинники заважають цьому процесу?

На питання щодо здійснення якісної підготовки в нашій країні кадрів для державних органів спеціального призначення і військових формувань з правоохоронними функціями України – відповідь однозначна: так, це можливо і це проводиться. Але проводиться не в таких масштабах, які б задовольняли потреби країни.

В частині першій статті 5 Закону України «Про освіту» зазначено, що освіта є державним пріоритетом [2]. Та чи всі дотримуються цього визначення? На жаль, кадри державних органів спеціального призначення і військових формувань з правоохоронними функціями не зовсім вільні у своїх можливостях навчатися. Незалежно від того, чи направляє на навчання роботодавець, чи йдеш навчатись за власним бажанням, лише в поодиноких випадках таку категорію службовців звільняють від виконання своїх функціональних (службових) обов'язків. Тому якість підготовки (навчання) зазначеної категорії службовців низька. А бюрократія лише на папері допомагає відображати високоякісні показники, тим самим завуальовуючи об'єктивний стан силового блоку і готовність до виконання своїх обов'язків.

Ми переймаємо досвід підготовки сил безпеки та оборони в різних країнах, запроваджуємо їхні стандарти, програми підготовки й намагаємося реалізувати це в системі освіти вищих військових навчальних закладах (військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти), закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання. Та ми не змінюємо організацію процесу підготовки (навчання), не адаптуємо до необхідних умов для досягнення мети таких програм, оскільки обмежені певними чинниками.

Службовці державних органів спеціального призначення і військових формувань з правоохоронними функціями обмежені на законодавчому рівні

у праві здобуття освіти, свободі навчання, свободі наукової творчості.

Одними з необхідних умов для якісної підготовки висококваліфікованого фахівця є: передусім його бажання навчатися, присутнє при відповідних умовах служби (роботи), наявності перспектив кар'єрного зростання; наявність професійних стандартів та об'єктивних кваліфікаційних вимог до посад, що є основою для розробки програм підготовки (навчання); і, напевно, найголовніше – законодавча база, яка спонукатиме до навчання та захищатиме права всіх учасників освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: затв. Указом Президента України від 14.09.2020 № 392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (дата звернення 02.12.2023).

2. Про освіту: Закон України від 20.12.1991 № 2011-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 02.12.2023)

Марченко Н.А., к.е.н.,
доцент кафедри Міжнародної економіки, обліку та фінансів
Чернігівський інститут інформації, бізнесу і права
ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет
імені академіка Ю. Бугая»

ЕКОНОМІНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Економічна безпека визначається спроможністю національної економіки до збереження стійкості і невразливості до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечення високої конкурентоспроможності на світовому економічному просторі, сталістю та збалансованим зростанням. Тому набуває особливого значення постійний експертно-аналітичний моніторинг самих загроз, їх рівнів, економічної безпеки та її складових частин в умовах посилення і різкого розширення потужності загроз, що виникли після повномасштабного вторгнення росії проти України.

Проблематиці економічної безпеки України на даному етапі здебільшого приділяють увагу зарубіжні та вітчизняні політичні діячі, міжнародні експерти та журналісти. Ця тема має актуальний характер в складних умовах воєнного стану, в яких опинилась вся українська економіка.

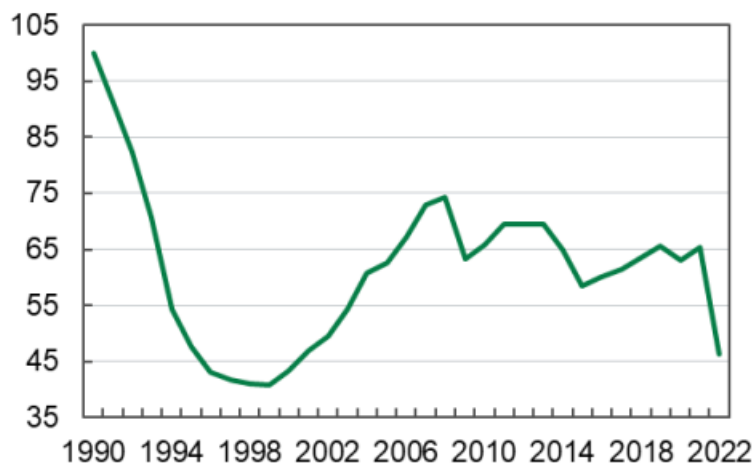
У період 2022-2023 рр. Національним інститутом стратегічних досліджень проведено дослідження сучасних загроз економічній безпеці та актуальності їх вияву, що базувалося на кабінетних дослідженнях та експертних опитуваннях. Дослідження передбачало:

- актуалізацію наявних та визначення нових специфічних загроз економічній безпеці України;
- формування карти ризиків на основі експертного опитування профільних експертів [1].

У рамках цього експертного опитування було визначено та актуалізовано із зазначенням рівня 50 загроз за такими складовими: макроекономічна, інвестиційно-інноваційна, зовнішньоекономічна, фінансова, виробнича, соціальна та продовольча безпека, які надають уявлення про характер і рівень впливу війни на економічну безпеку нашої держави. Найвищого впливу за проведеними дослідженнями зазнали соціальна та фінансова безпека України.

З огляду соціальної безпеки треба зазначити зростання рівня безробіття за 2022 р. із 9,8 до 25,8%. Це – результат руйнування підприємств, зниження економічної активності бізнесу в умовах високих ризиків і вимушеної міграції мільйонів українців. Зменшення зарплат частиною бізнесів і висока минулорічна інфляція також призвели до падіння реальних доходів українців. У 2023 р. безробіття в Україні залишатиметься високим. Кількість пошукачів роботи перевищуватиме кількість вакансій. Підприємства будуть стриманими в найманні нових працівників. Водночас значними залишатимуться й видатки бюджету на соціальну сферу, що деякою мірою підтримуватиме вразливі верстви населення, а також безробітних і внутрішньо переміщених осіб [2].

Прояв загроз фінансової безпеки полягає, в першу чергу, у значному падінні реального ВВП у 2022 році на 29.1% (рис.1). Спад реального ВВП був найглибшим за історію України, а рівень ВВП повернувся до початку 2000-х років.

З 2010 року – без тимчасово окупованої АР Крим, з 2014 року – без тимчасово окупованих частин Донецької та Луганської областей.
Джерело: ДССУ, розрахунки НБУ.

Рис. 1 Зміна реального ВВП України, % [3, с.11]

Первинний дефіцит, скоригований на циклічну позицію економіки, від початку вторгнення стрімко поглибився та залишається вагомим. Дефіцит зведеного бюджету без урахування грантів за оцінкою НБУ у доходах сягнув рівня понад 25% ВВП у 2022 та I кв. 2023 року. Такий значний дефіцит – насамперед результат значних потреб сектору оборони та безпеки (що становлять 66% видатків державного бюджету). Основним джерелом покриття дефіциту в надскладних економічних умовах стали міжнародні кредити та гранти.

За даними Міністерства фінансів, з початку повномасштабного російського вторгнення партнери надали Україні \$60,17 млрд безповоротної допомоги та позик. Зокрема цього року від міжнародної спільноти надійшли \$28,07 млрд. Найбільше надав Європейський Союз – \$11,4 млрд. Від США ми отримали \$8,5 млрд, від МВФ – \$3,59 млрд. Далі в переліку Канада (\$1,76 млрд) і Японія (\$1,5 млрд). \$579 млн – “внесок” Світового банку, \$499 млн надала Великобританія. Також фінансово підтримували нашу країну цього річ

Іспанія, Німеччина, Фінляндія, Ірландія, Швейцарія, Бельгія, Ісландія та Естонія [4].

Вже 2023 року Україна повернулася до зростання реального ВВП. Зрозуміло, що поки не йдеться про темпи, достатні для відновлення економіки до рівня до повномасштабного вторгнення, і навіть не порівнюючи з показниками, аби почати наздоганяти розвиток європейських сусідів (при тому, що вони також зазнають деякі негативні економічні зрушення в результаті розриву зовнішньоекономічних зв'язків з росією). Пояснення має об'єктивний характер: із господарського обігу виключені величезні території, тимчасово окуповані ворогом, відновлення логістичних та виробничих ланцюжків відбулося не скрізь, перепони для експорту зберігаються, а часті навіть посилюються.

Для підвищення рівня економічної безпеки країни академік НАН України Б. Данилишин виділяє:

- посилити частку видатків на підтримку створення робочих місць з метою формування мультиплікативного ефекту в економіці і зниження ризиків критичного звуження податкової економічної бази в середньостроковій перспективі;

- забезпечити рівень монетарних умов, які були б консистентними з показниками поточної динаміки ВВП (15-20% річних);

- актуалізувати параметри монетарного регулювання у зв'язку із зміною макроекономічних умов, а також опрацювання питання запровадження цільових заходів монетарної політики для розвитку кредитного каналу, зокрема в частині запуску інструментів цільового рефінансування банківських кредитів інвестиційного спрямування;

- державна підтримка інтегрованого розвитку територій, де розміщуються релоковані підприємства з метою усунення логістичних проблем та формування регіональних промислово-виробничих комплексів;

- розширення цільової державної підтримки підприємств, які виробляють продукцію імпортозаміщення та/або реалізують проекти локалізації виробництва в межах економічної території України [5].

Список використаних джерел

1. Актуальні виклики та загрози економічній безпеці України в умовах воєнного стану/ Національний інститут стратегічних досліджень/ 31.05.2023/ URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitichni-dopovidi/aktualni-vyklyky-ta-zahrozy-ekonomichniy-bezpetsi-ukrayiny-v>
2. Савіцька С. Інвестиційна складова економічної безпеки України в умовах війни/ Економічні науки № 1(38).2023. – С. 150-153/ URL: https://journals.pdu.khmelnitskiy.ua/index.php/podilian_bulletin/article/view/157/133
3. Погарська О. Економіка України в умовах війни/ НБУ/ 01.06.2023/ URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Poharska_pr_01-02.06.2023.pdf?v=4
4. Обух В. Що сприяє економічній стійкості України під час війни за Незалежність/ Укрінформ/ 05.12.2023/ URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3751995-so-spriyaє-ekonomichnij-stijkosti-ukraini-pid-cas-vijni-za-nezaleznist.html>
5. Данилишин Б. Як забезпечити економічне зростання в умовах війни / Економічна Правда/ 03.03.2023/ URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/3/697664/>

Мирна О.В., кандидат економічних наук, доцент
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
Макаренко Л.Ю., Полтавський державний аграрний університет
Щербина В.А., Полтавський державний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОДЕЛІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Сучасна демократична, соціальна та правова держава не може ефективно функціонувати без добре розвинутої системи місцевого самоврядування. Кожна країна має свій унікальний досвід у впровадженні та організації місцевого самоврядування. Україна, в свою чергу, в процесі свого розвитку потребує створення наукових та правових основ для розвинутої системи місцевого самоврядування та розширення участі громадян у вирішенні питань, що мають місцеве значення.

Місцеве самоврядування є важливим елементом демократичного суспільства. Воно забезпечує участь громадян у вирішенні питань місцевого значення, сприяє розвитку місцевих громад і підвищенню якості їхнього життя.

У науковому світі загально визнано існування чотирьох основних моделей організації місцевого самоврядування, а саме англосаксонської, континентальної, іберійської та радянської. Ці моделі розрізняються за такими критеріями, як їх правовий статус, функціональні взаємовідносини та розподіл компетенції між центральними (державними) та місцевими органами управління.

Процес формування української моделі місцевого самоврядування виявився складним і тривалим завдяки необхідності визначити, яка з існуючих моделей місцевого самоврядування найбільш підходить для України. Ця обрана модель може визнавати або обмежену автономію

місцевого самоврядування відносно держави і державних органів, або надавати суверенітет місцевому самоврядуванню [1, с. 23].

Починаючи з 1990 року, в Україні було декілька разів переглянуті основні концепції місцевого самоврядування. Наприклад, у 1990 році була прийнята державницька концепція місцевого самоврядування, яка була закріплена в Законі "Про місцеві ради народних депутатів та місцеве самоврядування". А вже в 1992 році в Україні була прийнята громадська концепція місцевого самоврядування, яка була відображена в Законі "Про місцеві ради народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування". У 1994 році в Україні знову була акцентована державницька концепція місцевого самоврядування, яка була закріплена в Законі "Про формування місцевих органів влади і самоврядування", а в 1995 році, внаслідок підписання конституційного Договору, знову була вибрана громадянська концепція [2, с. 95].

Власна українська концепція місцевого самоврядування у загальних рисах сформувалася та була нормативно визначена із прийняттям 28 червня 1996 р. Конституції України. Характерним для вітчизняної моделі місцевого самоврядування є поєднання громадівської теорії місцевого самоврядування із елементами державницької теорії.

Отже, сучасна українська модель місцевого самоврядування є важливим елементом демократичного суспільства та ключовим компонентом децентралізації влади в Україні. Ця модель виникла внаслідок реформ, запроваджених після Революції Гідності 2014 року, і продовжує розвиватися з метою створення більш ефективної, відкритої та відповідальної системи управління на місцях. У цьому есе розглянемо сутність та основні характеристики сучасної української моделі місцевого самоврядування [3, с. 273].

Однією з основних характеристик сучасної української моделі

місцевого самоврядування є принцип децентралізації влади. Ця реформа передбачає передачу владних повноважень і фінансових ресурсів з центрального рівня влади на місця, до громад, що сприяє більшій автономії та відповідальності місцевих органів самоврядування. Децентралізація спрямована на забезпечення більшого рівня свободи для прийняття рішень на локальному рівні та підтримку розвитку територій.

Ще однією важливою рисою є більша активна участь громадян у місцевому самоврядуванні. Модель передбачає створення механізмів для залучення громадян до прийняття рішень, враховуючи їхні думки та потреби. Зокрема, існують місцеві ради та громадські консультації, які дозволяють жителям висловлювати свою позицію з питань, що стосуються їхньої громади.

Також важливою характеристикою є фінансова автономія місцевих громад. Сучасна модель передбачає можливість збирати та використовувати власні фінансові ресурси для розвитку і забезпечення послуг на місцях. Це дозволяє громадам більш ефективно планувати та виконувати проекти, спрямовані на поліпшення якості життя населення.

Міське самоврядування в Україні є гарантованим Конституцією України. Це означає, що органи місцевого самоврядування мають право на самостійне вирішення питань місцевого значення в межах, визначених законом.

Основними органами місцевого самоврядування в Україні є виборні органи: сільські, селищні, міські ради та їхні виконавчі комітети. Ці органи обираються населенням на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування.

Органи місцевого самоврядування мають широкий спектр повноважень, які визначають їхню роль у вирішенні питань місцевого

значення. Це питання соціально-економічного розвитку, освіти, охорони здоров'я, культури, житлово-комунального господарства та багато інших.

Органи місцевого самоврядування мають власні джерела доходів, які складаються з місцевих податків і зборів, надходжень від комунального майна та інших джерел.

Відтак сутність сучасної української моделі місцевого самоврядування полягає також в створенні конкурентного середовища між громадами. Розширення повноважень та відповідальності місцевих органів спонукає їх до більшої ефективності та інноваційності в управлінні. Громади змагаються за інвестиції, розвиток і покращення якості послуг, що стимулює конкурентоспроможність та розвиток територій.

Таким чином, сучасна українська модель місцевого самоврядування визначається децентралізацією, активною участю громадян, фінансовою автономією та конкурентним середовищем. Ця модель спрямована на забезпечення більшої ефективності та відповідальності управління на місцях, поліпшення якості життя громадян та створення сприятливих умов для розвитку України як сучасної демократичної країни.

Одним із конкретних прикладів дотримання прозорості та відкритості в Полтавській міській раді є проведення відкритих громадських обговорень проектів рішень міської ради. Ці обговорення проводяться в публічних місцях, таких як міські ради, культурні центри та бібліотеки. Громадяни можуть прийти на обговорення, щоб дізнатися більше про проекти рішень та висловити свою думку.

Наприклад, у 2021 році Полтавська міська рада провела відкрите громадське обговорення проекту рішення про внесення змін до Програми розвитку міста Полтави на 2022-2026 роки. На обговорення прийшли близько 50 громадян, які висловили свої думки щодо проекту рішення. Деякі громадяни пропонували внести зміни до проекту рішення, щоб зробити його

більш прозорим і зрозумілим.

Таким чином, проведення відкритих громадських обговорень проектів рішень міської ради є одним із способів забезпечення прозорості та відкритості діяльності міської ради.

Іншим прикладом дотримання прозорості та відкритості в Полтавській міській раді є розміщення інформації про діяльність міської ради на її веб-сайті. На сайті міської ради розміщена інформація про засідання міської ради та її комісій, тексти рішень міської ради, інформація про депутатів міської ради, інформація про виконавчий комітет міської ради, інформація про бюджет міста, інформація про управління та відділи міської ради.

Ця інформація доступна для всіх громадян, незалежно від їхнього місця проживання, соціального статусу чи інших факторів. Таким чином, громадяни можуть дізнатися більше про діяльність міської ради та контролювати її роботу.

Звичайно, у Полтавській міській раді є ще й недоліки у сфері прозорості та відкритості. Наприклад, на сайті міської ради немає розділу "Запити на інформацію", де громадяни могли б подати запит на отримання інформації від міської ради. Також немає розділу "Відкриті дані", де громадяни могли б скачати дані про діяльність міської ради. Крім того, не завжди інформація на сайті міської ради викладена зрозумілою мовою. Однак, в цілому Полтавська міська рада робить кроки у напрямку забезпечення прозорості та відкритості своєї діяльності.

Згідно аналізу, сайт Полтавської міської ради відповідає основним критеріям відкритості та прозорості. Однак, є деякі недоліки, які можна виправити, щоб зробити сайт ще більш інформативним і корисним для громадян.

Список використаних джерел

1. Кириченко В. В. Інформаційне суспільство: еволюція явища та

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

глобалізаційна трансформація суспільного світосприйняття. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. Вип. 2. С. 22-26.

2. Мальчиков Ф. В., Толстанов О. К. Роль інститутів громадянського суспільства в публічному адмініструванні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. Вип. 15. С. 93-99.

3. Ревенко О. В. Прозорість та інформаційна відкритість як фактор забезпечення якості вищої освіти. *Публічне управління ХХІ століття: синтез 97 науки та практики: зб. тез ХІХ міжнар. наук. конгресу, 19 квіт. 2019 р. Х: Видво ХарPI НАДУ «Магістр», 2019. С. 272-276.*

Мороз Ю.Ю., д.е.н., проф.
Державний університет «Житомирська політехніка»

ІНДИКАТОРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Стійкість національних економік держав визначається їх здатністю протидіяти, адаптуватися і відроджуватися після негативного впливу зовнішніх і внутрішніх факторів.

Проблема стійкості національної економіки України набула особливої актуальності в умовах військових дій росії та аритмічності і турбулентності сучасної світової економіки.

Низький рівень стійкості національної економіки знижує можливості держави забезпечувати стабільне економічне зростання і суспільний розвиток. Зростання стійкості національної економіки до негативного зовнішнього впливу є важливим питанням для забезпечення національної економічної безпеки будь-якої держави.

Стійкість, розвиток і самодостатність визначаються як елементи, які якісно характеризують стан економічної системи з точки зору безпеки.

Стійкість національної економіки у відповідності з цим підходом передбачає міцність і надійність всіх елементів економічної системи, захист кожної форми власності, створення гарантій для ефективного бізнесу, стримування дестабілізуючих факторів.

Сучасна зарубіжна економічна наука має значні напрацювання відносно критеріїв, індикаторів і факторів національної стійкості, в тому числі стійкості національної економіки.

Нині питання стійкості вивчаються і міжнародними організаціями, зокрема ООН, НАТО, ОЄСР.

В Україні, Концепцію забезпечення національної системи стійкості [4] було ухвалено в 2021 р., за 5 місяців перед початком повномасштабної війни росії проти Української держави.

Даним документом [4] визначено мету, основні принципи, напрями, механізми та строки запровадження і функціонування національної системи стійкості, спрямованої на забезпечення здатності держави і суспільства своєчасно ідентифікувати загрози, виявляти вразливості та оцінювати ризики національній безпеці, запобігати або мінімізувати їх негативні впливи, ефективно реагувати та швидко і повномасштабно відновлюватися після виникнення загроз або настання надзвичайних та кризових ситуацій усіх видів, включаючи загрози гібридного типу, але не обмежуючись ними.

Таким чином, основними завданнями національної системи стійкості визначено: забезпечення здатності держави та суспільства своєчасно ідентифікувати загрози; виявляти вразливості; оцінювати ризики національній безпеці; запобігати чи мінімізувати їх негативні впливи; ефективно реагувати; швидко та повномасштабно відновлюватися після виникнення загроз чи

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

настання надзвичайних і кризових ситуацій усіх видів, включаючи загрози гібридного типу, але не обмежуючись ними [4].

Стратегія національної безпеки стійкості України побудована на засадах стримування, залучення і стійкості.

Стимування – це розвиток оборонного і безпекового потенціалу для успішного протистояння збройній агресії росії.

Залучення – це створення необхідних умов для відбудови і розвитку України за міжнародної підтримки.

Відновлення – одне з головних завдань і пріоритетів України, для якого необхідно helicopter view на те, що і як робитимемо. Успішна відбудова має 5 компонентів: стратегія, ресурси, інфраструктура реалізації, сильні проектні команди виконавців, формування коаліції відновлення з міжнародних партнерів, бізнесу і громадянського суспільства.

Стійкість – це комплексний механізм взаємодії держави, територіальних громад, бізнесу та громадянського суспільства, який дозволяє вистояти в кризових обставинах, яких неможна уникнути.

Стійкість національної економіки забезпечується наявністю умов як необхідних обставин, які обумовлюють здатність національної економічної системи витримувати внутрішні і зовнішні навантаження, адаптуватися до них і відроджуватися після їх прояву.

Для протидії негативним впливам на економіку і зменшення їх наслідків необхідно виділити чотири види умов:

- макроекономічна стабільність;
- ефективність внутрішнього ринку;
- результативність державного управління;
- соціальний розвиток.

Оцінювання рівня цих умов можна здійснювати за системою індикаторів.

В сфері макроекономічної стабільності до таких індикаторів доцільно віднести: відношення зовнішнього боргу до ВВП; відношення дефіциту державного та зведеного бюджетів до ВВП; темпи інфляції; рівень безробіття.

Ефективність внутрішнього ринку можливо оцінювати індикаторами: рівень конкуренції; ефективність антимонопольної політики; рівень податкового навантаження; розмір державного сектору економіки.

До індикаторів оцінювання ефективності державного управління слід віднести: стан захисту прав приватної власності; захист інтелектуальної власності; рівень корупції; прозорість державної політики; рівень незалежності судової влади; рівень довіри до політиків.

Соціальний розвиток визначається часткою населення, що проживає за межею бідності; рівнем соціальної згуртованості; часткою населення з низьким рівнем освіти; часткою населення з низьким рівнем професійної кваліфікації.

Здійснюючи оцінювання стану розвитку визначених індикаторів стійкості національної економіки можемо стверджувати, що їх рівень для України слід розглядати як прогнозну модель, яку необхідно буде реалізовувати після виграшу війни проти росії.

Система індикаторів розвитку національної економіки повинна враховувати існування і постійну наявність фактичних і потенційних загроз та небезпек, можливість протистояти їм та необхідність адаптуватися до тривалої їх дії.

Список використаних джерел

1. Ліпкан В. А. Національна стійкість як новітній концепт геостратегічного ландшафту. URL.: <https://goal-int.org/natsionalna-stijkist-yak-novitnij-kontsept-geostrategichnogo-landshaftu/>

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

2. На місцях працюватимуть проєктні команди. Урядовий кур'єр від 11.11.2023 р. № 227. URL.: <https://ukurier.gov.ua/uk/news/na-miscyah-pracyuvatimut-proyektni-komandi/>

3. План заходів з реалізації Концепції забезпечення національної системи стійкості до 2025 року. Розпорядження Кабінету міністрів України від 10.11.2023 р. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1025-2023-%D1%80#Text>

4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про запровадження національної системи стійкості». Указ Президента України від 27.09.2021 р. № 479/2021. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479/2021#n11>

5. Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища : монографія. Київ : НІСД, 2022. 456 с.

Лариса Мосора

кандидат наук з державного управління, доцент, доцент
кафедри публічного управління та адміністрування
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

МІГРАЦІЯ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН: ТЕНДЕНЦІЇ, ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

Лібералізація умов транскордонного переміщення робочої сили та її працевлаштування за кордоном, як прояв глобалізаційних процесів у світовій економіці, призвела до стрімкого зростання міжнародних міграційних потоків. Як влучно стверджує А. Гайдуцький, міжнародна міграція є ключовим механізмом формування міжнародного ринку праці, тією сполучною ланкою, за допомогою якої країни з надлишком робочої сили виходять на орбіту глобальних соціально-економічних процесів і долучаються до міжнародних фінансових ринків [3, с. 83].

Згідно даних звіту «Word Migration Report 2022» Україна займає восьме місце в світі за кількістю емігрантів [7]. Значні масштаби міжнародних міграційних потоків та їх вагомий вплив на демографічну, соціальну, економічну, етнічну та інші сфери суспільного життя вимагає з'ясування сутності міграції, її причин, наслідків та формування на цій основі ефективної міграційної політики в інтересах розвитку держави.

Дефініція «міграція» походить від лат. *migratio, migro*, що в перекладі означає переміщення, пересування, переселення. МОМ трактує міграцію як процес переміщення індивідів через адміністративні або міжнародні кордони незалежно від тривалості та причин [6]. Однак, як справедливо зазначає К. Владовська: «...переміщення індивідів спостерігається щоденно, до прикладу дорога на роботу/навчання в інші населені пункти, нерегулярні ділові,

туристичні поїздки за кордон», тому, на думку науковиці міграція є процесом для якого характерні три стадії: початкова, коли формується готовність до зміни місця проживання; основної – переїзд мігранта; завершальної – адаптація мігранта за новим місцем проживання [2].

Таким чином, міграція – це територіальне переміщення населення, пов'язане зі зміною місця проживання, у зв'язку із впливом спонукальних факторів і зокрема: економічних, соціальних, культурних, політичних, екологічних, а на сьогодні і війни. Складність міграційних процесів зумовила виникнення ряду теорій міграції, представники яких акцентують увагу на визначальних чинниках, які зумовлюють «виштовхування» населення з країн-донорів та «притягування» до країн-реципієнтів.

Так, представники неокласичної економічної теорії, серед яких М. Тодаро, до визначальних мотивів еміграції відносить безробіття, низький рівень оплати праці і, як наслідок, низький життєвий рівень населення та неможливість задоволення ключових життєвих потреб. На наш погляд це є основним мотивом саме трудової міграції.

Представники неокласичної мікроекономічної теорії акцентують увагу на індивідуальних чинниках міграції (вік, рівень освіти, стан здоров'я) та на особистій оцінці її вигідності з урахуванням фінансових витрат (оформлення документів на виїзд, вартість переїзду та професійної перепідготовки) й психологічних втрат (послаблення чи розрив родинних зв'язків, перебування в іншокультурному середовищі).

Згідно концепції просторової самоорганізації населення, визначальними мотивами трудових мігрантів, при виборі місця проживання, є можливість працевлаштування, умови та рівень оплати праці, тривалість робочого часу [1; 4]. Т. Шульц та Дж. Мінцер досліджуючи питання міграції стверджують, що міжнародна мобільність, в більшій мірі, притаманна для індивідів, які володіють

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

якісним людським капіталом (здібності, таланти, знання, вміння, навички, освіта, класифікація, фізичне здоров'я). Однак, як справедливо зазначає представник теорії міграційних мереж Д. Массей, якісний людський капітал характерний для мігрантів на початковій стадії міграційних процесів. В умовах стрімкого зростання абсолютної кількості міжнародних мігрантів, спостерігається розширення та розгалуження міграційних мереж, які лише посилюють процес міграції. Міграційна мережа, являючи собою сукупність міжособистісних зв'язків емігрантів із родичами на Батьківщині, забезпечує послаблення ризиків втрат для чергових хвиль міграції, збільшення діапазону охоплення та диференціації мігрантів за віком, професією, сімейним статусом, соціальним походженням тощо [4, с. 50]. Таким чином, одним із ключових факторів активізації міжнародних міграційних потоків є нерівномірність економічного розвитку країн.

Аналіз існуючих теорій міграції, наукових праць з цієї проблематики та результатів соціальних досліджень дає підстави стверджувати, що на векторну спрямованість міграційних потоків впливає ряд об'єктивних факторів:

- економічні (рівень оплати праці, кон'юнктура ринку праці, рівень життя населення);
- соціальні (якість освіти та охорони здоров'я, рівень соціальних виплат, можливість професійної самореалізації, умови праці);
- культурні (свобода віросповідання, етнічна та расова дискримінація);
- політичні (індекс демократії, рівень корупції, злочинності, воєнні дії);
- екологічні (природні катаклізми, охорона навколишнього природного середовища та рівень екологічної безпеки).

Домінуючим мотивом рішення про еміграцію є невідповідність між прагненням громадянина країни до певного рівня життя та можливістю досягти

його на Батьківщині. Насправді прийняття рішення про переселення є наслідком впливу не лише ряду об'єктивних чинників, але і суто ситуативних.

Психологічний зміст міграційної поведінки в її динамічному аспекті простежується від відчуття неясної туманної незадоволеності власним життям, оточенням, світом, який людина собі побудувала; прагнення щось міняти, покращувати, прискорювати, приймати якісь кардинальні рішення – до здійснення міграційного переміщення [4, с. 52].

Міграція є складним явищем, що чинить позитивний і негативний вплив на соціально-економічний розвиток, як країн-донорів, так і країн-реципієнтів. Зокрема, еміграція забезпечує притік грошових переказів трудових мігрантів, зниження рівня безробіття, розширення інвестиційних можливостей, підвищення кваліфікації мігрантів, які повертаються на Батьківщину, підвищення якості людського капіталу, поліпшення добробуту незаможних родин заробітчанин. Водночас, до негативних наслідків міграції для країн-донорів варто віднести: відтік людського капіталу та погіршення його якісної структури в середині країни, скорочення населення та руйнування соціальної інфраструктури окремих районів, погіршення демографічної ситуації, дефіцит працівників певних спеціальностей на ринку праці, поглиблення соціальної нерівності через покращення матеріального добробуту домогосподарств, які отримують грошові перекази від трудових мігрантів [1; 5].

Отже, міжнародна міграція демонструє безперервну тенденцію до зростання. Ключовим мотивом міграційної мобільності є різниця у рівні матеріального добробуту людей, умовах праці й побуту, а причиною міграції – суперечність між потребами особистості і можливостями їхнього задоволення у країні постійного проживання. Міжнародний досвід свідчить, що значні обсяги міграційного капіталу сприяють прискореному розвитку країн-реципієнтів.

Міграція – це комплексний соціальний феномен, потужність позитивних ефектів якого залежить від ефективності державної міграційної політики.

Список використаних джерел

1. Безуглий П.Г. Теоретичні засади дослідження міграційних процесів. *Політичне життя*. 2018. № 1. С. 5 – 13.
2. Владовська К., Марчук М. Феномен міграції для України. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія: Юридичні науки. 2019. Випуск 4. DOI: <https://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/legal/article/view/299/300> (дата звернення: 27.11.2023).
3. Гайдуцький А.П. Міграційний капітал: теорія, методологія, практика. К.: ТОВ «Інфосистем», 2010. 446 с.
4. Слюсаревський М., Блинова О. Міграція як соціально-психологічне явище: види, функції, чинники та закономірності. *Світогляд*. 2015. №10 (5). С. 55 – 69. DOI: <https://www.mao.kiev.ua/biblio/jscans/svitoglyad/svit-2015-10-5/svitoglyad-2015-5-9-slyusarevskiy-blinova.pdf> (дата звернення: 27.11.2023).
5. Як міграція впливає на країну-донора / Центр економічної стратегії. URL: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/migra1.pdf> (дата звернення: 27.11.2023).
6. Migration for Development: With in and Beyond Frontiers. N.Y. : IOM, 2006. 436 p.
7. Word Migration Report 2022. URL: <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2022> (дата звернення: 27.11.2023).

Наумчук К.М., доктор філософії,
доцент кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування
Державний університет “Житомирська політехніка”, м. Житомир

ВПЛИВ ОСВІТНЬОЇ СКЛАДОВОЇ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Все навколо безперервно розвивається та змінюється. Нові відкриття, потреби, перетворення вимагають від кожного з нас постійної адаптації до нових реалій. Саме тому, зміцнення української держави, визначення її місця в цивілізованому світовому співтоваристві неможливі без фундаментальної національної системи виховання, спрямованої на добробут людини, вищий статус культури та духовності в суспільстві [1].

Освітній простір набуває нового значення, а його вплив має неоціненні масштаби. Без нього не можуть розвиватися ні суспільний лад, ні державна система цінностей, що об'єднує їх учасників. Нація, яка не має своїх цінностей стає некерованим натовпом. Заклади освіти займають одне з головних місць у розвитку системи цінностей. Більше ніж два тисячоліття тому Аристотель слушно зауважив, що освіта - це «функція, яку здійснює держава за чітко визначеними і конкретні цілі» [2, с. 57].

Після повномасштабного вторгнення, національна безпека стає ще більш важливою, ніж будь-коли раніше, адже у світі, де глобалізація, технологічні зміни та складні геополітичні виклики визначають нові виклики та загрози. Це зумовлено тим, що освічені люди здатні підтримувати лад належним чином. Освітній процес стає одним з ключових складових успіху у забезпеченні національної безпеки, який впливає на різні аспекти суспільства та визначає його

здатність протистояти внутрішнім та зовнішнім викликам. Цінність освіти відображається в тому, що:

по-перше - освіта грає важливу роль у формуванні свідомого громадянського суспільства. Громадяни, які мають можливість отримати якісну освіту, розуміють важливість своїх прав та обов'язків. Свідомі громадяни виступають як стійка основа для стабільності та розвитку країни, що сприяє зміцненню її внутрішньої безпеки;

по-друге - економічна безпека тісно пов'язана саме з освітою. Високий рівень освіти сприяє розвитку інноваційного потенціалу, підвищенню рівня економічної продуктивності та забезпеченню конкурентоспроможності країни на світовому ринку. Сучасний економічний ландшафт вимагає висококваліфікованих працівників, які можуть брати участь у глобальних економічних процесах;

по-третє, освіта відіграє ключову роль у попередженні екстремізму та радикалізації. Доступ до якісної освіти сприяє розвитку критичного мислення, толерантності та взаєморозуміння. Це важливо для побудови суспільства, що може ефективно протистояти викликам тероризму та екстремізму;

по-четверте, в огляді сучасного світу, де інформаційний простір стає все більше важливим, освіта визначає рівень кібербезпеки та відповідального використання технологій. Інформаційна безпека стає важливою для захисту від кіберзагроз та збереження конфіденційності.

Окрім вищезазначених ціннісних складових, освітній процес досить сильно впливає на нашу громадську думку, мову, культуру, геополітичну та інформаційну свідомість. Розглянемо більш детально кожен з чинників:

- формування громадянського суспільства. Освіта в Україні грає важливу роль у формуванні свідомих громадян, які розуміють свої права, сумлінно виконують свої обов'язки, володіють якісною освітою та прагнуть частіше брати

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

участь у громадському житті, виражати свої погляди та долучатись до процесів, які стосуються національної безпеки.

- мовна та культурна різноманітність. Україна, будучи багатонаціональною та багатокультурною країною, стикається з викликами збереження своєї мовної та культурної ідентичності. Освіта в Україні відіграє ключову роль у розвитку та підтримці мовної та культурної різноманітності, що є важливим для національної єдності та стабільності.

- інформаційна безпека та кіберзахист. Освіта в галузі інформації та кібербезпеки стає все важливішою в умовах цифрової епохи. Збільшення компетентності населення та фахівців у сфері кіберзахисту допомагає захищати національні інтереси та конфіденційність в кіберпросторі не зважаючи на обставини.

- геополітична свідомість та міжнародна комунікація. Освічені громадяни можуть краще розуміти геополітичні виклики та можуть бути більш активними учасниками міжнародних відносин. Освіта грає важливу роль у розвитку глобальної свідомості та міжнародної комунікації, що є важливим для національної безпеки в умовах глобалізації.

- безпека енергетичного сектору та екології. Розвиток освітнього простору впливає на ефективне використання енергоресурсів та здатність країни реагувати на екологічні виклики. Розвиток зеленої енергетики та впровадження екологічних стандартів є одним з ключових аспектів національної безпеки в сфері енергоефективності та енергонезалежності.

Саме в сучасних реаліях загальна інтелектуальна та культурна якість суспільства, що формується через освітній процес, визначає ступінь стійкості країни у змінних умовах та геополітичних викликах. Сьогодні, національна стратегічна доктрина у сфері освіти має спрямовувати державну політику щодо пріоритетного розвитку освітньої сфери. Освіта повинна стати основою

майбутнього добробуту та національної безпеки країни, враховуючи, що система освіти активно впливає на розвиток матеріального і духовного виробництва; формує головну силу суспільства – безпосередніх працівників які є майбутнім країни; впливає на процеси зміни соціальної структури; а також є найважливішим засобом передачі молоді моральних цінностей, які були вироблені її попередниками; форми політичних поглядів людей щодо початкових навичок соціальної діяльності; дає нові основи політичної та правової культури.

Підсумовуючи вищевикладений матеріал хочемо зазначити: - сучасна освіта визначає основні аспекти впливу на національну безпеку. Вона формує свідоме громадське суспільство, стимулює економічний розвиток, протидіє екстремізму та забезпечує кібербезпеку. Інвестування в освітній простір стає стратегічним кроком для будь-якої країни, оскільки вона створює стійкі, розумні та інноваційно налаштовані суспільства, які здатні вирішувати виклики сучасності і забезпечувати свою національну безпеку в епоху непередбачених змін.

Список використаних джерел

1. Panfilov O, Savchenko O. Education as a factor to support the national security of the state. " Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine. 2021. Vol. 1(48). P. 146–159. URL: <http://fil.nlu.edu.ua/article/view/224807>
2. Платон, Арістотель. Пайдейя: Сходження до доблесті. М. УРАО.

Новіков В.О., здобувач навчально-науково-виробничого центру,
Національний університет цивільного захисту України,
м. Харків

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНО-ГІБРИДНИХ ВІЙН

Сучасна обстановка у сфері національної безпеки України характеризується загостренням загроз інформаційного характеру. Не сприяє їхній нейтралізації протиріччя між національними інтересами найбільших держав світу, що (протиріччя) відзначаються протидією фундаментальних диференціалів сил держав, що блоків держав і цивілізацій (англосаксонської, іберійської, ісламської, «руського миру», китайського й американського світу та ін.). Проте останніми роками найяскравішими прикладами загострення таких інтересів є події, що відбуваються в Україні, Сирії, Ізраїлі та ін.

Державам для досягнення своїх зовнішньополітичних та інших цілей доводиться вдаватися до гнучкіших інструментів, зокрема, до інструментів «м'якої сили» для того, щоб дестабілізувати функціонування державних органів, що формують відповідну інституційну систему публічного управління за кордоном. Як показує практика, ці інструменти «м'якої сили» активно використовуються під час ведення інформаційно-гібридної війни. Зважаючи на масштабність і загрозовість такої війни в Україні, вважаємо, що необхідним є проведення системних наукових досліджень на предмет застосування інструментів «м'якої сили» і шляхів протистояння їм, що формує загальну картину особливості й розвитку механізмів публічного управління в умовах інформаційно-гібридних війн. Адже головна мета

застосування таких інструментів – руйнування держави, перетворення її на дисфункціональну чи неспроможну до функціонування [2].

Політика «м'якої сили» передбачає просування своїх інтересів та підходів шляхом переконання та залучення симпатій до певної країни, ґрунтуючись на її досягненнях не лише у матеріальній, але й у культурній, інтелектуальній та інших сферах [1; 2]. Наприклад, умовно кажучи проекти Фонду «Російський мир» були заявлені як дружні та неагресивні стосовно інших держав. Проте насправді ці «проекти» передбачали зміну інструментів «м'якої сили» на жорстку, тобто були та є спрямованими на зміну державного устрою інших держав або досягнення цілей, що завдають шкоди фундаментальним інтересам, які не відповідають загальновизнаним принципам міжнародного права.

Практику застосування «м'якої сили» залежно від узагальнено виражених цілей її реалізації, від змісту та спрямованості застосовуваних технологій можна умовно розділити на два види:

1) «м'яка сила» як засіб просування державою своїх національних інтересів за кордоном або на міжнародній арені без поєднання з агресивними руйнівними діями щодо інших суверенних держав та загрозами їх стабільності та їх громадському порядку;

2) «м'яка сила» як засіб дестабілізації та дисфункціоналізації системи публічного управління та держави в цілому, неконституційної зміни її влади, заподіяння незворотної фатальної шкоди публічному порядку держави, її руйнування, перетворення держави на дисфункціональну чи неспроможну. У цьому дослідженні розглядатиметься «м'яка сила» як засіб дестабілізації та дисфункціоналізації державного управління.

На даний час для України значно зросла актуальність проблематики застосування технологій «м'якої сили» з метою руйнування її зсередини або

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

трансформацію її у слабку державу з повністю субмісивною у політичній та економічній сферах, оскільки значно збільшилися масштаби агресивного застосування інформаційних технологій з боку Росії та Китаю та інших держав [3]. Сьогодні в умовах прогресуючого зростання кількості випадків публічних заяв щодо «бандерівського» українського народу, принизливого ставлення до нашого народу слід стверджувати про поширення національної ненависті та ворожнечі (як одного з інструментів «м'якої сили» – так званого нового націєбудування примусовими методами). Отже, проблема загроз агресивного застосування «м'якою силою» з боку рф набуває особливого значення.

Список використаних джерел

1. Най Дж.С. Гнучка влада: Як досягти успіху у світовій політиці / Переклад. з англ. В.І. Супруна. 2006.
2. Nye Jr. J.S. Get Smart: Combining Hard and So Power // Foreign Affairs. 2009. July/August. Vol. 88. № 4.
3. Rawnsley G. Approaches to so power and public diplomacy in China and Taiwan // Journal of International Communication. 2012. Vol. 18. Issue 2.

Окоєв І.М., ад'юнкт ад'юнктури та докторантури
Науковий керівник: Тробюк В.І., кандидат військових наук, доцент,
начальник навчально-наукового центру організації освітнього процесу
Національна академія Національної гвардії України, м. Харків

ЕЛЕМЕНТИ СИСТЕМИ ВІЙСЬКОВОГО РЕКРУТИНГУ В КАДРОВІЙ ПОЛІТИЦІ СКЛАДЛИВИХ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

Питання військового рекрутингу актуалізувалося з прийняттям Концепції військової кадрової політики до 2028 року, де зазначено, що одним із очікуваних результатів є функціонування дієвої системи рекрутингу для забезпечення Збройних Сил України професійним та вмотивованим особовим складом[1]. Проте, варто відзначити, що питання рекрутингу у концептуальних документах міністерства оборони не є чимось новим. На початку 2021 року рекрутинг визначено одним із основних напрямків розвитку військової кадрової політики Збройних Сил України [2]. Того ж року затверджено Концепцію військової кадрової політики до 2025 року, де серед основних завдань виділено:

- удосконалення законодавства України з метою впровадження системи рекрутингу;
- формування нових органів управління, таких як командування рекрутингу, регіональних центрів рекрутингу [3].

Попри відсутність удосконалення законодавства України та структурних змін в органах управління кадрової політики складових сектору безпеки і оборони реалії російсько-української війни змушують застосовувати елементи військового рекрутингу під час комплектування військових частин сектору безпеки і оборони.

Варто зазначити, що в складових сектору безпеки і оборони на даному етапі відсутній системний підхід до впровадження військового рекрутингу,

про те, можна виділити певні елементи, які з часом можуть набути системного характеру:

– рекрутинг через Державну службу зайнятості (Міністерство економіки України за поданням Головного управління Національної гвардії України внесло до Національного класифікатора ДК 003:2010 «Класифікатор професій» кваліфікаційне угруповання «Військовослужбовці (рядовий, сержантський і старшинський склад)» та вісім військових професій, що дало можливість розміщувати відповідні вакансії на платформах Державної служби зайнятості [4]);

– рекрутинг через рекрутингові агенції (Міністерство оборони України та Lobby X підписали угоду про співпрацю в рамках проєкту «рекрутинг» [5]);

– рекрутинг через сайти пошуку роботи (Міністерство оборони України та Work.ua підписали угоду про співпрацю в рамках проєкту «рекрутинг» [6]);

– рекрутинг окремими структурами сектору безпеки і оборони через власні веб-сайти, сторінки у соціальних мережах (Гвардія наступу – підрозділи Національної гвардії України, Третя окрема штурмова бригада, Окрема президентська бригада імені гетьмана Богдана Хмельницького).

Аналіз наявних елементів системи військового рекрутингу свідчить про необхідність чіткого плану заходів від структур сектору безпеки і оборони, а також інших зацікавлених суб'єктів (інші центральні органи виконавчої влади, рекрутингові агенції тощо) щодо формування цілісної системи військового рекрутингу, яка б забезпечувала чіткий алгоритм проходження усіх процедур рекрутингу – від пошуку кандидатів до підписання контракту чи мобілізації на конкретну пропоновану посаду.

Список використаних джерел

1. Рустем Умеров затвердив Концепцію військової кадрової політики Міноборони до 2028 року. URL:

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

<https://www.mil.gov.ua/news/2023/11/05/rekruting-zamist-prizovu-rustem-umerov-zatverdiv-konczepcziyu-vijskovoі-kadrovoi-politiki-minoboroni/>

2. Про затвердження основних напрямків розвитку військової кадрової політики у Збройних Силах України на період до 2025 року: наказ Міністерства оборони України від 12.01.2021 р. №5. URL: https://www.mil.gov.ua/content/tenders/nakaz_mou_08062021.pdf (дата звернення 01.12.2023).

3. Про затвердження Концепції військової кадрової політики Міністерства оборони України на період до 2025 року: наказ Міністерства оборони України від 14.09.2021 р. № 280. URL: https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/mou_2021/280_nm.PDF (дата звернення 01.12.2023).

4. Про затвердження Зміни № 11 до національного класифікатора ДК 003:2010: наказ Міністерства економіки від 29.12.2022 р. № 5573. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v5573930-22#Text> (дата звернення 01.12.2023).

5. Міноборони розпочало проєкт рекрутингу до ЗСУ. URL: <https://www.mil.gov.ua/news/2023/11/13/minoboroni-rozpochalo-proekt-rekrutingu-do-zsu/> (дата звернення 01.12.2023).

6. Нова угода: Міністерство оборони продовжує проєкт з рекрутингу до ЗСУ. URL: <https://www.mil.gov.ua/news/2023/11/20/ministerstvo-oboroni-prodovzhue-realizovuvati-proekt-po-rekrutingu-do-zbrojnih-sil-ukraini/> (дата звернення 01.12.2023).

Олексунь Н.О., аспірант
Державний університет «Житомирська політехніка»,
м. Житомир

СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ: ДОСТУП ДО ХАРЧОВИХ РЕСУРСІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Питання продовольчої безпеки в умовах воєнного стану набуває все більшої актуальності з кожним днем. На таку тенденцію впливає цілий ряд факторів, чільне місце серед яких посідає збільшення кількості руйнувань, яку несе російська агресія. Так, за даними проєкту «Інтерактивна мапа руйнувань агросектору України» [2], станом на листопад 2023 року в Україні зареєстровано 76 підприємств сільського господарства, що зазнали пошкоджень, 142 об'єкти були повністю зруйновані, 142 об'єкти зазнали часткового руйнування та 300 об'єктів зазнали незначних пошкоджень. Найбільшої шкоди від війни зазнали Харківська та Херсонська області. Оцінити збитки та втрати на території Донецької та Луганської областей на даний момент неможливо, оскільки на цих територіях ведуться активні бойові дії і вони залишаються окупованими.

Станом на кінець вересня потенційно замінованими в Україні залишаються близько 174 тисячі квадратних кілометрів території, що становить 30% всієї території держави. У зоні потенційної небезпеки — понад 6 млн людей [6]. За словами Сергія Кислиці під час виступу у Раді Безпеки ООН, Росія перетворила Україну на одну з найбільш забруднених мінами країн. Зокрема, тисячі мін та інших вибухонебезпечних об'єктів розкидані на українських сільськогосподарських угіддях площею понад 4 700 кв. км.

Згідно з інформацією від Київської школи економіки, руйнування Каховської дамби російськими силами призвело до загальних збитків на суму 25 млн. дол. через знищення посівів сільськогосподарських культур, втрату худоби та рибних запасів. Крім того, Каховське водосховище, яке використовувалося для забезпечення водою зрошувальних систем і тваринництва на площі 584 000 га, стане причиною очікуваних щорічних непрямих збитків у сільському господарстві на суму близько 182 млн. дол. В інших секторах даної галузі, також очікується, що втрати сягатимуть до 49 млн. дол. на рік [5].

Соціальний аспект продовольчої безпеки визначається впливом стану доступності та стабільності продуктів харчування на соціальний добробут і задоволення базових потреб населення. На доступ населення до харчових ресурсів впливає цілий ряд факторів, серед яких можемо виділити наступні: цінова стабільність, рівень доходів населення, соціальна справедливість тощо.

Враховуючи завдані збитки для сільськогосподарської галузі, рівень доступу до харчових ресурсів значно знизився. На це, також, вплинуло вивезення окупантами українського зерна. Так, у 2023 році Українська зернова асоціація поділилася цифрами, згідно з якими, росія вивезла близько 4 млн т зерна з початку повномасштабної війни. Зокрема, Центр досліджень продовольства та землекористування KSE Institute оприлюднив інформацію, що росія викрала зернових й олійних культур на 613 млн доларів, а збитки для сільського господарства ще більші – майже 30 млрд доларів. Найбільшого збитку завдало не саме вивезення зерна, а блокада морських портів – 11,9 млрд доларів. Окрім цього, Україна втратила дохід через зниження виробництва, незібрані озимі культури та знищену техніку [1].

Ще до лютого 2022 року, в Україні спостерігалось зростанням цін, які були спричинені багатьма факторами, такими як пандемія, анексія Криму та війна на сході країни. Станом на лютий 2022 року річний індекс інфляції на продукти харчування становив 14,3%, але потім він різко збільшився, сягнувши 35,1% до листопада 2022 року [4]. За даними Мінфіну [3], індекс споживчих цін на продукти харчування у цілому у листопаді 2023 склав 102,16%. Порівняно з попереднім місяцем ціни в середньому зросли на 2,16%. В жовтні 2023 індекс цін на продукти харчування відносно попереднього місяця склав 103,15%. Потрібно, також, врахувати, що рівень заробітної плати при цьому залишився не змінним.

Якщо говорити про окуповані території, то ситуація з доступом до продовольчих продуктів там значно гірша. Дана проблема гостро відчувається ще з 2014 року, коли російська армія перетнула кордони нашої держави. На цих територіях, бойові дії мають тривалий вплив на безпеку, інфраструктуру та базові послуги(у тому числі райони, де доступ до банків і банкоматів ускладнений, обмежений доступ до таких послуг, як газо-, водо- та електропостачання). Так, за даними Всесвітньої Продовольчої Програми, тільки у жовтні 2023 року було охоплено понад 900 тисяч людей, що проживають у прифронтових та окупованих регіонах, які отримали допомогу у вигляді продуктів харчування. У вересні понад 2,7 мільйона людей по всій Україні отримали допомогу від партнерів Фондації "Відкрите суспільство" у вигляді продуктів харчування та засобів до існування. Донецька (майже 550 000 осіб), Харківська (майже 540 000 осіб), Херсонська (понад 420 000 осіб), Запорізька (майже 350 000 осіб) та Дніпропетровська (понад 270 000 осіб) області увійшли до п'ятірки областей з найбільшим охопленням допомоги.

Попри всю підтримку від міжнародних партнерів та внутрішніх програм, залишається відкритим питання логістики, особливо «зелених коридорів», які

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

надзвичайно складно організувати. Крім того, є безліч підтверджуючих фактів про те, як росія порушує норми міжнародного гуманітарного права, порушуючи домовленості та зриває поставки продовольчих товарів для населення, яке проживає на окупованих територіях.

Загалом, війна вносить серйозні виклики у забезпеченні рівності доступу до харчових продуктів, що призводить до обмеженого доступу до ресурсів, порушень прав людини та гуманітарних криз. Ситуація в країні дуже швидко змінюється, оскільки війна триває і ворог продовжує знищувати міста та інфраструктуру. Усунення нерівностей в доступі до харчових продуктів в умовах війни вимагає комплексного підходу, який включає безліч факторів, таких, як гуманітарну допомогу, захист прав людини, дипломатичні та політичні заходи для врегулювання конфліктів тощо.

Список використаних джерел

1. Всесвітній день безпеки харчових продуктів: скільки продовольства вивезла рф з України. *Visit Ukraine - RULES OF SAFE VISIT TO UKRAINE*. URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/2011/world-food-safety-day-how-much-food-has-russia-exported-from-ukraine> (дата звернення: 21.11.2023).
2. Інтерактивна мапа руйнувань агросектору України. URL: <https://www.agrirecovery.com.ua/> (дата звернення: 21.11.2023).
3. Мінфін. Індекс цін на продукти. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/markets/wares/index/> (дата звернення: 21.11.2023).
4. Оцінка впливу війни на людей. 2023. 136 с. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-09/undp-ua-hia-ukr-2.pdf>.

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

5. Підрив Каховської ГЕС завдав Україні щонайменше \$2 млрд прямих збитків – перші обрахунки KSE Institute. *Kyiv School of Economics*. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/pidriv-kahovskoyi-ges-zavdav-ukrayini-shhonaumentshe-2-mlrd-pryamih-zbitkiv-pershi-obrahunki-kse-institute/> (дата звернення: 21.11.2023).

6. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/denys-shmyhal-rozminuvannia-ukrainy-tse-hlobalnyi-proekt-ta-investytsiia-u-bezpeku-ievropy> (дата звернення: 21.11.2023).

Опанасюк Е.В. аспірант,
Рівненський державний гуманітарний університет

РЕЛІГІЙНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВИЙ ЕЛЕМЕНТ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Побудова системи національної безпеки держави потребує комплексного підходу. Вона не обмежується лише досягненнями військово-оборонного комплексу або темпами зростання ВВП. Важливою складовою системи національної безпеки є і гуманітарна сфера, зокрема її релігійна складова: безпека держави залежить й від стану згуртованості суспільства, поширюваних у його середовищі ідейних поглядів, ціннісних орієнтацій, вболівання громадян за долю власної країни, способів самопіару певної національної спільноти у світовому просторі. Незаконна анексія росією спочатку Кримського півострова, певних територій на Сході України, а сьогодні широкомасштабна війна

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

продемонстрували, що ігнорування гуманітарного чинника може бути серйозним викликом національній безпеці Української Держави.

Релігійна безпека є складовою частиною національної безпеки і являє собою такий стан релігійно-духовного життя нації (її державно-духовних, міжконфесійних та внутрішньо церковних взаємовідносин), що є чи за певних обставин може бути загрозою національним інтересам держави, стабільному розвитку суспільства, здійсненню прав і свобод громадян [2, с. 89].

Релігійна безпека поєднує в собі дві важливі характеристики: по-перше, це стан захищеності життєво важливих духовно-релігійних інтересів українського суспільства (особи, груп віруючих, держави) від внутрішніх загроз і зовнішнього втручання; по-друге, вона є системою суспільно-політичних заходів, яка забезпечує цю захищеність. Отже, релігійна безпека є важливою складовою національної безпеки.

Однак довгий час релігійний чинник залишався на периферії осмислення Україною своєї національної безпеки. Лише у 2003 р. в Законі України «Про основи національної безпеки України» релігійний чинник виокремлюється із загальних «духовних цінностей», а останні потрапляють вже у розряд «національних інтересів». У ст. 7 цього Закону серед загроз національним інтересам і національній безпеці України вирізняється «можливість виникнення конфліктів у сфері міжетнічних і міжконфесійних відносин, радикалізації та проявів екстремізму в діяльності деяких об'єднань національних меншин та релігійних громад». Відтак, відповідно ст. 8, до основних напрямів державної політики з питань національної безпеки увійшло «забезпечення міжконфесійної стабільності та запобігання конфліктним загостренням на релігійній основі, недопущення протистояння різних церков, у тому числі щодо розподілу сфер впливу на території України» [3]. Проте згаданий закон не врахував того, що загроза національній безпеці може надходити не лише від конфліктів на

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

релігійній основі існуючих в Україні конфесій, а й від діяльності наявних на нашій території релігійних спільнот із зарубіжними релігійними центрами, що виступають для них керівними духовними інституціями і водночас налаштовані вороже щодо суверенності України.

Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 р. містить перелік загроз національним інтересам та безпеці України. І серед них виділяє «можливість виникнення конфліктів у сфері міжетнічних і міжконфесійних відносин, радикалізації та проявів екстремізму в діяльності деяких об'єднань національних меншин та релігійних громад» [4].

Саме неухважність до гуманітарного складника створила загрозу українській національній ідентичності, заклавши підґрунтя для потужної гуманітарної експансії з боку росії. Остання задля реалізації власних геополітичних інтересів досить активно використовувала інструменти «м'якої сили»: наприклад, проект «русский мір», організаційний та ідеологічний потенціал православної церкви, російська мова, російська книжка, російські фільми тощо. У війні росії проти України практично від самих її початків відкрився «релігійний фронт», де особлива роль належала Московській патріархії. Її спікери не просто розгорнули антиукраїнську кампанію, але й прямо вимагали застосувати військову силу, щоб залишити Україну в рамках «русского міра». Роль і місце Московської патріархії у війні проти України полягає у легітимації російської зовнішньої політики, виправданні військової агресії, уславленні російського мілітаризму і неоімперіалізму, а також дискредитації України на міжнародній арені у будь-який можливий спосіб [1, с. 396].

Стратегічні прорахунки українського керівництва в гуманітарній сфері посприяли перетворенню Криму, Донецької та Луганської областей на плацдарм вкорінення ідей «русского міра» у національному суспільному просторі, «консервації» відповідного регіону як проросійськи орієнтованої території. Відтак, військова агресія Кремля – прямий результат тривалої деструкції

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

української ідентичності на тимчасово захоплених ворогом територіях, безпосередній наслідок багаторічної й цілеспрямованої інформаційно-пропагандистської роботи Москви на Півдні та Сході України.

Для протидії цій небезпеці необхідно було б обмежити релігійну активність функціонування релігійних інститутів, чий керівні центри знаходяться в країні-агресорі. В таку стратегію цілком вписувався законопроект «Про особливий статус релігійних організацій, керівні центри яких знаходяться в державі, яка визнана ВРУ державою-агресором» (№ 4511 від 22 квітня 2016 р.), що передбачав спеціальні обмеження для діяльності таких релігійних інститутів і, який так і не став законом.

Указ Президента України «Про Стратегію національної безпеки України» від 14 вересня 2020 р. містить положення, де зазначено, що «державою буде рішуче протидіяти спробам розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті, приниження національної честі та гідності, образи почуттів громадян через їхні релігійні переконання, а також рішуче протистояти гуманітарній агресії, розвивати українську культуру як основу консолідації української нації та зміцнення її ідентичності» [5].

За період повномасштабної війни в парламенті України зареєстровано кілька законопроектів, у яких пропонується припинення діяльності УПЦ МП. Серед них такі: «Про заборону Московського патріархату на території України» від 22 березня 2022 р. № 7204; «Про внесення змін до Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» щодо заборони діяльності релігійних організацій (об'єднань), які входять до структури (є частиною) релігійної організації (об'єднання), керівний центр (управління) якої знаходиться за межами України в державі, яка законом визнана такою, що здійснила військову агресію проти України та/або тимчасово окупувала частину території України» від 26 березня 2022 р. № 7213; «Про забезпечення зміцнення національної безпеки у сфері свободи совісті та діяльності релігійних організацій» від 23

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

листопада 2022 р. № 8221; «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення правового регулювання діяльності релігійних організацій» від 05 грудня 2022 р. № 8262. Кабінет Міністрів України подав власний законопроект «Про внесення змін до деяких законів України щодо діяльності в Україні релігійних організацій» від 19 січня 2023 р. № 8371, підготовлений на виконання грудневого 2022 р. рішення РНБО України; 19 жовтня 2023 р., ВРУ проголосувала у першому читанні за проект закону (№ 8371) «Про внесення змін до деяких законів України щодо діяльності в Україні релігійних організацій».

Таким чином, релігійна безпека – важлива складова національної безпеки країни. Як показав досвід, тривала ліберальна зорієнтованість українського законодавства щодо релігії та церкви становить серйозну загрозу для гуманітарної безпеки України. Саме недооцінка українським керівництвом гуманітарної складової та відсутність ефективної державної політики щодо реалізації національних інтересів у духовно-релігійній сфері призвели для України до трагічних наслідків.

Список використаних джерел

1. Єленський В. Релігійна свобода і безпека у воюючій країні: випадок України. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень Ф. Кураса НАН України. Київ: ІПЕНД ім. І. Ф. Кураса, 2019. Вип. 3-4. С. 394-409.

2. Корчагіна А. Механізм державного управління релігійною безпекою як складової національної безпеки України. Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2021. № 4. С. 87-94.

3. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19 червня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text> (дата звернення: 25.11.2023).

4. Про Національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 25.11.2023)

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

5. Про Стратегію національної безпеки України: Рішення РНБО від 14 вересня 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0005525-20#Text> (дата звернення: 25.11.2023)

6. Релігійна безпека/небезпека України. Збірник наукових праць і матеріалів. За ред. проф. А. Колодного. Київ: УАР, 2019. 316 с.

Опанасюк Т.А.

кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин,
Рівненський державний гуманітарний університет

ГУМАНІТАРНА СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Стратегічним пріоритетом національної державної політики є гуманітарна безпека, яка охоплює духовне життя суспільства. Її складові – мова, освіта, наука, релігія, культура – мають виняткове значення у формуванні ціннісних засад суспільного розвитку, утвердження національної ідентичності української нації. Головною метою політики національної безпеки в гуманітарній сфері є виявлення, подолання та попередження загроз й викликів у сфері культури, освіти, науки, історичної пам'яті, що сприятиме досягненню консолідації, єдності та соборності Української держави, зростанню її інтелектуального та історико-культурного потенціалу.

Проте, потрібно зауважити, що часто питання розвитку гуманітарної сфери в межах реалізації державної політики не формулювалися як ключові. Саме неуважність до гуманітарного складника заклала підґрунтя для потужної гуманітарної експансії з боку росії. Тривалий час було відсутнє належне представлення гуманітарної проблематики у базових безпекових нормативно-

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

правових актах (зокрема, Законі України «Про національну безпеку України» та Стратегії національної безпеки України). Це призвело до хибного сприйняття гуманітарної сфери як певного «непріоритетного» або «другорядного» чинника, до її невиправдано звуженого розуміння (як пов'язаної виключно з наданням гуманітарної допомоги або з питаннями міжнародного гуманітарного права) [2].

Так, у Стратегії національної безпеки України, затвердженій Указом Президента України від 26.05.2015 р. № 287/2015 серед її основних цілей зазначено «забезпечення нової якості економічного, соціального і гуманітарного розвитку», що потребує «якісно нової державної політики, спрямованої на ефективний захист національних інтересів в економічній, соціальній, гуманітарній та інших сферах» [4]. Проте в чому саме полягає ця «нова якість» – не конкретизується та немає переліку національних інтересів у гуманітарній сфері.

Сегментарним та неповним є також відображення гуманітарних загроз у тексті Стратегії. Наприклад, у п. 3.1 згадуються лише «інформаційно-психологічна війна, приниження української мови і культури, фальшування української історії, формування російськими засобами масової комунікації альтернативної до дійсності викривленої інформаційної картини світу», «ведення інформаційної війни проти України» та «відсутність цілісної комунікативної політики держави, недостатній рівень медіа-культури суспільства» (п. 3.6). Серед основних напрямів державної політики національної безпеки України (розділ 4) забезпечення гуманітарної безпеки відсутнє. Є лише забезпечення інформаційної безпеки (п. 4.11), серед пріоритетів якого наведено й окремі елементи інших секторів гуманітарної сфери, зокрема політики національної пам'яті та ідентичності («захист національних цінностей та зміцнення єдності українського суспільства») та освітньої політики («упровадження загальнонаціональних освітніх програм з медіакультури»).

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

Експерти прогнозували, що вказані недоліки будуть усунуті у Законі України «Про національну безпеку України». Проте в ухваленому 21 червня 2018 р. тексті Закону № 2469-VIII взагалі відсутня будь-яка згадка про гуманітарну складову (гуманітарну безпеку, гуманітарний розвиток, гуманітарні загрози тощо).

В Указі Президента України № 392/2020 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14.09.2020 р. «Про Стратегію національної безпеки України» серед пріоритетів національних інтересів України та забезпечення національної безпеки зазначається «розвиток людського капіталу України, зокрема через модернізацію освіти і науки, охорони здоров'я, культури, соціального захисту»; «рішуче протистояти гуманітарній агресії, розвивати українську культуру як основу консолідації української нації та зміцнення її ідентичності» (п. 56) [5].

Сьогодні за умов повномасштабної агресії росії проти України важливою є розробка та впровадження кардинально нової гуманітарної політики. Особливого значення набуває потреба модернізації концептуально-теоретичних засад реалізації гуманітарної складової безпеки країни, їх ролі у зміцненні суверенітету та національної стійкості України. З цією метою було ініційовано функціонування наступних ситуативних органів у сфері реалізації гуманітарної політики: Робочої групи з питань реінтеграції та постізоляційного супроводу Координаційного штабу Кабінету Міністрів України з питань поводження з військовополоненими; Координаційного штабу з питань проведення обов'язкової евакуації населення в умовах воєнного стану (відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 29.07.2022 р. № 854); Координаційного штабу з питань деокупованих територій (відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 10.09.2022 р. № 1021); Координаційного штабу з питань захисту прав осіб, депортованих або примусово переміщених у зв'язку із збройною агресією рф проти України (відповідно до

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

постанови Кабінету Міністрів України від 17.06.2022 р. № 708); Координаційного штабу з питань забезпечення виїзду громадян України з тимчасово окупованої рф території України, зокрема Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, через територію інших країн на територію України, допомоги у поверненні в Україну (відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 18.11.2022 р. № 1187); Координаційного штабу Кабінету Міністрів України з питань захисту прав дітей в умовах воєнного стану (відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 17.03.2022 р. № 302 зі змінами) [3, с. 86].

Основним підрозділом, який відповідає за реалізацію гуманітарної політики у секторі безпеки і оборони України є Департамент гуманітарного забезпечення Міністерства оборони України. Основними завданнями зазначеного Департаменту є реалізація заходів державної політики з питань національної безпеки у гуманітарній сфері у мирний час та особливий період щодо: виконання завдань щодо розвитку культури і духовності в Міністерстві оборони України, Збройних Силах України та Державній спеціальній службі транспорту; реалізації державної політики щодо військово-патріотичного виховання громадян; забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, ліквідація дискримінації за ознакою статі, реалізації права на свободу світогляду і віросповідання у Міністерстві оборони України, Збройних Силах України та Державній спеціальній службі транспорту; виконання завдань щодо реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я та забезпечення права військовослужбовців Міністерства оборони України, Збройних Сил України та Державної спеціальної служби транспорту на охорону здоров'я [3, с. 86].

Таким чином, сьогодні в українському суспільстві виникла потреба у формуванні нових підходів до вирішення безпекових питань, зокрема, в більш ґрунтовному дослідженні гуманітарної сфери як важливого безпекового

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

чинника. Реалізація гуманітарної політики вимагає системної координації центральних органів виконавчої влади, постійного та гнучкого вдосконалення стратегій і планів діяльності держави, активної співпраці з міжнародними партнерами, відстоювання національної ідентичності українців, цінностей демократичної та соціальної держави.

Список використаних джерел

1. Виклики та загрози гуманітарній безпеці Української Держави: зб. наук.-експерт. мат-лів / за заг. ред. С. І. Здіорука. К.: НІСД, 2015. 104 с.
2. Зубченко С. Гуманітарна складова у стратегічних документах із національної безпеки України. Аналітична записка. Серія Гуманітарний розвиток. № 3. 2019. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-12/analit-zubchenko-humanitarian-policy-3-2019-1.pdf> (дата звернення: 30.11.2023).
3. Присяжнюк С. Особливості реалізації гуманітарної політики у секторі безпеки і оборони України. Вісник Донецького національного університету імені В. Стуса. Серія: Політичні науки. 2023. № 8. С. 73-88.
4. Стратегія національної безпеки України від 26.05.2015 р. № 287/2015. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2872015-19070> (дата звернення: 30.11.2023).
5. Указ Президента України № 392/2020 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14.09.2020 р. «Про Стратегію національної безпеки України». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (дата звернення: 1.12.2023).

Пархоменко-Куцевіл О.І.,
д. держ. упр., професор, завідувач кафедри публічного управління та
адміністрування, Університет Григорія Сковороди в Переяславі

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ В СИСТЕМІ ОБОРОННОГО СЕКТОРУ

Корупція в оборонному секторі може набувати різноманітних форм, зокрема у вигляді «відкатів» та хабарів, надання вигідних контрактів без проведення відповідних тендерних процедур чи маніпуляцій із фондом оплати праці військовослужбовців.

В умовах воєнного часу в Україні саме в оборонному комплексі спостерігаються корупційні скандали, які пов'язані з проведенням непрозорих тендерів, заснуванням приватних компаній представниками оборонного комплексу, які виграють тендери, інститутами громадянського суспільства викриваються факти закупівлі продукції, устаткування, військової форми тощо за завищеними цінами.

Водночас, слід звернути увагу на те, що корупція в оборонній сфері не лише наносить непоправної шкоди перебігу бойових дій та може призвести до невиправданих людських втрат, а й шкодить міжнародному іміджу. Міжнародні партнери, які надають зброю, фінансування часто висловлюють невдоволення такими корупційними скандалами, що може призвести до обмеження такої військової допомоги, або взагалі припинення, що звичайно призведе до непоправних втрат в Україні. Тому проблема аналізу сучасних механізмів запобігання та протидії корупції в оборонному комплексі виходить на перший план.

У сучасному світі невелика кількість країн змогли організувати роботи щодо успішного протистояння корупції, у тому числі в оборонному секторі.

При цьому одним із факторів, що допомагає у протидії корупції, є високий рівень антикорупційної культури. Культура ж, у свою чергу, (від латинського – culture (обробляти) перекладається як виховання, освіта, розвиток, шанування.

В Законі України «Про запобігання корупції» [1] відсутнє визначення поняття «добročесність», що суттєво впливає на запровадження даного принципу у систему життєдіяльності суспільства.

Відповідно до Закону України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки» до основних принципів антикорупційної політики на 2021-2025 роки віднесені, зокрема: формування суспільної нетерпимості до корупції, утвердження культури добročесності та поваги до верховенства права [2].

У Кодексі добročесної поведінки та професійної етики військових посадових осіб, державних службовців та інших осіб, уповноважених на виконання функцій держави, в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України, який затверджено Міністром оборони України 15 березня 2017 року, основними принципами добročесної поведінки військової (цивільної) посадової особи при виконанні службових обов'язків є: пріоритет службових інтересів; політична нейтральність; неупередженість; компетентність і ефективність; прозорість; нерозголошення службової інформації (конфіденційність); утримання від виконання незаконних наказів (розпоряджень); корпоративність [3]. Водночас, у зазначеному нормативно-правовому документі також не визначено поняття «добročесність» та механізми запровадження добročесної поведінки.

Таким чином, основними чинними нормативно-правовими документами, які спрямовані на запобігання та протидії корупції в загальних рисах окреслено важливість добročесної поведінки, водночас не надано пояснення

що розуміється під поняттям «доброчесність», а також не визначені конкретні механізми формування доброчесної поведінки, у тому числі фахівців у сфері оборонного сектору України.

Водночас, основою запобігання корупції в оборонному секторі має стати системна діяльність щодо утвердження культури доброчесності та поваги до верховенства права.

Доброчесність (у матеріалах ОЕСР публічна доброчесність) є елементом антикорупційної культури. Публічна доброчесність - послідовне дотримання та відданість загально визнаним етичним цінностям, принципам та нормам з метою відстоювання та забезпечення пріоритету громадських інтересів над приватними в публічному секторі.

Розбудова доброчесності є важливим елементом стратегій доброго врядування, що лежать в основі реформування сфери безпеки. Реформування сфери безпеки – це процес політичних і технічних реформ з метою покращення функціонування сектору безпеки. НАТО на сьогодні є однією з провідних організацій у справі розбудови доброчесності, з її програмою розбудови доброчесності – створення можливостей і практичних інструментів, які допомагають країнам зміцнити доброчесність, прозорість і підзвітність та знизити ризик корупції в секторі оборони та безпеки [4].

Простий стратегічний механізм дає приклад і служить свого роду керівництвом для формування ресурсів та заходів, які уряд може використати для подолання корупції. Запропонована Г.Беккером теорія «раціонального злочину» вимагає аналізу переваг та можливих втрат від скоєння злочину з погляду державного службовця, чиновника чи виборної державної посадової особи [5].

За теорією Беккера, будь-який працівник, який має можливості для участі в корупційних діях, завжди оцінює потенційні (мінімально

виправдані) доходи від корупційних дій по відношенню до очікуваних (максимально виправданих) втрат від таких дій у разі викриття та покарання. Беккер стверджує, що «окремі люди йдуть на скоєння злочину тому, що це дає їм можливість отримати більш вагомі фінансові та інші переваги порівняно з легальною діяльністю, враховуючи при цьому ймовірність викриття, арешту та судового вироку, а також суворість покарання» [5].

Таким чином, зменшення вигоди від корупції та збільшення втрат від корупційних дій – є однією з важливих формул запобігання корупції в оборонному секторі, яка має бути введена у чинне законодавство України.

Згодом, крім економічних втрат, до предмету дослідження були включені й морально-етичні втрати від злочинності.

Відповідно до цього підходу, існують два головні фактори стримування випадків корупції серед виборних посадових осіб, державних службовців цивільного та військового секторів, постачальників товарів та послуг для збройних сил та інших учасників оборонної сфери. Перший фактор - це культурно обумовлений етичний або «моральний» тягар корупційної поведінки. Це означає, що стримуючим фактором корупційної поведінки є визнання працівниками того факту, що корупційні дії суперечать законам моралі та етики. Другий фактор - це очікування і страх перед викриттям і покаранням. Тобто, стримуючим чинником у разі є визнання корупційних дій протизаконними, отже, і такими, які, у разі викриття, можуть спричинити суворе покарання як позбавлення волі.

На нашу думку, подолати корупцію можна, якщо забезпечити такі три умови: по-перше, знизити потенційні переваги корупційної поведінки (зниження мінімального виправданого рівня доходу); по-друге, підвищення очікуваних втрат (підвищення рівня максимально виправданих потенційних втрат); по-третє, підвищення вірогідності покарання. Тобто, коли очікувані

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

доходи з корупції будуть не виправдані, а також існує висока імовірність розкриття корупції та застосування покарання за такі дії, у той же час висока імовірність великих втрат (не лише матеріальних, а й моральних, репутаційних тощо). Тільки при існуванні таких трьох умов можна значно мінімізувати корупцію у всіх сферах життєдіяльності суспільства, у тому числі в оборонному секторі України.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про запобігання корупції». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18?find=1&text=%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BD#w1_9
2. Закон України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20?find=1&text=%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80#w1_1
3. Кодекс доброчесної поведінки та професійної етики військових посадових осіб, державних службовців та інших осіб, уповноважених на виконання функцій держави, в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України: затверджено Міністром оборони України 15 березня 2017 року. URL: <https://www.mil.gov.ua/content/corruption/Codex.pdf>.
4. Виховання доброчесності та боротьба з корупцією в оборонному секторі Збірник прикладів (компендіум) позитивного досвіду. Женева-Київ, 2010. 384 с.
5. Becker G. S. Crime and punishment: an economic approach. *Journal of Political Economy*. 1968. Vol. 76. 2. P. 169 – 217.

Петренко В. П.,

Колісник М. О.

Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

**ЕНЕРГЕТИЧНИЙ ПЕРЕХІД І ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ
ЕНЕРГЕТИЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА
УКРАЇНИ**

Перехід нашої цивілізації до повної відмови у 2050 році від викопного палива з його заміною на відновлювані джерела енергії (ВДЕ) та одночасним рухом до удосконалення енергоефективних та енергозберігаючих процесів її споживання ставить перед державою Україна низку нелегких але критично важливих для вирішення завдань, забезпечення виконання яких є необхідним для уникнення багатьох як власних (локальних), так і низки глобальних кліматичних, екологічних та соціально-економічних проблем людства.

Оскільки, згідно виконаних ще у 2016 році досліджень і оцінок ДУ «Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України» базового та альтернативних сценаріїв розвитку енергетичного сектору України до 2050 року, наша країна володіє таким потенціалом, відновлюваних джерел енергії, який може забезпечити попит на енергію і енергетичні ресурси країни навіть за умов його зростання [1, с. 6], то за висновками і рекомендаціями науки нашої державі залишається тільки активізувати та інтенсифікувати розвиток відновлюваної енергетики, «... якщо Україна прийме рішення щодо «енергетичного переходу» на чисту і безпечну енергію» [1, с. 13].

Зауважимо, що Розпорядженням Кабінету Міністрів України [2] за поданням Міністерства енергетики схвалено документ «Енергетична

стратегія України на період до 2050 року», в якому відображено цілі Європейського зеленого курсу та прописано принципи комплексного підходу до формування і реалізації енергетичної політики, спрямованої на створення умов сталого розвитку економіки України з досягненням її енергетичним сектором вуглецевої нейтральності до 2050 року, підвищенням енергоефективності, розвитком відновлюваної енергетики, скороченням викидів парникових газів та забруднюючих речовин [3], що цілком відповідає завданням і потребам «енергетичного переходу».

З першого погляду справа залишається за простим забезпеченням належного управління реалізацією задекларованих стратегічних намірів, виконанням завдань і досягненням цілей з боку всіх відповідальних за енергозабезпечення країни складових вітчизняної системи публічного управління та адміністрування, починаючи з Міністерства енергетики. Однак, сьогодні вся система публічного управління, зосереджуючись на інституційному, регуляторному і технологічному забезпеченні енергетичного переходу, практично не приділяє уваги психолого-поведінковим проблемам людських ресурсів всіх можливих учасників цих змін та їх соціально-економічних наслідків. І це при тому, що сприяння реалізації необхідних і радикальних структурно-технологічних змін вимагає умілого використання функціонерами системи нових методів і підходів до управління. Якщо з боку системи управління це пошук, визначення і використання технологій та інструментів сприяння змінам шляхом залучення людських ресурсів всієї множини об'єктів змін до спільного і усвідомленого встановлення таких завдань і цілей, які забезпечать реалізацію соціально м'якого і економічно виправданого переходу всіх учасників до декарбонізованої економіки і безпечного клімату, то з боку об'єктів змін (виробників, постачальників і

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

споживачів енергії) – усвідомлення необхідності, неминучості, всебічної підтримки і, нарешті, майбутньої і загальної вигідності цих змін [4, 5].

Адже комплекс змін у функціонуванні багатьох галузей і регіонів їх розташування (особливо з видобутку викопних видів енергоносіїв), у виробників електроенергії, у системі її реалізації споживачам (промисловості, транспорту, підприємництву, громадам і громадянам) і, нарешті, у ментальності людських ресурсів країни є суттєвим викликом для України на її шляху до Європейського Союзу, який вимагає від кадрового наповнення органів публічного управління і місцевого самоврядування переходу до партнерського управління співпрацею між владою, виробниками, постачальниками і споживачами електроенергії.

Отже, гарантією енергетичної безпеки національного господарства України може і повинна стати інтелектуальна взаємодія людських ресурсів всіх названих вище спільнот (влада, енергетична галузь, наука і освіта, споживачі) на засадах партнерства як умова забезпечення раціонального природокористування [6].

Список використаних джерел

1. «Перехід України на відновлювану енергетику до 2050 року» / О. Дячук, М. Чепелєв, Р. Подолець, Г. Трипольська та ін. ; за заг. ред. Ю. Огаренко та О. Алієвої // Пред-во Фонду ім. Г. Бьоля в Україні. – Київ : Вид-во ТОВ «АРТ КНИГА», 2017. – 88 с.
2. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2050 року. Розпорядження КМ України від 21 квітня 2023 р. №373-р.
3. Україна – енергетичний хаб Європи. Уряд схвалив Енергетичну стратегію до 2050 року. *Міністерство енергетики України*. 01.05.2023. URL: <https://mev.gov.ua/novyna/ukrayina-enerhetychnyy-khab-yevropy-uryad-skhvalyv-enerhetychnu-stratehiyu-do-2050-roku>

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

4. Гандір Хатем. Управління змінами в енергозабезпеченні Алжиру з використанням потенціалу впливу на людські ресурси : дис... на здоб. наук. ступ. д-ра філос. за спец. 073.- Менеджмент. Івано-Франківськ, 2021. 301 с.

5. Гандір Х., Кісь С. Я., Петренко В. П. Роль мас-медіа в управлінні змінами, покликаними гарантувати соціальну безпеку суспільства / Науковий вісник ІФНТУНГ. Серія економіка і управління в нафтовій і газовій промисловості. 2020. №1(21). С. 143-155.

6. Дзвінчук Д. І., Петренко В. П., Хамчук Г. П. Ідентифікація умов ефективної взаємодії інтелектуальних ресурсів людських спільнот у процесі забезпечення раціонального природокористування. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2022. Т. 33(72). №6. С. 85-95.

Пікуліна О. В.,

Український державний університет науки і технологій,
м. Дніпро

СУТНІСНІ АСПЕКТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Сучасні реалії України вимушено знаходяться у досить складному, швидкоплинному та ризикованому середовищі, в якому на перший план виходить питання безпеки в усіх можливих її інтерпретаціях, починаючи від безпеки життя до національної безпеки країни в цілому. Таке становище змушує згуртовуватись і морально загартовуватись задля виживання та досягнення поставлених цілей. Ця дійсність вимагає виважених, але швидких управлінських рішень, здатних передбачити можливі ризики та мінімізувати вплив, а у найкращому випадку взагалі їх уникнути.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

Відомо, що економічна безпека розглядається як на рівні суб'єктів господарювання, так і на національному (табл. 1).

Таблиця 1. Складові економічної безпеки на рівні суб'єктів господарювання та національному

Складові економічної безпеки на рівні суб'єктів господарювання	Складові економічної безпеки на національному рівні
кадрова безпека	макроекономічна безпека
фінансова безпека	зовнішньоекономічна безпека
техніко-технологічна безпека	фінансова безпека
виробнича безпека	інвестиційна безпека
екологічна безпека	науково-технологічна безпека
енергетична безпека	енергетична безпека
інформаційна безпека	виробнича безпека
правова безпека	демографічна безпека
ринкова безпека	соціальна безпека
	продовольча безпека

Джерело: складено автором на основі [1]

Якщо, з економічною безпекою підприємств все більш менш зрозуміло й визначено, то економічна безпека державного рівня потребує більш широкого та глибокого дослідження, особливо в умовах, що склалися на даний момент в нашій державі.

Національна економічна безпека – це один з ключових елементів національної безпеки держави, який виступає інструментом забезпечення захисту національної економіки від впливу зовнішніх та внутрішніх факторів ризику, крім того – стан захищеності економічних та життєвих інтересів і в решті решт – це система законодавчих, організаційних заходів та органів влади з забезпечення протидії шахрайству, тіньовій економіці, корупції та забезпечення захисту економічних та суспільних потреб.

В умовах військових дій цей аспект потребує поглибленого детального вивчення з всебічним охопленням кожного елемента даної системи, оскільки значно посилюється вплив негативних факторів, таких як: відтік іноземних

інвестицій, зниження конкурентоспроможності, інвестиційного та інноваційного розвитку, високий рівень тіньової економіки, величезний державний борг, неконтрольоване зростання безробіття через знищення підприємств та окупацію, скорочення внутрішнього валового продукту, неможливість нарощування темпів розширення внутрішнього ринку тощо.

Крім того, що всі ці чинники мають негативний вплив, вони повинні слугувати поштовхом до пошуку нових інноваційних рішень, нестандартних ідей, які в подальшому матимуть позитивний вплив на економіку держави та зможуть швидко реабілітувати нашу країну й вивести її на новий етап стабільності й процвітання.

Отже, в ситуації, в якій знаходиться зараз наша держава, питання національної економічної безпеки є одним з найактуальніших. Забезпечення її стабільності слугуватиме запорукою швидкого виходу з кризи після завершення війни.

Список використаних джерел

1. Піхоцький В. Ф., Піхоцька М. Р. Економічна безпека держави в сучасних умовах функціонування. III Міжнародна науково-практична конференція: Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи. 2022. С. 192-193

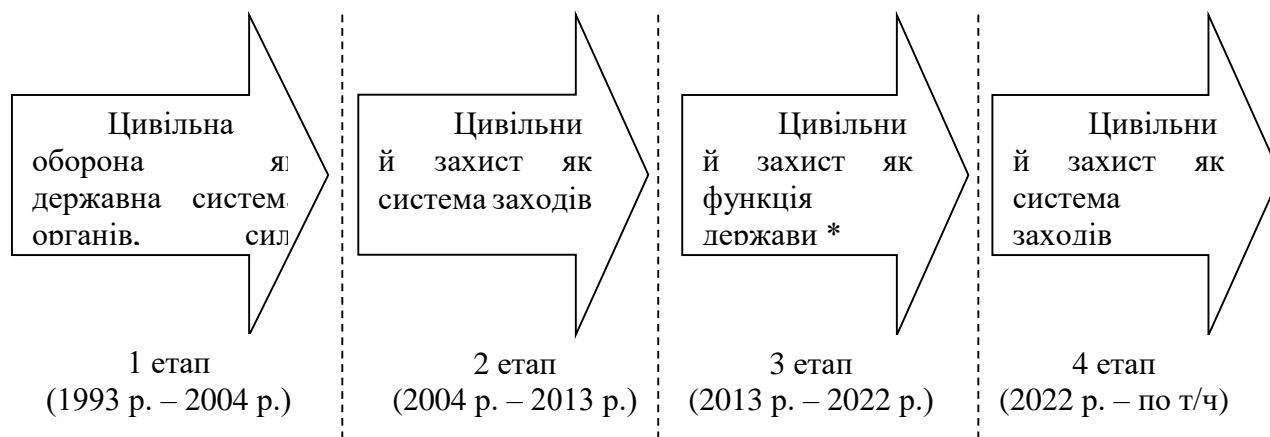

Помаза-Пономаренко А.Л., д.держ.упр., с.д., начальник наукового відділу проблем державної безпеки навчально-науково-виробничого центру, Національний університет цивільного захисту України, м. Харків
Мороз С.А., д.держ.упр., с.д., провідний науковий співробітник наукового відділу з проблем управління з сфери цивільного захисту навчально-науково-виробничого центру, Національний університет цивільного захисту України, м. Харків

ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ ЯК СФЕРА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

У лютому 2023 р. Україна отримала дорожню карту щодо імплементації Механізму цивільного захисту ЄС, а в листопаді цього року парламент України офіційно ратифікував Угоду про її участь у цьому Механізмі. Реалізація цього завдання вимагає від нашої країни приведення вітчизняного законодавства у відповідність до міжнародного. Зокрема, у напрямку усунення змістовної правової диференціації понять «цивільна безпека», «громадська безпека», «цивільний захист» і «цивільна оборона» (рис. 1).

До 2004 року на вітчизняних теренах послуговувалися терміно-конструкцією «цивільна оборона». Її визначення містилося в Законі України «Про Цивільну оборону України» (від 03.02.1993 р. № 2974-ХІІ). Згідно з цим правовим актом *цивільна оборона України* представляла собою державну систему органів управління, сил і засобів, що створюються для організації та забезпечення захисту населення від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного, екологічного, природного та воєнного характеру [1]. Як бачимо, цивільна оборона передбачає застосування інституційною державною системою низки загальнодержавних заходів, у т.ч. оборонних. Свідченням цього є положення аналізованого закону, що закріпив за Кабінетом Міністрів України право приймати рішення про участь нашої країни в Міжнародній організації цивільної оборони та в операціях європейських держав з надання допомоги в разі стихійного лиха [там само].

* – також у правову площину вводять поняття «громадська безпека», «публічна безпека»

Рис. 1. Правова диференціації понять «цивільна безпека», «цивільний захист» і «цивільна оборона». Джерело: авторська розробка

Згодом термін «цивільна оборона» був замінений у Законі України «Про правові засади цивільного захисту» (від 24.06.2004 р. № 1859-IV) на «цивільний захист». Він розглядався як система організаційних, інженерно-технічних, протиепідемічних та інших заходів, які здійснюються з метою запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій, які загрожують життю та здоров'ю людей, завдають матеріальних збитків у мирний час і в особливий період [3]. Однак дія цього закону також була припинена у 2013 році, через прийняття Кодексу цивільного захисту України.

Тривалий період часу цей кодифікований акт визначав, що *цивільний захист* є функцією держави щодо захисту населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій шляхом запобігання таким ситуаціям, ліквідації їх наслідків і надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період [4]. Проте у 2022 р. були внесені зміни до Кодексу цивільного захисту України, що забезпечили зміну змістовного навантаження терміну «цивільний захист» із *функції держави* на *систему заходів*. Уважаємо, що це є слушною корективною правовою номри, оскільки існує Єдина державна система цивільного захисту. Вона розглядається як сукупністю органів управління, сил і засобів центральних та місцевих органів виконавчої влади, Ради міністрів АР Крим, виконавчих органів рад, підприємств, які

забезпечують реалізацію державної політики у сфері цивільного захисту [6]. Очевидно, що дане визначення Єдиної державної системи цивільного захисту є більш коректним, ніж раніше існує поняття «цивільної оборони», що ототожнювалася з інституційною системою.

У той же час, складності ситуації додає закріплення терміну «*громадська безпека*» поруч із «цивільним захистом» у вітчизняному правовому полі. У п. 23 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України» визнано необхідність розробки Стратегії громадської безпеки та цивільного захисту [2]. Під громадською же безпекою законодавцем розуміється захищеність життєво важливих для суспільства та особи інтересів, прав і свобод громадянина, забезпечення яких є пріоритетним завданням діяльності сил безпеки, інших державних органів та громадськості, які здійснюють узгоджені заходи щодо реалізації і захисту національних інтересів від впливу загроз [2, п. 3 ч. 1 ст. 1].

У свою чергу, Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України (2021 р.) ґрунтується на принципі «комплексного підходу до формування *безпекового середовища*» [8, п. 4]. Черговий термін, який виник на тлі гарантування національної безпеки України загалом і воєнної безпеки зокрема. На підтвердження наведемо положення ч. 2 ст. 28 Закону України «Про національну безпеку України»: «Стратегія воєнної безпеки України визначає шляхи досягнення цілей і реалізації пріоритетів державної політики у воєнній сфері, сферах оборони і військового будівництва, зокрема: 1) безпекове середовище (глобальні, регіональні та національні аспекти) у контексті воєнної безпеки...» [2]. Проте підкреслимо, що воєнна безпека є пріоритетним завданням Міністерства оборони України, РНБО України, що визначено у ч. 1 ст. 28 цього закону [2]. У той же час, МВС України готується проєкт закону «Про безпекове середовище» [5]. Зважаючи на положення цього документу та чинного законодавства у сфері національної безпеки України, вважаємо, що до нього слід внести зміни, прийнявши вищезазначений законопроект і закріпивши в ньому визначення більш ємного поняття «цивільна

безпека». Це дасть змогу усунути правові колізії у площині визначення безпекового середовища. Допомогти в цьому може врахування положень Стратегії розвитку органів системи МВС України на період до 2020 р. [7].

Список використаних джерел

1. Закон України «Про цивільну оборону України» від 03.02.1993 р. № 2974-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2974-12#Text>.
2. Закон України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.
3. Закон України «Про правові засади цивільного захисту» від 24.06.2004 р. № 1859-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1859-15#Text>.
4. Кодекс цивільного захисту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>.
5. МВС підготувало законопроект про безпечне середовище. URL: https://lb.ua/society/2023/07/16/565575_mvs_pidgotuvalo_zakonoproiekt_pro.html.
6. Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту: постанова Кабінету Міністрів України від 09.01.2014 р. № 11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/11-2014-%D0%BF>.
7. Про схвалення Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.11.2017 р. № 1023-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-2017-%D1%80#Text>.
8. Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України від 29.06.2021 р. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/ministry/normativna-baza-mvs/proekti-normativnix-aktiv/strategiya-gromadskoyi-bezpeki-ta-civilnogo-zaxistu-ukrayini-zatverdzeno-vid-29062021>.

Попова Л.М., докт. юрид. наук, канд. екон. наук, професор,
Харківський національний університет
міського господарства ім.О.М.Бекетова, м. Харків
Шумаков Б.Л., магістр, Харківський національний університет міського
господарства ім.О.М.Бекетова, м. Харків

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Україна, як багата історією та складними геополітичними реаліями країна, не раз стикалася і продовжує стикатися із викликами військових конфліктів. У таких умовах забезпечення безпеки, ефективного управління та обміну інформацією стає надзвичайно важливим завданням [1]. Нині існують підвищені вимоги до обміну інформацією та збереження документів через введення військового стану та постійних обстрілів і бомбардувань України з боку РФ [2]. У таких умовах паперовий документообіг може бути неефективним та підлягає небезпеці. Впровадження систем електронного документообігу (далі – СЕД) може сприяти систематизації, прискоренню та впорядкуванню діловодства, покращенню управління документами, створенню сховищ даних, а найголовніше – забезпеченню безпеки інформації в умовах війни.

При цьому впровадження СЕД нині супроводжується численними викликами: 1) безпека даних. Забезпечення високого рівня безпеки для даних інформації вимагає великих зусиль і ресурсів. Ризики несанкціонованого доступу до інформації підвищені в умовах воєнного стану; 2) інфраструктура. Військовий конфлікт може призвести до руйнування інфраструктури та обмежень щодо доступу до мереж та комунікацій, що ускладнює впровадження систем; 3) зміни в законодавстві. Зміни в законодавстві, пов'язані з військовим станом, можуть вимагати адаптації системи електронного документообігу до нових вимог та норм [3; 4].

Під час військового стану в Україні впровадження СЕД має вирішальне значення для забезпечення безпеки, надійності та ефективності обміну та збереження інформації.

Розглянемо основні переваги впровадження СЕД [5]:

1. Збереження інформації. Однією з основних переваг систем електронного документообігу є їх здатність забезпечити надійне та тривале збереження інформації. Під час військового конфлікту ризик втрати та знищення важливих документів може бути надзвичайно високим. Використання електронних архівів та систем забезпечує надійне зберігання цінних документів та інформації, що може бути вирішальним для прийняття стратегічних рішень.

2. Швидкість та надійність. Умови воєнного стану вимагають негайного обміну інформацією та швидкого прийняття рішень. Системи електронного документообігу дозволяють реалізувати це завдання, оскільки вони спрощують обмін документами та забезпечують надійність передачі інформації. У разі важливих воєнних операцій час може бути рішучим фактором, і електронний документообіг дозволяє здійснювати обмін документами в реальному часі.

3. Доступність. Іншою важливою перевагою впровадження системи електронного документообігу є доступність. Умови військового конфлікту можуть призводити до обмежень на робочому місці та переміщення працівників. Електронний документообіг дозволяє здійснювати роботу віддалено, що є важливим фактором у забезпеченні неперервності бізнес-процесів. Працівники можуть отримувати доступ до необхідних документів та інформації, незалежно від їх місцезнаходження.

4. Екологічна дружність. Окрім технічних переваг, варто відзначити, що використання систем електронного документообігу сприяє зменшенню споживання паперу та інших природних ресурсів. Це робить такі системи

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

екологічно дружніми, що особливо важливо в умовах воєнного стану, коли збереження ресурсів стає пріоритетом.

Доцільно дослідити ті СЕД, які на даний час використовуються в Україні, та не мають російського походження (таблиця 1).

Розглянемо сервіс «Paperless», оскільки він має ряд переваг, зокрема, може бути простим у використанні та легким для впровадження, особливо для менших підприємств та підприємців. Це може дозволити швидко розпочати роботу з електронним документообігом без складних налаштувань. Також Paperless може бути більш доступним і бюджетно-дружнім варіантом, особливо для менших підприємств, які можуть не мати великих фінансових ресурсів для впровадження складних систем.

Таблиця 1. Перелік систем електронного документообігу в Україні їх переваги та недоліки

Назва СЕД	Спосіб роботи	Переваги	Недоліки
1	2	3	4
Microsoft SharePoint	Система управління корпоративним контентом та спільної роботи, яку можна використовувати як корпоративний портал. Має безліч розширень та інтегрованих систем. Тісно інтегрована в MS Office та MS Exchange. Може поставлятись як SaaS сервіс.	Інтеграція з іншими продуктами Microsoft, такими як MS Office та MS Exchange. Може використовуватись як корпоративний портал. Широкий вибір розширень і інтегрованих систем. Можливість постачання як SaaS сервіс	Вимагає знань для налагодження та підтримки. Може мати занадто високу ціну для менших підприємств. Спрямований на корпоративний сегмент, що може бути зайвим для менших бізнесів.
FossDoc	Система керування документообігом. Наочність процесів опрацювання документів, підвищення ефективності роботи співробітників, оптимізація витрат підприємства.	Надає наочність процесів опрацювання документів. Підвищує ефективність роботи співробітників. Оптимізує витрати підприємства. Може бути більш доступним для менших компаній.	Може не мати такої розширеності функціональності, як SharePoint. Може мати менше інтеграцій з іншими популярними системами

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

Продовження табл. 1

1	2	3	4
DOCS.UA	Система електронного документообігу класу ЕСМ. Надає повнофункціональні механізми управління документами та моделювання бізнес-процесів.	Повнофункціональні механізми управління документами та моделювання бізнес-процесів. Клас ЕСМ надає додаткову стійкість та безпеку.	Може бути складним для налаштування та використання для непрофесіоналів. Вартість може бути високою.
e-Docs	Система електронного обміну документами та автоматизації бізнес-процесів компанії: договори, закупівлі, продажі, HR процесів та інше.	Охоплює різні бізнес-процеси, такі як договори, закупівлі, продажі, HR.	Повинен бути адаптований до конкретних потреб компанії. Може бути обмежений в порівнянні з іншими програмами.
Сервіс "Вчасно"	Сервіс миттєвого обміну електронними документами, що дозволяє підписувати, надсилати, отримувати та зберігати документи онлайн.	Миттєвий обмін електронними документами. Онлайн-зберігання та підпис документів	Може бути обмеженим у функціональності, порівняно з іншими системами.
Paperless	Сервіс для компаній та підприємців, що забезпечує документообіг в електронній формі	Забезпечує документообіг в електронній формі. Може бути простим для використання невеликих підприємств і підприємців.	Може бути менше за розширеністю порівняно з іншими системами. Може не надавати таких розширених можливостей керування бізнес-процесами.

Розроблено авторами на основі джерела [6]

Сервіс «Paperless» реалізує тільки гнучкий варіант маршрутизації документів, що може вимагати додаткових часових витрат на їх подальше розповсюдження, але ця проблема легко розв'язується залученням до розповсюдження документів допоміжного персоналу [7].

Простота реєстрації і використання сервісу дає змогу у коротші терміни провести навчання персоналу у масштабах усього підприємства і впровадити електронний документообіг в умовах віддаленої взаємодії без суттєвих фінансових і часових витрат.

Для успішного впровадження СЕД в Україні під час військового стану рекомендується: 1) провести аналіз власних потреб та обрати систему, яка найкраще відповідає конкретним вимогам та ресурсам; 2) забезпечити високий рівень безпеки даних та інформації в системі електронного документообігу; 3) враховувати зміни в законодавстві та адаптувати систему до нових вимог та норм; 4) надавати пріоритет дистанційній роботі та надійності системи для забезпечення неперервності бізнес-процесів.

Впровадження СЕД може значно полегшити управління документами та збереження інформації в безпечних умовах, сприяючи ефективній роботі в умовах військового конфлікту.

Отже, активне впровадження систем електронного документообігу в Україні під час військового стану може виявитися складним завданням, але воно важливе для забезпечення безпеки, ефективності та надійності обміну та збереження інформації. Розробка та впровадження таких систем вимагає обґрунтованих рішень, високих стандартів безпеки та готовності до змін у реаліях військового стану нашої країни.

Список використаних джерел

1. Попова Л.М., Гордієнко К. Правове регулювання інформаційної безпеки підприємства в умовах цифровізації національної економіки. Актуальні питання вдосконалення судово-експертної та правоохоронної діяльності : збірник матеріалів засідання №1 постійно діючої Міжнародної науково-практичної конференції (м. Кропивницький, 24 вересня 2021 р.). Кропивницький: ТОВ «Центрально-Українське видавництво», 2021. 490 с. URL: https://ndekc-kirovograd.org.ua/wp-content/uploads/2021/11/Збірник_КНДЕКЦ_24.09.21.pdf#page=89

2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року "Про Стратегію забезпечення державної безпеки" : Указ

Президента України від 16.02.2022 р. № 56/2022. URL:
<https://www.president.gov.ua/documents/562022-41377>

3. Трансформаційні процеси у суспільній та соціокультурній сферах України: монографія / відп. за вип. Т. М. Яворська. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2021. 176с.

4. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 травня 2003 року №851-IV. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>

5. Впровадження системи електронного документообігу: Ключові переваги та виклики. Finance.ua. URL: <https://finance-ua.com.ua/blog/vprovadzhennya-sedo-klyuchovi-perevagi-ta-vikliki.html>

6. Топ 10 СЕД (Системи електронного документообігу) для України. URL:
<https://www.livebusiness.com.ua/ua/tools/sed/>

7. Система електронного документообігу “PAPERLESS”. URL:
<https://paperless.com.ua/uk/>

Прокопчук М.Л.
аспірант, Державний університет «Житомирська політехніка»

ДІЯЛЬНІСТЬ ФАТФ (FATF) У ПРОТИДІІ ФІНАНСУВАННЮ МІЖНАРОДНИХ ТЕРОРИСТИЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

У сучасному світі з проблема протидії легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, і фінансування тероризму є однією з пріоритетних напрямів діяльності державних органів влади в галузі забезпечення національної безпеки та міжнародних безпекових інституцій.

Міжнародна група з протидії відмиванню брудних грошей (ФАТФ, FATF) виступає міжурядовим органом, метою роботи якого є розвиток і впровадження на міжнародному рівні заходів і стандартів з боротьби щодо відмивання грошей. Група відслідковує процеси й вивчає способи відмивання грошей, розробляє заходи протидії, сприяє запровадженню стандартів боротьби з відмиванням грошей.

Спочатку пріоритетом ФАТФ була боротьба з відмиванням доходів, отриманих від торгівлі наркотиками. Сьогодні діяльність ФАТФ спрямована на:

– виявлення державних юрисдикцій зі стратегічними недоліками та слабкою системою у сфері боротьби з відмиванням грошей, фінансуванням тероризму та поширенням зброї масового знищення;

– боротьба з фінансуванням тероризму, яка охоплює розробку комплексу стратегічних документів, що актуалізують розуміння ризиків фінансування тероризму у різних регіонах світу; постійний оперативний перегляд рекомендацій; забезпечення організаційних та технічних умов для того, щоб держави належним чином та ефективно застосовували Стандарти FATF; сприяння більш ефективної внутрішньої координації та міжнародному співробітництву у боротьбі з фінансуванням тероризму з основними ключовими партнерами; розробка стратегічної методології щодо своєчасного обміну відповідною оперативною інформацією та даними фінансової розвідки;

– опрацювання питання «віртуальних активів» та визначення потенційних загроз від них у ключових сферах діяльності FATF. Всі вказані тенденції спрямовані на боротьбу з фінансуванням тероризму [1, с. 12; 2].

Одним із напрямків діяльності ФАТФ є визначення так званих некооперативних країн та територій, який називають так званим «чорним списком». Хоч включення країни до «чорного списку» і не приводить до застосування санкцій з боку світового співтовариства, однак воно свідчить про

ступінь довіри до неї з боку зарубіжних інвесторів. Зауважимо, що у жовтні 2022 року FATF запровадила санкції проти росії, виключивши її зі свого складу й заборонила цій країні брати участь у поточних та майбутніх проектах.

Таким чином, ФАТФ (FATF) вносить значний внесок у побудову загальносвітової системи протидії фінансуванню тероризму і діяльності Міжнародних терористичних організацій. Так як терористичні угруповання та терористичні організації постійно змінюють та впроваджують нові форми й методи фінансування своєї діяльності, відбувається оновлення інструментів об'єднання. ФАТФ (FATF) найбільш комплексно підходить до проблеми протидії фінансуванню тероризму через застосування у своїй діяльності одночасно і послідовно механізмів протидії відмивання коштів наряду з спеціальними антитерористичними інструментами.

Список використаних джерел

1. Грабчук І.Л., Кукель Г.С., Мазур В.Г. Участь FATF в міжнародно-правовому регулюванні протидії фінансуванню тероризму: оцінка можливостей для України. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2022. Випуск 52. С. 10-15.
2. The Financial Action Task Force (FATF). URL: <https://www.fatf-gafi.org/en/home.html>.

Свірко С.В.

Державний університет «Житомирська політехніка»
м.Житомир

Власюк Т.О.

Державний університет «Житомирська політехніка»
м.Житомир

Тростенюк Т.М.

Державний університет «Житомирська політехніка»
м.Житомир

Більшицька К.М.

Державний університет «Житомирська політехніка»
м.Житомир

БЮДЖЕТНА БЕЗПЕКА У ПОВОЄННІЙ РОЗБУДОВІ УКРАЇНИ

Військова агресія проти України призвела до значних втрат всіх видів ресурсів нашої країни як в часі, так і просторі. Наслідки таких фатальних для нашої країни подій будуть відлунювати в усіх сферах життя нашої держави ще довгий час. Втім, є сфери суспільного життя, які слід визнати визначальними щодо розвитку будь-якого державного утворення в цілому, оскільки без досягнення необхідного рівня в такій сфері, неможливим є розбудова або відновлення всіх інших сфер; в даному разі йдеться про бюджетну безпеку країни.

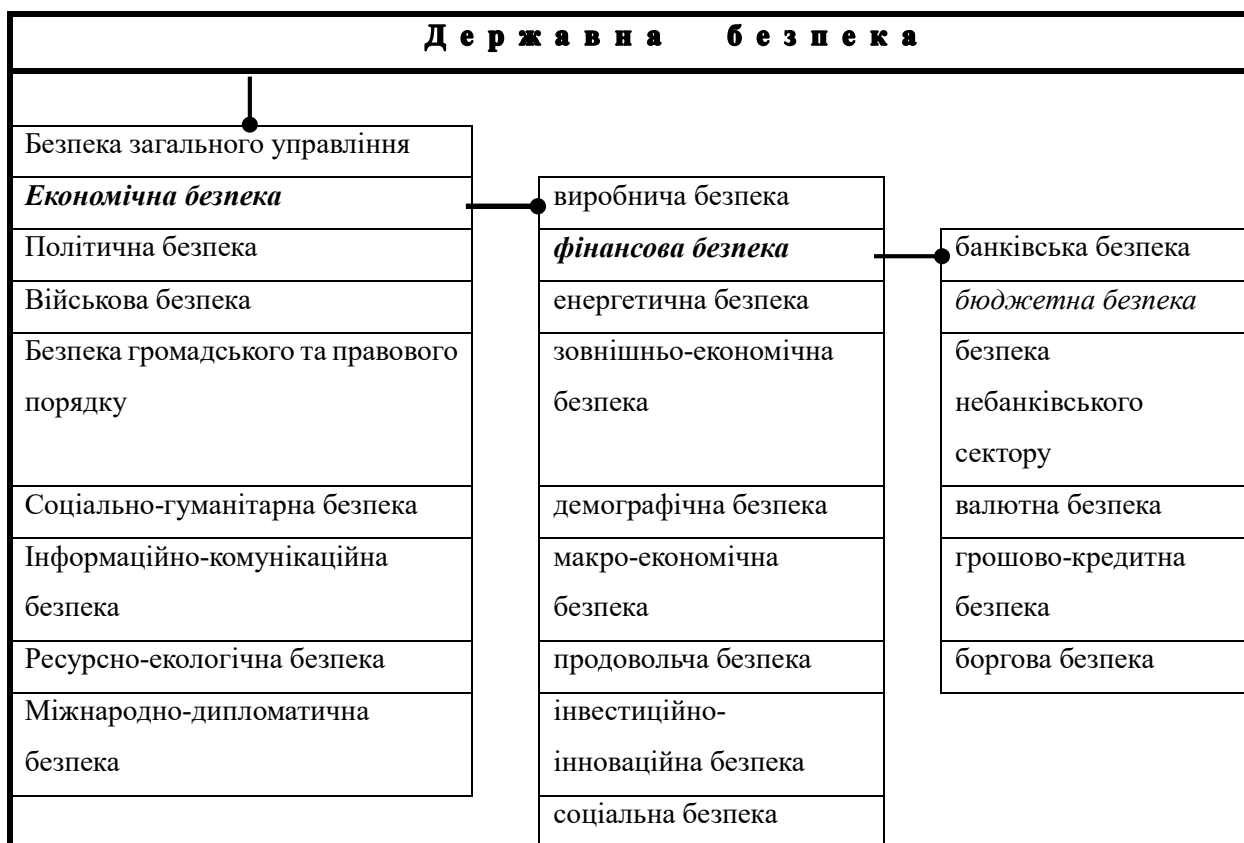
Під бюджетною безпекою слід розуміти такий стан фінансової захищеності сектору загального державного управління, що характеризується платоспроможністю та фінансовою стійкістю держави, як економічного суб'єкту, що надає можливість інституціональним одиницям вказаного сектору реалізовувати повноваження на виконання функцій держави максимально результативно та ефективно в умовах мінливого середовища, зовнішніх та внутрішніх загроз [1].

В контексті нормативно закріпленої структурованості власне державної безпеки, бюджетна безпека обіймає таку субпідрядну позицію (рис.1) [2]. Варто

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

зазначити, що більш глибоке дослідження і аналіз всієї сукупності складових державної безпеки в контексті об'єктної уваги державного управління дають можливість зробити висновок про первинність бюджетної безпеки серед інших видів державної безпеки загалом. При цьому аргументацією на користь правомірності та логічності останнього виступає той факт, що державна безпека загалом, як відповідний стан захищеності інтересів держави, досягається завдяки зусиллям власне цієї держави, які трансформуються у відповідний вид діяльності.

Така діяльність здійснюється відповідно в межах виконання державних функцій, а отже повністю фінансово забезпечуються з державного бюджету (ст. 87 Бюджетного кодексу України), який, в свою чергу, як зазначає фінансова наука, виступає основною складовою державних фінансів. Таким чином, відсутність бюджетної безпеки, в традиційному її розумінні, унеможлиблює досягнення державної безпеки загалом та всіх її складових зокрема. На підтвердження авторської позиції зауважимо, що бюджет загалом «у фінансовій системі кожної країни одне з провідних місць належить бюджету держави. На відміну від інших сфер і ланок він охоплює все суспільство, кожну юридичну та фізичну особу. За ступенем свого впливу є основним фінансовим інститутом. З одного боку, бюджет є фінансовою базою для реалізації державою своїх функцій, а з другого - інструментом впливу на різні сторони суспільно-економічного життя. Це настільки важлива ланка фінансів, що уявити собі державу без бюджету просто неможливо.» [3, С.158]. Отже, бюджетна безпека, виступаючи елементом фінансової безпеки, субпідрядним елементом економічної безпеки, одночасно являє собою інструмент забезпечення досягнення державної безпеки у цілому та поелементно, що є логічним наслідком зазначеної ролі бюджету в суспільстві [4].

Рис. 1. Місце бюджетної безпеки в структурі державної безпеки

Слід зауважити, що згідно встановленої методики обрахунку бюджетної безпеки [2], за останні майже 15 років жодного разу рівень бюджетна безпеки не досяг оптимального рівня [5; 6]. Звичайно, в умовах військового стану показник бюджетної безпеки за останні два роки значно погіршився.

Нагадаймо, що згідно нормативно закріпленої методика розрахунку економічної безпеки передбачається виокремлення таких індикаторів бюджетної безпеки: показника частки дефіциту/ профіциту державного бюджету до ВВП; показник частки дефіциту/профіциту бюджетних та позабюджетних фондів сектору загального державного управління у ВВП; показник частки перерозподілу ВВП через зведений бюджет; показник відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету. Розрахункові показники свідчать про те, що для досягнення необхідного рівня бюджетної безпеки важливим є: скорочення дефіциту державного бюджету, дефіциту зведеного бюджету, дефіциту сектор

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

загального державного управління, збільшення ВВП, доходів зведеного та державного бюджету, скорочення суми платежів щодо обслуговування та погашення державного боргу.

Вирішенню вказаного завдання сприятиме:

- оптимізація мережі бюджетних установ (доведення мережі установ фактично наявному контингенту одержувачів послуг);
- посилення ефективності та результативності використання бюджетних коштів (у тому числі через повну автоматизацію облікового та контрольного процесів в межах бюджетного процесу загалом задля уникнення «людського» фактору);
- стимулювання прискореного відновлення економіки країни (у тому числі шляхом долучення інвестиційних ресурсів та підтримки вітчизняних високотехнологічних стартапів);

Найскоріше досягнення необхідного рівня бюджетної безпеки дозволить не тільки піднести на новий рівень всю сферу державного управління, соціально-культурну сферу тощо, а й забезпечити досягнення оптимального рівня державної безпеки в усіх її складових.

Список використаних джерел

1. Свірко С.В. Бюджетна безпека як ланцюговий елемент складових державної безпеки: державно-управлінські аспекти. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. №5. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=2079> (дата звернення: 28.11.2023)

2. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13> (дата звернення: 28.11.2023)

3. Ковбасюк Ю. В., Ващенко К. О., Сурмін Ю. П. Державна політика. К. : НАДУ, 2014. 448 с.
4. Євдокимов В.В, Свірко С.В., Супрунова І.В. Ідентифікація складових державної безпеки як об'єктів державного управління. *Державне управління: удосконалення та розвиток.* 2020. № 12. URL: http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/12_2020/6.pdf (дата звернення: 28.11.2023)
5. Свірко С.В. Механізми державного управління бюджетною безпекою: монографія. Житомир: ТОВ «Видавничий дом «Бук-Друк»», 2021. 436 с.
6. Свірко С.В., Дика О.С., Дикий А.П., Тростенюк Т.М. Бюджетна безпека як динамічна детермінанта соціально-економічного розвитку України. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики.* №6 (47).2022. с.280-293.

Седляківська К.Г.,
аспірантка кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування,
Державний університет «Житомирська політехніка»

ВПЛИВ САНКЦІЙ НА ФІНАНСУВАННЯ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Останнім часом у суспільстві, наукових та експертних колах велика увага приділяється міжнародним санкціям, уведеним багатьма провідними державами та міжнародними організаціями проти російської федерації (РФ), і тому, наскільки ефективно вони діють. Ці санкції, введені після спроби незаконної анексії Кримського півострова, а особливо широкі – після широкомасштабного вторгнення російських військ на територію України 24 лютого 2022 р., стосувалися як конкретних осіб, так і економіки, фінансової системи, торгівлі,

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

логістики, імпорту та експорту товарів та інших сфер діяльності країни-агресорки.

Уведення окремими державами та міжнародними організаціями режиму санкцій стало одним із ключових інструментів впливу на поведінку агресора на міжнародній арені. Санкції розглядаються як запобіжні та обмежувальні заходи, які дозволяють реагувати на політичні виклики та події, що суперечать цілям і цінностям держав, котрі їх застосовують.

Зазвичай санкції запроваджують поетапно: спочатку – це візові обмеження стосовно визначеного переліку осіб та блокування їхніх активів, згодом – накладання секторальних економічних санкцій (на окремі сектори чи компанії). Посилення санкцій відбувається внаслідок істотного збільшення загрози національній безпеці та/або ескалації ситуації.

Міжнародні санкції проти російської федерації передбачали:

1) покарання політичного режиму та еліт, що його підтримують, через ізоляцію та блокування активів, які належать їм та їхнім сім'ям;

2) ослаблення військового потенціалу, скорочення економічної бази для виробництва окремих видів озброєнь та військової техніки. Обмеження на постачання матеріалів, необхідних для виробництва озброєння та засобів його виробництва, а також заходи, спрямовані на відмову держави-агресорки від модернізації наявних у її арсеналі озброєнь та військових технологій;

3) запобігання прагненню до подальшої ескалації з боку держави-агресорки. У цьому випадку економічні санкції мають зробити неприйнятною для рф ціну агресивної політики. Це має бути досягнуто шляхом позбавлення росії основної економічної опори, а саме найбільшого джерела надходження валюти – експорту енергоресурсів.

Ключовим фактором успіху санкцій проти рф є тривалість їх застосування, єдність держав-ініціаторів та постійний моніторинг ефективності

обмежувальних заходів, які вже застосовано, для можливої адаптації санкційної політики.

Що стосується **впливу санкцій та макроекономічну ситуацію в росії**, слід зауважити, що багато міжнародних економічних та фінансових інституцій прогнозували погіршення економічної ситуації в рф, що повинно було виявитись у серйозному падінні ВВП, збільшенні рівня інфляції та безробіття. Зокрема, Світовий банк на початку війни рф проти України прогнозував зменшення ВВП РФ на 8,9 % [1], ЄБРР – на 10 % [2]. МВФ передбачав, що ВВП РФ скоротиться на 8,5 %, а інфляція та безробіття зростуть до 21,3 та 9,3 % відповідно [3] .

Підставами для цього були наслідки економічного шоку, спричиненого першою хвилею фінансових санкцій у вигляді блокування близько 300 млрд дол. США міжнародних резервів, часткового відключення банківського сектора від міжнародної міжбанківської системи передачі інформації та здійснення платежів SWIFT та вплив капіталів, який, за підсумками 2022 р., згідно з деякими розрахунками досяг рекордних 243 млрд дол. США (еквівалент 13,5 % ВВП рф)

Одночасно відбулася різка девальвація російського рубля – до 120 російських рублів за 1 дол. США , що спричинило необхідність жорсткого посилення контролю над потоками капіталу. Натомість скорочення російської економіки в 2022 р., за даними Росстату, виявилось набагато меншим, ніж очікувалося, і становило лише 2,1 % (індекс фізичного обсягу ВВП відносно 2021 р. становив 97,9%). Детальний аналіз складу ВВП за галузями економіки рф, проведений Інститутом перехідних економік Банку Фінляндії, дозволив дійти висновку, що галузі, орієнтовані на забезпечення потреб російського ринку або підтримку війни в Україні, швидко зростали (наприклад, фармацевтика зросла на 8,5 %, а виробництво металопродукції – на 6 %). Водночас інші галузі серйозно постраждали від санкцій (наприклад, деревообробка впала на 12,8 %, а виробництво автомобілів – на 45 %) [4]. Офіційна статистика демонструвала, що

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

російська економіка до певної міри пристосувалася до кардинальної зміни економічних умов, спричинених санкційним режимом та експортним контролем.

Вплив санкцій на нафтогазовий сектор росії. рф є одним із найбільших виробників, споживачів та експортерів нафти й газу у світі. У 2022 р. з видобутком нафти, який збільшився на 1,8 % – до 11,2 млн барелів на добу (далі – б/д), рф посідала третє місце після США (17,8 млн б/д) та Саудівської Аравії (12,1 млн б/д). За видобутком природного газу (він скоротився на 11,9 % і становить 618,4 млрд м³) [5]. росія посідає друге місце, поступаючись США (978,6 млрд м³) та залишаючи позаду Китай (221,8 млрд м³).

Протягом останніх десятиліть рф не диверсифікувала свою економіку, тому нафта й газ залишаються домінуючими у товарній структурі експорту і становлять значну частку доходів державного бюджету, видатки якого спрямовуються, зокрема, й на війну рф проти України. Щоб зменшити експортні надходження від нафти та газу, країни Заходу запровадили санкції, включно ембарго ЄС (за деякими винятками для Болгарії, Чехії, Словаччини та Угорщини), США, Великої Британії та інших країн на нафту, граничну ціну на нафту, що транспортується морським шляхом, на рівні 60 дол. США за барель, граничні ціни на нафтопродукти, обмеження доступу рф до західних технологій, інвестицій та фінансування.

Вплив обмежень на авіаційну галузь. США, ЄС, Канада та низка інших країн запровадили санкції, покликані зупинити не тільки закордонні польоти більшої частини російської цивільної авіації, внутрішні рейси, а також обмежити співробітництво у космічній сфері. Зокрема, санкціями передбачається заборона на польоти в повітряному просторі країн, котрі запровадили санкції, доступ до їхніх аеропортів, постачання до рф літаків, запасних частин та обладнання, послуги зі страхування, ремонту та обслуговування авіаційної техніки, а також заборона експорту товарів і технологій, призначених для космічної

промисловості. Крім того, за порушення санкцій частина російського авіапарку потрапила під арешт під час техобслуговування або вильотів за кордон [6].

Вплив санкцій на банківський сектор. Фінансовий сектор рф зіткнувся зі значними проблемами через запроваджені санкції [7], унаслідок чого:

- сталося падіння капіталізації фондового ринку на 40 %;
- заморожено 300 млрд дол. США резервів Центрального банку рф;
- було заморожено єврооблігації на 4,6 трлн російських рублів;
- відбулося падіння капіталу банківської системи на 10 %;
- заморожено 563 млрд рублів депозитарних активів роздрібною торгівлі.

Падіння капіталу банківської системи відбулося через те, що російські банки стали чи не першим об'єктом масштабних санкцій, які західні партнери України почали впроваджувати наприкінці лютого 2022 р. За підсумками півторарічного впливу санкцій на банківський сектор рф можна зазначити, що санкції не зруйнували російську банківську систему і не спровокували банкрутства ключових гравців банківського ринку рф. Запас міцності у російської фінансової системи виявився достатнім, щоб вона продовжила функціонувати.

Вплив санкцій на військово-промисловий комплекс. Уряди США та союзників доклали вагомих зусиль, щоб максимально обмежити роботу військово-промислового комплексу рф. Насамперед метою було запобігти доступу російських військових до ключових компонентів, елементів і матеріалів. За даними розвідки США, з лютого 2022 р. експортний контроль 70 погіршив здатність рф виробляти понад 6000 компонентів до військової техніки, що призвело до зупинки виробництва ключових оборонних промислових об'єктів і, серед інших наслідків, спричинило брак критично важливих компонентів для танків і літаків [8]. рф у цій ситуації прагне уникнути широких обмежень щодо роботи свого ВПК з боку Управління контролю за іноземними активами

Міністерства фінансів США (OFAC) та нівелювати пов'язані з цим ініціативи, які цілком можуть позначитися на ході війни в Україні. Міністерство фінансів та уряд США загалом усвідомлюють масштабність завдання й коригують свої дії на основі реальних та очікуваних результатів. Ці зусилля стануть іще важливішими, оскільки повномасштабна війна перейшла в стадію довготривалої, а росія не демонструє жодних ознак відмови від своєї головної мети – окупації України.

Таким чином, негативний ефект від економічних санкцій був частково розмитий минулорічними високими цінами на енергоресурси, що дозволило втримати російську економіку від суттєвого падіння. Вплив застосованих проти РФ санкцій був суттєво обмежений спроможністю російської держави та економічних агентів їх обходити. Потрібно посилити негативні наслідки для держав і фінансових центрів, які допомагають агресору обходити обмеження, поширити санкції на всю банківську систему РФ та активніше стимулювати іноземних інвесторів покидати російський ринок. Найбільших втрат Росії завдають санкції, пов'язані з нафтогазовим сектором. Ураховуючи те, що росія досі зацікавлена в постачанні нафти, а це забезпечує наповнення її державного бюджету та надає можливість й надалі здійснювати військові витрати, необхідно зосередити увагу на опрацюванні із західними партнерами України питання щодо зниження цінової стелі на російську нафту.

Список використаних джерел

1. Publication: Global Economic Prospects, June 2022. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/entities/publication/785d9bcf-89e5-5a42-925b-a996f2861208>.
2. EBRD sees war on Ukraine causing major growth slowdown. URL: <https://www.ebrd.com/news/2022/ebrd-seeswar-on-ukraine-causing-major-growth-slowdown.html>.
3. World Economic Outlook, April 2022. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2022/04/19/world-economic-outlook-april-2022>.
4. Russia's economic contraction last year mitigated by government spending. URL: https://www.bofit.fi/en/monitoring/weekly/2023/vw202309_1/.
5. Статистичний огляд світової енергетики. 72-ге вид. URL: <https://www.bp.com/en/global/corporate/energyeconomics/statistical-review-of-world-energy.html>.
6. Падіння РФ триває: 13 літаків російського «Аерофлоту» заарештовано. URL: <http://surl.li/mrwkc>.
7. Russia Quietly Adds Up 'Direct Losses' From Financial Sanctions. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-09-14/russia-quietly-adds-up-direct-losses-from-financialsanctions>.
8. America's Hidden Tool is Hobbling Russia's War Machine with Multilateral Impact. URL: <https://warontherocks.com/2023/02/americas-hidden-tool-is-hobbling-russias-war-machine-with-multilateralimpact/>.

Сіордія Л.З., Донецький державний
університет внутрішніх справ
Науковий керівник: Озерна І.В.,
кандидат юридичних наук,
завідувач кафедри державно-правових дисциплін
та публічного управління факультету №4,
Донецький державний університет внутрішніх
справ, м. Кропивницький

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Сьогоднішня ситуація із боротьбою за державність, політична та ідеологічна «русифікація» частини українських територій, системна і завчасна «довоєнна» пропаганда на території Луганської, Донецької областей, відсутність значного спротиву громадян окупованих територій під час повномасштабного вторгнення, говорить про наявність, в тому числі, і причинно-наслідкового зв'язку цих процесів із недостатнім, або не настільки ефективним, як хотілося б, національно-патріотичним вихованням. Саме існування таких квазіреспублік як ДНР та ЛНР, а також окупованого Криму, сьогодні слугує доказом слабого патріотизму. Активна діяльність колаборантів та зрадників яскраво говорить про існуючі проблеми, напряду пов'язані з українською національною та громадянською ідентичністю. В Україні і сьогодні є люди, готові піти проти держави заради своєї власної вигоди.

Загострення «мовного питання» на всій території України на тлі системної і методичної «довоєнної» пропаганди на території теперішніх квазіреспублік свідчить про відсутність плановості і системності в такій роботі як національно-патріотичне виховання молоді в Україні з початку здобуття незалежності України, під час Помаранчевої революції, Революції гідності, слабкий патріотизм, відсутність стійкої ідентичності та самоідентифікації громадян цих

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

територій, як української нації. Майже щоденне викриття колаборантів та зрадників говорить про те, що і сьогодні в Україні є люди, готові піти на зраду держави заради власної вигоди.

За Концепцією національно-патріотичного виховання в системі освіти України, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 6 червня 2022 року № 527, (далі – Концепція), «національно-патріотичне виховання дітей та молоді - це комплексна, системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, закладів освіти, сім'ї, громадських об'єднань та благодійних організацій, релігійних організацій та інших інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави». Пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації [1].

Можна сказати, що національно-патріотичне виховання включає в себе такі складові:

1. Знання про історію та культуру своєї країни.
2. Розвиток патріотичних почуттів до своєї Батьківщини.
3. Виховання поваги до символів державності.
4. Формування громадянської свідомості та активної громадянської позиції.
5. Виховання любові до рідної мови та культури.
6. Розвиток відповідальності за майбутнє своєї країни.
7. Підвищення престижу військової служби.

Ці складові сприяють формуванню гармонійної особистості, готової внести свій внесок у розвиток своєї країни та захищати її інтереси.

Кінцевою метою наполегливої праці щодо національно-патріотичного виховання повинно стати самовизначення українців і самоідентифікація їх як нації, розуміння свого обов'язку як громадянина, готовність і прагнення захищати Україну, людські життя, гідно нести службу у Збройних Силах України, а також знання правдивої, «дійсної» історії своєї Батьківщини.

Аналогічного висновку приходять і автори Бондаренко Н.В. і Косянчук С.В., які вказують, що «...національно-патріотичне виховання передбачає самоусвідомлення й самоідентифікацію українців; становлення пропозитивного світосприймання; світогляду, що ґрунтується на високих ідеалах служіння українському народові, формування патріота з глибоким розумінням громадянського обов'язку, готовності стати на захист материзни, здійснити героїчний подвиг задля збереження людського життя й процвітання Української держави; розвиток потреби у знанні правдивої історії України, бойових традицій, героїчних сторінок українського народу, його Збройних Сил в історичному минулому і в реальному часі; прагнення опанувати спеціальні військові та військово-технічні знання й готовність служити у Збройних Силах України; мотивацію щодо фізичного самовдосконалення» [2].

Національно-патріотичне виховання має важливе значення для розвитку суспільства та зміцнення держави, а саме сприяє формуванню громадянської свідомості та активної громадянської позиції, що є необхідними для ефективного функціонування демократичного суспільства. Має велике значення для формування моральних цінностей та якостей у молодого покоління, сприяє розвитку відповідальності, толерантності, солідарності та інших важливих якостей, які є необхідними для гармонійного розвитку особистості та побудови сильного суспільства. Крім того, патріотизм є важливою складовою частиною національної безпеки та здатності країни до захисту своїх інтересів. Воно також сприяє об'єднанню українського народу та зміцненню соціально-економічних, а

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

також духовних та культурних основ розвитку українського суспільства і держави.

Національно-патріотичне виховання молоді є складовою частиною загального національно-патріотичного виховання. У цьому процесі молодь відіграє важливу роль, оскільки саме вона буде вирішувати подальшу долю України. Важливо робити акцент на вихованні саме молоді, оскільки молодь є основою майбутнього суспільства. Дорослі, літні люди вже мають сформовану «радянську» ідеологію і пристосувальні стратегії поведінки. Молодь же тільки знаходиться у процесі формування власної «картини світу» та життя у ньому. Під молоддю маються на увазі молоді люди і підлітки від 10 до 24 років. Саме молодь є фундаментом майбутніх довгострокових змін в суспільстві, своєрідною інвестицією зусиль у виховання покоління з абсолютно іншими ціннісними орієнтирами.

Як висновок можемо визначити, що національно-патріотичне виховання представляє собою комплекс заходів орієнтований на здобуття народом свідомої поваги та любові до своєї Батьківщини, прагнення захищати та розбудовувати міцну націю та державу, піклування про благо та майбутнє України як суверенної території, а національно-патріотичне просвітництво спрямоване на формування патріотичного світогляду, міцних моральних основ самоідентифікації українців як нації, «українолюблячої» громадянської позиції та стійких навичок патріотичної та європейської поведінки.

Список використаних джерел

1. Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641. Наказ МОН України від 06.06.2022 № 527. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text> (дата звернення: 29.11.2023).

2. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів: методичні рекомендації [для вчителів, методистів, авторів програм і підручників, науковців, викладачів, студентів закладів професійної й вищої освіти, управлінців, політиків]. Київ: Фенікс, 2022. 64 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/732103/1/BNV%20KSV%202022rek.pdf>_(дата звернення: 29.11.2023).

Слюсар Є.І., аспірант
Науковий керівник : Грубов В.М.,
доктор політичних наук,
професор кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування
Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир

ПОНЯТТЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В сучасному світі, де геополітичні конфлікти, тероризм, кіберзагрози, війна та інші виклики стають невід'ємною частиною міжнародних відносин, поняття національної безпеки набуває особливого значення для України. Забезпечення національної безпеки стає однією з найважливіших завдань країни, і це завдання вимагає обґрунтованих та виважених стратегій та принципів.

Національна безпека України є складною системою заходів та підходів, спрямованих на забезпечення стабільності, територіальної цілісності та захисту національних інтересів. Враховуючи сьогоденні умови, а саме воєнний стан, важливо розуміти основні принципи цієї політики, які керуються ідеями суверенітету, демократії, прав людини та міжнародного співробітництва між державами.

Різноманітні соціально-політичні та соціально-економічні проблеми продовжують загострюватися, часто переростаючи у збройні конфлікти та протистояння між різними соціальними групами, ескалація яких створює реальну загрозу міжнародному миру та стабільності подальшого розвитку.

Тому в сучасних умовах питання якісного забезпечення національної безпеки, формування системної національної політики та механізмів її реалізації мають велике значення для забезпечення національних інтересів. Це питання привернуло особливу увагу українських державних і громадських діячів, науковців різних галузей та пересічних громадян.

Як зазначає В. Копанчук, «багатоаспектність і складність цієї проблеми робить її предметом вивчення фахівців майже всіх галузей наукового знання: техніки, філософії, соціології, права, психології, економіки, математики, екології, біології, медсестринська справа тощо. Ефективне управління національною безпекою в країні передбачає систематизацію, уточнення, класифікацію, виявлення закономірностей, їх взаємозв'язків і внутрішніх рівнів, а також основних концепцій, які використовуються в дослідженнях національної безпеки» [1, с. 2].

Формування та реалізація політики національної безпеки України є чи не найважливішими питаннями ефективного управління перехідним суспільством. Політична практика України довела, що теорії, стратегії, концепції та програми реалізації національної політики у сфері національної безпеки мають об'єктивно інтегрувати всі складові національної політичної діяльності та базуватися на обґрунтованих теоретичних засадах та історичному досвіді.

Сьогодні теорія національної безпеки перебуває в стадії активного становлення та стрімкого розвитку. Щоб знайти надійне теоретичне підґрунтя для організації системи стратегічного планування у сфері національної безпеки, необхідно виходити з позиції використання найбільш поширених політико-

правових засобів та інструментів у державній діяльності та спиратися на базові принципи [2, с. 11].

Закон України «Про національну безпеку України» визначає основні принципи порядку формування державної політики у сферах національної безпеки і оборони, а саме:

- 1) верховенство права, підзвітність, законність, прозорість та дотримання засад демократичного цивільного контролю за функціонуванням сектору безпеки і оборони та застосуванням сили;
- 2) дотримання норм міжнародного права;
- 3) розвиток сектору безпеки і оборони як основного інструменту реалізації державної політики у сферах національної безпеки і оборони [3].

Забезпечення національної економічної безпеки є невід'ємною частиною діяльності уповноважених суб'єктів у сфері національної безпеки України. З метою створення міцної та стабільної системи економічної безпеки державна влада, природно, ухвалить низку законодавчих, організаційних та управлінських заходів, спрямованих на вирівнювання та розвиток соціально-економічних відносин для забезпечення реалізації економічної безпеки. соціально-економічні права і свободи громадян [4].

Наразі державне управління має серйозні фінансові проблеми, які гальмують його подальший розвиток. Водночас відсутність такого розвитку та подальше згортання бюджетної сфери призведе не лише до безпрецедентної соціально-економічної напруги, але й стане вирішальним фактором руйнації всієї країни. Для вирішення цієї гострої проблеми передбачається спрямувати розробку механізмів управління національною бюджетною безпекою, що включає формування орієнтирів національної політики у сфері бюджетної безпеки як інструменту забезпечення конкретної бюджетної безпеки [5, с. 54].

Цей комплекс конкретних заходів у науковій літературі визначається як «державна політика у сфері економічної безпеки», тому перед науковою

спільнотою стоїть завдання не лише визначити його зміст, а й вивчити інші складові елементи.

Тому питання національної безпеки є одними з найважливіших і складних питань сучасності. У сучасних умовах значно зріс ризик виникнення терористичних, політичних, економічних та екологічних загроз, негативні наслідки яких можуть торкнутися України, навіть якщо вони походять з іншої країни. Тому усвідомлення загроз дозволяє правильно підготуватися до їх нейтралізації.

Правові норми щодо усунення загроз та забезпечення національної безпеки здебільшого складаються з визначення того, які сили та засоби мають бути використані у випадку конкретної загрози та які повноваження кожного відомства, відповідального за забезпечення безпеки. Безпека завжди є метою. Тому Україні потрібна ефективна система національної безпеки, яка базуватиметься на визнанні загальнолюдських цінностей і приматі прав особистості та органічно узгоджуватиметься з фундаментальними інтересами незалежної України.

Список використаних джерел

1. Копанчук В.О. Онтологічно-гносеологічний механізм забезпечення національної безпеки України: філософський аспект. Вісник Національного університету цивільного захисту України. 2017. Випуск 6. URL: [https://nuczu.edu.ua/.../Visnik_NUCZU_1%20\(6\)_2017_Kopanchuk.pdf](https://nuczu.edu.ua/.../Visnik_NUCZU_1%20(6)_2017_Kopanchuk.pdf) (дата звернення: 17.11.2023)
2. Власюк О. С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики : Вибр. наук. праці. К. : НІСД, 2016. 528 с.
3. Про національну безпеку України. Закон України від 21 червня 2018 року №2469-VII. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text) (дата звернення: 17.11.2023)

4. Кошиков Д. О. Поняття та класифікація функцій державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки держави. (2020).

5. Свірко С.В., Тарасова Т.О. Державна політика як інструмент державного управління в сфері бюджетної безпеки. Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки. 2021. Т.1. № 2. С. 49-64.

Сохань О.А., Полтавський державний аграрний університет
Науковий керівник: Мирна О.В., кандидат економічних наук, доцент
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

СУСПІЛЬНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СПОРТИВНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Під час становлення та діяльності громадських об'єднань [1] важливою складовою розвитку є процес постійної комунікації. Комунікація є невід'ємним моментом суспільних відносин і являє собою обмін інформацією між суб'єктами. Спілкування збагачує нас новими знаннями, допомагає пізнати один одного, дізнатися про потреби та бажання один одного, єднає людей. Саме спілкування робить нас багатшими, а ефективне спілкування – дає можливість стати успішним у будь-якій сфері життя: чи то політика, чи та бізнес, чи то громадська діяльність, чи то розвиток спорту.

Будь-яка спортивна громадська організація засновується, діє, розвивається у суспільстві. Спортивні громадські організації є його частиною і, в більшості, мета і цілі визначаються потребами суспільства, які стають відомими завдяки постійній комунікації у суспільстві.

Узагальнюючи визначення слів «суспільний» і «комунікація» за тлумачними словниками української мови, а саме: «суспільний» – той що

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

стосується суспільства [2, с. 484], та «комунікація» – обмін інформацією, спілкування, зв'язок [3, с. 649], можна сформулювати визначення терміну «суспільна комунікація», як зв'язок з суспільством, зв'язок з людьми, з народом. Аналізуючи причини і мету, методи і засоби, за допомогою яких відбувається цей зв'язок, визначення можна доповнити, сформулювавши більш широке за інформаційною наповненістю визначення: «Суспільна комунікація – це зв'язок з громадськістю за допомогою різних комунікаційних інструментів для передачі, обміну та прийому різної інформації, з подальшим її використанням».

Суспільна комунікація має велике значення в діяльності спортивних громадських об'єднань. Вона може впливати на усі процеси їх діяльності: допомагати з визначенням цілей і постановкою мети, змінювати напрямки діяльності, допомагати в ресурсному забезпеченні, у формуванні іміджу об'єднань, а також може пригнічувати діяльність і навіть призвести до припинення їх існування.

У якості прикладу наведемо вплив громадської думки на корегування запланованих до проведення заходів СГО «МІЦЬ ПОЛТАВЩИНИ». Діяльність даної спортивної громадської організації попередньо була зосереджена на розвитку силових видів спорту та залученні дітей до імітаційних силових естафет.

У процесі проведення змагань Всеукраїнського та регіонального масштабів спостерігалося бажання більшості спортсменів займатися підвищенням своїх здібностей і можливостей у такій дисципліні, як підйом штанги на біцепс. Тож виникла потреба ввести таку змагальну дисципліну, яка б підвищувала мотивацію спортсменів, започаткувати проведення у Полтаві змагань з підйому штанги на біцепс. Це було першою зміною в напрямках діяльності, яка була здійснена під впливом побажань громадськості.

Другою зміною було введення активних та корисних майстер-класів та конкурсів під час проведення естафет «Дитячі богатирські ігри». До них можна

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

віднести: конкурс «Водні перегони»; конкурс «Козацькі розваги»; майстер-клас з сортування; майстер-клас з рукопашного бою; майстер-клас з першої домедичної допомоги та ін. До таких змін спонукало бажання дітей до продовження цікавих активностей на час підготовки церемонії нагородження, а також збільшення уваги з боку держави до військово-патріотичного та екологічного виховання молоді.

Тож, ще одним напрямком у плануванні діяльності спортивної громадської організації стало пошук та налагодження комунікації з іншими об'єднаннями спортивного спрямування: школами бойових мистецтв, військово-спортивними організаціями, організаціями рукопашного бою, козацькими об'єднаннями, екологічними організаціями, які можна задіяти для проведення цікавих та корисних майстер-класів та пробних тренувань.

Ще одним проявом впливу думки населення, стало проведення, під час дитячих заходів, міні-змагань для їх батьків. Діти часто беруть приклад зі своїх батьків, намагаються рівнятися на них і пишаються, з великим задоволенням, їх досягненнями. Тож включення до програми заходів міні-турнірів для батьків дає ще більше мотивації дітям до занять спортом. До таких додаткових івентів можна віднести : жим гантелі на кількість разів; трикомпонентний турнір (присідання, віджимання, підтягування); кросфіт-турнір для початківців.

На нашу думку, варто продемонструвати вплив ролі громадян на процес планування діяльності спортивних громадських організацій, – створення такого напрямку діяльності СГО «МІЦЬ ПОЛТАВЩИНИ», як напрямок популяризації діяльності безкоштовних секцій, шкіл і клубів у м. Полтава. Передумовою цьому стало незнання переважної чисельності населення про існування таких шкіл та секції. Велика кількість родин, які долучалися і приймали участь у дитячих спортивних заходах, були внутрішньо переміщеними особами, сім'ями, що проживають у складних життєвих умовах, незаможних та соціально незахищених родин. Їхні діти були дуже активними та

з хорошими спортивними здібностями. Спілкування з цими дітьми, їх батьками, намагання їм допомогти, призвело до необхідності пошуку безкоштовних спортивних шкіл і секцій, налагодження комунікаційних зв'язків з їх керівниками і створенню каналів поширення інформації про їх існування, діяльність, умови та періодичність набору.

Членами СГО «МІЦЬ ПОЛТАВЩИНИ» було застосовано такі механізми отримання інформації від цільової аудиторії: усні комунікації під час заходів; комунікаційні неформальні зустрічі; організаційні чати для спілкування та обміну думками; анкетування батьків; моніторинг змісту коментарів під публікаціями у соціальних мережах. Використання цих механізмів у 2022-2023 роках дозволило розширити «асортимент» активностей і підштовхнуло до нових ідей і проєктів.

Отже, як бачимо, вплив громадської думки на планування та діяльність спортивних громадських об'єднань є досить вагомим, а іноді навіть вирішальним фактором. Кожна ідея, кожне побажання, як члена спортивного громадського об'єднання, так і пересічного громадянина має право на життя. Потрібно бути завжди відкритим до спілкування, вміти вислухати співрозмовника, обміркувати його ідеї та пропозиції і за можливості, внести зміни до розробленого плану діяльності, збагативши його новими проєктними ідеями головної цільової аудиторії – мешканців, гостей, туристів на теренах конкретної територіальної громади.

Список використаних джерел

1. Про громадські об'єднання: Закон України № 4572-VI від 27.07.2023 р. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text> (дата звернення: 19.11.2023 р.).

2. Новий тлумачний словник української мови: 200000 слів у 3-х томах / Уклад. В. Яременко, О. Сліпущко; За заг. ред. Л. І. Андрієвського. К.: ВД «Аконіт», том 3. 2007. 862 с.

3. Сучасний тлумачний словник української мови: 60000 слів / Уклад. Н. Кусайкіна, Ю. Цибульник; За заг. ред. Д-ра філол. наук, проф. В. В. Дубічинського.Х.: ВД «ШКОЛА», 2011. 784 с.

Споришев К.О., кандидат технічних наук, доцент,
докторант ад'юнктури та докторантури
Національна академія Національної гвардії України, м. Харків

**ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ
МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ
ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СИЛ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ**

Система інформаційно-аналітичного забезпечення сил безпеки на сьогоднішній день має фрагментарну структуру, тобто для кожного суб'єкту інформаційно-аналітичне забезпечення має відомчу структуру. Наприклад, розглянемо інформаційно-аналітичну діяльність Служби безпеки України (СБУ), Національної поліції України (НПУ) та Національної гвардії України (НГУ), які входять до складу сил безпеки України.

Департамент інформаційно-аналітичного забезпечення СБУ збирає, аналізує і систематизує інформацію, що має значення для нормального функціонування країни, державного апарату. СБУ здійснює інформаційно-аналітичну діяльність з метою сприяння керівництву України в реалізації зовнішньо- та внутрішньополітичного курсу з розвитку держави, зміцнення її обороноздатності та економічного потенціалу, розширення міжнародного співробітництва [1].

Національна поліція здійснює інформаційно-аналітичну діяльність виключно для реалізації своїх повноважень, визначених законом. НПУ в рамках інформаційно-аналітичної діяльності [2]:

- 1) формує реєстри та бази даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України;
- 2) користується реєстрами та базами даних Міністерства внутрішніх справ України та інших органів державної влади;
- 3) здійснює інформаційно-пошукову та інформаційно-аналітичну роботу;
- 4) здійснює інформаційну взаємодію з іншими органами державної влади України, органами правопорядку іноземних держав та міжнародними організаціями [2].

Проведений аналіз автоматизації процесів підтримання прийняття рішень на оперативне застосування угруповань НГУ дав змогу визначити, що за кожним з напрямів створені окремі компоненти інформаційних систем, проте вони є різнорідними за часом створення, ступенем завершеності, використаними технологіями, обсягом охоплення процесів, обсягом розгортання і наповнення даними, а також можливістю інтеграції до єдиного інформаційного середовища на засадах когнітивного оброблення інформаційних ресурсів з урахуванням принципів і стандартів НАТО [3]. Стан інформаційно-аналітичної інфраструктури, яка спрямовується для забезпечення потреб керівного складу структурних підрозділів НГУ, не відповідає сучасним викликам під час підтримання прийняття рішень на оперативне застосування угруповань НГУ. Інтеграція інформаційних систем за окремими напрямками відсутня або здійснюється фрагментарно і не враховує сучасних вимог щодо консолідації [3], а це призводить до дублювання і недостатніх достовірності та повноти інформації стосовно комплексного управління процесами виконання службово-бойових завдань у цілому. Невирішеними також є такі питання: відсутність

єдиних методологічних, науково-технічних та організаційних принципів й обґрунтованих підходів до створення інформаційно-аналітичної системи (ІАС) НГУ та впровадження сучасних когнітивних інформаційних технологій; відсутність єдиних стандартів обміну даними між інформаційними системами для забезпечення взаємосумісності; організаційна розпорошеність та функціональна роз'єднаність існуючих інформаційних систем; недосконалість та неповнота нормативно-правового регулювання життєвого циклу інформаційних систем у МВСУ та НГУ [3].

Сучасний розвиток інформаційних технологій дозволяє створити єдину систему. Створення такої системи, як для мирного часу так і умовах виникнення кризових ситуацій, дозволить підвищити ефективність дій сил безпеки України. Проблемним питанням в розрізі державного управління є недосконалість системи підтримки прийняття рішень та відсутність теоретичних досліджень у питанні автоматизації інформаційних систем у державному управлінні силами безпеки України, створення підсистеми захисту інформації в системі державного управління силами безпеки України. Потребує дослідження питання розвитку, планування інформаційно-аналітичного забезпечення сил безпеки України.

Виходячи з означеного, система інформаційно-аналітичного забезпечення сил безпеки України потребує подальшого розвитку, а в деяких напрямках реформування. Розглядаючи наукові та методичні основи слід відзначити, що інформаційно-аналітичне забезпечення сил безпеки України як система представляє собою сукупність засобів, технологій, особового складу підрозділів і частин, які експлуатують цю техніку, персоналу, який здійснює аналітичну діяльність, а також органів управління. За таких умов актуальність дослідження обраної теми визначається необхідністю розроблення та вдосконалення теорії інформаційно-аналітичного забезпечення сил безпеки України.

Питання визначення структури та складу процесу інформаційного обміну,

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

методики проведення необхідних розрахунків для їх обґрунтування та рекомендацій щодо оснащення засобами інформаційного забезпечення взагалі розглянуті у багатьох працях. Окремі напрями досліджень щодо процесу інформаційно-аналітичного забезпечення системи управління сил безпеки знайшли своє відображення у наукових працях таких учених, як М.О. Єрмошин, Г.А. Дробаха, Є.Б. Смірнов, І.О. Кіріченко [4]. Проте уваги саме обґрунтуванню структури системи інформаційно-аналітичного забезпечення сил безпеки у цих працях не приділялося. Так, у монографії М.О. Єрмошина розглянуті питання синтезу структур бойових систем тільки для окремого роду військ України [5]. Однак достатніх теоретичних обґрунтувань складу та структури інформаційно-аналітичного забезпечення сил безпеки вони практично не містять.

Вченими зроблено значний внесок у дослідження механізмів державного управління системою інформаційно-аналітичного забезпечення сил безпеки України. Однак вони досліджували окремі питання державного управління системою інформаційно-аналітичного забезпечення сил безпеки України. Тому комплексного дослідження щодо опрацювання механізмів державного управління системою інформаційно-аналітичного забезпечення сил безпеки України не проводилося. Вказані питання потребують дослідження та розробки відповідних теоретичних і практичних рекомендацій.

Список використаних джерел

1. Про Службу безпеки України : Закон України від 25 березня 1992 року № 2229-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text> (дата звернення: 01.12.2023).
2. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 01.12.2023).
3. Яковлев М.Ю., Стрижак О.Є., Семенко Є.Ю. Інформаційно-аналітичне забезпечення Національної гвардії України: сучасний стан та основні напрямки розвитку. *Честь і закон*. № 3(78). 2021. С.11-23.
4. Теорія прийняття рішень органами військового управління: монографія / В.І. Ткаченко, Є.Б. Смірнов та ін.; За ред. В.І. Ткаченка, Є.Б. Смірнова. Х.: ХУПС, 2008. 542 с.
5. Моделювання бойових дій військ (сил) протиповітряної оборони та інформаційне забезпечення процесів управління ними (теорія, практика, історія розвитку): монографія /В.П. Городнов, Г.А. Дробаха, М.О. Єрмошин та ін. Харків: ХВУ, 2004. 410 с.

Старовойтов Д.Ф.

аспірант Відкритого міжнародного університету
розвитку людини «Україна»

ЛОБІЮВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ БЕЗПЕКОВИМ ЗАГРОЗАМ

Лобіювання є одним із найважливіших інструментів публічного управління, який дозволяє зацікавленим групам впливати на прийняття рішень органами державної влади. У сфері національної та державної безпеки лобіювання може використовуватися як для запобігання, так і для протидії безпековим загрозам. Лобіювання може використовуватися для запобігання безпековим загрозам шляхом впливу на формування державної політики безпеки. Так, лобістські групи можуть виступати за розробку та реалізацію заходів, які спрямовані на:

1. Підвищення обороноздатності держави, зокрема шляхом збільшення військових витрат, закупівлі новітнього озброєння та військової техніки, розвитку оборонних технологій.
2. Забезпечення безпеки громадян та території держави, зокрема шляхом посилення контролю на кордонах, боротьби з тероризмом та організованою злочинністю, забезпечення безпеки критичної інфраструктури.
3. Захист національних інтересів у різних сферах, зокрема економічній, політичній та соціальній [1].

Наприклад, лобістські групи, які представляють інтереси оборонної промисловості, можуть впливати на прийняття рішень щодо збільшення військових витрат, розробки та закупівлі нового озброєння. Лобістські групи, які представляють інтереси правоохоронних органів, можуть впливати на прийняття рішень щодо посилення контролю на кордонах, боротьби з тероризмом та організованою злочинністю. Лобістські групи, які представляють інтереси бізнесу, можуть впливати

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

на прийняття рішень щодо захисту національних інтересів у сфері економіки, зокрема шляхом захисту вітчизняних виробників від іноземної конкуренції.

Лобіювання може також використовуватися для протидії безпековим загрозам шляхом впливу на реалізацію державної політики безпеки. Так, лобістські групи можуть виступати за:

1. Вчасне виявлення та оцінку безпекових загроз, зокрема шляхом сприяння розвитку системи розвідки та безпеки.

2. Розробку та реалізацію ефективних заходів протидії безпековим загрозам, зокрема шляхом застосування військової сили, економічних санкцій, дипломатичних заходів.

Наприклад, лобістські групи, які представляють інтереси військових, можуть впливати на прийняття рішень щодо підвищення ефективності розвідки та безпеки. Лобістські групи, які представляють інтереси економістів, можуть впливати на прийняття рішень щодо розробки та реалізації економічних санкцій проти країн, які становлять безпекову загрозу. Лобістські групи, які представляють інтереси дипломатів, можуть впливати на прийняття рішень щодо проведення переговорів з країнами, які становлять безпекову загрозу.

Лобіювання є інструментом, який дозволяє зацікавленим групам впливати на прийняття рішень органами державної влади. Цей інструмент може використовуватися як для просування загальнодержавних інтересів, так і для просування вузькогрупових інтересів, які можуть суперечити національним інтересам.

У сфері безпеки цей ризик є особливо високим, оскільки в цій сфері часто стикаються інтереси різних груп, які можуть мати протилежні цілі. Наприклад, інтереси оборонної промисловості можуть суперечити інтересам громадянського суспільства, яке виступає за скорочення військових витрат. Інтереси бізнесу можуть суперечити інтересам державної безпеки, якщо бізнес прагне вести діяльність в країнах, які становлять безпекову загрозу.

Для того, щоб мінімізувати цей ризик, необхідно забезпечити прозорість та підзвітність лобіювання у сфері безпеки. Це означає, що необхідно знати, хто лобіює, які інтереси він представляє, і які аргументи він наводить.

Прозорість та підзвітність лобіювання у сфері безпеки є важливими для забезпечення захисту національних інтересів. Прозорість означає, що необхідно знати, хто лобіює, які інтереси він представляє, і які аргументи він наводить. Підзвітність означає, що необхідно забезпечити відповідність лобіювання закону та принципам доброчесності.

Прозорість можна забезпечити шляхом створення реєстру лобістів, який міститиме інформацію про їхні імена, організації, які вони представляють, та інтереси, які вони просувають. Підзвітність можна забезпечити шляхом створення органів, які будуть контролювати дотримання лобістами закону та принципів доброчесності [2].

Ось деякі конкретні заходи, які можуть бути вжиті для забезпечення прозорості та підзвітності лобіювання у сфері безпеки:

1. Створення реєстру лобістів, який міститиме інформацію про їхні імена, організації, які вони представляють, та інтереси, які вони просувають.
2. Запровадження обов'язкових звітів лобістів про їхню діяльність.
3. Створення органів, які будуть контролювати дотримання лобістами закону та принципів доброчесності.

Впровадження цих заходів допоможе мінімізувати ризик використання лобіювання для просування вузькогрупових інтересів, які суперечать національним інтересам.

Лобіювання може бути використано для залучення широкого кола зацікавлених груп до формування та реалізації державної політики безпеки. Це може допомогти забезпечити більш ефективне реагування на безпекові загрози, оскільки воно дозволить враховувати інтереси всіх зацікавлених сторін. Лобіювання може використовуватися для того, щоб:

Надати інформацію та експертні оцінки органам державної влади. Зацікавлені групи можуть надати органам державної влади інформацію про безпекові загрози, їхні наслідки та можливі способи їхнього подолання.

Висвітлити різні точки зору на безпекові питання. Лобіювання може допомогти забезпечити різноманітність думок та поглядів у процесі формування державної політики безпеки.

Сприяти конструктивному діалогу між органами державної влади та зацікавленими групами. Лобіювання може допомогти створити атмосферу довіри та співпраці між органами державної влади та зацікавленими групами.

Ось деякі конкретні приклади того, як лобіювання може використовуватися для залучення широкого кола зацікавлених груп до формування та реалізації державної політики безпеки:

Лобістські групи, які представляють інтереси бізнесу, можуть виступати за розробку і реалізацію заходів, які спрямовані на захист бізнесу від безпекових загроз, таких як тероризм, кібератаки та контрабанда.

Лобістські групи, які представляють інтереси громадянського суспільства, можуть виступати за розробку і реалізацію заходів, які спрямовані на захист прав людини і демократичних цінностей у сфері безпеки.

Лобістські групи, які представляють інтереси національних меншин, можуть виступати за розробку і реалізацію заходів, які спрямовані на захист їхніх прав і інтересів у сфері безпеки.

Однак, важливо використовувати лобіювання таким чином, щоб мінімізувати ризик використання його для просування вузькогрупових інтересів, які суперечать національним інтересам. Для цього необхідно забезпечити прозорість та підзвітність лобіювання у сфері безпеки.

Отже, лобіювання є важливим інструментом публічного управління, який може використовуватися як для запобігання, так і для протидії безпековим загрозам.

Використання лобіювання у сфері безпеки має бути прозорим та підзвітним, щоб забезпечити захист національних інтересів.

Список використаних джерел

1. Журба Ю.А., Гончаренко О.А. Лобізм: загальнотеоретичний аналіз. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2016. № 3. С. 9-12
2. Криштанович М. Ф. Механізми державної політики України щодо забезпечення національної безпеки. Публічне управління та митне адміністрування. 2019. № 3 (22). С. 248-253.

Стельмах Андрій Валерійович,
кандидат наук з державного управління,
викладач кафедри публічного управління
та адміністрування Університету
Григорія Сковороди в Переяславі
Корчинський Вячеслав Андрійович,
аспірант кафедри публічного управління
та адміністрування Університету
Григорія Сковороди в Переяславі

ПОНЯТТЯ ЛОБІСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ОСНОВИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

На сьогодні відсутнє усталене поняття терміну «лобістська діяльність». Крім того, поняття «лобізм», «лобісти», «формування лобістських груп», «лобістська діяльність», «лобіювання», «лобістські групи», «лобістські інтереси», «лобістські контакти» аналізуються політологами, соціологами, юристами, економістами, психологами, фахівцями з державного управління. Разом з тим, лобістська діяльність – є також державно-управлінською категорією, адже будь-яке управлінське рішення на рівні держави та регіонів

можна пролобіювати та вирішити відповідно до певних інтересів зацікавлених груп.

Тому виникла на сьогодні об'єктивна необхідність проаналізувати поняття «лобістська діяльність» з урахуванням публічного управління та системи запобігання та мінімізації корупції.

Лобізм є необхідним інститутом державно-правового розвитку країни, оскільки під час здійснення своїх владних повноважень через державний апарат органи державної влади активно взаємодіють з громадянським суспільством, що є відносно незалежним і вільним від прямого втручання з боку держави, організаціями, асоціаціями, різними іншими об'єднаннями громадян, створеними на добровільній основі. Данні об'єднання, що розрізняються за чисельністю, ступенем організованості, за конкретними сферами діяльності (економічної, культурної, соціальної тощо) мають свої специфічні, характерні для даних груп інтереси, які вони намагаються реалізувати у вигляді впливу на державу.

Таким чином, ці групи використовують переваги механізму лобістської діяльності, які дозволяють залежно від їх можливостей бути представленими у владі практично всьому спектру наявних у громадянському суспільстві зацікавлених груп. Крім того, лобізм дозволяє доповнювати систему представництва, вводячи в політико-правовий процес групи інтересів, які не мають іншої можливості бути представленими в органах державної влади.

Інститут лобізму дозволяє величезній кількості найрізноманітніших суспільних груп брати участь у процесі розробки та здійснення державної політики, і тим самим реалізовувати демократичне (у деяких випадках конституційне) право громадян на захист власних інтересів.

Таким чином, лобістська діяльність має наступні складові елементи: по-перше, це діяльність, яка спрямована на певні державно-управлінські рішення,

нормативно-правові документи, певні дії органів державної влади; по-друге, така діяльність має зацікавлені сторони; по-третє, існує стійка комунікація між зацікавленими сторонами (або їх представниками) з органами державної влади; по-четверте, інтерес (або певний предмет), на який спрямовані дії лобістів (нормативно-правові документи); по-п'яте, вплив на органи державної влади; по-шосте, неформалізоване представництво інтересів у державно-управлінських рішеннях. Крім того, лобізм в системі державної безпеки може носити як позитивні дії (зокрема, врегулювання важливих проблем, вирішення актуальних завдань в системі публічного управління) так і негативні (корупційні правопорушення, формування системи противаг та стримань тощо).

Лобісти, захищаючи приватні інтереси, доводять до політиків важливу інформацію щодо реальних потреб і переваг різних сегментів суспільства. Лобісти показують, як політичні рішення позначаються на окремих групах, які можуть бути їх наслідки в найближчій і віддаленій перспективі, а також пропонують найкращі рішення з точки зору тих чи інших груп суспільства. В результаті отримання подібної інформації у політиків формується цілісна картина сукупності соціальних інтересів і всього різноманіття альтернативних політичних курсів, що дозволяє їм приймати більш ефективні рішення [1].

Правовою основою лобістської діяльності в більшості демократично розвинених держав є конституційне положення, згідно з яким кожний суб'єкт суспільних відносин має право захищати власні інтереси всіма законними способами, зокрема беручи участь у формуванні державної політики та впливаючи на процес прийняття владних рішень. Мета лобістів залишається незмінною у сучасних демократіях. Вони зуміли легалізувати власну діяльність, удосконаливши методи впливу на вимогу часу та враховуючи конкретні соціально-політичні реалії. У зв'язку з тим, що влада об'єктивно не в змозі задовольнити одночасно і найбільш повно всі інтереси відразу, виникає

проблема черговості, пріоритету у їх здійсненні. Звідси закономірно прагнення різних груп і верств суспільства впливати на поведінку держави з метою переорієнтації політики на свою користь, стимулювати його приймати вигідні для цих груп і прошарків управлінські рішення. Предметом лобізму виступає спектр цілей, які ставлять суб'єкти лобізму при чиненні тиску на орган державної влади; це та мета, заради якої здійснюється лобістський тиск, проводиться лобістська кампанія [2, с. 35].

Результати вивчення закордонного та вітчизняного досвіду використання механізму реалізації лобістської діяльності дозволяють виділити ряд безпосередніх методів лобізму, здійснюваного в таких формах, зокрема:

- 1) неформальна - вплив на державних службовців апарату законодавчих і виконавчих органів державної влади;
- 2) дорадча - участь в роботі засідання законодавчого або урядового комітетів і комісій, робочих груп, консультативно-дорадчого органу;
- 3) експертна - підготовка експертних висновків, висновків та інших інформаційно-аналітичних матеріалів і поширення їх серед представників органів державної влади;
- 4) консультаційна – консультування чиновників щодо положень проекту нормативно-правового акту, який розглядається в парламенті;
- 5) правотворча - підготовка і обговорення проекту нормативно-правового акту відповідним органом державної влади;
- 6) робота в сфері public relations, контакти із засобами масової інформації, з впливовими громадськими організаціями - ще одна форма лобізму [3].

Таким чином, лобістська діяльність є процесом взаємодії громадянського суспільства та державних органів, який може бути представлений у вигляді різних форм діяльності. Таким чином, лобістська діяльність це інститут посередництва між громадянським суспільством та державою

Лобістська діяльність в системі публічного управління – це процес взаємодії інститутів громадянського суспільства та органів державної влади з метою представництва групових (державно-управлінських) інтересів, спрямованої на покращення соціально-економічного, політичного становища країни та громадян України та має на меті прийняття або зміну певних державно-управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Шведа О.С. Сучасний стан та тенденції розвитку законодавства і практики України в контексті легалізації лобістської діяльності. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2018. № 07(201). С. 46-53.
2. Штерн В. Лобізм як явище політичного життя (теоретико-методологічний аспект). *Вісник Прикарпатського університету. Політологія*. 2008. Випуск 10. С. 32-38.
3. Тихомирова Є. Лобізм як складова міжнародного PR. URL: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=36&c=672>.

Степанчук В.О.

Студент НБМ-2, Державний університет
«Житомирська політехніка»

Супрунова І.В.

д.н.здерж.упр., доцент,
доцент кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування,
Державний університет «Житомирська політехніка»

МІЖНАРОДНИЙ ТЕРОРИЗМ ЯК ФАКТОР ЗАГРОЗИ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ

Питання міжнародного тероризму зараз як ніколи залишається однією з найголовніших проблем, що постали перед всім людством та перед окремими державами. Тероризм у різних своїх проявах не має кордонів та якихось меж, під загрозою перебуває кожна країна на планеті, тому це питання є надзвичайно актуальним в сфері забезпечення національної безпеки.

Боротьба з міжнародним тероризмом вкрай важливе питання, для боротьби з міжнародним тероризмом залучаються всі країни, що є членами таких домовленостей, адже тільки об'єднавшись разом можна побороти тероризм у світі.

Протистояння міжнародному тероризму - це не тільки збройне знищення тероризму а і великий комплекс дій пов'язаний з дипломатією, фінансовою безпекою та правоохоронними заходами на національних рівнях боротьби. Міжнародний тероризм та тероризм поділяється на три види, а саме: на політичний тероризм, релігійний та кримінальний тероризм. Для більш чіткого розуміння це питання потребує детальнішого дослідження в зв'язку з постійним технічним прогресом, завдяки якому терористичні атаки і методи тероризму стають все більш різноманітні та набагато смертоносні для держав та звичайних мирних громадян, які є в більшості випадків основною ціллю. Ціллю діяльності

терористичних організацій є посіяння паніки та хаосу, викликаного великими жертвами та втратами.

За результатами аналітичного дослідження Інститутом економіки та миру (IEP) в звіті *Global Terrorism Index 2023*. Було проведено статистичне дослідження, яке показало, що в період за 2022 рік від терористичних атак у світі загинуло майже 7 тис. осіб, а смертність під час терористичних атак збільшилась на 12% в порівнянні з даними за 2021 рік. [1, с. 2].

Вплив міжнародного тероризму може вплинути на світову стабільність та підвищити рівень напруженості у світі. Для України, питання національної безпеки стоїть зараз як ніколи гостро, в час коли в Україні йде повномасштабна війна з росією, кожна зміна чи небажана подія може так чи інакше вплинути на нашу державу.

Події, що відбуваються на даний момент в Ізраїлі, це приклад того, як діяльність терористичної організації в одній країні може нанести шкоду національній безпеці іншої країни. Терористична організація ХАМАС 7 жовтня 2023 року перетнула кордон Ізраїлю, де вчинила багато масових вбивств мирного населення та терактів, що в результаті призвело до початку військово конфлікту. Цей конфлікт став тяжким випробуванням для світової спільноти, бо з'явилась нагальна потреба підтримувати військовою допомогою війська Ізраїлю, тим самим, це ускладнило та сповільнило постачання обіцяної військової допомоги Україні зі сторони Сполучених Штатів Америки. Не дивлячись на це, високопосадовці та військове керівництво США, запевнило світову спільноту, що це не вплине на безпеку України.

Враховуючи всі загрози міжнародного тероризму національній безпеці держав та України, в першу чергу, можна з впевненістю сказати, що загроза від міжнародного тероризму була, є і залишиться ще довго, тому питання боротьби та протидії тероризму в світі, має постійно лобюватись світовою спільнотою.

Заходи по боротьбі з міжнародним тероризмом потребують постійного вдосконалення задля унеможливлення та попередження терористичних атак.

Список використаних джерел

1. Institute for Economics & Peace. Global Terrorism Index 2023: Measuring the Impact of Terrorism, Sydney, March 2023. URL: <https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2023/03/GTI-2023-web-170423.pdf>

Струк Н.П., к.е.н., доцент
Івано-Франківський національний технічний
університет нафти і газу, м. Івано-Франківськ

ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах повномасштабного вторгнення російської федерації та глобальних трансформацій необхідним і актуальним завданням постає розвиток концепцій та методів управління для вдосконалення національної економіки. У цьому контексті важливим є забезпечення економічної безпеки України. Основою для цього може слугувати ідентифікація загроз економічній безпеці в тих реальних умовах, що складаються.

Економічна безпека за своєю суттю є станом захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства й держави від різного роду (зовнішніх та внутрішніх) загроз. У Економічній енциклопедії визначається економічна безпека як відповідні умови, які формуються державою та її органами влади, гарантування забезпечення недоторканності власності, майна, мінімізація та нейтралізація економічних збитків, захист економічних інтересів суб'єктів господарювання від можливих загроз на рівні держави та світу в умовах

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

глобалізації. Організація державного та внутрівідомчого захисту інтересів або позбавлення конфіденційності або секретної економічної інформації [1, С.123].

Національний інститут стратегічних досліджень провів у 2022-2023 рр. дослідження стану економічної безпеки і представив сприйняття експертами ризиків виникнення загроз економічній безпеці України, які можуть реалізуватись в умовах війни. У рамках проведеного експертного опитування було актуалізовано, визначено та оцінено 50 загроз за складовими частинами: макроекономічна, фінансова, інвестиційно-інноваційна, виробнича, зовнішньоекономічна, соціальна та продовольча безпека, які дозволяють сформулювати уявлення про характер впливу війни на економічну безпеку України. До оцінки загроз економічній безпеці були включені компоненти соціальної та продовольчої безпеки, оскільки в умовах війни вони справляють відчутний вплив на її стан через те, що їхня оцінка в рамках відповідних стратегій не передбачена [2].

У найбільш ризиковій зоні, на думку експертів, є показник високого рівня дефіциту державного бюджету. Крім цього, суттєвими загрозами для економічної безпеки сьогодні є: суттєве погіршення соціально-економічного становища вразливих верств населення; зростання обсягів державного боргу та видатків на його обслуговування; значне зниження добробуту та якості життя населення; втрата можливостей зайнятості та поглиблення структурних диспропорцій на ринку праці; зменшення трудового потенціалу внаслідок інтенсивних процесів міграції населення за кордон, значної частки ВПО, втрат цивільного населення внаслідок бойових дій; різкий економічний спад внаслідок згорання ділової активності в умовах війни; неможливості ведення бізнесу в окремих регіонах країни в зоні бойових дій або ризиковій зоні; значне погіршення стану довкілля (включаючи воєнне забруднення), спричинене бойовими діями; недофінансування окремих статей видатків бюджету внаслідок обмеженості фінансових можливостей держави; погіршення умов життя значних

груп населення через руйнування житла та цивільної інфраструктури, зростання індексу споживчих цін (інфляції); критичне скорочення промислового виробництва; значні втрати податкових та митних надходжень державного та місцевих бюджетів; значна втрата експортного потенціалу України внаслідок руйнування чи пошкодження виробничих об'єктів; зростання негативного сальдо торговельного балансу; утруднення експорту внаслідок руйнування чи ускладнення транспортної логістики [2].

На нашу думку, умови війни створюють значні загрози економічній безпеці України. Основні з них: зниження виробництва та економічної активності: військовий конфлікт спричиняє зниження виробництва через руйнування інфраструктури, зупинку підприємств та перерозподіл ресурсів на потреби оборони; втрати в інвестиціях та капіталі: непевність та ризик в умовах війни відлякують інвесторів, призводячи до зменшення притоку інвестицій та капіталу, що необхідно для економічного розвитку; збільшення безробіття: зниження виробництва та функціонування підприємств призвело до масштабного безробіття, що загострило соціально-економічні проблеми; збільшення боргового тягаря: фінансування потреб в обороні та відновлення економіки в умовах війни може призвести до значного зростання державного боргу; послаблення валютного курсу: нестабільність та негативні економічні виміри війни впливають на вартість національної валюти, що має важливий ефект на імпорт, вплив та забезпечення фінансової стабільності; загроза енергетичної безпеці: військовий конфлікт веде до обмеження доступу до енергетичних ресурсів, зокрема до постачання природного газу та інших важливих ресурсів; соціально-економічні та гуманітарні проблеми: військовий конфлікт загострює соціально-економічні та гуманітарні проблеми, зокрема розподіл біженців, зниження якості життя та важкості отримання освіти та медичного обслуговування.

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

Враховуючи ці ризики, необхідні вчасні та раціональні заходи для забезпечення економічної безпеки країни в умовах військових загроз.

Список використаних джерел

1. Економічна енциклопедія: в 3-х томах / під ред. Л. І. Молдована. К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. Т. 1. 864 с
2. Актуальні виклики та загрози економічній безпеці України в умовах воєнного стану. URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitichni-dopovidi/aktualni-vyklyky-ta-zahrozy-ekonomichniy-bezpetsi-ukrayiny-v>

Темненко В.О., студент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м.Київ, Україна),

Науковий керівник: Кропивко О.М., канд.іст.наук, доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м.Київ, Україна)

АНЕКСІЯ КРИМУ І ЗБРОЙНА АГРЕСІЯ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ ЯК ВИКЛИК ДЛЯ СВІТОВОГО СПІВТОВАРИСТВА

У сучасному світі, де демократія та права людини вважаються основоположними цінностями, події, що стосуються порушення суверенітету країн, викликають глибоке занепокоєння та обурення міжнародної спільноти.

У 2014 році світ став свідком подій, які порушили звичайний порядок речей та стали серйозним випробуванням для міжнародних відносин. Однією з таких подій стала анексія Криму та збройна агресія Росії проти України. Це не лише порушення міжнародного права, а й виклик для стабільності та миру в

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

регіоні. Важливим аспектом збройної агресії Росії проти України та анексії Криму є порушення невторчання та суверенітету країни. Згідно з міжнародним правом, кожна країна має право на незалежність і вільний розвиток без вторчання з боку інших держав. Однак дії Росії в Криму та на сході України стали образливим викликом для цих принципів. Передумовами для цього стало стратегічне прагнення Путіна до територіального розширення України, що виникло задовго до подій 2013-2014 років. Головною метою було визначити реакцію США та їхніх союзників, тому Росія вживала силових заходів та економічний тиск проти України (у жовтні 2003 року - під час кризи навколо острова Коса Тузла, у січні 2006 року і січні 2009 року - під час «газових воєн») і під час Російсько-грузинської війни у 2008 році. Після цих подій у Кремлі утвердилося переконання про існування «мюнхенського синдрому» серед еліт західних країн, перш за все, європейських, що вказувало на готовність до поступок агресору заради держав Балто-Чорноморсько-Каспійського регіону.

Пасивна реакція західних країн на російські провокації в значній мірі сприяла формуванню переконання у вищих ешелонах влади РФ щодо безкарності і фактично стимулювала Кремль до агресивних дій проти пострадянських країн.

Крим завжди мав велике стратегічне значення для Росії через його геополітичне розташування та доступ до Чорного моря. Російська Федерація виявила бажання зміцнити свій контроль над цією стратегічно важливою територією. Починаючи з 2008 року, Кремль розпочав інтенсивну пропагандистську кампанію як підготовку до можливої агресії проти України. Спеціальні інформаційні операції та пропагандистські кампанії ефективно використовувалися в пресі, на телебаченні та в інтернеті. Великою частиною цієї підготовки були масові видання різноманітних книг, які пророкували майбутній конфлікт між Росією та Україною. Основною ідеологічною лінією російської

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

пропаганди стала концепція «руського міра», яка виникла ще в 1970-х роках серед московської ліберальної інтелігенції і була активно підхоплена у 2010-х роках патріархом РПЦ Кирилом. Росія посилила свою агітацію на підтримку російськомовного населення в Криму, стверджуючи, що їм загрожує нова українська влада, що встановилась в Україні після подій на Євромайдані. Невідомі війська без розпізнавальних знаків (т.зв. «зелені чоловічки») зайняли ключові адміністративні та військові об'єкти на Кримському півострові. Під контролем російських військ був проведений референдум, де мешканці висловилися за приєднання до Росії. Цей референдум визнаний сфальсифікованим та проведеним за відсутності міжнародного контролю. Після референдуму Росія підписала договір про приєднання Криму та Севастополя. Більшість країн та міжнародних організацій не визнали законність та легітимність референдуму. Анексія призвела до початку міжнародної ізоляції Росії, із введенням санкцій багатьма країнами та обмеженням співпраці в різних галузях.

Після анексії Криму розпочався конфлікт на сході України між українською армією та проросійськими силами. Від початку березня 2014 року, під лозунгами об'єднання південної та східної частин України з Росією, розпочалася спланована під контролем російських спецслужб серія протестних заходів в східних та південних регіонах України, відома як «Руська весна». Під прикриттям цих акцій, спеціально навчені штурмові групи, під керівництвом російських офіцерів, здійснили спроби захоплення адміністративних будівель в Харківській, Луганській, Донецькій, Запорізькій, Миколаївській, Херсонській, Одеській, Дніпропетровській областях. У квітні 2014 року почався збройний конфлікт між українською армією та проросійськими сепаратистськими силами в Донбасі. Велися інтенсивні бої за контроль над областями Донецька та Луганська. Росія відкрито чи приховано надавала військову підтримку

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

сепаратистам, яка включала надання зброї, техніки та найманців. Це призвело до подальшого загострення конфлікту.

Анексія Криму та збройна агресія Росії проти України стала серйозним викликом для світового співтовариства. Вона підняла питання не лише щодо дотримання прав людини та суверенітету країн, але й щодо ефективності міжнародних механізмів контролю та впливу. Відновлення справедливості та територіальної цілісності України вимагає одноголосної позиції міжнародної спільноти та активного впливу на порушників міжнародного права. Важливо наголосити, що тільки через спільні зусилля можна досягти миру та стабільності в регіоні.

Список використаних джерел

1. Агресія росії проти України/ URL: <https://mankrda.gov.ua/informacijnij-rozdil/aktualnij-komentar/agresiya-rosii-proti-ukraini/> (дата звернення 17.10.2023).

2. Головка В.В. Збройна агресія російської федерації проти України [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Додатковий том. – Кн. 1: А–Я / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во «Наукова думка», 2021. - 773 с. URL: http://www.history.org.ua/?Termin=zbrojna_agresija_rosijskoji_federatsiji_proty_ukrajiny (дата звернення 17.10. 2023)/

3. Ключові питання та відповіді про російську агресію /URL: <https://mfa.gov.ua/klyuchovi-pitannya-ta-vidpovidi-pro-rosijsku-agresiyu> (дата звернення 17.10. 2023).

Хвіст В.О.

Національний університет біоресурсів і
природокористування України, м. Київ

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА ОБСЄ У ФОРМУВАННІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ

Статус України як держави-учасниці ОБСЄ на сьогодні створює всі передумови для використання можливостей міжнародного співробітництва для більш ефективного розвитку країни, орієнтуючись на кращі міжнародні стандарти.

Україна стала учасницею ОБСЄ 30 січня 1992 року, а 1 червня 1999 року було засновано посаду Координатора проектів ОБСЄ в Україні, як нову форму співпраці між Україною і ОБСЄ [6].

З цього приводу Б. Парахонський і Г. Яворська зазначають: «сене входження України до колективних структур безпеки на Європейському субконтиненті полягає в тому, щоб мати можливість грати роль активного учасника європейської безпеки та мати реальні безпекові гарантії» [9, с. 114.].

Україна бере участь у багатьох програмах ОБСЄ, спрямованих на розвиток політичного діалогу і співробітництва з основних напрямків забезпечення безпеки (військово-політичний, економічний, гуманітарний та ін.). Важливе місце в цьому процесі займає Спеціальна моніторингова місія (СММ) в Україні, яка помітно активізувала свою діяльність у вересні 2014 року, відповідно до Мінської угоди.

Україна активно співпрацює також з інститутами даної організації і, в першу чергу, з Верховним комісаром ОБСЄ у справах національних меншин, з Бюро демократичних інститутів і прав людини і з представником ОБСЄ з питань свободи ЗМІ. «Взаємодія з Верховним комісаром ОБСЄ у справах національних меншин здійснюється в контексті розробки законодавства України в сфері

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

захисту прав раніше депортованих осіб та мовної політики, а також в питаннях національних меншин в двосторонніх відносинах України з іншими державами» [7].

Ще в ході Будапештського саміту НБСЄ 5 грудня 1994 року лідери Росії, США і Великобританії підписали Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (Будапештський меморандум) [8].

Будапештський меморандум, підписаний в рамках НБСЄ, не був ратифікований його учасниками. Невизначеність гарантій ОБСЄ проявилася під час подій в Криму навесні 2014 року.

1 березня Рада Федерації ФЗ РФ прийняли постанову «Про використання військ Російської Федерації на території України». У той же день Верховна Рада звернулася до країн - гарантів цілісності країни, що підписали в 1994 році Будапештський меморандум, вимагаючи від них «практичними діями підтвердити закріплені в меморандумі зобов'язання» 26. Київ закликав Москву невідкладно провести двосторонні консультації, проте Росія відмовилася від претензій України, пославшись на нелегітимність її уряду.

5 березня в Парижі пройшла тристороння зустріч міністрів закордонних справ США, Великої Британії та України. Держсекретар США Дж. Керрі і глава українського зовнішньополітичного відомства А. Дешиця висловили бажання кваліфікувати дії Росії як порушення Будапештського меморандуму, проте міністр закордонних справ Великобританії У. Хейг не погодився з таким трактуванням, і відповідне рішення прийнято не було. Незважаючи на це, країни ЄС і США пішли на введення санкцій проти Росії. 21 березня на Україні почала діяти Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ [1, с.35].

Діяльність співробітників ОБСЄ охоплює всі регіони України, їх основне завдання визначена як неупереджене та об'єктивне спостереження за ситуацією в країні і просування діалогу між усіма учасниками конфлікту. У той же час

спочатку ОБСЄ перебувала в стороні від процесу врегулювання ситуації на Донбасі.

6 червня 2014 року на святкуванні 70-річчя висадки союзників у Нормандії був заснований так званий нормандський формат переговорів: нерегулярно збирається форум представників Росії, Франції, Німеччини та України. 2 липня 2014 р Росія, Франція і Німеччина підписали Берлінський меморандум про створення Контактної групи по Україні. У Москві вважали, що Париж і Берлін виступлять посередниками між Кремлем і Білим домом і запропонують взаємоприйнятний варіант вирішення «українського кризи». Механізм залучення ОБСЄ в конфлікт був створений угодами «Мінськ-1». 5 вересня 2014 року на зустрічі в Мінську делегати підписали Протокол за підсумками консультацій Тресторонньої контактної групи щодо спільних кроків, спрямованих на імплементацію Мирного плану Президента України П. Порошенко і ініціатив Президента Росії В. Путіна (неофіційна назва - Мінський протокол) [2, с. 122].

З боку Росії його підписав повноважний посол РФ в Україні М. Зурабов, з боку України - колишній президент Л. Кучма, з боку ОБСЄ - швейцарський дипломат Х. Тальявіні. 19 вересня 2014 року представники ДНР і ЛНР підписали Меморандум про виконання положень Протоколу за підсумками консультацій Тресторонньої контактної групи (Мінський меморандум) [3, с. 78.].

Документ підтверджував встановлений Мінським протоколом режим припинення вогню, передбачав відведення важких озброєнь на 15 км від лінії фронту, а також вводив заборону на польоти бойової авіації і установку мінно-вибухових огорож. Гарантом угоди виступала ОБСЄ. 5 жовтня 2014 р моніторингова місія організації почала діяти на Донбасі. Співробітники ОБСЄ перший час намагалися підтримувати режим перемир'я, встановивши лінію розмежування між конфліктуючими сторонами. 13 листопада 2014 року представники Спільного центру з контролю і координації ОБСЄ погодили проект

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

графіка виведення військ зі сходу України. Його реалізація намічалася в три етапи: припинення вогню (2 дні), висновок важких озброєнь (5 днів), роз'єднання сил по лінії стикання відповідно до Московським меморандумом (21 день). Сторони, однак, не виконали графік в зазначені терміни через що тривали бойових зіткнень. 9 грудня 2014 року в Мінську за посередництва ОБСЄ відбулася зустріч представників адміністрації П. Порошенко, ДНР і ЛНР. За її підсумками було досягнуто домовленості про припинення вогню. Відновлення військових дій 13 січня 2015 р привело до зриву угод «Мінськ-1». Однак 12 лютого 2015 р білоруській столиці відбулося засідання Контактної групи, за підсумками якого було підписано два нових документа. Перший, Комплекс заходів по виконанню Мінських угод [4], підписали представник ОБСЄ Х. Тальявіні, екс-президент України Л. Кучма, посол Росії на Україні М. Зурабов, а також лідери ДНР і ЛНР - А. В. Захарченко і І. В. Плотницький відповідно. Документ доповнювала Декларація Президента Російської Федерації, Президента України, Президента Французької Республіки і Канцлера Федеративної Республіки Німеччина в підтримку Комплексу заходів з виконання Мінських угод, прийнятого 12 лютого 2015 року [5].

Ці документи підтвердили повноваження місії ОБСЄ по контролю за виведенням всіх іноземних збройних формувань, військової техніки з території України і проведенням виборів в окремих районах ДНР і ЛНР з дотриманням стандартів ОБСЄ і БДПЛ, а також за визначенням особливих статусів республік. Незважаючи на що тривали зіткнення, сторони почали відведення важких озброєнь відповідно до встановленого графіка. Спостереження за їх діями здійснювала ОБСЄ.

Отже, можна зробити висновок, що Україна й досі перебуває у пошуку свого місця і ролі у системі європейської безпеки. Для України питання стоїть дуже гостро – здійснити інтеграційний рух до європейських систем безпеки, з одного боку, або опинитися в позиції безпекового вакууму та міжнародного аутсайдера

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

– з іншого. У першому випадку Україна може зберегти та зміцнити власну суб'єктність на міжнародній арені, у другому, знаходячись під тиском глобальної конкуренції і перебуваючи поза межами ефективної системи колективної безпеки, ризикує опинитися наодинці перед сучасними загрозами та викликами власній безпеці.

Список використаних джерел

1. Galbreath D.J. The Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE). New York: Routledge, 2007, с.35
2. Goldgeier J. Not whether but when: the US decision to enlarge NATO. Washington, D.C.: Brookings Institution Press, 1999, с. 122
3. Hodge C.C. Redefining European security. New York; London: Garland Publishing, 1999, с. 78.
4. Kerr J.G. The road to Helsinki: an analysis of European International relations leading to the Conference on Security and Cooperation in Europe. University of Virginia, 1977.
5. Larivé M.H.A. Debating European security and defense policy. Understanding the Complexity. Hampshire: Ashgate, 2014 с.56
6. Organization for Security and Co-operation in Europe | OSCE. URL: <http://www.osce.org/pc/29031?download=true>.
7. OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine. Organization for Security and Co-operation in Europe | OSCE. URL: <https://www.osce.org/special-monitoring-mission-to-ukraine>
8. ООН. Меморандум о гарантиях безопасности в связи с присоединением Украины к Договору о нераспространении ядерного оружия // Official Documents System of the United Nations. URL: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G94/652/94/PDF/G9465294.pdf>

9. Парахонський Б.О., Яворська Г.М. Роль ОБСЄ у формуванні європейського середовища безпеки // Стратегічні пріоритети. 2013. № 3 (28). с. 114.

Цимбалюк В.С.,
доктор юридичних наук, старший науковий співробітник,
професор кафедри теорії та історії держави і права,
Державний університет «Житомирська політехніка»,
Житомир, Україна

УНІВЕРСИТЕТИ ЯК СТРАТЕГІЧНА СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ КІБЕРЦИВІЛІЗАЦІЇ (ПОЛІТИКО- ПРАВОВИЙ АСПЕКТ)

У порядку постановки проблеми в загальному вигляді пропонується звернути увагу на таку політико-правову складову в суспільстві як університети у контексті новітньої історії держави Україна в умовах війни, а також перспектив післявоєнної її відбудови, подальшого динамічного розвитку з урахуванням Глобальних викликів ХХІ століття у тому числі за умов формування так званої Глобальної кібернетичної цивілізації (ГКЦ).

Основну увагу пропонується звернути на комплексний підхід безпекознавства стосовно розуміння сутності функцій університетів, у значенні їх провідною складовою такої стратегічної сфери суспільства, держави, як науково-освітня сфера, а також як чинника здатності народу успішно протистояти внутрішнім та зовнішнім викликам, загрозам в інших сферах Національній безпеці.

Мета публікації – висвітлення окремих результатів дослідження щодо такого об'єкта наукових розвідок як університети, у розумінні їх функцій та як стратегічної складової Національної безпеки в умовах ГКЦ, у змісті політико-правового

аспекту.

Теоретико-методологічна основа дослідження базується на публікаціях таких науковців як: Д. О. Грицишен; О.Г. Денисюк; І. О. Драган; А. П. Дикий; В. В. Євдокимов; А. В. Морозов; В. В. Нонік; О.В. Олійник; І. А. Світличина; Л. В. Сергієнко; В. Я. Тпацій; М. Я. Швець; Г. А. Шпиталенко та інші.

Окремі результати дослідження висвітлені у ряді публікацій [1-4].

Виклад основних результатів дослідження за визначеною метою пропонується у змісті дискусії стосовно, так званої, «оптимізації» закладів вищої освіти в Україні. Як свідчать дослідження, ця дискусія у різній інтерпретації ведеться з першого року проголошення новітньої державності України. Періодично серед окремих науковців, освітян, практиків, політиків, у владних колах державної влади України сутність «оптимізації» закладів вищої освіти зводиться до скорочення їх кількості та скорочення державного фінансування поряд із науковими закладами. Історія людства, з часів виникнення університетів свідчить, що скорочення кількості їх є ознакою руху держави до руїни.

Найбільш гостро дискусія «оптимізації» університетів спалахує у роки виникнення політико-економічних криз в Україні. Не виняток і нинішня кризова ситуація, що зумовлена загарбницькою війною рашизму проти України, з 2014 р. і до нині.

Як свідчать дослідження, з часом ініціатори-можновладці «оптимізації» (се б то – зменшення кількості) закладів вищої освіти в Україні йдуть з політичної арени держави, зі своїми прожектами отої «оптимізувати». Багато з них мають ознаки загроз, викликів Національної безпеки. Добре коли на місце «оптимізаторів» у владу приходять більш розумні, мудрі, помірковані, які відпускають освітню сферу з під бюрократичного тиску.

Окремі реформи щодо реорганізації вищої освіти мали просто косметичні ознаки. Серед таких можна відзначити – як має називатися організаційна структура з надання вищої освіти: вищий навчальний заклад, чи то заклад вищої освіти, чи то вищий освітній заклад і т.п., і т.д. Україна, як держава, її суспільство в цілому,

науково-освітнє співтовариство країни стоїчно вистояли у всьому тому організаційно-правовому, політико-правовому хаосі, у тому числі під назвою «реформи» освітньої сфери в цілому та вищої освіти зокрема.

Враховуючи обмеження щодо обсягу викладення матеріалів дослідження пропонується звернути увагу на такі окремі висновки:

1. Виходячи із ментальності українського народу стосовно бажання більшості в ньому до освіченості, у тому числі здобуття і творення системних наукових знань постійно існував та існує попит на вищу освіту. Якщо є попит то наукові еліти народу продукували та продукують різні форми закладів вищої освіти в Україні. Суспільна потреба щодо освіти у єдності з наукою в Україні завжди має забезпечуватися належною державною підтримкою, у тому числі державне фінансування, що є запорукою Національної безпеки в цілому.

2. У різному контексті можна дискутувати про якість надання вищої освіти, але щоб хто у негативному змісті говорить про те, попри всі негаразди, за всю новітню історію склалася загальна тенденція до збільшення кількості закладів вищої освіти. Окремі з них пройшли історичні трансформації з професійно-технічних училищ, спеціальних середніх шкіл, технікумів, інститутів, академій, коледжів до університетів. В цьому велика подяка народна ініціаторам розбудови вищої освіти в Україні.

3. Університет, як форма організації вишу визначається найбільшою універсальністю і гнучко відповідають запитам і потребам здобуття та надання вищої освіти відповідно до культури, традицій сучасної Європейської організації навчання на вищому рівні. Ця форма дозволяє оперативну і ефективно реагувати на виклики, загрози Національній безпеці не лише у науково-освітній сфері суспільства, через зміни акцентів функцій вищого освітнього закладу відповідно до різноманітних потреб людини, окремих великих територіальних громад, регіонів, а отже і суспільства, держави в цілому на певному історичному етапі їх існування. Нинішній – не виключення.

4. Ініціаторам «оптимізації» (скорочення кількості) закладів вищої освіти, перш

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

за все університетів в Україні, зокрема у середовищі можновладців, слід визнати свою неспроможність ефективно, належним чином керувати науково-освітньою сферою суспільства і, як у минулі великі соціально-політичні та соціально-економічні кризи, надати змогу трудовим колективам самим виживати, або припиняти своє існування. При цьому слід дотримуватися головного принципу існування закладу освіти – він може припинити своє існування лише за двох умов: коли у ньому не буде кому вчити та коли у ньому не буде жодного хто бажає в ньому вчитися.

5. При розумному, мудрому, державницькому підході університет має окрім освітньої, наукової та інноваційної функцій виконувати також і соціальну. Щодо останньої – це не лише ефективний буфер безробіттю, а в умовах війни та післявоєнного існування, за певних умов, ще як місце соціальної реабілітації громадян з інвалідністю, хто постраждав від війни й виявив бажання і розумову здатність здобути вищу освіту, щоб у перспективі не бути тягарем для своєї родини, суспільства, держави, займатися переважно розумовою суспільно-корисною працею.

Список використаних джерел

1. Грицишен Д. О., Драган І. О., Цимбалюк В. С. Теоретично-правові аспекти щодо державної політики протидії злочинності в умовах глобального кіберпростору. *Академічні візії*. 2022. Випуск 15. [Електронне видання] URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/444/407>

2. Грицишен Д. О., Драган І. О., Цимбалюк В. С. Правові аспекти протидії економічній злочинності в глобальному кіберпросторі. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2023. Випуск 36. С.349-355. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/836/761>

3. Цимбалюк В. С. Кіберпростір як компонент національної безпеки: політико-правовий аспект. *THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR (2014–2022): HISTORICAL, POLITICAL, CULTURAL-EDUCATIONAL, RELIGIOUS, ECONOMIC, AND LEGAL ASPECTS*. Scientific monograph. Riga. Baltija Publishing. 2022. P.1298–1305. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/book/237>

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

4. Цимбалюк В.С. Конструктивна критика окремих положень стратегії розвитку вищої освіти в Україні. *Актуальні проблеми юридичної науки та практики в ХХІ столітті (у контексті актуальних проблем науково-освітнього права)*. Збірник мат. міжнарод. наук.-практ. конф. 16-17.10.2020р. Ч.ІІ. Рівне. МЕНУ ім. С.Дем'янчука. Гельветика. 2020. С.87-91.

**ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРОБЛЕМИ
ДОТРИМАННЯ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ**

Більчук О.О.

асистент кафедри права та правоохоронної діяльності
Державний університет «Житомирська політехніка»

м. Житомир

Данько В.В.

полковник поліції, начальник Управління головної інспекції
ГУНП в Житомирській області

АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ ВІЙСЬКОВИХ РИЗИКІВ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ГАЛУЗІ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

В останні дні листопада та перші дні грудня 2023 року ЗМІ, які орієнтовані на висвітлення економічних питань часто згадують такі терміни як: «військові ризики»; «страхування військових ризиків»; «страхування інвестицій від військових та політичних ризиків».

Приводом для потрапляння теми військових ризиків, як страхових ризиків, у заголовки фінансових та економічних ЗМІ, стало прийняття законопроекту №9015 «Про внесення змін до Закону України "Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності" щодо страхування інвестицій в Україні від воєнних ризиків» [1].

Про необхідність прийняття даного законопроекту наголошували представники внутрішніх, українських інвесторів [2].

З боку Міністерства економіки України та Міністерства фінансів України, в цілому, велася та ведеться потужна адвокаційна кампанія процесу страхування інвестицій в Україну від військових та політичних ризиків [3].

РНБО співпрацює з міжнародним страховим брокером Marsh McLennan щодо розробки спеціалізованої платформи [4], за допомогою якої, авторизовані професійні користувачі страхового ринку в усьому світі зможуть отримати інформацію необхідну для проведення андеррайтингових та актуарних процедур при страхуванні військових ризиків в Україні [5].

Наведені приклади є яскравими маркерами того, що питання страхування інвестицій від військових ризиків є складовою національної безпеки в широкому розумінні поняття «національна безпека».

Також є очевидним, що на міжнародному рівні, в контексті України, концепція страхування від військових ризиків буде значно трансформуватися та розвиватися.

На національному рівні, концепція страхування від військових ризиків буде усвідомлюватися та створюватися. Причиною цього є те, що до повномасштабного вторгнення росії на територію України, військові ризики були присутні у договорах страхування, лише, як виключення зі страхових випадків.

Таким чином, напрацювання підходів до використання та формулювання військових ризиків, як елементу предмету договору страхування є перспективним напрямком роботи.

Національним законодавством України унормовано поняття страхового ризику на базовому рівні розуміння і працюючи з військовими ризиками, неможливо буде його оминати або не враховувати.

01.01.2024 набирає чинності новий Закон України «Про страхування», який є базовим та системним для галузі страхування. Даний закон запроваджує базові нормативні поняття та окреслює інфраструктуру галузі страхування.

Так, Закон України «Про страхування» під страховим ризиком розуміє ризик виникнення збитків чи додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів, або виникнення несприятливих змін у фінансовому стані, прямо чи опосередковано зумовлений зміною вартості активів та зобов'язань [6].

Також закон визначає ознаки страхових ризиків, які можуть покриватися договором страхування, зокрема:

1. Вірогідність та ймовірність настання;
2. Неможливість передбачити конкретний час, місце, обставини настання події, а також розмір шкоди в разі настання страхового випадку;

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

3. Відсутність ймовірності невідворотності настання події в період дії договору страхування, про що страхувальник або страховик заздалегідь були або мали бути повідомлені;

4. Настання події спричинить негативні матеріальні наслідки для страхового інтересу страхувальника або інших осіб, визначених у договорі страхування;

5. Настання події не пов'язано з навмисними діями страхувальника або інших осіб, визначених у договорі страхування (крім випадків, визначених законом або міжнародним звичаєм), і не передбачає отримання неправомірної вигоди [6].

Формулюючи у договорі страхування ризику, які має покривати страховий поліс, варто розуміти, що згідно нового Закону України «Про страхування» підхід до визначення ризиків значно глибший та більш системний, порівняно зі старим Законом України «Про страхування».

Новий закон, в поєднанні з підзаконними актами Національного Банку України запроваджує класифікації ризиків, які можуть покриватися договорами страхування. Так, кожен ризик має бути віднесений (кваліфікований) до якогось класу перед тим, як стати умовою договору страхування [7].

На даний час ні Закон України «Про страхування», ні проєкт «Положення про характеристики та класифікаційні ознаки класів страхування, особливості здійснення діяльності зі страхування та укладання договорів за класами страхування», який розроблений Національним Банком України, не містять згадок про «воєнні/військові» ризики та їх ознаки.

В свою чергу, законопроект №9015 «Про внесення змін до Закону України «Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності» щодо страхування інвестицій в Україні від воєнних ризиків» містить наступні положення ядром, яких є воєнні ризики: *«ЕКА провадить діяльність із страхування, перестрахування та надання гарантій відповідно до цього Закону та нормативно-правових актів, прийнятих для реалізації положень цього Закону, статуту ЕКА, внутрішніх документів ЕКА, що включає такі види діяльності:*

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

- *страхування та перестрахування експортних кредитів, а також страхування та перестрахування від воєнних та/або політичних ризиків кредитів українських суб'єктів господарювання, пов'язаних з інвестиціями у створення об'єктів та інфраструктури, необхідних для розвитку переробної промисловості та експорту товарів (робіт, послуг) українського походження.*

- *страхування та перестрахування прямих інвестицій з України, а також страхування та перестрахування прямих інвестицій в Україну від воєнних та/або політичних ризиків...»*

Також, проєкт №9015 визначає, яким чином буде усуватися прогалина у законодавстві про страхування щодо воєнних ризиків, зокрема зазначено, що Кабінет Міністрів України за погодженням із Національним банком України визначає перелік воєнних та політичних ризиків, а також умови та порядок страхування (перестрахування) таких ризиків при здійсненні ЕКА видів діяльності, визначених цією частиною.

Очевидно, що страхування воєнних ризиків про яке зазначено у проєкті закону № 9015 має виключний характер та буде здійснюватися в рамках статутного капіталу ЕКА.

Однак робота Кабінету Міністрів України та Національного Банку України над методичною частиною, з високою вірогідністю, буде базою для напрацювання нормативних актів, які дозволять приватним страховикам, можливо в партнерстві з державою, перенести воєнні ризики з розділу «виключення зі страхових випадків» до розділу «ризики, які покриваються» договору страхування.

Список використаних джерел

1. Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності : Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності» щодо страхування інвестицій в Україні від воєнних ризиків від 14.02.2023 р. № 9015 / Верховна Рада України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41349>

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

2. Європейська Бізнес Асоціація вітає прийняття проекту Закону № 9015 щодо страхування інвестицій в Україні від воєнних ризиків. *European Business Association* : веб-сайт. URL: <https://eba.com.ua/yevropejska-biznes-asotsiatsiya-vitaye-pryjnyattya-proyektu-zakonu-9015-shhodo-strahuvannya-investytsij-v-ukrayini-vid-voyennyh-ryzykiv/>

3. Свириденко Ю. Ухвалений Закон про страхування інвестицій від воєнних і політичних ризиків сприятиме залученню внутрішніх інвесторів та забезпечить підтримку української економіки. *База даних «Міністерство економіки України»*. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=aac41e06-4dc9-42a3-a75f-26f47060fcef&title=UkhvaleniiZakonPro>

4. John Doyle Ukraine Recovery. *Marsh McLennan*. URL: <https://www.marshmclennan.com/content/mmc-web/mmc-v2/en/pages/ukraine-recovery-efforts.html>

5. Вінокуров Я. Страхування воєнних ризиків. Як влада планує вмовити інвесторів вкладати в Україну зараз. *Економічна правда*. 2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/07/4/701830/>

6. Про страхування : Закон України від 18 листопада 2021 р. № 1909-IX / Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#n149>

7. Про затвердження Положення про характеристики та класифікаційні ознаки класів страхування, особливості здійснення діяльності зі страхування та укладання договорів за класами страхування : Проект Постанови / Правління Національного банку України. *Офіційний веб-портал «Національний банк України»*. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/proekt_2023-06-29.pdf

Богатирьов І.Г.

доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України
професор кафедри
права та правоохоронної діяльності
Державного університету «Житомирська політехніка»

ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Еволюція війни показує, що впровадження в доктрину кримінального права України кримінальної відповідальності за вчинення воєнних злочинів нерозривно пов'язано з процесом становлення цього інституту. Об'єктивними передумовами виникнення російсько-української війни виступили геополітичні процеси на території сучасної Української держави, формування її територіальної цілісності, незалежності, демократичності, бажанням мати європейські цінності і жити в умовах миру і спокою.

Разом з тим, аналіз кримінальної ситуації в країні в умовах воєнного стану показує, що кримінальні правопорушення, що вчиняються військовослужбовцями збройних сил р.ф. стали особливо поширеним явищем під час окупації та облоги сіл і міст нашої держави, що спричинило за собою масові вбивства, згвалтування, викрадення, мародерство. Такі дії ворога у свою чергу наносить велику шкоду державі, органам місцевого самоврядування, територіальним об'єднанням громадам, і найцінніше це заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю і загибель громадян України..

Воєнні злочини в умовах війни – це типові кримінальні посягання військовослужбовців армії держави - агресора на життєдіяльність держави і її мирного населення. Разом з тим, це діяння є невід'ємною ланкою в єдиному ланцюзі російсько-української війни, протидія яким забезпечує в цілому внутрішній суверенітет та незалежність країни, захист людини та інших цінностей від військових злочинів вчинених ворогом на нашій території.

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

Результатом воєнних злочинів є зміна системи базових цінностей суспільства, де на перший план виставляються ціннісні орієнтації, спрямовані на збагачення будь-якими способами і засобами, а не дотримання розпоряджень, інструкцій і норм кримінального закону.

Варварське ставлення військово політичного керівництва держави агресора до проведення в Україні «спеціальної операції» негативно вплинуло на виконання військовослужбовцями збройних сил р.ф. своїх обов'язків, призвело до мародерства мирного населення, його вбивство, катування, неприхована депортація дорослого населення і що найстрашніше дітей в глибинки росії, що в свою чергу, негативно позначилося на російсько-українські відносини в майбутньому.

Попри те, що воєнні злочини, які були вчинені на нашій території рашистами поки що є прихованими, оскільки притягнути злочинців до кримінальної відповідальності вітчизняні правоохоронні органи не можуть з декількох причин: по - перше, багато злочинці підпадають під процедуру обміну; по - друге, їх місце знаходження держава - терорист, а вона як відомо злочинців не видає. Отож, велику ціну платить український народ за свою ідентичність – українця, за свободу і можливість жити на рідній землі.

Російсько-Українська війна свідчить, що Україна як суверенна і незалежна держава зіткнулася з масовими проявами злочинного характеру з боку рашистів в період оточення і облоги. Тому якщо Збройні сили України не будуть своєчасно і адекватно реагувати на військові злочини з боку рашистів це стане певною загрозою для національної безпеки нашої країни.

Для підтвердження вищевикладеного приведемо статистичні дані Генеральної прокуратури України про задокументовані злочини, вчинені в період широкомасштабної агресії російської федерації проти України. Станом на 1 вересня зареєстровано: 105 705 воєнних злочинів, 16 662 злочини проти національної безпеки України. Крім того, за офіційними даними ювенальних прокурорів, 1620 дітей постраждали внаслідок агресії рф, з них: 503 — загинули,

1117 — дістали поранення різного ступеня тяжкості. Зрозуміло, що дані цифри не остаточні, оскільки війна продовжується і люди в місцях ведення активних бойових дій продовжують гинути[2].

Отож, росія має понести кримінальну відповідальність за скоєні воєнні злочини проти наших людей. Особливого значення набувають воєнні злочини щодо депортації українських дітей з окупованих територій, обстріл цивільної інфраструктури, знищення системи забезпечення життєдіяльності людей, тощо.

Особливої актуальності дослідження військових злочинів в умовах російсько-української війни надають такі обставини:

1) високий рівень латентності. Нерідко про вчинення військовослужбовцями р.ф. злочинів під час окупації чи облоги стають найбільш резонансні факти, коли ворог під тиском Збройних сил України залишив окуповану територію. Саме тоді ці злочини набирають розголосу завдяки великим масштабам чи журналістським розслідуванням. Як правило, нею спричинена тяжка шкода здоров'ю і загибель громадян.

2) високий ступінь суспільної небезпеки. Вчинення військових злочинів на нашій території завдає великих збитків державі, заподіює шкоду здоров'ю і життю мирному населенню країни, яке визначається Конституцією України найвищим благом.

3) масштаби поширення військових злочинів рашистами в Україні. Статистичні відомості Генеральної прокуратури України свідчать про розповсюдження числа фактів вчинення військовослужбовцями р.ф. злочинів на окупованих територіях і територіях, які перебували в облозі.

4) різноманітність сфер вияву військових злочинів. Недбалість поступово залишає вже не обмежується лише службовою сферою, а поступово проникає в інші важливі сфери життєдіяльності суспільства й отримує там своє поширення. Підсумки допущеної службової недбалості тільки за період з 2013 по 2018 роки, свідчать про його актуальність у будь-яких сферах життєдіяльності громадян.

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

5) недосконалість заходів запобігання злочинної недбалості. Відсутність жорсткого кадрового відбору, чіткої організації державної служби ще раз вказує на неефективність вжитих державою зусиль в боротьбі з недбалістю. Ситуація, що склалася в цій сфері викликає необхідність проведення профілактичної роботи правоохоронними органами і вказує на низький рівень та обмеження їх можливостей щодо запобігання недбалості.

Наявність зазначених обставин свідчить як про актуальність дослідження воєнних злочинів вчинених ворогом на нашій території як злочинного явища та проблем її запобігання, так і про необхідність подальшої теоретичної розробки питань, що розглядаються в даній статті.

Аналіз опублікованої судової практики, монографічних джерел свідчить про певне напрацювання щодо розуміння змісту як об'єктивної, так і суб'єктивної сторони воєнних злочинів в умовах російсько-української війни, що також формує необхідність подальшого вивчення і систематизації як правозастосовчого досвіду, так і доктринальних поглядів на дану проблематику.

Викладені вище обставини визначили напрямок майбутнього дослідження і, як видається, можуть свідчити про її актуальність, як у теоретичному так і практичному значенні.

Список використаних джерел

1. Богатирьов І.Г. Російсько-українська війна : погляд кримінолога. К. ТОВ «Видавничий дім «АДЕФ-УКРАЇНА» 2023. 244с. С.

2. Понад 105 тисяч воєнних злочинів р.ф проти України задокументував Офіс Генпрокурора. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://armyinform.com.ua/2023/08/29/ofis-genprokurora-ukrayiny-zadokumentovano-ponad-105-tysyach-voennyh-zlochyniv/> (дата звернення 27.10 2023р)

Гомолач Д.М., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 262 Правоохоронна діяльність
Науковий керівник Леган І.М., д.ю.н., доцент,
професор кафедри права та правоохоронної діяльності
Державний університет «Житомирська політехніка»

ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СФЕРІ ЗДІЙСНЕННЯ МИТНОЇ СПРАВИ В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Ефективність кримінально-правової політики в митній сфері є надзвичайно актуальною в сучасному світі, існуючому в умовах глобалізації та швидких змін. Кримінальні явища на митниці мають потенційно серйозні наслідки для економіки, національної безпеки та міжнародних відносин [7, с.688].

Кримінально-правова політика у митній сфері визначає стратегії та заходи, спрямовані на забезпечення правопорядку та протидію злочинності у сфері митних послуг та контролю. Цей аспект має критичне значення для ефективного функціонування міжнародної торгівлі та безпеки кордонів [4, с.1064].

Проблематика кримінально-правової політики у митній сфері включає такі аспекти:

- контрабанда та незаконний обіг товарів (постійний розвиток методів обходу митних обмежень та шляхів незаконного переміщення товарів створює виклики для митних служб);
- міжнародна співпраця (недостатній рівень міжнародної координації та співпраці може ускладнити боротьбу з трансграничною злочинністю та контрабандою);

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

- технологічні виклики (швидкий технологічний прогрес може робити застарілими традиційні методи митного контролю, вимагаючи постійного оновлення та модернізації систем);
- корупція (митні служби можуть стикатися з проблемами корупції, що підриває ефективність кримінально-правової політики та відкриває шлях для недобросовісних практик. Недостатня прозорість, відсутність ефективних механізмів контролю та високий рівень корупції в митних органах можуть серйозно підірвати ефективність кримінально-правової політики);
- легалізація доходів від злочинності (винятково важливо виявляти та переслідувати випадки, коли злочинні групи використовують митну сферу для легалізації доходів від злочинності).

Стандартними схемами «заробітку» є отримання неправомірної вигоди за полегшення та пришвидшення митних процедур під час імпорту транспортних засобів, різноманітних товарів та матеріальних цінностей, або не сплати повної суми всіх митних платежів [6, с.83]. Тобто, організатори злочинних схем фактично беруть гроші за послуги, які вони мають надавати безкоштовно у відповідності до своїх службових обов'язків.

Досить часто представники митниці допомагають уникнути сплати акцизного податку та інших митних платежів шляхом штучного заниження вартості імпортованих товарів чи транспортних засобів, або імпорту товару під виглядом іншого. Інколи «ділки» доводять ситуації до абсурду, коли дороговартісний брендовий одяг та взуття оформлюють під виглядом металобрухту [8].

Узагальнюючи вищесказане, можна зробити висновок, що порушення митних правил є невід'ємною частиною економічної злочинності, яка тісно пов'язана з функціонуванням «тіньової» економіки, розкраданнями, відхиленнями від сплати митних платежів і податків, посадовими злочинами,

корупцією [2, с.552]. При цьому слід зазначити, що ускладнення фінансових схем з метою здійснення незаконних митних операцій привело до переважання групових форм даного злочину, що згідно із Кримінальним кодексом карається суворіше.

Крім того, умови воєнного стану можуть створювати специфічні умови для виникнення та зростання кримінальних правопорушень у митній службі України. Зокрема, митні шляхи можуть використовуватися для легалізації доходів від злочинних дій, зокрема, військового контрабандного бізнесу, а також злочинці можуть намагатися використовувати митні структури для перевезення заборонених чи небезпечних матеріалів у військових цілях тощо.

Запобігання злочинам у митній сфері має величезне значення з погляду економічного, соціального та політичного розвитку країни. Іншими словами, ефективна митна служба, що працює на запобіганні злочинам, є ключовою для забезпечення розвитку, стабільності та безпеки країни.

Звісно, поліпшення криміногенної ситуації у митній сфері під час війни може бути важчим завданням порівняно із звичайними умовами і на те існує ряд причин, що ускладнюють цей процес. Війна може спричиняти невизначеність та часті зміни в регуляторному середовищі, що ускладнює адаптацію митниць до нових умов. Вона є загрозою для безпеки та може порушувати звичайне функціонування інституцій і, відповідно, ускладнює впровадження стабільних та ефективних заходів.

Щоб подолати ці виклики, важливо спрямовувати зусилля на розробку адаптивних стратегій, співпрацю з міжнародними партнерами, підтримувати внутрішній контроль та вдосконалювати систему навчання працівників [3, с.199]. До заходів, що можуть сприяти покращенню криміногенної ситуації в даній сфері, належать:

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

- забезпечення прозорості у роботі митних органів (публічна доступність інформації про митні процеси та рішення може зменшити можливості для незаконних дій);
- забезпечення постійного навчання та професійного розвитку працівників митниць важливо для забезпечення ефективності та зменшення можливостей для зловживань;
- використання сучасних технологій для автоматизації та підвищення ефективності митних процесів, що може сприяти виявленню незаконних дій та полегшити митний контроль;
- співпраця з іншими країнами та міжнародними організаціями, що може покращити обмін інформацією та допомогти в запобіганні міжнародній злочинності через митний простір;
- створення ефективною системи внутрішнього та зовнішнього контролю, а також зміцнення відповідальності за корупцію та інші порушення закону;
- впровадження програм з профілактики корупції та інших злочинних дій серед працівників митниць, включаючи навчання та внутрішню інформаційну кампанію.

Особливої актуальності сьогодні набуває врахування конкретних умов військового конфлікту та потреб митниць у забезпеченні національної безпеки, стабільності та правового порядку держави.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131
2. Митний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 44-45, № 46-47, № 48, ст.552
3. Бахуринська О. Протидія організованим злочинності: основні кримінологічні та правові проблеми: навчально-методичний посібник-

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

практикум (кримінальне право та кримінологія). К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2020. с.199

4. Велика українська юридична енциклопедія: у 20т. / Нац. акад. прав. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; редкол. В. Я. Тацій [та ін.]. Т. 17: Кримінальне право / гол. редкол. В. Я. Тацій, 2017. 1064 с.

5. Додін Є. В. Повноваження митних органів у протидії митній злочинності. Митна безпека. Серія «Право». 2010. №1. С. 61-69

6. Ільїна А.В., Губа О.І. Загрози економічній безпеці держави в контексті митного оподаткування / А.В. Ільїна, О.І. Губа // Вісник Академії митної служби України. Сер.: Економіка. 2012. № 2. С. 82-88.

7. Сучасна кримінально-правова система в Україні: реалії та перспективи. Ю.В. Баулін, М.В. Буроменський, В.В. Голіна, В.К. Грищук, О.В. Зайчук, В.О. Навроцький, О.В. Наден, Ю.В. Нікітін, Н.М. Оніщенко, Ю.А. Пономаренко, М.І. Хавронюк, О.В. Харитонова, В.І. Шакун. Київ: ВАІТЕ, 2015. 688 с.

8. Сапьян Т. Злочини на митниці не мають виправдання в країні, яка воює. URL: <https://dbr.gov.ua/news/tetyana-sapyan-zlovzhivannya-na-mitnici-koshtuyut-derzhavnomu-byudzhetu-desyatktiv-milyardiv-griven.-ce-zlochini-yaki-ne-mayut-vipravdannya-v-kraini-yaka-voeye>

Грабчук О.В., к.н.д.у., асистент кафедри
права та правоохоронної діяльності
Маслова І.О., здобувач вищої освіти
за спеціальністю «Право»,
Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир

ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА ВІЛЬНОГО ПЕРЕСУВАННЯ ПІД ЧАС КОМЕНДАНТСЬКОЇ ГОДИНИ: ПРАВОМІРНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМАТИЧНІ ПИТАННЯ

Від 24 лютого 2022 р. Україна живе в умовах воєнного стану, що затверджено Законом України №2102-ІХ, від 24.02.2022 р. «Про затвердження Указу Президента України "Про введення воєнного стану в Україні"», який визначає території та строк, на який вводиться воєнний стан, також встановлює вичерпний перелік прав і свобод людини і громадянина, які обмежуються у даний період [1].

Відповідно до ст. 33 Конституції України кожний, хто на законних підставах перебуває на території України, має права вільно пересуватись, обирати місце проживання та залишати територію України, однак Указом Президента ці права були обмежені [2]. Зокрема, на території України діє комендантська година, яка забороняє у певний період доби і на певний час пересуватись та перебувати на вулицях чи в громадських місцях. Основною метою введення комендантської години є підтримка громадського порядку, однак на практиці дане обмеження не достатньо врегульоване, адже не передбачає відповідальності за порушення комендантської години, лише у випадках опору або відмови від пред'явлення документів співробітникам Національної поліції або патрулюючим [4].

Відповідно до п. 5 Порядку здійснення заходів під час запровадження комендантської години та встановлення спеціального режиму світломаскування в окремих місцевостях, де введено воєнний стан, який затверджений Постановою КМУ № 573 від 08.07.2020 р. [3] встановлює, що військове командування або військова адміністрація видає наказ, у якому закріплюється, час протягом, якого діє

комендантська година – це означає, що особи, які не мають спеціального дозволу не можуть перебувати на вулиці чи в громадських місцях.

Слідкувати за порядком дотримання комендантської години зобов'язані патрулі або співробітники Національної поліції, які мають право перевіряти документи, що посвідчують особу, посвідчення та перепустки, які дають можливість пересуватись вулицями та громадськими місцями у комендантський час. У випадку відмови особою пред'явити документи або за їх відсутності при собі, патруль має право затримати особу та доставити до підрозділу Національної поліції для встановлення особи та здійснити огляд речей, багажу або транспортного засобу [3].

Встановлення комендантської години обмежує конституційні права громадян, іноземців та осіб без громадянства, які перебувають на законних підставах на території України: право на вільне пересування у будь-який час доби. У такому випадку виникає колізія норм Конституції та інших нормативно-правових актів, що встановлюють дане обмеження.

Правомірність даних норм можна обґрунтувати тим, що встановлення обмеження вільного пересування у комендантську годину здійснюється з метою захисту національних інтересів держави для того щоб, уникнути зниження рівня життя та інших ризиків, які можуть поставати перед суспільством та державою в умовах воєнного стану. Також дані норми мають тимчасовий та цільовий характер і направлені на зміну поведінки суспільства у певний проміжок часу [4].

Відповідно до ч. 2 ст. 64 Конституції України [2] визначає права та свободи людини та громадянина, які обмежити навіть в умовах воєнного стану не можливо, серед цього переліку не встановлено, що обмеження права вільно пересуватись, обирати місце життя та виїжджати за межі території України, не закріплено, а отже нормативно-правові акти, які містять обмеження права пересування у комендантську годину є правомірними та не суперечать Конституції України.

Таким чином, воєнний стан передбачає встановлення комендантської години, яка прямо обмежує права людини та громадянина вільно пересуватись. Однак у Конституції України є норма, яка встановлює вичерпний перелік прав та свобод, які

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

обмежити не можливо. В той же час обмеження права на вільне пересування у ній не закріплене, тому може бути обмеженим. Заборона пересування у комендантську годину повинна розглядатися як захід в боротьбі з ворогами, адже дає можливість відшукати диверсантів та шпигунів, які активізують свою діяльність у нічний час. Також потрібно закріпити та встановити відповідальність за порушення комендантської години для більш ефективного регулювання.

Список використаних джерел

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#n2> (дата звернення: 25.11.2023).
2. Конституція України № 254к/96-ВР від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 25.11.2023)
3. Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України № 573 від 8 липня 2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/573-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.11.2023)
4. Мерник А.М., Стоян Є.О., Артеменко К.С. Обмеження прав людини та основоположних свобод в умовах воєнного стану в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 11. С. 49-52. URL: http://lsej.org.ua/11_2022/7.pdf (дата звернення: 25.11.2023)

Грицишен Д.О.

д.е.н., д.н. держ. упр., професор,
проректор з науково-педагогічної роботи та інноваційного розвитку,
Державний університет «Житомирська політехніка»

Барановська Т.В.

к.е.н., доцент, доцент кафедри права та правоохоронної діяльності,
Державний університет «Житомирська політехніка»

ВСТАНОВЛЕННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ФІНАНСУВАННЯ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Питання встановлення відповідальності за фінансування збройних конфліктів актуалізується в умовах повномасштабного вторгнення російської федерації, а також вкрай актуальним є вже впродовж 8 років антитерористичної операції та операції об'єднаних сил на Сході України.

До подій 2014 р. цілісність та суверенітет України не піддавався сумніву як у внутрішньополітичному, так і зовнішньополітичному векторах. Відповідно, суспільної необхідності та державної потреби в криміналізації такого виду діяльності як фінансування збройного конфлікту не було. Проте, початок збройного конфлікту на Сході України та участь в ній російської федерації, а також підтримка окремими громадянами, громадськими та політичними діячами сепаратистських терористичних угруповань ЛНР/ДНР через фінансування їх діяльності поставили ряд проблем перед законодавцями, судовою та виконавчою владою.

Починаючи з 2014 р. по 24 лютого 2022 р. актуальним є питання кваліфікації подій, що відбувалися на територіях Донецької та Луганської областях та АР Крим, які кваліфікувались як тимчасова окупація, терористична діяльність, збройний конфлікт.

13 квітня 2014 р. було прийнято рішення Ради Національної безпеки та оборони України про введення в дію режиму антитерористичної операції.

Пізніше було введено в дію режим операції об'єднаних сил, проте значна кількість слідчих органів все ж таки кваліфікували злочини, які відбувалися на зазначених територіях як терористичну діяльність таких терористичних організацій як ЛНР/ДНР. Така ситуація підтверджується кримінальною статистикою за період 2014-2020 рр. Запровадження антитерористичної операції було обумовлено рядом політичних, безпекових та юридичних причин.

Однак зазначимо, що важливою складовою вирішення збройних конфліктів та усунення ризиків їх появи в майбутньому є припинення фінансових потоків, за рахунок яких сторони, як в міжнародних, так і внутрішніх конфліктах формують свій потенціал.

Для України фінансування збройного конфлікту як вид кримінального правопорушення проти економічної системи є особливою загрозою національній безпеці. Як показав 2022 р. колабораційна діяльність та підтримка країни-терориста з боку вітчизняних бізнес-структур стали однією з основних проблем та завдань для правоохоронної системи та системи безпеки України.

Відповідно, фінансування збройного конфлікту з боку фізичних та юридичних осіб для України в умовах воєнного стану та повоєнного забезпечення національної безпеки є вкрай важливим та має бути врегульоване на рівні кримінального права шляхом встановлення відповідальності як основи протидії даному виду кримінального правопорушення проти економічної системи.

Для вирішення зазначеної проблеми пропонуємо криміналізувати зазначений вид протиправної діяльності та кваліфікувати його як кримінальне правопорушення проти економічної системи держави.

Така практика є в країнах Європи, зокрема встановлення кримінальної відповідальності за фінансування збройного конфлікту існує в Латвії. В 2015 р. були внесені зміни до Кримінального Кодексу Латвії, згідно з якими введено в дію статтю 77.2. «Фінансування збройного конфлікту», яка передбачає

покарання у вигляді позбавлення волі на строк до десяти років з іспитовим наглядом на строк до трьох років» [2].

Зважаючи на вітчизняну практику законотворчості та необхідність реформування кримінального законодавства пропонуємо наступне:

1. Прийняття нового Кримінального Кодексу України та виділення книги «Кримінальні правопорушення проти економічної системи»;

2. Виділення в змісті даної книги розділу «Кримінальні правопорушення щодо протиправного використання економічних інструментів проти держави та суспільства», з включенням до її змісту наступних складів кримінальних правопорушень – Фінансування збройного конфлікту; Фінансування тероризму, Фінансування політичних партій;

3. Запропонувати наступну редакцію даної статті:

«Фінансування збройного конфлікту

Особа, яка здійснила:

1) збір, зберігання, перетворення, передачу та інші операції із фінансовими ресурсами для фінансування діяльності протиправних збройних формувань на території України;

2) збір, зберігання, перетворення, передачу та інші операції із фінансовими ресурсами для фінансування діяльності або підтримки військових формувань держави-агресора;

3) посередництво в зборі, зберіганні, перетворенні, передачі та інших операціях з фінансовими ресурсами для фінансування діяльності протиправних збройних формувань на території України та / або фінансування діяльності або підтримки військових формувань держави-агресора;

4) допомогу уникнути відповідальності особі, залученої до збору, зберігання, перетворення, передачі та інших операцій з фінансовими ресурсами для фінансування діяльності протиправних збройних формувань на території

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

України та / або фінансування діяльності або підтримки військових формувань держави-агресора або здійснювала посередництво цим операціям, –

вчинила злочин 5 ступеня».

4. Даний розділ доповнити наступними термінами:

- фінансування збройного конфлікту – це сукупність операцій зі збору, зберігання, перетворення, передачі та інших операцій з фінансовими ресурсами для фінансування діяльності протиправних збройних формувань на території України та/або фінансування діяльності або підтримки військових формувань держави-агресора;

- посередництво в фінансуванні збройного конфлікту – це надання будь-якої, усвідомленої про наслідки, допомоги особі, що здійснює операції з фінансування збройного конфлікту.

5. Відповідно обтяжуючими обставинами щодо даного кримінального правопорушення є наступні:

1) здійснення операцій з фінансування діяльності протиправного військового формування в складі злочинної групи;

2) операції призвели до збройного конфлікту із значними жертвами;

3) збройний конфлікт кваліфікується як міжнародний.

Список використаних джерел

1. Барановська Т.В. Запобігання та протидія кримінальним правопорушенням проти економічної системи: монографія. Житомир : Бук-Друк. 2023. 420 с.

2. Criminal Law of the Republic of Latvia on 17.06.1998. Text consolidated by Valsts valodas centrs (State Language Centre).URL: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/88966-the-criminal-law>The

Гусаківська А.В.,
Науковий керівник: Павліченко І.М.,
старший викладач кафедри права та правоохоронної діяльності,
Державний університет «Житомирська політехніка»
м.Житомир

ВИКРАДЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ ЯК ОДИН ІЗ ЗЛОЧИНІВ КРАЇНИ-АГРЕСОРА

Повномасштабне вторгнення росії в Україну від 24 лютого 2022 року принесло багато страждань громадянам нашої країни. Окрім вбивств країна-терорист вдається й до інших воєнних злочинів, викрадення дітей не є винятком.

Конвенція про права дитини отримала найбільш широке міжнародне визнання серед усіх документів з прав людини, її ратифікували майже всі держави світу. Вона була прийнята 20 листопада 1989 року і поєднує весь спектр прав, що стосуються дітей – громадянські, політичні, економічні, соціальні і культурні права. Попри те що росія ратифікувала цей документ, вона продовжує порушувати його як і всі інші угоди та договори [1,с.465].

Серед переліку порушених прав українських дітей найпоширенішими є право на життя (стаття 6 Конвенції), право на збереження індивідуальності, включаючи громадянство, ім'я та сімейні зв'язки (стаття 8), право на освіту (стаття 28,29) тощо [2].

В умовах війни неможливо встановити точну кількість дітей, які були незаконно вивезені до рф, адже щодня число таких осіб зростає. За офіційними даними, станом на 31 липня 2023 року, з 24 лютого 2022 року з України до росії депортували 19 546 дітей. Це лише ті випадки, які вдалося зафіксувати офіційно – коли батько, опікун чи свідок депортації дитини повідомив про неї Національному інформаційному бюро України [3].

За словами очільника Херсонської ОВА Олександра Прокудіна, саме завдяки представникам організації Save Ukraine, які співпрацюють з Міністерством з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, Офісом Уповноваженого з прав людини, органами опіки та іншими профільними службами, в Україну вдалося повернути 386 дітей. Юристка організації Save Ukraine Мирослава Харченко повідомляє, що в росії можуть надати дитині статус позбавленої батьківського піклування, якщо протягом півроку за нею ніхто не звертається. Надалі таку дитину віддають під опіку в російські сім'ї, під усиновлення російськими громадянами, або віддають в інтернати. Такі дії розраховані на те, що українська влада не зможе отримати жодну інформацію про її місцеперебування [4].

Уповноважений Верховної ради з прав людини Дмитро Лубінець повідомив, що є підтвердження про усиновлення 386 українських дітей, яких рф депортувала на свої території. При цьому порушуються норми міжнародного гуманітарного права, згідно з яким усиновлення дітей країн, які перебувають в стані міжнародного воєнного конфлікту, забороняється [5]. Незважаючи на це росія продовжує вчиняти злочини, прикладом цього є документи які опинилися в розпорядженні BBC Panorama. Вони підтверджують, що один з головних політичних союзників володимира путіна всиновив дитину, викрадену з українського дитячого будинку в Херсоні. Записи свідчать, що ім'я й по батькові дитини змінили. Дівчинка, яку спочатку звали Маргарита Прокопенко, була однією з 48 дітей, вивезених з дитячого будинку у Херсоні під час окупації міста російською армією [6].

На даний час можна лише припустити яких страждань завдають українським дітям на території країни-агресора. «ГО "Регіональний центр прав людини" у 2023 році зафіксовано 87 випадків переміщення щонайменше 8 330 українських дітей до так званих таборів перевиховання. Ці табори знаходяться в 30 суб'єктах рф, також на території тимчасово окупованого Криму та в Білорусі», – наголошує голова центру Катерина Рашевська. Мета цих таборів – індоктринація, мілітаризація дітей. За її словами, це щонайменше 46 інституцій на території рф, 7 інституцій на території

Криму та 8 інституцій в Білорусі. Рашевська наголосила, що російська влада позиціонує ці табори як реабілітаційні установи. Проте фактично діти піддаються так званому «патріотичному вихованню», політичній індоктринації, перевихованню та русифікації, що є порушенням права дитини на освіту і на збереження її ідентичності, разом із нав'язуванням російського громадянства. Також, за її словами, дітей розміщують у військових таборах з метою їх мілітаризації [7].

Варто наголосити що участь у викраденні дітей бере участь не лише росія а й Білорусь, хоча вона також є державою-учасницею Конвенції про права дитини. «Програма Conflict Observatory, що підтримується Державним департаментом США, оприлюднила звіт, у якому детально описується причетність Білорусі до систематичного вивезення росією дітей з України під час незаконної та неспровокованої війни», — зазначає Держдеп. У звіті також зазначається, що здебільшого вивозяться діти з уразливих верств населення, в тому числі з обмеженими можливостями, з малозабезпечених сімей, а також діти військових та сироти [8].

Злочинні дії рф визнаються міжнародною спільнотою, а тому видання Міжнародним кримінальним судом у Гаазі ордеру на арешт президента рф і уповноваженої з прав дітей в РФ марії львової-белової є цілком обгрунтованим. Відповідно до Римського статуту міжнародного кримінального суду, держави-учасниці, які отримали ордер на арешт та передачу особи до суду, повинні вжити для цього всіх необхідних заходів. Враховуючи те, що норми Римського статуту є обов'язковими до виконання, є надії що вдасться притягнути до відповідальності винних у злочинах проти України та запобігти виникненню нових [9].

Список використаних джерел

1. Патриція Брандер, Лор де Вітте, Націла Гані та ін. : КОМПАС. посібник з освіти з прав людини за участю молоді. м.Страсбург, 2020 р, 490 с. URL: <https://rm.coe.int/compass-2020-ukr-yfdua/1680a23873>

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

2. Конвенція про права дитини (№ 72/14-612-138441 від 16.11.2023)

URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text

3. Радіо Свобода. «Верещук розповіла, скільки дітей, незаконно вивезених до Росії, повернули в Україну». URL:<https://www.radiosvoboda.org/a/news-vereshchuk-dity-vyvezeni-do-rosiji/32541019.html>

4. Олександр Янковський, Олена Бадюк: «Ховають у російській глибинці»: доля дітей-сиріт з окупованих теренів». URL:<https://www.radiosvoboda.org/a/novyny-pryazovya-povernuty-ditey.html>

5. Дмитро Михайлов: «Лубінець заявив, що є підтвердження щодо всиновлення 386 українських дітей у РФ». URL:<https://suspilne.media/564041-lubinesc-zaaviv-so-e-pidtvrdzenna-sodo-vsinovlenna-386-ukrainskih-ditej-u-rf/>

6. Гіларі Андерссон. BBC Panorama. «Як соратник Путіна в дочерив викрадену з Херсона українську дівчинку і змінив їй ім'я». URL:<https://www.bbc.com/ukrainian/features-67506138>

7. Укрінформ. «У 2023 році Росія доправила до «таборів перевиховання» понад 8 тисяч українських дітей – експертка». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3780546-u-2023-roci-rosia-dopravila-do-taboriv-perevihovanna-ponad-8-tisac-ukrainskih-ditej-ekspertka.html>

8. Укрінформ. «Держдеп: Влада Білорусі причетна до незаконного вивезення дітей з України». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3787921-derzdep-vlada-bilorusi-pricetna-do-nezakonnogo-vivezenna-ditej-z-ukraini.html>

9. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду (прийн. від 17.07.1998). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text

Дятел А.О.,
Державний університет «Житомирська політехніка»
Науковий керівник: Павліченко І.М
Старший викладач кафедри права та правоохоронної діяльності
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

ПРАВО НА ЖИТТЯ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Право на життя дійсно вважається однією з основних цінностей в ієрархії прав людини. Це право гарантується різними міжнародними договорами та законами, такими як Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (ICCPR), Американська конвенція з прав людини (ACHR) та Африканська хартія прав людини та народів (ACHPR). Важливо відзначити, що хоча ці договори гарантують право на життя, вони також визнають, що це право не є абсолютно захищеним. Наприклад, стаття 6(2) ICCPR [1] та стаття 4(2) ACHR [2] дозволяють використання смертної кари в деяких випадках, хоча це і є контроверсійним питанням і предметом міжнародних дебатів. Зазначені інструменти міжнародного права прав людини забороняють лише "свавільне" позбавлення життя, що означає, що будь-яке позбавлення життя повинно відповідати закону та бути справедливим і обґрунтованим.

Європейська конвенція з прав людини визначає випадки, в яких втручання, що може привести до смертельного наслідку, може бути виправданим [3].

Позитивні зобов'язання держави у контексті права на життя, включають кілька ключових аспектів:

- Обов'язок приймати законодавство для захисту права на життя;
- Обов'язок вживати всіх можливих запобіжних заходів і контролювати дії поліції;
- Обов'язок запобігати нападам осіб, які перебувають під юрисдикцією держави, на фізичну цілісність інших;

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

- Обов'язок провести ретельне та змістовне розслідування у випадку вбивства людини:

Як приклад, у справі «Кауа проти Туреччини» (1998) Європейський суд з прав людини встановив, що держави мають проводити ефективні розслідування у випадках смертельних інцидентів, щоб виявити та покарати винних, а також забезпечити справедливість для жертв та їхніх сімей [4].

Захист права на життя під час збройного конфлікту є складним завданням, оскільки збройні конфлікти природним чином містять елементи насильства та вбивств. Проте, міжнародне гуманітарне право (МГП) встановлює низку принципів і правил, які мають на меті захистити як комбатантів, так і цивільних осіб під час збройних конфліктів.

Так, принцип розрізнення, який закріплений у статті 48 Додаткового протоколу I 1977 року до Женевської конвенції 1949 року, є фундаментальним принципом міжнародного гуманітарного права. Він вимагає від сторін збройного конфлікту розрізняти між цивільним населенням і комбатантами, а також між цивільними та військовими об'єктами, і спрямовувати військові дії виключно проти військових цілей [5].

Захист права на життя учасників бойових дій обмежений залежно від моменту та діяльності. Якщо вони вважаються «поза бойовими діями», їхній захист від актів убивства так само гарантується як цивільним особам (стаття 12 і стаття 50 Женевської конвенції 1949 року про поліпшення долі поранених і хворих у збройних силах, які діють у збройних силах) [6]. Під час військових дій єдиною законною метою, якої повинні прагнути досягти держави, є послаблення військових сил противника. Якщо є можливість лише завдати шкоди, не вбиваючи, то принцип необхідності накладає лише нанесення шкоди. Позбавлення життя вважатиметься незаконним згідно з МГП, якщо воно є наслідком відмови або покарання, віроломства чи використання зброї, що завдає непотрібних страждань. Незаконність засобів і методів ворожнечі тягне за собою незаконність результату (стаття 23 (b) (c))

(e) (f) Гаазького положення 1907 року про дотримання законів і звичаїв сухопутної війни [7], стаття 12 Женевська конвенція I, стаття 12 Женевської конвенції II).

Цивільні особи користуються сильнішим захистом свого права на життя, ніж учасники бойових дій. Сторони конфлікту повинні утримуватися від вбивства цивільних осіб, які знаходяться під їхнім контролем, і повинні прийняти деякі позитивні заходи для захисту життя цивільних осіб, які знаходяться під їхньою юрисдикцією. Цивільним особам надається загальний імунітет, оскільки вони не можуть бути об'єктом прямих нападів (за винятком випадків, коли вони беруть участь у бойових діях і лише під час цієї безпосередньої участі). Вони захищені від невибіркових атак [8, с. 190-191]. Побічні втрати серед цивільного населення допускаються правилами ведення війни в тій мірі, в якій втрати не є надмірними по відношенню до конкретної та безпосередньої військової операції. Принцип обережності вимагає, щоб військові дії проводились із зусиллям, щоб не було цивільного населення. Поняття «найменшої можливої шкоди» означає, що держави повинні «вживати всіх можливих запобіжних заходів у виборі засобів і методів нападу з метою уникнення і в будь-якому випадку зведення до мінімуму випадкових втрат цивільного населення, поранень цивільних осіб та шкоди цивільним об'єктам».

Правила, що застосовуються до неміжнародних збройних конфліктів, менш точні щодо захисту в бою. Наприклад, багато видів зброї було заборонено документами, що застосовуються до міжнародних збройних конфліктів, але лише деякі види зброї були заборонені документами, які застосовуються до неміжнародних збройних конфліктів. Право на життя також менш захищене під час неміжнародних збройних конфліктів, ніж під час міжнародних збройних конфліктів. Однак більшість правил, які стосуються ведення війни під час міжнародних збройних конфліктів, зазвичай також застосовуються під час неміжнародних збройних конфліктів (наприклад, принцип розрізнення) [9, с. 39].

Отже, під час збройного конфлікту застосовуються як міжнародне право прав людини, так і міжнародне гуманітарне право. Хоча МПП є основним правовим інструментом під час збройних конфліктів, воно доповнюється МППЛ. МПП

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

регулює поведінку воюючих сторін і захищає осіб, які не беруть участь у бойових діях (або більше не беруть участь у них), в той час як МППЛ забезпечує загальний захист прав людини. У випадку, коли виникає суперечність між положеннями МППЛ та МГП, аналізується, яке правило, яке право надає більший захист правам особи у даній конкретній ситуації. Принцип "lex specialis" часто використовується для розв'язання таких конфліктів, де більш спеціалізовані норми (зазвичай МГП під час збройних конфліктів) мають перевагу над загальнішими нормами. Поєднання принципів та норм обох галузей права дозволяє досягти більшого рівня захисту права на життя, особливо у контексті збройного конфлікту, де життя стає особливо вразливим.

Список використаних джерел

1. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#doc_info
2. American Convention on Human Rights 1969. URL: https://www.oas.org/dil/treaties_b-32_american_convention_on_human_rights.pdf
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#doc_info
4. Kaya v Turkey (1999) 28 EHRR 1. URL: <https://www.lawteacher.net/cases/kaya-v-turkey.php>
5. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#doc_info
6. Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 12.08.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_151#doc_info
7. IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі від 18.10.1907. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222#doc_info

8. Usmanov. International legal regulation of the restriction of the right to life in armed conflicts. *Jurnalul juridic național: teorie și practică. Republica Moldova*. 2017. Nr. 4 (26). С. 189–193.

9. Васильчук Л.Б. До питання про взаємодію норм міжнародного права з прав людини та міжнародного гуманітарного права в аспекті гарантування права людини на життя. *Матеріали міжнародного круглого столу Ужгород, 23 серпня 2022 рік*. С. 36-45.

Задорожня Д.С.

Науковий керівник: завідувач СК № 3 Євтушенко І.В., к.ю.н.

Інститут підготовки юридичних кадрів для СБУ
Національного юридичного університету ім. Я. Мудрого, м. Харків

ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ТА СВОБОД ГРОМАДЯН ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація. Важливим аспектом існування правової держави є гарантування прав та свобод громадян, а також належне виконання даних прав та свобод. В дослідженні проведено аналіз законодавства з метою виявлення прав, які можуть бути обмежені в інтересах національної безпеки на встановлений термін.

Ключові слова: воєнний стан, права та свободи громадян, гарантування прав та свобод, проблема дотримання прав та свобод.

Вступ. У зв'язку з агресією з боку інших держав або виникнення інших непередбачуваних ситуацій законодавство багатьох країн, в тому числі й України, розширює та надає додаткові повноваження державним органам, органам публічної влади та місцевому самоврядуванню. Що у свою чергу тягне за собою звуження обсягу прав і свобод громадян [3, с. 68].

Мета та завдання. Права та свободи людини є найвищою цінністю. Дослідження спрямоване на відмежування прав у призмі їх обмежування у зв'язку із загрозою небезпеки інтересам держави.

Виклад основного матеріалу. В умовах воєнного стану задля більш ефективної мобілізації ресурсів держави та з метою протидії військовій агресії деякі конституційні права громадян можуть обмежуватися. Стаття 64 Конституції України визначає, що в період воєнного стану можуть встановлюватися обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Також ця стаття містить вичерпний перелік прав, які не можуть бути обмежені навіть в період дії воєнного стану. До таких прав відносяться: рівність перед законом (ст. 24); право на життя (ст. 27); на громадянство (ст. 25); на житло (ст. 47); на шлюб (ст. 51); на рівність дітей незалежно від походження (ст. 52); на повагу до гідності людини (ст. 28); на свободу та особисту недоторканність (ст. 29); на звернення до органів державної влади (ст. 40); на захист прав судом (ст. 55); на відшкодування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади і т.д. (ст. 56); на знання своїх прав та обов'язків (ст. 57); на професійну правничу допомогу (ст. 59); на невиконання явно злочинних розпоряджень чи наказів (ст. 60). Статті 61, 62 та 63 визначають особливості настання кримінальної відповідальності, у разі вчинення кримінального правопорушення [1, с. 111].

Також у статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» зазначені права, що можуть бути обмежені в період воєнного стану [2, с.12]. Так, під час дії режиму воєнного стану військовим командуванням можуть встановлюватися обмеження та заборони, пов'язані з вільним пересуванням та перебуванням громадян у певній місцевості, запроваджуватися обов'язкова перевірка документів та огляд особистих речей, транспортних засобів, вантажів, приміщень. Під час воєнного стану може бути запроваджено комендантську годину, яка передбачає обмеження перебування громадян на вулицях у визначений час доби.

Громадянам, які перебувають на військовому обліку може заборонятися змінювати місце проживання або перебування без дозволу відповідних органів. В умовах воєнного стану у громадян може примусово відчужуватися транспортні засоби, сільгосптехніка, мисливська зброя, якщо це необхідно для потреб держави. Вартість відчуженого майна згодом компенсується одразу, або після закінчення дії правового режиму воєнного стану. Встановлюється заборона на фото- та відеофіксацію військових об'єктів і об'єктів критичної інфраструктури. Також, на території, де введено воєнний стан може запроваджуватися трудова повинність, яка полягає у виконанні робіт, пов'язаних з організацією оборони, та ліквідацією наслідків надзвичайних ситуацій.

Висновок. Таким чином можемо прослідкувати, що основні природні права людини, гарантовані Конституцією та Міжнародними актами, не можуть бути обмеженими. Гідність людини є однією з основоположних цінностей людства. Застосування катувань, тортур, жорсткого чи принижуючого людську гідність поводження або покарання неприпустиме за жодних умов, в тому числі й у період дії воєнного стану [3, с. 69]. Обмеження прав і свобод громадян під час дії воєнного стану можуть бути встановлені лише в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення всіх необхідних заходів, покликаних на відвернення загрози.

Список використаних джерел

1. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. Ст. 111. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 04.12.2023).

2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII : станом на 19 жовт. 2023 р. Ст. 12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 04.12.2023).

3. Славко А. С. Обмеження прав і свобод людини і громадянина за умов дії режиму воєнного стану. Т. 2, с. 68-70. URL:

<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/ОБМЕЖЕННЯ%20ПРАВ%20І%20СВОБОД%20ЛЮДИНИ%20І%20ГРОМАДЯНИНА.pdf> (дата звернення: 04.12.2023).

Іванова В. Г.
студентка 4 курсу факультету № 4
Донецького державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Конарєва Г.О.
к.ю.н., доцент кафедри державно-правових дисциплін
та публічного управління факультету № 4
Донецького державного університету внутрішніх справ
м. Кропивницький

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА СВОБОДУ СЛОВА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

24 лютого 2022 року указом Президента України було введено правовий режим воєнного стану на території України. Відповідно до цього указу на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України, а також вводиться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою статті 8 Закону України "Про правовий режим воєнного стану" [1].

Оскільки воєнний стан передбачає обмеження прав і свобод людини, зокрема права на свободу слова, то виникає питання про те, як забезпечити баланс між необхідністю захисту національної безпеки та громадського порядку і правом громадян на доступ до інформації та свободу її поширення. Неоднозначність

забезпечення права на свободу слова в Україні – один із викликів, який виник внаслідок введення правового режиму воєнного стану.

Відповідно до статті 34 Конституції України кожному гарантується право на свободу думки і слова, а також на вільне вираження своїх поглядів і переконань [2]. Право на свободу вираження поглядів гарантується статтею 10 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яке включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Проте, частиною 2 статті 10 Європейської конвенції встановлено, що здійснення цих свобод може підлягати обмеженням, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки [3].

Варто зазначити, що обмеження права на свободу думки і слова під час дії правового режиму воєнного стану повинні бути необхідними та пропорційними. Це означає, що вони повинні бути спрямовані на захист національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку, а також вони не повинні перевищувати обсягу, який необхідний для досягнення цих цілей. Реалізація таких обмежень повинна здійснюватися з дотриманням прав людини та верховенства права, а їх застосування не може перевищувати терміну дії воєнного стану.

В умовах воєнного стану важливою є роль ЗМІ у поширенні об'єктивної інформації. ЗМІ повинні інформувати громадян про поточну ситуацію в країні, воєнні дії, заходи, які вживаються для забезпечення національної безпеки та громадського порядку, а також про наслідки воєнних дій. ЗМІ також повинні протидіяти поширенню дезінформації та пропаганди. Органам влади необхідно забезпечити доступ ЗМІ до інформації, яка є необхідною для їхньої діяльності. У той же час, органи влади повинні контролювати, щоб ЗМІ не поширювали інформації, яка може завдати шкоди національним інтересам України.

Важливою є також роль громадськості у забезпеченні дотримання прав і свобод людини в умовах воєнного стану. Громадяни повинні бути активними у захисті своїх прав, зокрема права на свободу слова. Умови воєнного стану можуть вплинути на обсяги та форми оприлюднення публічної інформації, проте необхідно забезпечити дотримання основних принципів доступу до неї.

Наказ Головнокомандувача Збройних Сил України «Про організацію взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими силами оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану» [4] є важливим інструментом для управління і взаємодії в умовах воєнного стану, який забезпечує захист конфіденційної інформації й запобігає поширенню обмеженої інформації. Зокрема, заборонено поширення інформації про переміщення та дислокацію Збройних Сил України, про заходи, які вживаються для забезпечення національної безпеки та громадського порядку, про наслідки воєнних дій.

Отже, право на доступ до інформації є невід'ємною складовою свободи вираження думок та переконань, проте, в умовах воєнного стану це право може обмежуватися в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності та громадського порядку, як визначено в законодавстві. Тому дотримання балансу захисту національної безпеки та забезпечення прав громадян на свободу слова і доступ до інформації є викликом у контексті воєнного стану. Важливо дотримуватися принципів необхідності та пропорційності у встановленні обмежень конституційних прав, щоб зберегти баланс між цими важливими аспектами.

Список використаних джерел

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення 20.11.2023).
2. Конституція України: від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> 8. (дата звернення 20.11.2023).

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення 20.11.2023).

4. Про організацію взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими силами оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану: Наказ Головнокомандувача Збройних Сил України від 03.03.2022 № 73. URL: https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/nakaz_73_zi_zminamu.pdf (дата звернення 20.11.2023).

Карпунець В.Д.
асистент кафедри права та правоохоронної діяльності
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир
Решетова О.М.
старший інспектор з ОД
міжнародного поліцейського співробітництва
ГУНП в Кіровоградській області

ПИТАННЯ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ТА СВОБОД ГРОМАДЯН ТА ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА

Результати соціологічних досліджень засвідчують, що частка громадян, які мають безпосередній досвід корупції, протягом останніх років суттєво зменшилася (у 2013 році такий досвід мало близько 60 відсотків, станом на початок 2020 року - не більше 40 відсотків громадян). Спостерігається поступове покращення порівняльних показників рівня корупції в Україні. Згідно з даними міжнародної організації "Transparency International", у період з 2013 року по 2020 рік Індекс сприйняття корупції (далі – ІСК) в Україні зріс із 25 до 30 балів.

Прогрес є надто повільним. Європейська комісія у висновку щодо заявок на членство в Європейському Союзі, поданих Україною, Грузією та Республікою Молдова від 17 червня 2022 року зазначила, що Україна досягла значного прогресу на шляху до верховенства права [1].

Боротьба з корупцією, через реалізацію верховенства права, була і залишається однією з основних вимог суспільства та завданням держави. Низькі темпи реалізації антикорупційної політики в Україні суттєво сповільнюють її економічне зростання. Неповне забезпечення принципу верховенства права, та як наслідок поширеність корупції та недовіра до судової системи та державних органів є основними перешкодами для залучення в Україну іноземних інвестицій.

Корупція не лише становить загрозу розвитку держави, стабільності й безпеці суспільства та економічному добробуту населення, а й сприяє підриву її демократичних інститутів та цінностей в суспільстві [3, с. 11].

Саме верховенство права має зайняти ключове місце у формуванні та реалізації національної політики в умовах воєнного стану і тим самим витіснити корупцію із суспільних відносин та максимально понизити її рівень. Це також дасть можливість забезпечити дотримання прав та свобод людини і громадянина на належному рівні.

В Україні визнається і діє принцип верховенства права. Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй (ст. 8 Конституції України).

Ст. 19 Конституції України закріплює, що правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. [2]

Отже, для фізичних осіб (громадян, іноземців, осіб без громадянства) діє принцип: «дозволено все те, що не заборонено законом». Для посадових (службових) осіб діє принцип: «дозволено тільки те, що прямо передбачено законом».

Права і свободи людини і громадянина, закріплені Конституцією, не є вичерпними. Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані (ст. 22 Конституції України). Гарантії прав і свобод людини і громадянина – це умови та засоби, що забезпечують ефективну реалізацію прав і свобод кожною людиною і громадянином. Суб'єктом, на якого покладаються обов'язки щодо гарантування прав і свобод людини і громадянина, є держава.

В. А. Бабичем, В. В. Недбайлом у своїй науковій статті «Роль національного агенства у протидії адміністративним корупційним правопорушенням» зазначається: «З розвитком держави та права, все частіше виникали випадки утворення та поширення корупції як негативного явища, що полягає у зловживанні посадовими особами наданими їм законом прав для особистого збагачення, підкупу. Звичайно, законодавство не стоїть на місці, постійно вдосконалюється, але дане питання і надалі залишається відкритим. На при великий жаль, корупція поширюється не тільки в діяльності вищестоящих органів, їх посадових осіб та вищестоящих органів, а й у освіті, підприємницькій діяльності тощо» [4, с. 276]

З огляду на це, необхідно з'ясувати можливість вирішення проблеми створення в законодавстві України дієвих правових механізмів, які би гарантували дотримання прав і свобод громадян. Необхідно проаналізувати законодавство ЄС з метою створення в Україні об'єднаних простих і зрозумілих для сприйняття, лаконічних правил, побудованих з урахуванням найкращих європейських практик правотворчості та правозастосування.

На нашу думку, потрібно також враховувати рівень загальної правової культури в суспільстві, а також те, як ця культура співвідноситься з існуючою правовою системою. Це обумовить необхідність визначення того, до якого ступеня

та наскільки конкретно ті, або інші елементи верховенства права мають бути якісно (недвозначно) прописані у законі. В такому випадку, всі приписи закону виглядатимуть практично застосовними, оскільки наповнять сполучення слів “верховенство права” конкретним змістом, зрозумілим як представникам законодавчої, виконавчої та судової влади, так і громадянам, вимушеним звертатися до останніх за захистом своїх прав.

Таким чином, вдасться практично реалізувати положення ст. 8 Конституції України, змістовно наповнити поняття «верховенство права» не тільки у процесуальних законах, а і в інших законах, що відносяться не тільки до судової, а й законодавчої та виконавчої гілок влади України. Що в свою чергу, має позитивно вплинути на вирішення проблем дотримання прав та свобод людини і громадянина в Україні, особливо в умовах воєнного стану.

Отже, для забезпечення дотримання прав та свобод громадян необхідним є дотримання об’єктивного права, якісна нормотворчість з урахуванням досвіду країн Європи та світу. Це дозволить підняти соціальний рівень населення, рівень правової культури, знизить рівень корупції у суспільстві, який негативно впливає на добробут населення. Як наслідок, це дасть змогу забезпечити привабливий інвестиційний клімат, інтегруватися до Європейського Союзу та НАТО.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#n93>
2. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Вплив корупції на економічне зростання. Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України (ОФЕФ). URL: https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2016/10/FEAO_Corruption_Economy_A5_short_final.pdf.

4. Бабич В. А., Недбайлом В. В. Роль національного агентства у протидії адміністративним корупційним правопорушенням. Молодий вчений. квітень 2017. № 4 (44). С. 275 – 277.

Катеринчук К. В.,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри права та правоохоронної діяльності
факультету національної безпеки, права та міжнародних відносин
Державного університету «Житомирська політехніка»
Грабчук К.,
майор поліції, старший інспектор
з особливих доручень Департаменту головної інспекції
та дотримання прав людини Національної поліції України

КАТУВАННЯ ЯК ПРОЯВ ПОРУШЕННЯ ЗАКОНІВ ТА ЗВИЧАЇВ ВІЙНИ

В щорічній доповіді про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні за 2022 рік Уповноваженим Верховної Ради України було зазначено, що «27 квітня 2022 року на запрошення Європейського Омбудсмена Емілі О'Райлі Уповноважений вперше взяв участь у конференції Європейської мережі Омбудсманів «Роль омбудсманів у часи кризи». Колегам-омбудсманам було повідомлено про порушення основоположного права на життя громадян України військами окупанта – масові вбивства цивільного населення та обстріли неконвенційною зброєю населених пунктів та інфраструктури, катування мирних мешканців на тимчасово окупованих територіях України. Військовополонених не забезпечують мінімально необхідним для підтримання функціонування організму раціоном харчування, використовують відсутність доступу до харчування як метод катування (по декілька днів штучно морять голодом)» [1].

Відповідно до доповіді Незалежної міжнародної комісії з розслідування порушень в Україні, поданої відповідно до параграфу 11 (f) резолюції 49/1 Ради

з прав людини щодо ситуації у сфері прав людини в Україні, що склалася через російську агресію, представленої 18 жовтня 2022 року Генеральним Секретарем ООН, «незаконне позбавлення волі часто передувало стратам, сексуальному насильству, катуванням та жорстокому поводженню» [2]. Еліс Джил Едвардс спецдоповідачка ООН з питань катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання зазначила, що «свідчення про катування струмом, побиття, імітацію страт і утоплення, змушення до перебування у певних позах протягом тривалого часу, погрози зґвалтуванням чи смертю та різні так звані церемонії, які насправді є спробами принизити затриманих. Цивільні українці свідчили про утримування в тісних підвалах. Крім того, задокументовано втрату ваги одним з військовослужбовців зі 100 до 55 кілограмів за дев'ять місяців полону. Кілька постраждалих розповіли, що неприємні від побоїв та ударів струмом, а також про втрату пам'яті внаслідок катувань» [3] генеральний прокурор України Андрій Костін підтвердив дану інформацію [4].

Отже, масштаб збройного конфлікту росії проти України важко виміряти. Це на самперед, велика кількість воєнних злочинів, в тому числі і застосування катувань, що вчиняються до цивільних осіб, які перебувають на тимчасово окупованих територіях та українських військовополонених. Відповідно до положень Конституції України та міжнародних договорів, що ратифіковані Україною – заборона катуванням є абсолютною та не має виключення за будь-яких умов.

Застосування катувань, під час збройного конфлікту чи під час режиму окупації, заборонено женевськими конвенціями та вважаються воєнним злочином, який передбачено ст. 438 (Порушення законів та звичаїв війни) Кримінального кодексу України. Нині юридична спільнота націлена на вивчення воєнних злочинів з позицій національного законодавства та міжнародного гуманітарного права.

Список використаних джерел

1. Щорічна доповідь про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2022 році. URL: <https://ombudsman.gov.ua/report-2022/images/documents/annual-report-2022.pdf>
2. Independent International Commission of Inquiry on Ukraine – Note by the Secretary-General. URL: <https://www.ohchr.org/en/documents/reports/a77533-independent-international-commission-inquiry-ukraine-note-secretary>.
3. Каткування українців є організованою частиною державної політики рф – спецповідомлення ООН. Укрінформ Мультимедійна платформа іномовлення України. 22.11.2023 р. <https://www.ukrinform.ua/>.
4. Близько 90% українців у полоні РФ пройшли через катування і зґвалтування – генпрокурор. 07.09.2023 р. <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20230907-blyzko-90-ukrayincziv-u-poloni-rf-projshly-cherez-katuvannya-i-zgvaltuvannya-genprokuror/>.

Коросташова І.М., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри публічного управління та митного адміністрування
Університету митної справи та фінансів
м. Дніпро, Україна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ОБМЕЖЕНЬ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Режим воєнного стану є особливим правовим режимом. Його введення в Україні 24 лютого 2022 року, зумовлено збройною агресією росії й пов'язаною з цим небезпекою державній незалежності і територіальній цілісності України, а також з виживанням української нації. Оскільки, збройна агресія росії проти України продовжується й війна триває, режим воєнного стану також продовжується відповідно до процедури визначеної національним законодавством України,

Проблеми, пов'язані із введенням воєнного стану в Україні та додержання прав людини досліджували під час дії воєнного стану досліджували: С. В. Васильєв, В. О. Голуб, А. А. Гринчак, С. В. Гринчак, І.М. Коросташова, С. О. Кузніченка та В. І. Теремецький та інші науковці. Однак, в умовах воєнного стану ця проблема стає все більш актуальною.

Правовою основою введення режиму воєнного стану в Україні та регулювання правовідносин, пов'язаних із застосуванням публічною владою обмежень конституційних прав фізичних та юридичних осіб в цей період є Конституція України, Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 16.03.2000№ 1550-III, Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях» від 24 лютого 2022 року № 64/202224. затверджений Верховною Радою України та Укази Президента України про продовження дії воєнного стану, затверджені Верховною Радою

України, Міжнародним пактом про громадянські та політичні права (ООН) від 16.12.1966, Загальною декларацією прав людини (ООН) від 10 грудня 1948 року, Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини) (Рада Європи) від 04.11.1950, а також нормами міжнародного гуманітарного права.

Відповідно до ст.1 ЗУ «Про правовий режим воєнного стану», воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [1]. У випадку збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності країни, її територіальній цілісності, обов'язком публічної влади є негайне створення правового механізму функціонування держави та її інституцій і громад в умовах воєнного стану та запровадження режиму воєнного стану на всій території країни чи в окремому регіоні/регіонах. Поряд з питанням запровадження режиму воєнного стану в першу чергу виникають питання стосовно суб'єктивних прав громадян, оскільки запровадження вищевказаних режимів, як правило, передбачає їх суттєві обмеження.

У сучасному контексті застосування владою адміністративно-правових режимів має відбуватися згідно з принципом верховенства права та з додержанням вимог усіх його складових елементів [2, 32]. За вимогами ст.64 Основного закону України, в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень [3], а також визначено перелік прав, що не можуть бути обмежені, зокрема це права, передбачені ст.ст. 24, 25, 27, 28, 29, 40,47,51,52, 55, 56,57,58, 59, 60, 61, 62, 63 Конституції України.

Статтею 4 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права ООН від 16.12.1966, *ратифікованого Указом Президії ВР Української РСР N 2148-VIII від 19.10.1973 року*, передбачено, що: «Під час надзвичайного становища в державі, при якому життя нації перебуває під загрозою і про наявність якого офіційно оголошується, держави-учасниці цього Пакту можуть вживати заходів на відступ від своїх зобов'язань за цим Пактом тільки в такій мірі, в якій це диктується гостротою становища, при умові, що такі заходи не є несумісними з їх іншими зобов'язаннями за міжнародним правом і не тягнуть за собою дискримінації виключно на основі раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії чи соціального походження (ч.1) [4]. Крім того, це положення не може бути підставою для якихось відступів від низки статей вказаного пакту [4], а саме: ст.6 (невід'ємне право кожної людини на життя); ст.7 (заборона катувань чи жорстокого, нелюдського або принижуючого гідність поводження чи покарання; ст.8 (пункти 1 і 2) (заборона рабства чи тримання в підневольному стані), ст.11 заборона позбавлення волі на тій лише підставі, що він не в змозі виконати якесь договірне зобов'язання); ст.15 (заборона застосування кримінального покарання за дії що не криміналізовані за законодавством певної країни на день їх вчинення); ст.16 (право на визнання правосуб'єктності людини) і ст.18 (право на свободу думки, совісті і релігії).

З вищевказаними нормами перекликаються й норми Європейській конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року. У ст.15 цієї Конвенції також передбачена процедура дерогації (відступу від зобов'язань по Конвенції), відповідно до якої: «Межі відступів від зобов'язань повинні бути

відповідні до існуючої небезпеки і бути виправданими протягом всього часу дії. Обмеження не повинні суперечити іншим зобов'язанням держави» [5].

Отже, на час дії воєнного стану уповноваженим органам публічної влади (військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування) надаються повноваження, необхідні для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності. Ведення режиму воєнного стану супроводжується тимчасовим обмеженням конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб, що зумовлені загрозою.

Слід звернути увагу й на те, що в Указі Президента України «Про ведення воєнного стану в Україні» [5], вказується саме на «можливість» застосування певних видів обмежень, а не обов'язковість їх застосування, що разом з тим надає уповноваженим органам публічної влади широкі повноваження у застосуванні таких обмежень і, відповідно, свободу розсуду. У свою чергу, широкі повноваження та свобода розсуду публічної влади, доволі часто супроводжується ризиками допущення з боку окремих посадових осіб свавілля. Вказане веде до порушень принципу верховенства права, а також конституційних прав і свобод людини.

Запобіжником свавілля в цьому випадку, за національним законодавством, є норма ЗУ "Про правовий режим воєнного стану" (ст.3) [1], що зобов'язує уповноважені органи публічної влади здійснювати заходи правового режиму воєнного стану (зокрема йдеться й про обмеження прав і свобод громадян та застосування обмежувальних заходів) у межах закону разом (спільно), додержуючись процедури визначеної вказаною нормою закону.

Певним чином «Зазначене обмежує дискрецію, як органів виконавчої влади, військових адміністрацій та органів місцевого самоврядування, так і військового командування, оскільки йдеться про узгоджені дії вищевказаних

уповноважених суб'єктів й, відповідно ця норма становить одну з гарантій запобігання свавіллю, оскільки вищевказані повноваження не мають здійснюватися якимось одним із вищевказаних суб'єктів самостійно» [6, 432].

Підсумовуючи слід сказати, що норми Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та інші норми міжнародного права і національного законодавства, визначають межі застосування обмежень прав людини і застосування певних заходів щодо юридичних осіб під час дії режиму воєнного стану й визначають межі та критерії, відповідно до яких такі рішення мають прийматися уповноваженими суб'єктами. Згідно з якими, рішення щодо обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб під час дії режиму воєнного стану мають застосовуватись уповноваженими органами публічної влади з додержанням правових норм й виходячи із тяжкості надзвичайної ситуації й реальності загрози та у відповідності з процедурою передбаченою національним законодавством.

Список використаних джерел

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 28, ст.250.
2. Коросташова І.М. Режим надзвичайного стану під час пандемії: механізм правового регулювання, як гарантія забезпечення дотримання принципу верховенства права. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України, 6/ 2020, С. С.31-40. DOI:<https://doi.org/10.32886/instzak.2020.06.04>
3. Конституція України: Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.
4. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: Пакт, Міжнародний документ (ООН) від 16.12.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини): Конвенція, Рада Європи від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

6. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/202224. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>

Крученко А.В., студ., гр. П-9
Павліченко І. М., ст. викладач кафедри
права та правоохоронної діяльності
Державний університет «Житомирська політехніка»
місто Житомир

ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

В ст. 3 Конституції України чітко закріплено, що утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Тому держава повинна докладати немалих зусиль для виконання своїх завдань.

Кожна держава повинна забезпечувати права та свободи людини і громадянина не залежно від свого походження, раси, кольору шкіри, майнового стану, релігійних та політичних переконань.

Гостріше питання забезпечення прав і свобод людини в Україні постало від 24 лютого 2022 року у зв'язку зі збройною агресією російської федерації проти України. Адже відповідно до статті 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», де зазначається, що воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її

територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [1], який було введено указом Президента України №64/2022 довелося здійснити обмеження деяких прав і свобод людини.

Окрім деяких обмежень, введених через воєнний стан, у частині 2 статті 64 Конституції України існує також перелік прав і свобод, які в жодному разі не підлягають порушенню. До таких прав належать: право мати рівні права і свободи; право на життя; право на повагу до гідності людини; право на свободу та особисту недоторканість; право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення та отримання обґрунтованої відповіді на них; право на житло; право на рівні права і обов'язки подружжя у шлюбі та сім'ї; право захисту судом прав і свобод людини і громадянина; право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної чи моральної шкоди; право на професійну правничу допомогу; неможливість бути двічі притягненим до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення; презумпція невинуватості; гарантії, що особа не буде нести відповідальність за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом тощо [2].

Інші права, які не зазначені у статті 64 Конституції України можуть бути обмежені українською владою з метою забезпечення безпеки держави та усунення загрози для життя людей.

Також права та свободи людини та громадянина закріплюються в міжнародному пакті «Про громадянські та політичні права» [3]. У ньому

закріплюються права та свободи, що не можуть обмежуватись в умовах війни та надзвичайного стану, а також принципи дії надзвичайного стану, умови його введення [4, с. 97].

Попри те, що країна-агресор є державою-учасницею Женевської конвенції це не заважає їй порушувати дану конвенцію та інші договори, тим самим вона показує свою зневагу до багатьох прав та свобод людей і громадян України під час воєнного стану.

РФ безжалісно порушує право українців на життя, свободу, особисту недоторканість та безпеку. Кожного дня мешканці потерпають від жорстокого поводження, насильства над ними на окупованих територіях. Країна-загарбниця випускає ракети, що вбивають безліч людей, тим самим порушуючи статтю 3 Женевської конвенції про поводження з військовополоненими, у якій забороняється жорстке поводження або таке, що принижує честь та гідність особи [5].

Також до прав, які порушує РФ належить право дітей на освіту, яке закріплене в статті 28 Конвенції ООН про права дитини. Через масовані обстріли і руйнацію багатьох освітніх закладів дітям доводиться вчитися дистанційно, але деякі не мають навіть такої змоги через те, що перебувають на окупованих територіях або через відсутність світла та зв'язку. Слід зазначити, що на окупованих територія відбуваються зміни в навчальній програмі, яка в свою чергу стає пропагандистською.

Отже, кожна держава має дотримуватися власних законодавчих актів та ратифікованих міжнародних договорів з метою захисту прав та свобод людей та громадян, які проживають на її території. В умовах воєнного стану Україні довелося здійснити обмеження деяких прав для захисту свого населення та території.

Найжахливіше те, що держава-терорист розуміє наслідки, які вона понесе за ті незліченні порушення прав людей як: нелюдське поводження з

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

військовополоненими, згвалтування, катування, загроза життю людей тощо, і це не зупиняє її.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
2. Конституція України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text
4. Вороніна Н. В. Щодо питання забезпечення прав людини в умовах надзвичайного стану. *Часопис цивілістики*. №18 С. 95-97.
5. Женевської конвенції про поводження з військовополоненими URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text

Павліченко І.М.,
старший викладач кафедри права та правоохоронної діяльності
Державний університет «Житомирська політехніка»
Шиманський В.С.,
майор поліції
заступник начальника управління
начальник відділу підтримки управління
головної інспекції ГУНП в Житомирській області
м. Житомир

ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ПРИЗУПИНЕННЯ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Менше як через місяць після повномасштабного вторгнення російського агресора, 15.03.2022 було ухвалено Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» № 2136-IX, до якого 01.07.2022 внесені зміни згідно із Законом № 2352-IX [1]. Цей Закон визначає особливості трудових відносин працівників усіх підприємств, установ, організацій в Україні незалежно від форми власності, виду діяльності і галузевої належності; особливості роботи осіб, які працюють за трудовим договором у період дії воєнного стану, введеного відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [2].

Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» в ч.1 статті 13 закріплює нову дефініцію в трудовому праві – призупинення дії трудового договору.

Оскільки, поняття призупинення трудового договору є новим у трудовому праві, практично відсутні наукові дослідження та судова практика вирішення трудових спорів з питань призупинення трудового договору.

Отож, призупинення дії трудового договору – це тимчасове припинення роботодавцем забезпечення працівника роботою і тимчасове припинення працівником виконання роботи за укладеним трудовим договором у зв'язку із збройною агресією рф проти України, що виключає можливість обох сторін

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

трудових відносин виконувати обов'язки, передбачені трудовим договором. Також Законом визначено строк призупинення трудового договору - цей строк не довше ніж період дії воєнного стану. У разі прийняття рішення про скасування призупинення дії трудового договору до припинення або скасування воєнного стану роботодавець повинен за 10 календарних днів до відновлення дії трудового договору повідомити працівника про необхідність стати до роботи.

Ініціатором призупинення трудового договору можуть бути:

– роботодавець – в такому разі призупинення оформляється наказом (розпорядженням) роботодавця.

– працівник – власну ініціативу працівник оформляє заявою в довільній формі та повідомляє можливими засобами комунікації роботодавця.

Згода другої сторони трудових правовідносин на факт призупинення не потрібна. Умовами призупинення може бути той факт, що працівник абсолютно не може виконувати свої трудові обов'язки (наприклад, переїхав у іншу місцевість і не може працювати дистанційно), або ж те, що роботодавець не має можливості надання роботи (відсутність замовлень, зупинка виробництва, бойові дії, пошкодження виробництва унаслідок бойових дій тощо).

Можемо виокремити наступні юридичні ознаки призупинення трудового договору:

– призупинення трудового договору не тягне за собою припинення трудових відносин;

– працівник не виконує своїх обов'язків;

– статус працівника зберігається;

– роботодавець не несе жодних витрат на утримання працівника або сплату єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (далі – ЄСВ);

– працівник має право на компенсацію втрат в оплаті праці;

– тягар витрат з компенсації оплати праці та сплати ЄСВ лягає на державу-агресора;

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

- призупинення трудового договору не може бути прихованим покаранням;
- період призупинення трудового договору не входить до стажу для щорічної основної відпустки (стаття 9 Закону України «Про відпустки»);
- призупинення трудового договору не застосовується до керівників та заступників керівників державних органів, а також посадових осіб місцевого самоврядування, які обіймають виборні посади;
- в період призупинення трудового договору працівник не має права на отримання статусу безробітного та на призначення виплати допомоги по безробіттю.

Відповідно до частини другої статті 13 Закону призупинення дії оформлюється наказом (розпорядженням) роботодавця, в якому, зокрема, зазначається: – інформація про причини призупинення, у тому числі про неможливість обох сторін виконувати свої обов'язки та спосіб обміну інформацією, – строк призупинення дії трудового договору, – кількість, категорії і прізвища, ім'я, по батькові (за наявності), реєстраційний номер облікової картки платника податків або серія та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку в паспорті) відповідних працівників, – умови відновлення дії трудового договору.

Наказ (розпорядження) про призупинення дії трудового договору, укладеного з посадовими особами державних органів та органів місцевого самоврядування, роботодавець подає для погодження до військової адміністрації, яка здійснює свої повноваження на відповідній території (військові адміністрації населених пунктів та районні військові адміністрації, а за їх відсутності - обласні).

У разі незгоди працівника (працівників) із наказом (розпорядженням) роботодавця про призупинення дії трудового договору:

- працівник або профспілка за дорученням працівника (працівників) може оскаржити відповідний наказ (розпорядження) до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю, або його територіального органу,

– центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю, вивчивши зміст наказу (розпорядження) та підстави для його видання, за погодженням з військовою адміністрацією може внести роботодавцеві припис про скасування відповідного наказу (розпорядження) або про усунення порушення законодавства про працю іншим шляхом. Припис є обов'язковим до виконання роботодавцем протягом 14 календарних днів з дня отримання такого припису. Даний припис може бути оскаржений роботодавцем протягом 10 календарних днів у судовому порядку.

Призупинення трудового договору може відбутися і до припинення або скасування воєнного стану, в цьому разі працівник повідомляє роботодавця про можливість приступити до виконання своїх трудових обов'язків; або ж роботодавець у разі прийняття рішення про скасування призупинення дії трудового договору повинен за 10 календарних днів до відновлення дії трудового договору повідомити працівника про необхідність стати до роботи.

В разі перебування працівника під час призупинення дії трудового договору на лікарняному – він не буде оплачений.

Таким чином, незважаючи на складну соціально-економічну та військово-політичну ситуацію в нашій країні, законодавці не залишають поза увагою питання трудового права і намагаються забезпечити належний рівень правового регулювання трудових відносин в Україні, наприклад, шляхом запровадження нових форм відносин між працівником і роботодавцем, таких як призупинення трудових відносин.

Список використаних джерел

1. «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану». Закон України від 15.03.2022р. № 2136-IX, із змінами № 2352-IX від 01.07.2022. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>

2. Про правовий режим воєнного стану. Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. в ред. редакції від 19.10.2023, підстава - 3378-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

Пояркова Ю.Д.

студентка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальності 081 Право факультету історії, бізнес-освіти та права
Центральноукраїнського державного університету

імені Володимира Винниченка

Науковий керівник: Скляренко І.В., старший викладач

кафедри права та правоохоронної діяльності

Центральноукраїнського державного університету

імені Володимира Винниченка,

доктор філософії в галузі права

НОВЕЛИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВІЙСЬКОВІ КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Відповідно до статті 65 Конституції України захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, а також шанування її державних символів є конституційним обов'язком громадян України; громадяни відбувають військову службу відповідно до закону. З моменту збройного нападу російської федерації на Україну велика кількість чоловіків та жінок вступили до лав Збройних Сил України. Проте, разом з тим, збільшилась кількість військових злочинів, що стало причиною значної кількості новел у XIX Розділі Особливої частини Кримінального кодексу України, - «Кримінальні правопорушення» проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення)».

Відповідно до ч. 1 ст. 401 Кримінального кодексу України (далі – КК) військовими кримінальними правопорушеннями визнаються передбачені цим розділом кримінальні правопорушення проти встановленого законодавством порядку несення або проходження військової служби, вчинені військовослужбовцями, а також військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів [2].

Родовим об'єктом кримінальних правопорушень передбачених XIX розділом є встановлений законодавством порядок несення або проходження військової служби.

Як правило, виділяють 9 видів (груп) військових злочинів: - проти порядку підлеглості та військової честі (статі 402–406 КК України); - проти порядку проходження військової служби (статі 407–409 КК) - проти порядку збереження та користування військовим майном (статті - проти порядку несення спеціальних служб (статті. 418–421 КК); - проти порядку охорони державної таємниці (ст. 422 КК); - проти порядку здійснення своїх повноважень військовими службовими особами «військові службові злочини» (статті 425–426-1 КК); - проти порядку виконання військового обов'язку в бою та в інших особливих умовах (статті 427–432 КК); - проти порядку дотримання звичаїв та правил війни (статті 433–435, 410–413 КК); - проти порядку експлуатації озброєння та військової техніки (статті 414–417 КК) [4].

Об'єктивна сторона військових злочинів виражається в вчинення діянь (дії чи бездіяльності), які порушують порядок військової служби.

Характерним для кримінальних правопорушень даного розділу є спеціальні суб'єкти. Суб'єктами військових кримінальних правопорушень можуть бути військовослужбовці та військовозобов'язані (останні тільки у разі, коли вони проходять навчальні (чи перевірні) або спеціальні збори). Військовослужбовці – це особи, які проходять військову службу.

Особливістю статей даного розділу є широке визначення умов і меж відповідальності за військові кримінальні правопорушення залежно від обстановки і часу вчинення. Так, за певні види злочину, вчинення в умовах воєнного стану посилюється відповідальність, що зумовлено підвищенням суспільної небезпеки в даних умовах.

Щодо новел правового регулювання кримінальних правопорушень проти встановленого порядку несення військової служби, то з 2021 року відбулися такі зміни:

По-перше, до суб'єктів даних кримінальних правопорушень додано поліцейських поліції особливого призначення Національної поліції України, які під час дії воєнного стану залучені до безпосередньої участі у бойових діях.

По-друге, змінено обстановку вчинення самовільного залишення військової частини або місця служби військовослужбовцем, а також нез'явлення його вчасно на службу без поважних причин, а саме – додано вчинення даного діяння в умовах воєнного стану. (ч.5 ст. 407 КК).

По-третє, додано в санкції статей 415 і 416 КК альтернативні види покарання, зокрема: службові обмеження, обмеження та тримання у дисциплінарному батальйоні.

По-четверте, до диспозиції статей 416 і 417 додано: кваліфікуючу ознаку спричинення потерпілому тяжкі тілесні ушкодження та завдання матеріальної шкоди у великому розмірі.

По-п'яте, збільшено нижню межу покарання, зазначену у санкції статті 432 «Мародерство»: три роки замінено на - п'ять років позбавлення волі.

По-шосте, новелою стала стаття 435-1, яка криміналізувала образу честі і гідності військовослужбовця та погрозу йому.

Варто зазначити, що за формою вини військові кримінальні правопорушення можуть бути як умисними, так і необережними, є серед них і кримінальні правопорушення з подвійною виною. Умисними є, наприклад, діяння, передбачені статтею 404, статтею 405, статтею 407, статтею 409, статтею 410 КК України; необережними – діяння, відповідальність за вчинення яких встановлена, зокрема, у статті 403, статті 412, статті 425 КК України (до необережних загалом кримінальних правопорушень можна віднести також діяння, які полягають у порушенні певних правил, – кримінальні правопорушення, передбачені статтями 415–417 КК України, та інші); кримінальними правопорушеннями з подвійною виною – діяння, відповідальність за які встановлена в частині третій статті 406 (у формі спричинення діянням тяжких наслідків), частині другій статті 411 (у формі спричинення діянням тяжких наслідків) та інші [3].

Таким чином, збройна агресія російської федерації проти України спричинила глобальні зміни в житті всіх українців, а також вплинула на зміну законодавства, особливо кримінального. Зміни до XIX Розділу Особливої частини Кримінального

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

кодексу України стали логічною реакцією влади на впровадження воєнного стану. Обтяжуюча ознака «вчинення в умовах воєнного стану» була введена для призначення покарання за мародерство та інші злочини. Деякі розширення санкцій статей сприяли гуманізації покарання, дозволивши при призначення покарання обирати його вид. Водночас, на нашу думку потребує визначення об'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого статтею 435-1, а саме образа честі і гідності, потребує додаткової конкретизації. \

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n2834>.
3. Ободовський О.В. Загальна характеристика військових кримінальних правопорушень. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2021. С. 108-114.
4. Харитонов С.О. Військові злочини в системі кримінального законодавства України. *Право і безпека*. № 1. 2018. С. 25-30.

Ралько І.М., здобувач вищої освіти другого
(магістерського) рівня освіти,
спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»
ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет
імені академіка Юрія Бугая»
Науковий керівник: Сокол М.Ю., викладач
«Чернігівський інститут інформації,
бізнесу і права» ЗВО МНТУ м. Чернігів

ПСИХОЛОГІЧНІ ВИМОГИ ДО ФАХІВЦІВ СФЕРИ УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Останні наукові дослідження показують, що фахівці соціономічної діяльності відчувають більше стресу, ніж працівники фізичної праці. Це означає, що необхідно більш детально вивчити проблему профілактики негативного впливу професійного стресу на фахівців сфери управління персоналом. Адже їхня діяльність пов'язана з стресом і конфліктами, які потребують глибокого аналізу та практичних рекомендацій щодо регулювання з метою запобігання руйнівним явищам як у колективі, так і в виробничому процесі організації.

У контексті воєнних умов, психологічні вимоги до фахівців сфери управління набувають особливої важливості, оскільки вони спрямовані на збереження ефективності та стабільності управлінських процесів у складних умовах.

Війна є надзвичайним стресовим фактором, який може призвести до погіршення психічного здоров'я працівників.

Фахівці сфери управління, які працюють в умовах війни, повинні мати високий рівень психологічної стійкості та стресостійкості.

До основних психологічних вимог до фахівців сфери управління в умовах війни відноситься: високий рівень самоконтролю та емоційної стабільності; здатність до швидкого прийняття рішень в умовах невизначеності та адаптації до

змін; здатність до ефективної комунікації, підтримки та взаємодії з іншими людьми [1, с. 199].

Фахівці сфери управління в умовах війни повинні вміти: управляти своїм стресом та емоціями, надавати психологічну допомогу працівникам, створювати сприятливий психологічний клімат в організації.

Відповідно до цих вимог, фахівці сфери управління в умовах війни повинні мати особистісні якості, а саме: волевільність, відповідальність, цілеспрямованість, активність, спілкування, толерантність.

Оволодіння цими особистісними якостями та навичками дозволить фахівцям сфери управління ефективно виконувати свої професійні обов'язки в умовах війни, а також сприятиме збереженню їхнього психічного здоров'я.

Професійний стрес є серйозною проблемою, яка негативно впливає на економіку країни. В умовах війни стрес може призвести до ще більших негативних наслідків. Адже стрес може призвести до погіршення здоров'я працівників, а це, в свою чергу, може призвести до зменшення кількості працездатного населення та кількості ефективних підприємств.

Процес управління стресами є важливим завданням, але його необхідно розглядати в комплексі, враховуючи як позитивні, так і негативні аспекти стресу. Стрес може бути стимулом для розвитку та досягнення успіху, але також може призвести до негативних наслідків, якщо його не вміти контролювати.

Крім того, стрес допомагає керівникам розвивати свій емоційний інтелект. Це пов'язано з тим, що стрес вимагає від керівників умілих емоційних реакцій, таких як самоконтроль, управління емоціями інших людей та прийняття рішень у складних ситуаціях. Розвиток емоційної саморегуляції та навичок управління емоційними станами в стресових ситуаціях є одним із найважливіших завдань для керівників. Це питання є актуальним для науковців та фахівців у сфері виробничих відносин, оскільки потребує зміни концептуального погляду на емоційний інтелект керівників та проведення прикладних досліджень у цій галузі.

Події останніх років, зокрема пандемія COVID-19 та війна в Україні, призвели до значних змін у діяльності організацій. Це спричинило різкий перехід на віддалену роботу та вимушене переселення працівників. Ці зміни підвищили вимоги до працівників сфери управління персоналом, додавши нових викликів та змінивши вимоги до професіоналів. Вони також збільшили навантаження та рівень професійного стресу.

Діагностика стрес-факторів організаційного середовища та профілактика професійного стресу працівників є важливим завданням сучасної концепції управління людськими ресурсами. Це пов'язано з тим, що негативні наслідки високого рівня професійного стресу можуть негативно вплинути не тільки на фізичне та психічне здоров'я працівників, але й на морально-психологічний клімат, організаційне середовище, організаційну культуру та соціально-економічну ефективність компанії в цілому.

Працівники сфери управління персоналом, які відповідають за управління змінами в організаціях, є найбільш вразливою ланкою. Вони постійно працюють в умовах нових проектів та ініціатив, що вимагає від них високого рівня стресостійкості. Однак вони часто не мають для цього достатніх ресурсів, що може призвести до негативних наслідків для їхнього здоров'я та ефективності роботи.

Економічна нестабільність останніх років призвела до того, що організації були змушені скорочувати витрати, зокрема на найм нових співробітників та штатний розклад. Це призвело до збільшення навантаження на постійних працівників, а також до зростання популярності аутсорсу та фрілансу. HR-ам необхідно розробляти нові системи оцінки продуктивності праці, які враховують ці зміни.

Аналіз діяльності працівників сфери управління персоналом показує, що керівники компаній часто не приділяють достатньої уваги питанням професійного стресу. Вони не розуміють, що мотивація працівників до здорового способу життя та вивчення себе як об'єкта впливу стресу може позитивно

вплинути на продуктивність праці. Це призводить до високої плинності кадрів у сфері управління персоналом та посилює негативний вплив стресу на працівників.

Компанії як і раніше зосереджені на продуктивності, а не на благополуччі співробітників. Тому роль працівників сфери управління персоналом полягає в тому, щоб довести керівникам взаємозв'язок між фінансовими результатами компанії та благополуччям співробітників.

Ринок праці стає все більш різноманітним, що вимагає від організацій гнучкості та адаптивності. Вони повинні активно співпрацювати з фахівцями з управління персоналом, щоб розробляти інтегровані стратегії та програми для управління працівниками різних категорій.

Фахівці з управління персоналом повинні донести до керівників компаній важливість роботи з психічним здоров'ям працівників. Це стане конкурентною перевагою на ринку праці, оскільки допоможе залучати та утримувати цінні кадри [2, с. 16].

Для цього важливо формувати культуру інклюзивності на робочому місці. Це передбачає створення комфортного фізичного середовища праці, забезпечення працівників комфортним робочим місцем, створення середовища для співпраці, підтримки та поваги, аналіз залучення працівників та допомогу командам у боротьбі зі стресом.

Такий підхід не тільки позитивно вплине на фінансові показники компаній, але й сформує позитивну репутацію роботодавця на ринку праці. Це полегшить роботу рекрутерів у майбутньому та знизить їхній рівень професійного стресу.

Таким чином, для своєчасного попередження стресчинників зовнішнього і внутрішнього середовища організації працівникам сфери управління персоналом необхідно здійснювати ефективну діагностику джерел і причин підвищення рівня професійного стресу, а також формувати технології його профілактики.

Список використаних джерел

1. Вектори соціальної, організаційної та економічної психології : тези доп. II Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 17 лют. 2023 р.) / відп. ред. С. М. Миронець. Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2023. 404 с.

2. Вельдбрехт О. О., Тавровецька Н. І. Шкала сприйнятого стресу (PSS-10): адаптація та апробація в умовах війни. Проблеми сучасної психології. 2022. № 2(25). С. 16-27. URL:<https://doi.org/10.26661/2310-4368/2022-2-2> (дата звернення: 29.11.2023)

Сильченко К.М., здобувач вищої освіти другого
(магістерського) рівня освіти,
спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»
ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет
імені академіка Юрія Бугая»

Науковий керівник: Сокол М.Ю., викладач
«Чернігівський інститут інформації,
бізнесу і права» ЗВО МНТУ м. Чернігів

ФАКТОРИ, ЩО ПЕРЕШКОДЖАЮТЬ СОЦІАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНІЙ АДАПТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Військова служба є складним і стресовим видом діяльності, який вимагає від військовослужбовців значних фізичних і психічних зусиль. Вони часто перебувають у несприятливих соціально-культурних умовах, таких як бойові дії, віддаленість від дому, обмеження соціальних контактів. Військовослужбовці часто відчують значну соціальну відповідальність, пов'язану з виконанням своїх службових обов'язків. Тема на сьогоднішній день є актуальною, оскільки вона пов'язана з ефективністю військових підрозділів, а також з загальним рівнем обороноздатності держави.

Мета дослідження полягає в тому, щоб вивчити та розробити заходи, спрямовані на забезпечення успішної соціальної адаптації військовослужбовців.

Невідповідність індивідуальних особливостей військовослужбовців вимогам військової служби є одним із факторів, що перешкоджають їхній соціально-психологічній адаптації. Індивідуальні особливості військовослужбовців, такі як особистісні особливості, мотивація, психічне здоров'я, можуть не відповідати вимогам військової служби.

Особистісні особливості військовослужбовців, такі як темперамент, характер, вольові якості, можуть впливати на їхню здатність адаптуватися до військової служби.

Мотивація військовослужбовців також впливає на їхню адаптацію до військової служби. Військовослужбовці, які мають високу мотивацію до військової служби, які прагнуть до успіху, які готові до самовіддачі, швидше адаптуються до військової служби.

Психічні захворювання у військовослужбовців також можуть перешкоджати їхній адаптації до військової служби. Військовослужбовці з психічними захворюваннями, такими як неврози, психози, можуть мати труднощі з виконанням вимог військової служби, з адаптацією до стресових ситуацій, які виникають у військовій діяльності.

Невідповідність індивідуальних особливостей військовослужбовців вимогам військової служби може призвести до проблем. Це може бути стрес, який може призвести до розвитку психологічних проблем, таких як неврози, депресія. Деадаптація, яка може призвести до порушення виконання службових обов'язків, до порушень дисципліни, до вчинення правопорушень. Відставання від інших військовослужбовців у професійному розвитку, у розвитку особистості [1].

Для того, щоб мінімізувати вплив невідповідності індивідуальних особливостей військовослужбовців вимогам військової служби, необхідно проводити ретельний відбір кандидатів до військової служби, а також здійснювати їхню психологічну підготовку до військової служби.

Несприятливий соціально-культурний контекст, у якому перебувають військовослужбовці, також є одним із факторів, що перешкоджають їхній соціально-психологічній адаптації. Соціально-культурний контекст включає в себе соціально-політичну ситуацію в державі. Військовослужбовці, які служать у державі з нестабільною соціально-політичною ситуацією, можуть відчувати тривогу, непевність у майбутньому, що може негативно позначитися на їхній соціально-психологічній адаптації.

Військовослужбовці, які не відповідають соціальним нормам та цінностям, що панують у суспільстві, можуть відчувати відчуження, відторгнення, що також може негативно позначитися на їхній соціально-психологічній адаптації.

Військовослужбовці, які відчувають, що суспільство не цінує їхню службу, можуть відчувати розчарування, депресію, що також може негативно позначитися на їхній соціально-психологічній адаптації.

Важливо, щоб військовослужбовці мали можливість отримувати психологічну допомогу у разі виникнення проблем, пов'язаних із соціально-психологічною адаптацією.

Недостатня соціальна підтримка, що надається військовослужбовцям, є серйозною проблемою, яка може негативно впливати на їхню соціально-психологічну адаптацію. Соціальна підтримка включає в себе:

1. Сімейна підтримка. Військовослужбовці, які мають сильну сімейну підтримку, швидше адаптуються до військової служби.

2. Соціальна підтримка з боку товаришів по службі. Військовослужбовці, які мають міцні соціальні зв'язки з товаришами по службі, швидше адаптуються до військової служби.

3. Соціальна підтримка з боку держави. Військовослужбовці, які відчують, що держава піклується про них, швидше адаптуються до військової служби [2, с.29].

Важливо, щоб військовослужбовці мали можливість отримувати соціальну підтримку у разі виникнення проблем, пов'язаних із соціально-психологічною адаптацією.

Держава може вжити для підвищення рівня соціальної підтримки військовослужбовців певні заходи. Такі як: проведення інформаційно-просвітницьких заходів, спрямованих на підвищення обізнаності суспільства про важливість соціальної підтримки військовослужбовців; створення та розвиток мережі соціальних служб, які надають допомогу військовослужбовцям та членам їхніх сімей; запровадження пільг та соціальних гарантій для військовослужбовців та членів їхніх сімей.

Ці заходи можна втілити в життя. Інформаційно-просвітницькі заходи можна проводити через ЗМІ, соціальні мережі, освітні заклади. Мережу соціальних служб можна створити на основі військових частин, військових комісаріатів, інших державних органів та громадських організацій. Пільги та соціальні гарантії для військовослужбовців та членів їхніх сімей можна запровадити через законодавчі акти.

Підвищення рівня соціальної підтримки військовослужбовців є важливим завданням для суспільства та держави. Це допоможе забезпечити успішну соціально-психологічну адаптацію військовослужбовців і підвищити їхню ефективність у виконанні службових обов'язків.

Отже, соціально-психологічна адаптація військовослужбовців є складним і багатофакторним процесом, який може бути утруднений впливом різних факторів. Ці фактори можуть призвести до таких негативних наслідків: психологічні проблеми, дезадаптація, відставання від інших військовослужбовців у професійному розвитку, у розвитку особистості.

Для того, щоб мінімізувати вплив факторів, що перешкоджають соціально-психологічній адаптації військовослужбовців, необхідно проводити комплекс заходів. Таких як: психологічну підготовку військовослужбовців до військової служби; створення сприятливого соціально-психологічного клімату в військових частинах; запровадження пільг та соціальних гарантій для військовослужбовців та членів їхніх сімей.

Ці заходи повинні бути комплексними та враховувати всі фактори, що впливають на соціально-психологічну адаптацію військовослужбовців.

Список використаних джерел

1. Соціальні послуги, які надаються під час воєнного стану та останні зміни у цій сфері. URL: : <https://www.msp.gov.ua/news/21778.html> (дата звернення: 22.11.2023)
2. Вінтоняк В.Ф. Теоретико-методологічний аналіз феномену бойової психічної травми: сучасні підходи. Вісник Національного університету оборони України. 2022. № 4 (68). С. 29-36.

Тростенюк Т.М., доктор філософії, доцент
Мазур М.О., студентка групи ПД-12
Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир

ДОТРИМАННЯ ПРАВ ТА СВОБОД ГРОМАДЯН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Правовий режим воєнного стану – це надзвичайний стан, що вводиться урядом країни в ситуації загрози національній безпеці. Впровадження воєнного стану призводить до обмеження деяких прав і свобод громадян в інтересах збереження держави та її населення. Однак це обмеження повинно бути обґрунтованим, обмеженим в часі та пропорційним загрозі.

Однією з основних проблем введення воєнного стану є баланс між необхідністю захисту держави і правами громадян. Воєнний стан може викликати ризик порушення принципів правової держави, оскільки тимчасове обмеження прав може перетворитися на систематичне, якщо не буде чітко визначеної процедури введення та закінчення цього режиму.

Ключовою сферою є те, де можливі порушення, є свобода слова. Воєнний стан часто супроводжується цензурою, обмеженням доступу до інформації та обмеження діяльності ЗМІ. Це може призвести до втрати громадянами можливості висловлювати свої думки та отримувати об'єктивну інформацію.

Під час дії воєнного стану забороняється зміна Конституції, проведення виборів (Президента, Верховної ради), зміна законів про вибори, проведення референдумів [3].

Військовий або надзвичайний стан не є приводом для порушення прав та свобод людей, але такі випадки існують. Крім того, введення воєнного стану може призвести до порушення прав осіб, затриманих у зв'язку з підозрою в антидержавній діяльності. Збільшення повноважень правоохоронних органів у період воєнного стану створює ризик застосування репресивних заходів.

У зв'язку з введенням тимчасового воєнного стану в Україні, на період правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватись конституційні права та свободи громадянина, передбачені статтями 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України [1]:

Стаття 30. Кожному гарантується недоторканність житла. Не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи.

Стаття 31. Кожному гарантується таємниця листування, таємних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, чи з'ясувати істину під час розслідування.

Стаття 32. Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України.

Стаття 33. Кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України.

Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів та переконань.

Стаття 38. Громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Стаття 39. Громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування.

Стаття 41. Кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності.

Стаття 42. Кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом.

Підприємницька діяльність депутатів, посадових і службових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування обмежується законом.

Стаття 43. Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується.

Використання примусової праці забороняється. Не вважається примусовою працею військова або альтернативна (невійськова) служба, а також робота чи служба, яка виконується особою за вироком чи іншим рішенням суду або відповідно до законів про воєнний і про надзвичайний стан.

Стаття 44. Ті, хто працює, мають право на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів.

Заборона страйку можлива лише на підставі закону.

Стаття 53. Кожен має право на освіту [2].

В умовах воєнного стану, права і свободи громадянина можуть бути обмежені, але тільки у відповідності з правом та на основі рішення суду. Юридичні особи також можуть бути обмежені у збереженні своїх прав і законних інтересів, але завжди з метою захисту військової безпеки та національної безпеки.

Важливо визнати, що введення воєнного стану може бути необхідним для забезпечення національної безпеки в умовах надзвичайних обставин. Проте, для мінімізації негативного впливу на права та свободи громадян, важливо розробляти чіткі та обґрунтовані законодавчі рамки, обмежувати термін дії воєнного стану та забезпечувати нагляд за його виконанням.

Міжнародне гуманітарне право встановлює низку правил та обмежень для держав, які ведуть війну, щоб запобігти порушенням прав людини та гуманітарних криз. Наприклад, Женевські конвенції 1949 року та Додаткові протоколи до них встановлюють мінімальні гуманітарні норми, які мають бути захищені від сторони конфлікту, включаючи захист цивільних осіб та військовополонених.

Однак, держава може застосувати надмірну силу, обмежувати свободу слова та зібрань, а також порушувати права на правосуддя та належні процесуальні гарантії.

Отже, хоча існують міжнародні норми, які мають захистити права людини в разі війни або надзвичайного стану, це вже не гарантує повного захисту цих прав. Для ефективного захисту прав людини в подібних умовах необхідно забезпечити прозорість та відповідальність державних органів, включаючи армію та поліцію, та залучати громадські організації та міжнародні організації.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#doc_info

2. Права і свободи людини і громадянина, які протягом дії воєнного стану можуть обмежуватися. URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B0_%D1%96_%D1%81%D0%B2%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D0%B4%D0%B8_%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B4%D1%8F%D0%BD_%D0%B2_%D1%83%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%85_%D0%B2%D0%BE%D1%94%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%83

3. Що таке надзвичайний стан і в яких випадках його запроваджують. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/02/23/shho-take-nadzvyhajnyj-stand-i-v-yakyh-vypadkah-jogo-zaprovadzhuut/>

Яремчук В.О.,
Науково-дослідний інститут
вивчення проблем злочинності
імені академіка В.В. Сташиса
Національної академії правових наук України,
кандидат юридичних наук,
доцент, старший науковий співробітник
місто Харків

ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ІННОВАЦІЙ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН

В умовах війни в Україні вчинюється велика кількість військових кримінальних правопорушень, таким чином відбувається порушення основоположних прав і свобод людини і громадянина. Актуальність прав людини, їх реалізація та захист є найголовнішим. Істотною перешкодою для реалізації прав людини стала війна. Саме в умовах військових конфліктів порушення прав є надзвичайно масштабним [1]. Як справедливо вказують вчені, нині важливість права громадян України на життя, його реалізація і захист є очевидним. Дане право знаходить своє закріплення у всіх договорах з прав людини, є частиною загальновизнаного міжнародного права. Без даного фундаментального права всі інші права перестають дотримуватися [2].

Як відомо, в умовах війни в Україні Європейський суд з прав людини залишається інституцією, яка є гарантом реалізації положень Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Одним з факторів, що вплинув на розгляд справ проти росії, є припинення її участі у Конвенції про захист прав людини у вересні 2022 року, тобто після початку повномасштабного військового вторгнення на територію нашої країни [3, с.7].

З боку рф відбувається відвертий цинізм, садизм та численні порушення норм міжнародного права щодо права людини на життя, що є недопустимим у ХХІ сторіччі. [4, с. 80].

Нещодавно, а саме, 18 листопада 2023 р. об 11 год. 40 хв. російські

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

військовослужбовці здійснили обстріл російські окупанти обстріляли щонайменше 14 населених пунктів Харківської області. Пошкоджено житлові будинки та господарчі споруди. За процесуального керівництва Дергачівської окружної прокуратури Харківської області розпочато досудове розслідування за фактом порушення законів та звичаїв війни (ч. 1 ст. 438 КК України)[5]. В більшості випадків внаслідок російських обстрілів зазнають поранень та гинуть мирні громадяни. Тому важливо ефективно здійснювати досудове розслідування військових кримінальних правопорушень. Це є можливим лише при використанні інноваційних криміналістичних знань. Необхідним є огляд великих площ руйнувань внаслідок обстрілів та проведення сотень судових експертиз для отримання доказів з метою притягнення винних військовослужбовців рф до кримінальної відповідальності.

Список використаних джерел

1. На юридичному факультеті відбувся круглий стіл «Порушення прав людини в умовах збройної агресії рф проти України» URL: [https://law.chnu.edu.ua/kruhlyi-stil-porushennia-prav-liudyny-v-umovakh- URL:zbroinoi-ahresii/](https://law.chnu.edu.ua/kruhlyi-stil-porushennia-prav-liudyny-v-umovakh-URL:zbroinoi-ahresii/)(дата звернення 4.12.2023)
2. Право на життя в умовах війни?! URL: <https://law.chnu.edu.ua/pravo-na-zhyttia-v-umovakh-viiny/>(дата звернення 4.12.2023)
3. Катеринчук І. П. Права людини під час війни (за практикою Європейського суду з прав людини) *Південноукраїнський правничий часопис*. 4-2022 Ч. 2 URL: http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2022/4/part_2/1.pdf (дата звернення 4.12.2023)
4. Толкачова І.А. Проблеми забезпечення прав людини в Україні в умовах війни. *Часопис Київського університету права*. 2022. Вип.2-4. С.78-81.
5. Російські терористи обстріляли Козачу Лопань на Харківщині. URL: <https://www.slk.kh.ua/oblast-online/dergaci/rosijski-teroristi-obstrilali-kozacu-lopan-na-harkivsini.html>(дата звернення 4.12.2023)

**МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ ТА ПОЛІТИЧНІ СТУДІЇ
В УМОВАХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ЗАГРОЗ**

Акименко О. Ю., д.е.н., доцент, професор кафедри
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Холод М.В., здобувачка вищої освіти
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Пиля А.В., здобувач вищої освіти
Чернігівський інститут інформації, бізнесу і права ЗВО
«Міжнародний науково-технічний університет ім. академіка Ю. Бугая»

НАРОЩУВАННЯ ОБСЯГІВ МІЖНАРОДНОЇ ДОНОРСЬКОЇ ДОПОМОГИ ДЛЯ УКРАЇНИ

В Україні триває агресивна російська війна, яка має руйнівні наслідки для України, її народу, її економіки та інфраструктури. Однак, відбуваються процеси з відновлення країни - як мінімум за 27-ма напрямками реалізуються проєкти та ініціативи. У липні 2022 року на конференції в Лугано український уряд представив План відновлення та розвитку країни, характерним для якого є відображення основних напрямів відновлення зруйнованої після війни економіки, чіткий розділ кожного напрямку та комплексу ініціатив по ньому.

Позитивним аспектом Плану відновлення України є те, що він представляє собою потенційну синергію на шляху до інтеграції в ЄС. Однак План має суттєві недоліки і потребує доопрацювання, в тому числі і стосовно механізму залучення коштів донорів. Завдяки горизонтальній комунікації між громадами відбувається їх відновлення за рахунок власних коштів, коштів донорів і коштів міжнародної допомоги. З урахуванням того, що державна фінансова допомога надається в недостатніх розмірах і повільно, допомога міжнародних гравців стає визначальною і вирішальною [2]. Отже, враховуючи масштабність і складність викликів як для відбудови, так і для реформ, що є основою розширення процесу, Україна потребує постійної підтримки від ЄС для вирішення проблем.

Серед досліджень питань залучення донорів в Україну можна виділити роботи Васильченко Н., Набок В., Небрат В., Рябушко Т. [1, 2, 5, 6] та ін. Пошук і

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

впровадження програм гуманітарної, фінансової та військової допомоги донорів Україні сьогодні є критично важливим для забезпечення функціонування нашої держави та потребує постійного дослідження.

Донорські та грантові проекти залучаються до України через благодійні фонди, пожертвування в які на волонтерські і гуманітарні цілі суттєво зросли після повномасштабного нападу РФ в 2022 році. Проведений аналіз зазначеної проблеми дозволяє фахівцям порекомендувати наступну схему залучення донорів в Україну [1]:

- створення команди професіоналів, відповідальних за взаємозв'язок з донорами, представлення презентацій; ретельний пошук партнерів (використанням різних комунікаційних каналів); урахування тривалості переговорів; наявність в команді публічно відомої особи задля позитивного впливу;

- врахування того факту, що більшість пожертв надходять від неурядових організацій (відкриті грантові джерела в мережі інтернет: gurt.org.ua, accesseurope.ua, ednannia.ua, prostir.ua);

- зосередження уваги на пошук корпоративних донорів (фінансова допомога, підтримка продукцією, сервісом) і використання для перевірки потенційних донорів сайтів: <https://dontfundwar.com/ua/>, <https://sanctions.nazk.gov.ua/boycott/> (важливо, щоб вони не були спонсорами ведення війни в Україні і не працювали на території РФ);

- максимальна активність в Інтернеті, на конференціях, розміщення медіапублікацій, піар-робота, відслідковування міжнародних заходів;

- використання контекстної реклами, дієвих способів розміщення інформації в соціальних мережах заради пошуку донорів в Україну;

- врахування при розробці проєктів висвітлювати події, що відбувалися в Україні;

- врахування при розробці проєктів традицій в іншій країні, яка може бути потенційним донором

Маючи дефіцит бюджету, Україна потребує великих сум макрофінансової допомоги від партнерів з-за кордону. Тому планові обсяги підтримки забезпечують точність у виконанні бюджету України. Серед великих донорів можна виділити країни ЄС і великої сімки [5].

З початком повномасштабної війни функціонування України і можливість здійснювати відновлення значною мірою залежить від міжнародної та донорської допомоги. В 2022 році найбільшим донором України були США (71,3 млрд євро), інституції ЄС (35,4 млрд євро), країни-члени ЄС (26,4 млрд євро). Щодо планів на 2023 рік, то за прогнозами аналітиків найбільшими донорами України будуть США (45 млрд дол), ЄС (19 млрд євро), ЄБРР (3 млрд євро). Серед інших країн можна виділити допомогу від Данії (вже створено в Україні фонд в 1 млрд євро), Японії (планується надходження гранту в розмірі 170 млн дол для відновлення України) [3]. Нижче наведені розміри допомоги Україні від різних донорів (табл.1) [4]. В 2023 році від донорів маємо наступну підтримку: ЄС - кредит на пільгових умовах (19 млрд дол) для сприяння ліквідації дефіциту бюджету; США –грант, пряма бюджетна підтримка (13,37 млрд дол) на економічну та бюджетну підтримку; США (31,53 млрд дол) – військова підтримка; Канада через МВФ - облігації на підтримку суверенітету України (пряма бюджетна підтримка) в сумі 0,5 млрд дол; Велика Британія – 2,63 млрд дол – військова підтримка; Світовий банк - позика МБРР – 500 млн дол – проєкт «Підтримка державних витратків для забезпечення стійкого державного управління в Україні»; Світовий банк - грант Мультидонорського цільового фонду – 200 млн дол – проєкт Re-Power; Світовий банк - позика МБРР – 100 млн дол – проєкт «Зміцнення системи охорони здоров'я та збереження життя»; Світовий банк - гран МБРР та кредитне донорське співфінансування в рамках Українського трастового фонду для допомоги, відновлення, реконструкції та реформ – 600 млн дол – проєкт «Відновлення критично важливої інфраструктури та мережевого сполучення»; ЄБРР - 3000 млн дол – енергетична та продовольча безпека, відновлення залізничної інфраструктури та підтримка фармацевтичної промисловості; Європейський

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

інвестиційний банк - 450 млн євро – модернізація Київського метрополітену; Кредитна установа відбудови - грнт 200 млн євро – виплата допомоги на проживання ВПО [4].

Таблиця 1. Допомога України від донорів за період 24.02.2022. - 24.02.2023рр., млрд євро

Країна-донор	Фінансова допомога	Гуманітарна допомога	Військова допомога	Сумарно вся допомога
США	24,26	3,63	43,19	71,28
Інституції ЄС	30,32	1,61	3,6	35,53
Країни-члени ЄС	5,26	5,58	15,56	26,40
Сполучене Королівство	2,94	0,25	6,63	9,83
Світовий банк	6,91	0	0	6,91
Японія	5,66	0,57	0	6,23
Канада	2,06	0,35	1,38	3,79
МВФ	3,19	0	0	3,19
ЄБРР	2,78	0	0	2,78
Норвегія	0,96	0,13	1,26	2,35

Центральна влада активно співпрацює у процесі відновлення зі Світовим банком, Міжнародним валютним фондом, USAID, підрозділами ООН, Європейським банком реконструкції і розвитку, Європейським інвестиційним банком, Міжнародною фінансовою корпорацією. Представники регіональної виконавчої влади частіше кажуть про співпрацю з великими міжнародними організаціями: Всесвітня продовольча програма ООН, Міжнародна організація ООН, ЮНІСЕФ, Управління у справах біженців ООН, Програма розвитку ООН, «Лікарі без кордонів», Міжнародна організація червоного хреста [3].

Всі донори вимагають створення критично необхідного порталу (реєстру, мапи, сайту і т.і.) для зібрання діючих та запланованих ініціатив, проектів та можливостей у сфері відновлення. Відсутність чіткої державної стратегії відновлення створює перешкоди в плануванні роботи та визначенні пріоритетів донорів. Відсутність концептуалізованого підходу до відновлення, так як і відсутність чіткої державної стратегії і недостатнє просування ініціатив ускладнюють діяльність донорів [3].

Великі обсяги допомоги та запевнення партнерів в підтримці України на постійній основі недостатні для повного забезпечення потреб України. Отже, крім нарощування обсягів міжнародної донорської допомоги, для України необхідним є пошук альтернативних шляхів наповнення державного бюджету, які будуть адаптовані до потреб воєнного часу та повоєнного відновлення економіки [6].

Список використаних джерел

1. План відновлення України: сильні та слабкі сторони. URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/526637_plan_vidnovlennya_ukraini_silni.html.
2. Васильченко Н. Як залучати кошти від міжнародних донорів. URL: <https://www.epravda.com.ua>.
3. Відбудова для розвитку: зарубіжний досвід та українські перспективи: міжнародна колективна монографія. Редколегія, голова – д.е.н. В.В.Небрат. НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». К., 2023. 571 с.
4. Дослідження ініціатив у сфері повоєнного відновлення. URL: https://ednannia.ua/images/Дослідження_у_сфері_відновлення_стисла_версія.pdf
5. Дослідження ініціатив у сфері повоєнного відновлення. URL: <https://ednannia.ua>.
6. Набок В. Обсяги, джерела та форми грошової підтримки, яку Україна очікує отримати 2023 року від іноземних партнерів. URL: <https://iaa.org.ua>.
7. Рябушко Т. Міжнародна фінансова допомога Україні під час війни. URL: <https://kreston.ua>.

Анохіна К.В.,
Курсант
навчальної групи СР-141
3 курсу, Навчально-
наукового інституту права
та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
рядовий поліції

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

Адміністративне право є однією з найбільших і добре розроблених галузей права. В даний час виходить достатня кількість наукових досліджень та навчальної літератури з різних проблем адміністративно-правового регулювання, предмет, метод, сутність адміністративного права на сучасному етапі. Адміністративне право регулює виконання делегованих законодавством повноважень виконавчої влади органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями та іншим недержавним інституціями, відносини, що виникають у зв'язку із забезпеченням органами виконавчої влади та місцевого самоврядування реалізації та захисту прав і свобод громадян, а також надання їм різноманітних адміністративних послуг [1].

Дослідники прагнуть зробити невеликі революційні перетворення в контекст європейських стандартів матерії даної правової галузі, головним чином, за рахунок необґрунтованого розширення чи звуження області регулювання, пропозиції нових підходів до розуміння системи адміністративного права, спроб впровадження невластивих йому інструменти регулювання. Ситуація

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

посилюється назрілою об'єктивною необхідністю модернізації адміністративного права як галузі права та законодавства [2, 106 с].

Проблема в адміністративному праві України є розширення кола суспільних відносин, що регулюються адміністративним правом, особливо його особливою частиною та постійне розвиток відповідних груп законодавства призводять до того, що предмет галузі неухильно розширюється. [3, 272 с].

Досвід багатьох європейських країн доводить, що адміністративні суди є доступним і ефективним інструментом захисту прав, свобод і інтересів людини від порушень з боку органів державної влади та місцевого самоврядування. Врахування здобутків європейських держав в сфері адміністративного процесу, правових стандартів, вироблених на загальноєвропейському рівні, дослідження практики Європейського суду з прав людини є необхідним для розробки і вдосконалення теоретичного та нормативного підґрунтя функціонування адміністративних судів в Україні.

У європейських державах відсутнє чи майже відсутнє поняття адміністративної відповідальності у тому вигляді, в якому воно є у нас, тому що відповідні склади правопорушень поглинаються кримінальним законодавством і вважаються таким чином кримінальними злочинами, або так званими місдімінорами (назва прийшла з англо-саксонської правової традиції та позначає малозначні злочини). У той же час, наприклад, у Німеччині є аналогічний [4].

Притягнення до адміністративної відповідальності, регулює притягнення до адміністративної відповідальності за порушення правил дорожнього руху, громадського порядку та безпеки, житлово-комунальних, природоохоронних та деяких інших норм.

Дискусії про те, щоб реформувати аналогічним чином законодавство, тобто перекласти всю деліктну частину адміністративного права, включаючи адміністративну відповідальність юридичних, у сферу кримінальних злочинів,

ведуться і в нас. А ще є головним – це стандарти доступності адміністративного судочинства є ключовою складовою частиною національного механізму судового захисту прав особи.

Список використаних джерел

1. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні : Указ Президента України від 22 липня 1998 р. Офіційний вісник України. 1999. № 21. Ст. 943

2. Левченко О. Адміністративна процедура як правова форма надання адміністративних послуг: поняття, ознаки та співвідношення із суміжними правовими поняттями. Прикарпатський юридичний вісник. 2015. Вип. 2(8). С. 106–111

3. Адміністративне право України : навчальний посібник / В. Галуцько та ін. ; за ред. В. Галуцька. Херсон : Грінь Д.С., 2019. Т. 1 : Загальне адміністративне право. 272 с

4. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV. Редакція від 18.05.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>.

Васильєва О.А., студентка групи МВ-3
факультету національної безпеки, права та міжнародних відносин,
Литвинчук О.В., к.філос.н., доцент
Державний університет «Житомирська політехніка»

МІГРАЦІЙНА КРИЗА В ЄС: ПРИЧИНИ І ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

На сьогоднішній день міграційні процеси відіграють важливу роль у формуванні суспільства та характеризують його у будь-яку епоху. У наш час ці процеси знаходяться в центрі уваги багатьох учених та дослідників.

Перш ніж з'ясувати причини виникнення міграційної кризи, варто звернути увагу на такі терміни, як міграція населення, міграційні процеси та біженці.

«Міграція населення – переміщення людей, пов'язані зі зміною місця проживання, що є однією з глобальних проблем і розглядається не тільки як просте механічне пересування людей із одного регіону країни в інший, а як складний загальний процес, який стосується соціально-економічного, політичного та культурного життя суспільства, міграція виступає об'єктом міжнародного регулювання [5].

«Міграційна криза – це гуманітарна катастрофа, яка викликана масовим напливом мігрантів у Європу з метою перебування в безпечних місцях» [3]. У залежності від обставин та наслідків міграційна криза може розглядатися гуманітарною катастрофою, якщо населення стикається з надмірними стражданнями та призводить до серйозних порушень прав людини, голоду, захворювань та інших умов. Мігрант – це особа, яка проживає в чужій країні більше одного року, незалежно від причин міграції (добровільних чи недобровільних) і методів міграції (легальних або нелегальних) [5].

Основні причини міграцій в Європу можна розділити за такими напрямками (соціально-економічні, політичні, національно-релігійні, природні та екологічні).

Соціально-економічні причини міграції пов'язані з пошуком громадян кращого життя в Європі. Зокрема покращення своїх можливостей на ринку праці, поліпшення соціально-економічних умов життя.

Політичні причини характеризуються з безпекою та уникненням військових конфліктів, політичних переслідувань.

Національно-релігійні причини пов'язані з дискримінацією громадян за релігійними чи етнічними ознаками.

Природні та екологічні причини характеризуються з природними катастрофами (ураганами, землетрусами) та зі зміною клімату.

Протягом першого місяця повномасштабної війни з України виїхали 3,6 млн людей. Ще близько 6,5 млн за оцінками Міжнародної організації з міграції покинули місце свого постійного проживання і переїхали в межах країни [1]. По суті, більшість українців зіштовхнулися з терміном вимушена міграція. Тобто внутрішньо переміщені особи та біженці були змушені до пересування в більш безпечні місця України, а також за кордон з метою збереження власного життя. Після початку повномасштабного вторгнення росії на територію України, країни ЄС широко відкриті свої двері для українських біженців. До топ-10 країн, які приймають біженців з України відносять: Польщу, Німеччину, Чехію, Туреччину, Італію, Іспанію, Францію, Велику Британію, Болгарію та Молдову. Станом на 30 червня 2023 року кількість українців у країнах Європейського Союзу, становила 4 мільйони 70 тисяч осіб. Найбільше з них знаходили притулок у Німеччині (28%), Польщі (24%) та Чехії (9%) [2].

Основними напрямками вирішення проблем міграційної політики країн Європи є:

1. Прийняття нормативно-правових документів на загальноєвропейському рівні для встановлення обмежень на міграційні потоки. Суть проекту: розробка та прийняття єдиної нормативно-правової бази для країн Європи, яка встановить загальні правила щодо міграції та обмежень на міграційні потоки. Мета: Створення єдиного стандарту, який дозволить країнам працювати спільно для

регулювання міграції та уникнення диспропорційних навантажень на окремі країни.

2. Посилення контролю за прикордонними територіями під час їх перетину біженцями та нелегальними іммігрантами. Суть проєкту: збільшення контролю та нагляду за прикордонними територіями для запобігання нелегальній міграції та для ефективного виявлення біженців, які можуть потребувати захисту. Мета: Забезпечення безпеки та контролю над міграційними потоками, а також виявлення осіб, які можуть потребувати міжнародного захисту.

3. Створення на державному рівні законодавчо-правових документів для так званого «стимулювання» поверненню біженців на батьківщину та ін.

Суть проєкту: розробка правил та заходів, які спрямовані на підтримку повернення біженців на їхню батьківщину, зокрема через створення програм та стимулів. Мета: Зменшення числа біженців, які залишаються в країнах призначення, підтримка їхньої реінтеграції та відновлення у власних країнах.

Отже, міграційні процеси – це дуже складний і багатогранний процес, який включає в себе різноманітні аспекти такі, як економіка, політика, соціокультурна взаємодія та правові аспекти. Управління та розв'язання міграційних викликів вимагає комплексного підходу та спільних зусиль різних країн та міжнародних організацій. Вище згадані кроки вказують на певні стратегії та підходи, які країни Європи можуть використовувати для управління міграційною політикою та подолання проблем пов'язаних з міграцією.

Список використаних джерел

1. Солодзько А., Фітисова А. Міграційна криза в ЄС: статистика та аналіз політики. URL:<https://www.cedos.org.ua/uk/migration/mihratsiina-kryza-v-yes-statystyka-taanaliz-polityky>.

2. Кількість українських біженців. Свіжі дані Євростату. URL:<https://visitukraine.today/uk/blog/2387/u-krainax-jevropi-znovu-zrosla-kilkist-ukrainskix-bizenciv-svizi-danni-jevrostatu>.

3. Луцишин Г. Міграційна криза в ЄС: проблема безпеки зовнішніх кордонів та загострення міжетнічних конфліктів. Політичні науки. 2015. Vol. 1. No 2. С.41–45.

4. Мігранти в Європі: причини, масштаби, перспективи розвитку. URL: <https://migrant.biz.ua/dovidkova/emigracia/myhranty-v-evrope.html>

5. Солодзько А., Фітисова А. Міграційна криза в ЄС: статистика та аналіз політики. URL: <https://www.cedos.org.ua/uk/migration/mihratsiina-kryza-v-yes-statystyka-taanaliz-polityky>

Войтюк О.С.,
доктор філософії з історії та археології,
ст. викладач кафедри міжнародних відносин і політичного менеджменту
Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир

МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ В ОБОРОННІЙ ГАЛУЗІ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ЗАГРОЗ

У сучасному світі міжнародні відносини в оборонній галузі стають важливою складовою забезпечення національної безпеки та стабільності країни. Оборонна галузь завжди була ключовим напрямом української політики, що стало особливо актуальним в умовах сучасних геополітичних викликів.

Потужні реформи в оборонній галузі розпочалися в Україні у 2014 р. після Революції Гідності. Відтоді українська дипломатія веде активну зовнішню політику в галузі оборони, підтримує та розвиває співпрацю з багатьма глобальними акторами, зокрема США, Канадою, ЄС, НАТО та іншими міжнародними партнерами. Це розширює спектр можливостей для обміну досвідом і новітніми технологіями, участі у спільних міжнародних військових

навчаннях та оборонних проєктах, а також сприяє створенню міжнародної коаліції для протидії загрозам світової безпеки.

Міжнародна співпраця є важливим компонентом національної безпеки України і визначається низкою факторів, які підкреслюють її актуальність та необхідність, зокрема: геополітичне положення України; економічна підтримка та інвестиції; запобігання конфліктам і розв'язання криз; спільна боротьба з транскордонними загрозами; виконання міжнародних стандартів тощо.

З початком повномасштабного вторгнення РФ в Україну найбільш важливі заходи міжнародної співпраці за воєнно-політичним, військово-технічним та військовим напрямками стосувалися зокрема: надання з боку країн-партнерів воєнно-політичної підтримки Україні у контексті засудження дій російського керівництва, спрямованих на ведення загарбницької війни; вжиття міжнародною спільнотою невідкладних заходів з припинення бойових дій, виведення російських військ з території України та відновлення миру; організації отримання міжнародної технічної допомоги для посилення існуючих і набуття нових спроможностей ЗСУ; організації підготовки особового складу ЗСУ за кордоном; розширення напрямів співробітництва з відповідними структурами ЄС та НАТО тощо [1].

Насамперед, зазначимо декілька прикладів такої співпраці з країнами у контексті надання ними військового озброєння для підвищення обороноздатності та розвитку військового потенціалу України.

Від США Україна отримала ПТРК «Javelin», ПТРК TOW і M141, БПЛА Phoenix Ghost і Switchblade, ПЗРК «Stinger», гаубиці M777, M109 «Paladin», M114, протикорабельні ракети «Harpoon», артилерійські системи HIMARS і M270, БМП «Bradley», бронетранспортери M113 та International MaxxPro, автомобілі HMMWV, броньовані машини «Stryker», танки «Abrams», ЗРК «Hawk» [2]. У жовтні 2023 р. уряд США передав Україні понад мільйон конфіскованих іранських боєприпасів [3].

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

Польща передала Україні понад 300 танків модифікації PT-91 «Twardy», «Leopard» і T-72, БТР «Rosomak», САУ «Krab» (фахівці польської компанії PGZ Service Orel займаються ремонтом цих систем в Україні), САУ 2С1 «Гвоздика», РСЗВ БМ-21 «Град», БМП-1, ПЗРК «Piorun», міномети М120 «Rak», винищувачі МіГ-29, гелікоптери, дрони, бронетранспортери, легкі піхотні міномети LMP-2017, ручні багатозарядні гранатомети RGP-40, зенітні установки ZU-23-2СР, термінали супутникового зв'язку Starlink тощо. У квітні 2023 р. Polska Grupa Zbrojeniowa та українська компанія підписали угоду про виробництво 125 мм танкових босприпасів, концерн «Укробронпром» - угоду стосовно ремонту танків Т-64, у липні - розпочав роботу польський сервісний центр з обслуговування танків «Leopard-2». США організували в Польщі базу для ремонту західного артилерійського озброєння, яке постачається Україні [4].

Велика Британія відправила в Україну тисячі протитанкових ракет NLAW, крилаті ракети Storm Shadow, танки «Challenger 2», ракети «Brimstone» та «Starstreak» (і машини «Stormer» як мобільні платформи для їх запуску), БМ - «Mastiff», FV103 Spartan, M270, гелікоптери «Sea King», важкі БПЛА для забезпечення матеріально-технічної підтримки ізольованих сил, анонсовано передачу новітнього ЗК MSI-DS Terrahawk Paladin тощо.

Від Німеччини Україна отримала ПТРК «Matador», танки «Leopard 1A5» і «2A6», БМП «Marder», бронемашини «Dingo», САУ «Panzerhaubitze 2000», РСЗВ «Mars II», БРЕМ модифікації «Bergepanzer», системи ППО Iris-T SLM, пускові установки Iris-T SLS, ЗРК «Patriot», СЗУ «Gepard», ПЗРК «Стінгер» і «Стріла», а також техніку для розмінування, вантажівки, спеціальні тягачі, мостоукладальні системи й самі мости. Данія та Нідерланди передали Україні протикорабельні ракети Harpoon, САУ «Caesar» і «PzH 2000», танки «Leopard 1A5» і Т-72, БМП YPR, ЗРК «Patriot» і кораблі. Турецькі БПЛА Bayraktar TB2 стали одним із символів української активної оборони, ЗСУ використовують турецькі БМП «Kırpı». За посередництва уряду Туреччини Україна повернула командирів

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

полку «Азов». Від Канади Україна отримала танки «Leopard», бронемашини «Roshel Senator» і можливість конфіскації на користь України російського майна (літак АН-124 «Руслан»). Австралія передала ЗСУ БТР «M113» та «Bushmaster» і військовий літак-розвідник E-7A Wedgetai [1].

Італія надала Україні ППО Spada і Skyguard/Aspide, РСЗВ M270, САУ «Panzerhaubitze 2000» і M109L та БТР M113, у травні 2023 р. ЗСУ отримала перший франко-італійський ЗРК дальньої дії SAMP/T-MAMBA. Норвегія віддала у розпорядження ЗСУ ЗРК NASAMS, РСЗВ MLRS M270, САУ M109, броневих автомобілі IVECO LAV III, контрбатареїні радарні системи Arthur. Чехія передала Україні ЗК «Viktor», ЗРК «Куб», РСЗВ RM-70 «Vampire», САУ «Dana» і «Dana M2», танки «Т-72», які були профінансовані США та Нідерландами. Швеція виділила ЗСУ САУ «Archer», БМП CV90, ПТРК «Карл Густав» і танки «Stridsvagn 122» [5].

У межах наданих пакетів військової допомоги від країн, які підтримують Україну, зокрема Японії, Швейцарії, Австрії, Фінляндії, присутні також санкції щодо РФ, фінансова, гуманітарна, цивільна та інші види допомоги.

У серпні 2023 р. глави уряду Литви, Латвії та Естонії опублікували спільну заяву стосовно приєднання до декларації країн G7 і інших підписантів, зокрема Норвегії, щодо гарантії безпеки для України. Також країни Балтії наголосили на тому, що опір України у протистоянні російському вторгненню захищає євроатлантичну безпеку та заснований на правилах міжнародний порядок. Зокрема, Литва також передала Україні гелікоптери Мі-8, зенітні установки L-70 з боеприпасами, бронетранспортери M113, мільйони набоїв, боеприпаси до гранатометів, системи дистанційного підриву, комплекти радіолокаційного обладнання, байрактар, морські дрони-камікадзе та радары для ППО, Латвія - гелікоптери Мі-17 і Мі-2 та САУ M109, Естонія – 155 мм гаубиці.

Отже, з огляду на гостроту геополітичної ситуації в регіоні, активна співпраця України з регіональними та глобальними партнерами сприяє

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

зміцненню нашої національної безпеки, підвищенню обороноздатності країни та її участі у збереженні світового миру і стабільності.

Список використаних джерел

1. Офіційний веб-сайт Міністерства оборони України. URL: <https://www.mil.gov.ua/diyalnist/mizhnarodne-spivrobotnicztvo/>.
2. 12 друзів незалежності України: хто і як допомагає нам виграти у боротьбі за існування. URL: <https://rubryka.com/article/12-druziv-nezalezhnosti-ukrayiny/>.
3. Seized and Forfeited Lethal Aid Materiel. URL: <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/3547919/seized-and-forfeited-lethal-aid-materiel/>.
4. Козацький С. Польська військова допомога Україні: бронетехніка, авіація, боєприпаси. URL: <https://mil.in.ua/uk/articles/polska-vijskova-dopomoga-ukrayini-bronetehnika-aviatsiya-bojeprypasy/>.
5. ППО і танки – сьогодні, літаки в майбутньому: як зброя союзників підсилила Україну у 2023 році URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3735315-ppo-i-tanki-sogodni-litaki-v-majbutnomu-ak-zbroa-souznikiv-pidsilila-ukrainu-u-2023-roci.html>.

Горіленко Д.Ю., магістрант
спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації
та регіональна студії»,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
(м. Миколаїв, Україна)
Науковий керівник: Габро І.В.,
кандидат політичних наук, доцент,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
(м. Миколаїв, Україна)

ПОЯВА І ДОМІНУВАННЯ ПРИВАТНИХ ВІЙСЬКОВИХ ТА ОХОРОННИХ КОМПАНІЙ

Сфера міжнародної безпеки та вирішення конфліктів стала свідком помітного та значного розвитку за останні роки: зростання та розширення приватних військових та охоронних компаній (ПВК). На цю появу значною мірою вплинула низка глобальних, економічних і політичних факторів, що призвело до глибокої трансформації військових операцій і операцій безпеки. Особливо після закінчення холодної війни зростання ПВК було значним, особливо під час конфліктів в Іраку та Афганістані. Цей період розширення ознаменував значний відхід від традиційних військових підходів, оскільки приватні рішення безпеки посіли центральне місце. Цю зміну можна пояснити ширшою тенденцією приватизації, яка пронизала сучасне суспільство, впливаючи на різні сектори, включаючи безпеку та оборону. Отже, приватні військові та охоронні компанії стали постачальниками професійних військових послуг, які колись надавалися виключно національними збройними силами.

Вплив приватних військових і охоронних компаній на інтелектуальне та моральне домінування збройних сил у сфері громадської безпеки є прямим наслідком їх зростання. Ці компанії розширили спектр своїх послуг від стратегічних консультацій до бойових операцій, пропонуючи професійну військову допомогу як урядовим, так і недержавним організаціям. Ця зміна не

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

лише змінила глобальне середовище безпеки, але й вплинула на соціальну динаміку, пов'язану з расою, класом і статтю, зокрема через їхню практику вербування в глобальному масштабі.

Основною метою створення приватних військових і охоронних компаній було посилення заходів безпеки шляхом підвищення ефективності та результативності, що дозволяє більш адаптивно та своєчасно реагувати на конкретні вимоги безпеки на ринку, що все більше глобалізується. Проте законодавча база та міжнародні норми, що регулюють діяльність цих компаній, становлять значні проблеми. Працюючи в «сірій зоні», чітко не визначеній міжнародними правовими нормами, вони стикаються з такими проблемами, як відсутність фінансової прозорості, неоднозначні транснаціональні субпідрядні угоди та невизначений правовий статус їхніх працівників. Регулювання діяльності приватних військових і охоронних компаній ще більше ускладнюється конкуренцією юрисдикції та відсутністю єдиної правової бази в різних країнах.

Діючи поза межами законності, ці нерегулярні сили часто беруть участь у незаконній військовій діяльності та сповідують екстремістські ідеології. Їхні організаційні структури відрізняються від тих, які зазвичай спостерігаються під час політичних конфліктів, часто приймаючи або мережеву, або ієрархічну структуру.

На практиці приватні військові та охоронні компанії були невід'ємною частиною різних конфліктів, пропонуючи широкий спектр послуг - від бойової підтримки до підготовки миротворців. Вони відіграли ключову роль у зміні результатів конфліктів у таких регіонах, як Сьєрра-Леоне та Балкани. В Іраку такі компанії, як Blackwater і DYNCORP, діяли зі значним військовим потенціалом, демонструючи, наскільки ці приватні структури інтегровані в сучасну війну. Їх участь вийшла за рамки традиційних бойових завдань і включає знешкодження вибухових пристроїв, забезпечення безпеки проектів з видобутку ресурсів і

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

захист гуманітарних операцій в зонах конфліктів, демонструючи універсальність і комплексний характер послуг, що надаються приватними військовими та охоронними компаніями

Майбутні тенденції вказують на те, що приватні військові та охоронні компанії і надалі відіграватимуть значну роль у глобальних конфліктах. Очікується, що вони відіграватимуть вирішальну роль у зонах громадянських конфліктів і післявоєнної відбудови, а також у багатонаціональних операціях, де зростатиме залежність від служб безпеки. Приватизація військових послуг, ймовірно, розширюватиметься, що може вплинути на глобальний порядок безпеки і характер конфліктів.

Список використаних джерел

1. Горовенко В.К., Тютюнник В.П. Приватні воєнні компанії: міжнародний досвід і можливі шляхи його реалізації в Україні // Наука і оборона. 2013. № 3. С. 32-39.
2. Кириченко С.О. Армії найманців. Перспективи розвитку приватних армій. Солдати удачі (перша частина) // Оборонний вісник. 2020. № 2. С. 8-15.
3. Кириченко С.О. Армії найманців. Перспективи розвитку приватних армій. Солдати удачі (друга частина) // Оборонний вісник. 2020. № 3. С. 12-19.
4. Балацька О. Б. Роль недержавних акторів у сучасному політичному насильстві. *Evropský politický a právní diskurz. praha: berostav družstvo. 2018. Svazek, № 5. С. 163–168.*
5. Егорова А. Деятельность частных военных и охранных компаний: вопросы легитимности и права // Юридические исследования. – 2022. – № 5. – С. 13 – 22 URL: https://nbpublish.com/library_read_article.php?id=38056.
6. Rogers P. Security by ‘remote control’. The RUSI Journal. 2013. Vol. 158. P. 14-20. URL: <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:154091084>.

7. Vračević N., Cvetković V. The role of private armed forces in the traditional concepts of security. *Vojno delo*. 2014. Vol. 66, no. 1. P. 126–127. URL: <https://doi.org/10.5937/vojdelo1401126v> (date of access: 05.12.2023).

8. Waite G. Outsourcing a war: what you get for your mercenary dollar. *International journal on world peace*. 2014. Vol. 31. P. 81.

Грабчук І.Л., к.е.н.,
доцент кафедри міжнародних відносин і
політичного менеджменту
Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир

МІЖНАРОДНІ САНКЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

В сучасних умовах міжнародні санкції стали важливим інструментом, що використовується для забезпечення національної безпеки країн. Цей механізм, впроваджений міжнародним співтовариством, спрямований на вплив на політичні, економічні та соціокультурні аспекти держав для досягнення конкретних цілей та реагування на глобальні виклики.

Міжнародні санкції представляють собою заходи, які впроваджуються для забезпечення тиску на державу, групу держав чи осіб і забезпечення примусу їх виконувати певні вимоги чи змінювати свою політику. Санкції можуть бути введені відповідно до різних сценаріїв та можуть бути представлені різними видами, зокрема економічні (обмеження на торгівлю, фінанси та економічну співпрацю з цільовою державою), військові (обмеження продажу зброї та військового обладнання цільовій країні), політичні (обмеження в участі цільової держави у міжнародних форумах, сусідських відносинах), дипломатичні

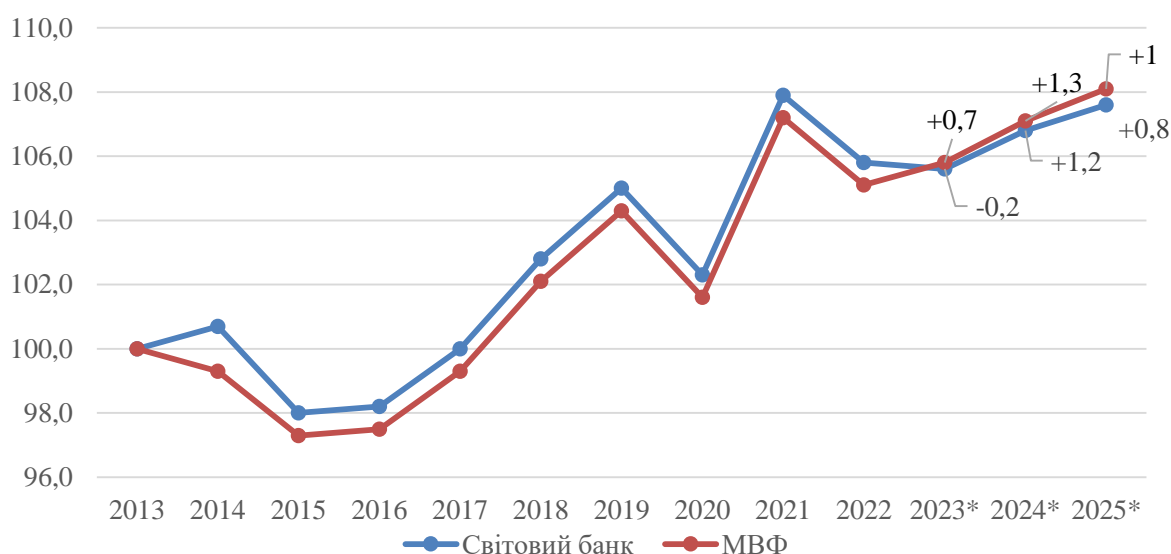
Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

(обмеження дипломатичних відносин з цільовою державою), технологічні (обмеження доступу до високих технологій) тощо. Ці різновиди міжнародних санкцій можуть використовуватися окремо чи комбінуватися для досягнення конкретних цілей міжнародного співтовариства у питаннях міжнародної безпеки, прав людини чи міждержавних відносин. Крім того, санкції можуть бути спрямовані на уряди країн через їхню політику; суб'єктів, які забезпечують засоби для проведення цільової політики; групи чи організації (зокрема, терористичні угруповання); особи, які підтримують цілеспрямовані політики, причетні до терористичної діяльності тощо.

Проте навіть при доведенні підтримки терористичних угруповань певними державами, санкції, як правило, вводяться поетапно, вони є довготривалими, а їх наслідки носять кумулятивний характер та стають відчутними з плином часу. В умовах відкритої воєнної агресії їх введення може відбуватися в прискорених темпах та значно більших обсягах.

Так, міжнародні санкції проти росії почали застосовуватися з 2014 року та спровокували фінансову кризу в країні 2014-2016 рр., а з моменту повномасштабного вторгнення політичні та економічні заходи тільки посилювалися. Проте в 2022 р. в росії вже була наявна практика протидії зменшенню впливу введених санкцій, тому наслідки в економічній сфері були нижчими від запланованих.

В 2022 р. реальний ВВП росії, за оцінками МВФ та Світового банку впав на 2,1%, проте прогноз його змін з 2023 р. неоднозначний (рис. 1). Так, ВВП росії за даними Світового банку впаде на 0,2%, а МВФ прогнозує зростання на 0,7%.

Примітка. * - наведені прогнозні показники

Примітка. Починаючи з 2022 року росія обмежила публікацію економічних даних, що обмежує здатність оцінювати якість опублікованих даних

Рис. 1. Зростання реального ВВП росії за 2013-2025* рр.

Джерело: побудовано на основі бази даних WorldEconomic Outlook за квітень 2023 р., опублікованій МВФ [4], та відкритих даних Світового банку [3]

За оцінками МВФ, у 2022 р. імпорт росії впав на 15,01% порівняно з 2021 р., а експорт – на 8,7%. У 2023 р. МВФ планує зростання імпорту на 8,25 % при порівнянні з 2022 р., а експорт – на 0,24 %. За даними Світового банку, імпорт росії в 2022 р. впав на 9,7 % порівняно з 2021 р., а експорт – на 9,6 %. У 2023 р. імпорт зросте на 4,1 % порівняно з попереднім роком, а експорт впаде на 4,6 %.

Отже, цифри свідчать про результативність обмежувальних заходів. Проте прогнозувати їх наслідки доволі складно, враховуючи часовий фактор, пристосування держав до певних обмежень, знаходження шляхів обходу та ухилення від санкцій і торгових обмежень, особливо через треті країни. Але погоджуємося з Н.В. Матвійчук в частині складності оцінки ефективності

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

міжнародних санкцій: «Санкції, часто, не використовуються окремо від інших елементів впливу на порушника. Успіх санкцій зумовлений інституційною розбудовою установ, що їх впроваджують та контролюють. Важливою умовою є також чітко напрацьоване законодавство, яке неухильно виконується, прозорість санкційної політики тощо» [1].

Саме тому цілком доречним вважаємо висновок А. Einisman щодо доцільності розгляду економічних санкцій як ланки в ланцюзі: вони слабкі окремо, але добре діють у поєднанні з іншими засобами [2]. У російсько-українському конфлікті (2014 р.) санкції не стали стримуючим фактором для Росії щодо переходу до повномасштабного вторгнення (2022 р.), а підтримка терористичних організації «ДНР» та «ЛНР» протягом даного періоду дозволила їй досягати поставлених стратегічних цілей без переходу до відкритих воєнних дій.

Отже, санкції є дієвим інструментом для забезпечення національної безпеки, проте їх ефективність може бути обмежена під впливом певних факторів, зокрема недостатності підтримки міжнародним співтовариством; особливостями організації економіки країни, проти якої вони вводяться; розвитком механізмів для обходу санкцій; неефективним механізмом контролю виконання санкцій та встановлення відповідальності за їх порушення. Саме тому очікуючи результативність від впроваджених санкцій, особливої уваги потребує не тільки процедура їх розробки та впровадження, але й більшою мірою контроль за їх виконанням.

Список використаних джерел

1. Матвійчук Н.В. Міжнародні санкції як інструмент зовнішньої політики. Вісник Маріупольського державного університету серія: історія. Політологія. 2022. Вип. 33-34. С. 71-79

2. Einisman A. Minnesota journal of global trade: a journal dedicated to the study of international economic law and policy. Minneapolis, Minn., ZDB-ID 1140023-7. Vol. 9.2000, 1, p. 299-326

3. World Bank Open Data. URL: <https://data.worldbank.org/>

4. World Economic Outlook Database. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/SPROLLs/world-economic-outlook-databases#sort=%40imfdate%20descending>

Грабчук О.В., к.н.д.у.,
асистент кафедри права та правоохоронної діяльності
Білошицька Ю.М., здобувач вищої освіти
за спеціальністю «Національна безпека»,
Державний університет «Житомирська політехніка»,
м. Житомир

FATF ЯК СУБ'ЄКТ ПРОТИДІЇ ВІДМИВАННЮ КОШТІВ ТА ФІНАНСУВАННЮ ТЕРОРИЗМУ

FATF як міжнародний орган, який виступає одним з основних суб'єктів протидії легалізації доходів, одержаних незаконним шляхом, вже більше 30 років виконує ключову роль у розвитку та впровадженні міжнародних стандартів щодо боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму.

Ключове значення цієї групи у межах міжнародного співробітництва полягає в тому, що вказані стандарти формуються на основі спільних зусиль всіх можливих учасників світової політики, незалежно від їхнього статусу як традиційних чи нетрадиційних гравців, на всіх рівнях - національному, регіональному та глобальному. Ці стандарти отримують визнання від інших міжнародних організацій і мають універсальний характер [1, с. 11].

Основні характеристики системи протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму розкриті в Рекомендаціях FATF [2] та охоплюють такі позиції:

- криміналізація відмивання грошей та фінансування тероризму;
- створення систем заморожування, арешту та конфіскації доходів та іншого майна, що мають відношення до відмивання грошей та фінансування тероризму;
- наявність вимог до фінансових/нефінансових інститутів та професій у сфері протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму;
- установа підрозділу фінансової розвідки;
- створення ефективної системи контролю;
- встановлення каналів внутрішнього та міжнародного співробітництва в напрямі протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму.

Оцінка ефективності використання Рекомендацій FATF базується на ієрархічному підході до результатів, який включає в себе такі рівні: мета - проміжні результати - кінцеві результати. Початковим етапом є розуміння ризиків країни та її контексту, включаючи характер і рівень ризиків відмивання коштів і фінансування тероризму, модель економіки країни та фінансового її сектору.

Цей підхід допомагає оцінити, наскільки успішно Рекомендації FATF впроваджуються в країні і як вони впливають на зниження ризику фінансових злочинів. Результати оцінки можуть використовуватися для вдосконалення системи контролю та забезпечення відповідності міжнародним стандартам в галузі протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму.

Оцінку ефективності національних систем протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму можуть проводити:

- FATF;
- регіональні групи на зразок FATF самостійно чи разом із FATF;
- FATF разом із Міжнародним валютним фондом.

Оцінка ефективності, на відміну від технічної оцінки відповідності, є суб'єктивною, оскільки вона залежить від рішень, кваліфікації та інтересів експертів. Незважаючи на важливу роль даних і статистики у процесі оцінки, висновок щодо рівня ефективності базується на якісних аспектах і враховує контекст конкретної юрисдикції. Такий аналіз інформації дозволяє прийти до висновку, чи національна система досягає необхідних результатів в конкретній ситуації.

В свою чергу, FATF визнає прямий зв'язок ефективності з рівнем технічної відповідності Рекомендаціям FATF: що нижчий рейтинг технічної відповідності, то менш ефективна система протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму. Проте високий рейтинг технічної відповідності не гарантує ефективності даної системи. У виняткових випадках за низького рівня технічної відповідності відзначається певний рівень ефективності внаслідок специфічної ситуації країни, включаючи низькі ризики чи інші структурні чи матеріальні чинники; особливостей законодавства та інститутів країни; застосування компенсуючих заходів у сфері протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму, що не вимагаються Рекомендаціями FATF [3].

Отже, FATF є важливим учасником міжнародної боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму та сприяє створенню глобальних стандартів та стратегій для забезпечення фінансової стабільності та безпеки країн.

Список використаних джерел

1. Грабчук І.Л., Кукель Г.С., Мазур В.Г. Участь FATF в міжнародно-правовому регулюванні протидії фінансуванню тероризму: оцінка можливостей для України. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Економіка і менеджмент». 2022. № 52. С. 10-15. <https://doi.org/10.32841/2413-2675/2022-52-2>

2. International standards on combating money laundering and the financing of terrorism & proliferation. The FATF Recommendations. URL: [http:// www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF_Recommendations.pdf](http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF_Recommendations.pdf)

3. Methodology for assessing technical compliance with the FATF Recommendations and the effectiveness of AML/CFT systems. URL: [http:// www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/methodology/FATF%20Methodology%202022%20Feb%202013.pdf](http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/methodology/FATF%20Methodology%202022%20Feb%202013.pdf)

Дворніна А.В.,
Державний університет
«Житомирська політехніка»
Шевчук А.В., д. і. н.,
доцент, професор кафедри міжнародних
відносин і політичного менеджменту
Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир

АМЕРИКАНО-КИТАЙСЬКІ ВІДНОСИНИ ЗА ПРЕЗИДЕНТСТВА ДОНАЛЬДА ТРАМПА (2017–2021 рр.)

Розвиток сучасного світу залежить від ключових міжнародних акторів. На сьогодні найпотужнішими є Сполучені Штати Америки та Китайська Народна Республіка. Дві країни, які мають найбільші економіки у світі, за чисельністю населення займають відповідно третє та перше місце. Технологічні прориви, високий рівень розвитку науки та освіти тощо мали б робити ці країни союзниками. Проте колосальна різниця у політичному режимі: США – демократична країна (станом на 2022 р. – 30 місце за Індексом демократії – неповна демократія), Китай (за даними 2022 р. – 156 місце – авторитарний режим [12]) має позначитися на відносинах. За президентства Барака Обама Сполучені Штати просували концепцію підтримки демократії у світі, у той час як КНР є одним з лідерів Глобального Півдня. Для Дональда Трампа зовнішня політика повинна була бути підпорядкована концепції «Америка понад усе», що мало б наслідком зміну зовнішньополітичного курсу.

Приступаючи до аналізу американо-китайських відносин насамперед дозволимо погодитися з думкою київських дослідників міжнародних відносин і зовнішньої політики С. Галаки і О. Краєва, які стверджують що зовнішня політика Д. Трампа в загальних рисах відходила від прийнятих рамок «великої стратегії» США та «активно – свідомо чи не свідомо – впроваджувала елементи ізоляціонізму». На їх переконання важливим елементом такої політики стали особисті вподобання та політичні погляди президента, проте в американському політикумі був запит на таку оновлену зовнішню політику [1, с. 104].

Для Сполучених Штатів важливою складовою їхнього домінування у світі є збереження та покращення своїх економічних позицій. Ще під час своєї передвиборної кампанії Д. Трамп обіцяв, серед іншого, домовитися про кращу торговельну угоду з Китаєм [10, с. 7], очевидно маючи на увазі отримання додаткових преференцій. При цьому, обіцяючи зробити країну знову великою, у своїй книзі «Скалічена Америка» він вважає «китайців» економічними конкурентами, яких необхідно перемогти [10, с. 11]. Полемізуючи зі своїм конкурентом на виборах Г. Клінтон він негативно оцінював економічну політику її чоловіка, звинувачуючи Китай у «обурливій крадіжці інтелектуальної власності». У майбутньому він обіцяв переглянути «наші жахливі торговельні угоди з Китаєм...» [11, с. 9].

14 листопада 2016 р. інформантства повідомили, що президент Китаю Сі Цзіньпін у телефонній розмові привітав Д. Трампа з перемогою на виборах. Політики домовилися про майбутню зустріч [6]. Проте це аж ніяк не означало вибудову союзних відносин. Одним з перших кроків у боротьбі з Китаєм стала відмова від угоди про Транстихоокеанське партнерство (ТТП) на третій день після інавгурації – 23 січня 2017 р. Цей документ, зменшуючи тарифні та нетарифні бар'єри для експорту США на азіатські ринки, був відповіддю на зростання впливу китайської економіки. Він запропонував азіатським країнам торгувати тим, що вони отримували від Китаю, не до кінця оцінивши переваги ТТП для США [5, с. 194]. У Стратегії національної безпеки було зазначено, що

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

«Китай використовує економічні спонукання та покарання, впливає на операції й передбачає військові загрози, щоб переконати інші держави прислухатися до свого політичного та безпекового порядку денного». Окремо зверталася увага, що КНР збільшує свій вплив у Європі, Південній Азії й Африці [5, с. 194].

Намагаючись максимально захистити національні інтереси США адміністрація здійснювала митні війни не лише з Європейським Союзом, але і з Китаєм. Це здійснювалося для збільшення виробництва власного продукту, хоча це й ускладнило їхні відносини [4, с. 106-109]. Підняття тарифів призвело до аналогічних дій у відповідь. Намагаючись вирішити питання технологій та інтелектуальної власності уряд наклав обмеження на провідні китайські технологічні компанії, які працювали на території США [2, с. 64]. На початку 2019 р. американська розвідка висунула компаніям Huawei та ZTE обвинувачення у недобросовісних зв'язках із китайським урядом. Сполучені Штати вважають, що за допомогою обладнання компаній китайська влада може збирати комерційні і військові дані [9]. Було заборонено використання коштів з федерального бюджету для придбання продукції від компанії Huawei через проблеми національної безпеки [7].

Важливим питанням для Китаю є складні відносини з Тайванем, якого підтримують США. Ще до своєї інавгурації у грудні 2016 р. Д. Трамп мав телефонну розмову з президентом Тайваню Цай Інвенєм. Це було порушення закону 1979 р. про відносини з острівною країною, за яким дозволялося співробітництво у сфері економіки, але не передбачалося дипломатичних відносин. Зрозуміло, що ця розмова спричинила негативну реакцію Пекіна [8].

США розкритикували дії Китаю в Гонконзі, зокрема, запровадження Закону про національну безпеку, який розглядався як ерозія автономії Гонконгу. 14 липня 2020 р. глава Білого дому оголосив про скасування торговельно-економічних преференцій, які протягом багатьох років діяли для цього спеціального адміністративного регіону КНР. Окрім цього запроваджувалися обмежувальні заходи щодо поліцейських, які придушували протести у Гонконзі

2019–2020 рр. і чиновників з КПК, які причетні до ухвалення суперечливого закону [3].

Отже, за часів президентства Дональда Трампа американо-китайські відносини характеризувалися посиленням конкуренції і стратегічного суперництва. Обидві країни прагнули посилити свій вплив на глобальному рівні, і протистояння виходило за рамки лише економічних і торговельних питань. Бажання «повернути» США лідируючі позиції призвело до торговельних та митних війн, що ускладнювало співробітництво. Обвинувачення Китаю адміністрацією Білого дому у крадіжках інтелектуальної власності та шпигунстві, поряд із порушеннями прав людини підносили авторитет Сполучених Штатів, проте китайський лідер Сі Цзіньпін проявляв витримку, що не дозволило перерости «прихованому» протистоянню у «відкритий» конфлікт.

Список використаних джерел

1. Галака С., Краєв О. Зовнішня політика президентської адміністрації Дональда Трампа (2016-2020 рр.): вплив на систему зовнішньої політики США. *Grail of Science*. 2023. Вип. 31, С. 104–108. URL: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science> (дата звернення: 02.12.2023).

2. Дудко І. Зовнішньополітичний курс Д. Трампа в умовах формування нового світопорядку. *Політичне життя*. 2023. № 1. С. 62-68. URL: <https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/13562> (дата звернення: 01.12.2023).

3. Кондратенко М. Трамп підписав закон про санкції проти Китаю через Гонконг. URL: <http://surl.li/nxejm> (дата звернення: 03.12.2023).

4. Лазарчук А. Адміністрація Дональда Трампа у питаннях взаємодії з Європейським Союзом. *Міжнародний науковий вісник*. 2020. № 2 (22). С. 104-112.

5. Мирончук В., Сидорук Т., Тимейчук І. Тенденції зовнішньополітичного курсу США за адміністрації Дональда Трампа. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2020. № 1 (7). С. 191-201.

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

6. Президент Китаю зателефонував Трампу і привітав його з обранням. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news/28114847.html> (дата звернення: 01.12.2023).
7. США відстрочили санкції проти Huawei. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/2721289-ssa-vidstrocili-sankcii-proti-huawei.html> (дата звернення: 02.12.2023).
8. Трамп поговорив з лідером Тайваню, що спричинило обурення Китаю. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news/28153861.html> (дата звернення: 03.12.2023).
9. У Huawei заперечують звинувачення США. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-huawei-responded-to-usa/29739729.html> (дата звернення: 02.12.2023).
10. McAdams D. The mind of Donald Trump. The Atlantic. 2016. 12 p. URL: <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2016/06/the-mind-of-donald-trump/480771/> (дата звернення: 01.12.2023).
11. Mohammadi M. A Critical Discourse Analysis of Donald Trump's Language Use in US Presidential Campaign, 2016. International Journal of Applied Linguistics & English Literature. 2017. Vol. 6, no. 5, 10 p. URL: <https://journals.aiac.org.au/index.php/IJALEL/article/view/3358/2778> (дата звернення: 01.12.2023).
12. The Economist Democracy Index. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/The_Economist_Democracy_Index (дата звернення: 02.12.2023).

Заглада С.В., студентка групи МВ-3
факультету національної безпеки, права та міжнародних відносин,
Литвинчук О.В., к.філос.н, доцент
Державний університет «Житомирська політехніка»

МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ: ДОБРОБУТ УКРАЇНСЬКИХ МІГРАНТІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Міграційні процеси, що пов'язані з повномасштабним вторгненням росії в Україну стали актуальною і складною темою, що відображається в численних аспектах сучасного соціуму. На тлі геополітичних змін, економічних труднощів та соціокультурних трансформацій, міграція стає важливим феноменом, що впливає на різні сфери життя нації. У сучасному світі Україна стала центром подій, адже європейський світ не бачив настільки жорсткої війни вже 78 років. Повномасштабне вторгнення росії кинуло виклик українській ментальності та ще більше загострило питання єдності суспільства. Факт, що станом на 17 серпня 2023 року за кордон виїхало та не повернулось 2,5 млн українців, підсилює значимість розгляду питання про добробут українських мігрантів.

Україна зі своєю довгою історією та виразною національною ідентичністю, стала свідком важливих іспитів, серед яких повномасштабне вторгнення є ключовою подією. У контексті цієї кризи доля українських мігрантів стає об'єктом серйозного наукового дослідження.

Дане дослідження присвячене аналізу добробуту українських мігрантів під час повномасштабного вторгнення, зокрема враховуючи соціально-економічні аспекти, що визначають їхній життєвий шлях та інтеграцію в новому оточенні.

Мета роботи полягає в ретельном науковому аналізі та розгляді умов та факторів, що визначають добробут українських мігрантів, які змушені залишити свою країну через складний геополітичний контекст. Дослідження спрямоване на вивчення соціально-економічних та психологічних аспектів міграції, визначення

викликів та можливостей, а також розгляд ролі міжнародної співпраці у підтримці та інтеграції мігрантів.

Аналізуючи наукові дослідження, що присвячені вивченню даної теми, можна виділити наступних науковців, які зробили вагомий внесок в аналіз процесів міграції та інтеграції: Малиновська О. А, Слюсаревський М. М, Блинова О. Є. та інші.

Глобальна політична криза, повномасштабне вторгнення та масова міграція є тісно пов'язаними явищами, що становлять важливу складову сучасної міжнародної арени. Глобальна політична криза є комплексним явищем, що визначається різноманітністю конфліктів, напруженням міжнародних відносин та загрозами міждержавної безпеки. Ця криза виникає через розбіжності в політичних, економічних чи ідеологічних поглядах, що призводять до дисбалансу та нестабільності в міжнародному співтоваристві, з чим Україна і зіштовхнулася на міждержавному рівні на початку повномасштабного вторгнення. Додаючи в цей дискурс порушення росією державних кордонів, що стало причиною зміни геополітичного ландшафту, загрозою для міжнародного порядку та прямим нападом на національну безпеку України, виникає проблема масового екстреного переміщення населення. Масова міграція стає необхідністю для тих, хто шукає захист від насильства та переслідувань, або намагається забезпечити економічну та соціальну стабільність в умовах конфлікту.

Повномасштабне вторгнення в Україну стало не лише великим випробуванням для національної безпеки, а й суттєвою зміною динаміки у соціально-економічному контексті. Аналізуючи наслідки вторгнення, необхідно звернутися до його впливу на зайнятість, освітню систему та доступ до медичних послуг. Втрата зайнятості та доходів: мігранти стикаються з великими труднощами у знаходженні роботи та втрачають стабільні доходи. Не всі країни-реципієнти готові приймати українські дипломи про вищу освіту, покладаючись на стереотипи, які досі існують у західному суспільстві. Економічна вразливість:

мігранти найчастіше опиняються в економічно вразливому становищі, зокрема через невизначеність щодо призначення соціальних виплат та обмежений доступ до ринків праці.

Одними із найскладніших викликів для мігрантів є соціальні, адже міграція через вторгнення може призвести до серйозних психологічних травм, зокрема у зв'язку з втратою рідного оточення та переживанням військових дій. Психологічний стрес стає неодмінною частиною їхнього досвіду, впливаючи на різні аспекти їхнього життя.

Свідчення військових дій та загроза життю можуть викликати травматичні враження, включаючи фобії та внутрішні конфлікти. Втрата рідного оточення може викликати тривогу та депресію, особливо коли мігранти втрачають зв'язок із своєю культурою, традиціями та спільнотою, а розрив із ними може стати причиною довгого визначення власної ідентичності.

«Зважаючи на тенденції толерантності в сучасному світі, важливим для забезпечення добробуту мігрантів є мультикультуралізм [1, с. 70]. Перехід до нового культурного середовища може викликати культурний шок, супроводжуючись плутаниною, відчуттям відчуження та труднощами у взаємодії з новою спільнотою. Ці виклики стосуються як зовнішньо переміщених осіб, так і внутрішньо переміщених.

Міжнародна співпраця грає важливу роль у забезпеченні добробуту мігрантів, які стали жертвами повномасштабного вторгнення. Цей процес вимагає взаємодії країн, гуманітарних організацій та міжнародних установ для надання ефективної підтримки та розв'язання проблем, які виникають в результаті конфлікту. «Інтеграція мігрантів у суспільство відбувається на місцевому рівні, тому відповідні питання закономірно залишаються в компетенції окремих країн» [2, с. 156].

Міжнародна співпраця визначається наданням термінової медичної допомоги та забезпеченням житлових умов для мігрантів, які вирушили в

пошуках безпеки, а також дозволяє впроваджувати програми психосоціальної підтримки для допомоги мігрантам у подоланні травм та стресу.

Отож, повномасштабне вторгнення суттєво вплинуло на міграційні процеси та стало серйозним викликом для українського суспільства. Масова міграція, обумовлена війною, призвела до складного економічного та соціокультурного становища українських мігрантів. Міграційні процеси визначають картину сучасного світу, в якому важливо враховувати кожен аспект з метою забезпечення сталого розвитку для добробуту тих, хто стає мігрантами в умовах воєнної агресії.

Список використаних джерел

1. Слюсаревський М., Блинова О. Психологія міграції: навчальний посібник. Кіровоград : Нац. акад. пед. наук України, 2013. 244 с.
2. Малиновська О. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії: монографія. Київ : НІСД, 2018. 472 с.

Коpecь Н.М.
здобувач вищої освіти
Відкритого міжнародного університету
розвитку людини «Україна»

МЕХАНІЗМ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Європейський Союз є наднаціональною організацією, у якій повноваження між державами-членами та наднаціональними органами розподілені досить складно. Це призводить до необхідності розробки ефективного механізму прийняття рішень, який би враховував інтереси всіх сторін. Механізм прийняття рішень у ЄС має ряд характерних особливостей, які відрізняють його від

механізмів прийняття рішень у інших міжнародних організаціях. До таких особливостей можна віднести:

Наднаціональний характер. Механізм прийняття рішень у ЄС передбачає, що ухвалення рішень може здійснюватися наднаціональними органами, такими як Європейська комісія та Європейський суд. Це відрізняє ЄС від більшості інших міжнародних організацій, у яких прийняття рішень здійснюється виключно державами-членами.

Баланс між інтересами держав-членів та наднаціональними органами. Механізм прийняття рішень у ЄС покликаний забезпечити баланс між інтересами держав-членів та інтересами наднаціональних органів. Це досягається шляхом використання різних процедур прийняття рішень, які надають різний рівень впливу державам-членам та наднаціональним органам.

Демократичний контроль. Механізм прийняття рішень у ЄС передбачає певний рівень демократичного контролю. Це досягається шляхом надання повноважень Європейському парламенту, який обирається у прямих загальних виборах.

Механізм прийняття рішень у ЄС регулюється Договором про Європейський Союз та Договором про функціонування Європейського Союзу. Він передбачає залучення до процесу прийняття рішень таких інституцій, як Рада Європейського Союзу, Європейський парламент, Європейська комісія та Європейський суд [1].

Рада Європейського Союзу є органом, який представляє інтереси держав-членів. Вона складається з міністрів, призначених урядами держав-членів. Рада володіє широкими повноваженнями у сфері законодавства, бюджету, зовнішньої політики та безпеки.

Європейський парламент є органом, який представляє інтереси громадян ЄС. Він складається з депутатів, обраних у прямих загальних виборах. Європейський парламент має право законодавчої ініціативи, а також може відхилити законодавчі акти, прийняті Радою.

Європейська комісія є виконавчим органом ЄС. Вона складається з 27 членів, які призначаються державами-членами. Європейська комісія має право розробляти законодавчі пропозиції та виконувати рішення, прийняті Радою та Європейським парламентом.

Європейський суд є судовим органом ЄС. Він вирішує спори між державами-членами, між інституціями ЄС та між державами-членами та інституціями ЄС. Європейський суд також має право тлумачити право ЄС.

У ЄС існує кілька основних процедур прийняття рішень. Найбільш поширеною є процедура спільного ухвалювання рішень. Ця процедура передбачає, що Рада Європейського Союзу та Європейський парламент мають рівні права ухвалення рішення [2].

Інші процедури прийняття рішень у ЄС включають:

1. Процедура консультацій - Рада Європейського Союзу приймає рішення, попередньо проконсультувавшись з Європейським парламентом.
2. Процедура отримання згоди - Європейський парламент має право відхилити рішення, прийняте Радою Європейського Союзу.
3. Процедура виключного права - Рада Європейського Союзу приймає рішення одноосібно.

Механізм прийняття рішень у ЄС постійно розвивається. Це пов'язано з розширенням сфери компетенції ЄС, а також з прагненням посилити демократичний контроль над діяльністю наднаціональних органів.

У майбутньому можна очікувати подальшого розвитку механізму прийняття рішень у ЄС у таких напрямках:

- розширення сфери застосування процедури спільного ухвалювання рішень. Ця процедура є найбільш демократичною, оскільки надає рівні права державам-членам та наднаціональним органам;

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

- посилення ролі Європейського парламенту. Європейський парламент має стати більш впливовим органом, який зможе ефективно контролювати діяльність наднаціональних органів.

- розвиток нових процедур прийняття рішень. У міру розширення сфери компетенції ЄС виникатиме необхідність розробки нових процедур прийняття рішень, які б враховували інтереси всіх сторін.

Одним із найважливіших змін у механізмі прийняття рішень у ЄС стало поступове наділення Європейського парламенту більшими повноваженнями. У 1992 році Маастрихтським договором було запроваджено процедуру спільного ухвалювання рішень, яка надала Європейському парламенту рівні права з Радою Європейського Союзу у сфері законодавчого процесу. У 2009 році Лісабонським договором було розширено сферу застосування процедури спільного ухвалювання рішень, а також надано Європейському парламенту право відхилити рішення, прийняте Радою Європейського Союзу.

Іншою важливою зміною стало створення Європейського суду з прав людини. Цей суд має право тлумачити право ЄС та вирішувати спори між державами-членами та громадянами ЄС. Завдяки діяльності Європейського суду з прав людини механізм прийняття рішень у ЄС став більш демократичним та відповідальним перед громадянами.

Механізм прийняття рішень у Європейському Союзі є складним і багаторівневим. Він забезпечує баланс між інтересами держав-членів та наднаціональними органами. Механізм прийняття рішень у ЄС постійно розвивається, що пов'язано з розширенням сфери компетенції ЄС та прагненням посилити демократичний контроль над діяльністю наднаціональних органів.

Список використаних джерел

1. Саракуца М.О. Інституційні гарантії прав людини в Європейському Союзі. Правовий вимір конституційної та кримінальної юрисдикції в Україні та

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

світі. Другі юридичні читання : матеріали Всеукраїнської дистанційної наук. конф. (26 квітня 2019 р., м. Одеса). Одеса : Фенікс, 2019. С. 80–83.

2. Європейське право: право Європейського союзу : підручник у трьох кн. / за заг. ред. В.І. Муравйова. Київ : Ін Юре, 2015. Кн. перша: Інституційне право Європейського союзу / В.І. Муравйов, О.М. Шпакович, О.М. Лисенко, О.В. Святун. Київ : Ін Юре, 2015. 312 с.

Ксендзук В.В., д.н.д.у., доцент
Кусік Н.Б., студентка групи МЕМ-5
Державний університет «Житомирська політехніка»,
м. Житомир

УКРАЇНА В МІЖНАРОДНИХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ: ДИНАМІКА, ГЕОГРАФІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ МІГРАЦІЇ

Масштабна міграція стала одним з серйозних наслідків воєнного вторгнення росії на територію України. Фактично третина українців, порівняно зі станом до повномасштабної війни, стала внутрішніми або зовнішніми переселенцями, намагаючись врятувати свої життя від воєнних дій.

Згідно з прогнозами Ради Європейського Союзу, міграція внаслідок конфлікту може призвести до скорочення чисельності населення України на 24-33%. Цей показник залежить від тривалості бойових дій та нестабільності інфраструктури [4].

Зараз можна виділити кілька основних видів міграції, які спостерігаються в Україні:

- міграція за кордон, обсяги якої перевищують усі показники, зафіксовані протягом періоду незалежності України з 1991 року;

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

- внутрішні переміщення населення всередині країни. За даними Міжнародної організації з міграції, близько 8 мільйонів осіб були змушені переселитися всередині України;

- незаконне вивезення українських громадян до росії. За даними Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй (ООН) у справах біженців, до вересня 2022 року до РФ було переміщено 2,9 мільйонів осіб та 9400 українських дітей [1].

За даними ООН станом на 9 травня 2023 року внаслідок війни за кордоном залишалось 8,2 мільйона українських громадян. З них, приблизно 3 мільйони осіб перебувають у росії та білорусі, включаючи тих, хто був примусово вивезений до першої з цих країн [5]. Особливістю хвилі українських біженців є значна кількість неповнолітніх серед них. За розрахунками ООН та економістів, їх частка становить від 28% до 44% [2]. Це створює додатковий тиск на бюджети держав, оскільки потрібно здійснювати додаткові витрати на освіту українських дітей та їх адаптацію.

Станом на 1 травня 2023 року Державна прикордонна служба зафіксувала 18,52 млн виїздів з України та 15,84 млн в'їздів. Різниця становить 2 млн 686 тис. осіб. Лише за квітень 2023 року від'ємне міграційне сальдо зросло на 31 тис. перетинів. Утім, таке зростання незначне порівняно зі справді масовим виїздом у грудні 2022 – березні 2023 року. Лише за ці 4 місяці від'ємне сальдо зросло на понад 1,8 млн осіб. Причиною такого відтоку населення можуть бути блекаути й масовані російські обстріли в листопаді 2022 – січні 2023 рр.

Станом на 1 травня 2023 року українці найактивніше перетинали кордон із Польщею – майже 20 млн виїздів та в'їздів. Це більше, ніж кількість перетинів кордону з усіма іншими країнами, з якими межує Україна. Саме у Польщі та сусідній із нею Німеччині, за даними МЗС, перебуває найбільше українців.

Таблиця 1.

Кількість перетинів кордону з 24.02.2022 до 01.05.2023 за даними ДПС

Ділянка кордону	Всього перетинів	На в'їзд в Україну	На виїзд з України	Міграційне сальдо
Угорщина	4 405 629	2 142 325	2 263 304	-120 979
Словаччина	2 283 454	1 044 561	1 238 893	-194 332
Румунія	4 469 787	2 105 445	2 364 342	-258 897
Польща	19 936 060	9 042 429	10 893 631	-1 851 202
Молдова	3 259 835	1 494 669	1 765 166	-270 497
Росія	5 868	5 569	299	5 270
Білорусь	4 038	3 972	66	3 906

Джерело: Державна прикордонна служба України (ДПС) [3]

Варто зауважити, що українська статистика з об'єктивних причин не враховує людей, які опинилися в тимчасовій окупації та були примусово переміщені на територію росії чи білорусі, а вже звідти діставалися до інших держав для отримання прихистку – ДПС ніяк не могла зафіксувати їх виїзд. За офіційною статистикою невелика кількість перетинів кордону з росією та білоруссю все ж є. До речі, це єдині країни, на кордоні з якими в'їздів в Україну більше, ніж виїздів. Також дані ДПС не враховують нелегальні перетини кордону, зокрема чоловіками віком 18-60 років.

Отже, Україна у світлі міжнародних міграційних процесів виявляє різноманітну динаміку, що обумовлена різними факторами, такими, як: економічні умови, соціокультурні тенденції та безпекова ситуація в країні. Більшість мігрантів з України обирають своїм основним напрямком сусідні країни та країни Європейського Союзу. Варто зазначити, що більшість осіб, які виїжджають з України це люди, що мігрують у вимушених обставинах через втрату житла чи відсутність відчуття власної безпеки через російсько-українську війну, а також трудові мігранти, які вирушають за кордон для пошуку роботи та поліпшення економічного становища.

Список використаних джерел

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

1. Бодняк О. Викрадачі душ. Як і чому Росія краде українських дітей. *Zaxid. net*. 26 жовтня 2022. URL: https://zaxid.net/rosiya_vikradaye_ukrayinskih_ditey_masshtabi_naslidki_n1551501.
2. Вінокуров Я. Українські мігранти підіймають економіку Європи. Що буде з Україною без них? Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua>.
3. Державна прикордонна служба України. URL: <https://dpsu.gov.ua/>
4. Потапенко В., Головка А., Валевський О. та ін. Вплив міграції на соціально-економічну ситуацію в Україні: аналіт. Доп. Київ: НІСД, 2023. 33 с. URL: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.01>.
5. Ситуація з біженцями в Україні. Портал оперативних даних. 2023. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>.

Ксендзук В.В., д.н.д.у., доц.
Трухан А.Р., здобувач освіти
Державного університету «Житомирська політехніка»

ДОПОМОГА ВПО, ПОСТРАЖДАЛИМ ВНАСЛІДОК РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ДЛЯ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

З початку російсько-української війни термін «внутрішньо переміщена особа» (далі – ВПО) набув нового значення для громадян України. Адже причиною внутрішньої міграції стали воєнні дії з боку країни-агресора, що призвело до вимушеного переміщення значної частини населення всередині країни. На сьогодні актуальність організації допомоги для ВПО є першочерговим викликом не лише для органів державної влади, але й для різних міжнародних організацій. Одним з важливих питань є запровадження відповідних реєстрів і контроль надання допомоги громадянам.

Перший досвід масового переміщення громадян стався у 2014-му році, але

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

це був лише початок. Станом на 2 листопада 2020 року, за даними Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб [2], взято на облік 1 458 161 переселенців з тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей та АР Крим. На кінець 2023 року кількість офіційно зареєстрованих ВПО в Україні досягає 4,9 млн осіб.

Міжнародні організації та уряд України зіткнулися з величезним напливом осіб, які потребували отримання допомоги: фінансової, юридичної, гуманітарної, психологічної. Метою допомоги міжнародних організацій є адаптація переміщених осіб, надання базових речей, необхідних для сприятливого існування людей. Наразі ж представники України активно ведуть співпрацю з міжнародними організаціями, скоординовуючи свої сили на швидкісне надання якісної допомоги.

Однією з найдієвіших міжнародних організацій є Міжнародна організація з міграції (МОМ). Пріоритетом МОМ є безпека та захист мігрантів, біженців та ВПО, включно з громадянами третіх країн, а також забезпечення їх допомогою різного характеру. Основною формою надання допомоги українським ВПО є інформаційна підтримка через гарячу лінію для надання швидкої допомоги. Також здійснюється гуманітарна допомога для українців, які постраждали внаслідок війни та вимушено змінили місце проживання.

Важливий вплив на рівень надання кваліфікованої допомоги здійснює Організація Об'єднаних Націй (ООН). Велика кількість фондів і структур запроваджували найрізноманітніші проекти ще з 2014-го року. Прикладом надання грошової допомоги є проект «Спільно» - ЮНІСЕФ разом із Міністерством соціальної політики України надають допомогу незахищеним родинам із дітьми, які постраждали через війну та потребують фінансової підтримки. Агентство ООН у справах біженців (УВКБ ООН) [1] надає, як грошову, так і гуманітарну допомогу українським ВПО.

Справжнім викликом для міжнародних організацій стала активна шахрайська діяльність, через яку постраждало багато ВПО. На сайтах багатьох організацій

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

зазначено, що при наданні персональних даних не потрібно надавати CVV-код – це свідчить, що такі випадки шахрайства були здійснені. Також, були неодноразові інциденти подання заявок на грошову допомогу співпрацюючим організаціям, які повідомляли, що дані виплати можливо отримати одноразово. Тому, покращивши координаційну діяльність були створені спільні реєстри.

Не менш важливим ризиком для будь-якої міжнародної організації є корупція в Україні. Наприклад, Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН) у своєму звіті за 2023 рік повідомило про 14 випадків викрадення гуманітарної допомоги в Україні [1].

У висновку можна зазначити, що міжнародні організації зіткнулися з викликами щодо надання допомоги ВПО ще з 2014-го року: починаючи від українського законодавства і дійшовши до такої проблеми нашого суспільства як корупція. Тому на сьогодні особливої уваги потребує як з боку органів державного управління, так і з боку кожного громадянина України, організація та дотримання вимог міжнародного законодавства на усіх рівнях надання та отримання допомоги різних форм.

Список використаних джерел

1. Агентство ООН у справах біженців. URL: <https://www.unhcr.org/ua/>
2. Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/>

Ксендзук В. В., д.н. держ. упр., к. е. н., доц.
Яцківська А.В., здобувач освіти, гр. МЕМ-5, ФНБПМВ
Державний університет «Житомирська політехніка»

СПОСОБИ УНИКНЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ САНКЦІЙ РОСІЄЮ

Економічні санкції є ефективним інструментом зовнішньої політики будь-якої держави. Різноманітність їх видів та способів застосування відображають роль протекціонізму в розвитку міжнародних економічних відносин. Найчастіше економічні санкції, як і більшість інших, мають безліч способів їх уникнення та мінімізації впливу на національну економіку.

Найактуальнішим прикладом країни, яка вдається до спроб уникнення санкцій, є росія. Вона перебуває під санкціями з моменту вторгнення та анексії АР Крим в 2014 році, а її повномасштабне вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року спричинило ще одну безпрецедентну хвилю санкцій проти росії. Мета санкцій полягала у обмеженні воєнного потенціалу росії шляхом вичерпання її доходів і блокування до імпорту високотехнологічного військового обладнання.

Санкції послабили економіку росії, проте країна-терорист спромоглася знайти способи для уникнення більшості з них. Для цього використовуються міжнародні корупційні механізми та залучаються посередники третіх країн.

Одним із основних напрямів імпорту товарів до росії є пострадянські держави: Білорусь, Казахстан, Вірменія та Киргизстан. Вони виступають третіми країнами, через які до росії все ще можна імпортувати товари, що потрапили під санкції. Для експорту росія використовує Міжнародний транспортний коридор «Північ-Південь», транспортну мережу, яка проходить через Іран та Азербайджан до Індії [5]. Також, продукт, який не можна імпортувати цілим, імпортується як складові частини, які потім збираються всередині країни-отримувача [2]. Одним із способів обходу санкцій проти експорту російської нафти, є змішування своєї нафти з нафтою, видобутою в інших країнах,

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

створюючи гібридні суміші, які зазвичай називають «литовськими» або «туркменськими» сумішами, технічно продукт не є російською нафтою [7]. В інших випадках росія використовувала підроблені сертифікати [4]. Росія використовує експортні ринки країн: Китай та Індія, Туреччина, які не запроваджують санкції проти неї. Російський експорт до цих країн значно зріс із початком війни в Україні [3].

Також скоротили використання долара США в своїх міжнародних операціях і збільшили використання рубля країни, з якими торгує росія [6], застосовували заходи обмеження використання криптовалют [1] та створили альтернативу SWIFT, а саме SPFS.

Ці інструменти ухилення від санкцій багато зробили для пом'якшення впливу економічних санкцій проти росії. Щоб санкції спрацювали, західні уряди повинні серйозно поставитися до того, щоб запобігти використанню росією цих та інших способів їх уникнення. Важливо переслідувати суб'єктів, які сприяють нелегальній торгівлі, і застосовувати обмеження щодо посередників і міжнародних компаній, які продають товари в росію. Їм може бути заборонено доступ до західних ринків як покарання за їх роль у порушенні санкцій – і слід запропонувати більше обмежень для країн, які сприяють і дозволяють цю незаконну практику. Від компаній, які купують російську нафту, слід вимагати більше документів, щоб переконатися, що контракти підпадають під обмеження ціни. Крім цього, обмеження ціни також потрібно знизити. Європейським країнам і США необхідно розширити свої слідчі групи та команди з відстеження санкцій, щоб покращити моніторинг дотримання санкцій і запровадити нові заходи проти систематичних порушників правил.

Список використаних джерел

1. Ahari, A., Duong, J., Hanzl, J., Lichtenegger, E. M., Lobnik, L., & Timel, A. (2022). Is it easy to hide money in the crypto economy? The case of Russia. Focus on European Economic Integration, Q4/2271, 71-89. URL: <https://tinyurl.com/37rhsp9x>
2. IntegrityRisk. (2022, August 10). Top ten most common Russian sanction evasion

schemes. Integrity Risk International. URL: <https://tinyurl.com/ybabmbhx>

3. Kenez, L. (2023, February 28). Ukraine war anniversary: Turkish-Russian trade skyrocketed despite sanctions. Nordic Monitor. URL: <https://tinyurl.com/muhmtxba>

4. Lukaszuk, P. (2021). You can smuggle but you can't hide: Sanction evasion during the Ukraine crisis. *Aussenwirtschaft*, 71(1), 73-125.

5. Okumura, Y. (2023, March 21). Examining the current state of Russian sanctions evasion. Dow Jones. URL: <https://tinyurl.com/29aprwau>

6. Russia and sanctions evasion. (2022). *Strategic Comments*, 28(4), vii-ix. <https://doi.org/10.1080/13567888.2022.2107283>

7. Top ten most common Russian sanction evasion schemes. Integrity Risk International. URL: <https://tinyurl.com/ybabmbhx>

Литвинчук О. В., к.філос.н., доцент
Державний університет «Житомирська політехніка»

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ УКРАЇНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Російсько-українська війна ставить перед сучасною дипломатією складні виклики щодо досягнення безпеки України. Саме дипломатична площина має поставити завершальну крапку в цій війні, не зважаючи на те, закінчиться вона перемогою України, укладенням мирного договору чи капітуляцією ворожої країни.

Головним завданням дипломатії залишається донесення достовірної інформації про перебіг подій на території, де ведуться військові дії. Активна пропаганда та дезінформація російської сторони ускладнює досягнення

зазначеної мети. Україна досі вимушена відбивати не лише військові, а й дипломатичні атаки.

Російсько-українська війна, яка триває другий рік поспіль, привертає увагу не тільки українських науковців, але й закордонних експертів: П. Баєва, Г. Гранта, М. Карпентера, Д. Кулеби, Е. Міхти, Н. Мюлдера, Т. Снайдера, Д. Фріда та інших.

У науковій розвідці визначимо стратегічні напрями української дипломатії в початковий період війни, а також проаналізуємо її прорахунки та здобутки щодо наближення України до перемоги.

Наша держава в 2022 році вступила у війну, не маючи чіткого уявлення про те, за яким форматом РФ може вдатися до подальшої ескалації конфлікту на Донбасі та за його межі. Розгортання російських військ поблизу кордонів України та навчання «Захід-2021» вказували на широкомасштабний воєнний наступ, проте ні США, ні Захід не були впевнені, що росія вирішила захопити Україну.

Ентоні Блінкен, держсекретар США, наприкінці листопада 2021 року зауважив: «Я не можу говорити про наміри Росії. Ми не знаємо, які вони» [3].

Захід та Україна надалі дотримувалися стратегії «стримування РФ» за допомогою комплексного тиску: дипломатичного, політичного й економічного. Також стратегія включала перелік конкретних потреб для зміцнення української армії. Разом із тим було визначено три головні напрями діяльності української дипломатії на 2022 рік: по-перше, пошук союзників, по-друге, санкції, по-третє, зброя.

Пошук союзників було спрямовано на політичну підтримку з боку основних євроатлантичних партнерів, проте НАТО та ЄС заявили, що Україні не надаватимуть військової допомоги, а допомагатимуть фінансово і дипломатично. Джо Байден також наголосив, що не посилатиме американських військовослужбовців до України.

Міністр закордонних справ Д. Кулеба досить чітко зазначив дипломатичну поведінку України за цих умов: «Ми маємо поводитися дуже обмірковано і демонструвати стримування, як би складно це не було... Україна не планує будь-яких провокацій чи ескалацій, щоб вирішити конфлікт на Донбасі. Ми вкладаємо всі сили в політичне і дипломатичне вирішення конфлікту» [2].

Українське керівництво розраховувало на дипломатію як на основний засіб нейтралізації загрози широкомасштабної воєнної агресії, не зважаючи на нарощування російських військ на кордоні з Україною та побудову з їхнього боку двох ешелонів армійської ланки. Водночас Д. Кулеба повідомив, що «теперішня ескалація є не просто системною, а й наймасштабнішою за останні роки». Глава МЗС підкреслив, що «вихід із цієї ситуації – в дипломатії» [4].

На той час західні партнери та США вже відкрито попереджали українське керівництво про план рф щодо повномасштабної наступальної операції задля захоплення більшої частини території України та повалення чинної влади. «Воєнна кампанія, як повідомляє німецьке видання «Bild», мала складатися з трьох фаз: окупації півдня України з Криму; захоплення північного сходу з переходом кордонів Харківської та Луганської областей і далі просуванням до Дніпра й Полтави; наступу на Київ із півночі» [5].

На жаль, «українська влада розцінила ці повідомлення як дезінформацію. Міністр оборони України Олексій Резніков визначив нарощування і перегрупування російських військ на цих стратегічних напрямках як «стрес-тест» для українського суспільства» [1]. Ця позиція призвела до тяжких наслідків. Україна виявилася неготовою до оборони. Воєнний стан увели тільки тоді, коли рф масовано вдарила ракетами по всій території нашої країни. Це дало змогу російським військам у перші дні війни захопити переважну частину Харківської, Донецької, Луганської, Херсонської та Запорізької областей і блокувати такі великі міста, як Харків, Київ, Суми, Чернігів і Маріуполь.

Упевненість українського керівництва, що повномасштабного вторгнення не буде, призвела до того, що не було зроблено належних кроків щодо побудови надійної оборони країни. Влада розраховувала тільки на «маленьку війну» з росією на Донбасі. Готувалися, на жаль, до такого сценарію лише Збройні сили України. Це посилює переконання рф в незахищеності кордонів та великих адміністративних центрів України.

Досвід ведення гібридної війни на Донбасі та в Криму впевнив путіна в низькій боєздатності ЗСУ. Російська армія перевищувала ЗСУ в рази, а військове керівництво психологічно і організаційно, на думку кремля, було не підготовлене обороняти країну. «путін вважав, що українське суспільство позитивно сприйме «руський мір», а російських військовиків уважатиме своїми «визволителями», бо ми ж «братній народ». Реакція Заходу повинна була обмежитися «глибокою стурбованістю» і невтручанням у «спеціальну воєнну операцію» росії, як це було неодноразово продемонстровано, починаючи з п'ятиденної російсько-грузинської війни 2008 року» [5].

Після падіння Києва та придушення опору української армії війська рф планували захопити великі міста України, де мали з'явитися проросійські політики, які б установили б у містах проросійську владу, потім домовилися би про капітуляцію та здали їх російським окупантам. Так великі міста України «в мирний спосіб» перейшли б під контроль ворога. Проте реальність виявилася зовсім іншою: українці вирішили відстоювати себе і кордони рідної країни.

Отож, стратегічні напрями української дипломатії в початковий період війни, мали свої значні прорахунки, проте проведений нами аналіз підтверджує важливість дипломатичної роботи під час війни. Для сьогодення завданням для сучасної української дипломатії – і надалі послаблювати вплив ворога на міжнародній арені та ізолювати його від міжнародної підтримки. Робити все можливе для зміцнення антипутінської коаліції. І найважливіше – переконувати світ у неминучості перемоги України та потребі надання їй військової допомоги.

Список використаних джерел

1. Нежигай І. Резніков: росія своїми діями влаштувала стрес-тест для України, ЄС і НАТО. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1953961-reznikov-rosiya-svoyimi-diyami-vlashtovala-stres-test-dlya-ukrayini-yes-ta-nato> (дата звернення: 28.11.2023).
2. Панфілович О. Кулеба: Українським військовим наказали не реагувати на провокації бойовиків. URL: <https://babel.ua/news/62752-kuleba-ukrajinskim-viyskovim-nakazali-ne-reaguvati-na-provokaciji-boyovikiv> (дата звернення: 28.11.2023).
3. Росіяни можуть зайти до України з Криму, сходу та Білорусі: Bloomberg опублікував дані розвідки США. URL: <https://tsn.ua/politika/rosiyani-zahodyat-v-ukrayinu-z-krimu-shodu-ta-biloru-si-bloomberg-opublikuvav-dani-rozvidki-ssha-1915201.html> (дата звернення: 28.11.2023).
4. У МЗС відреагували на загострення конфлікту на Сході України: Кулеба зробив заяву. URL: <https://aspi.com.ua/news/politika/u-mzs-vidreaguvali-na-zagostrennya-konfliktu-na-skhodi-ukraini-kuleba-zrobiv-zayavu#gsc.tab=0> (дата звернення: 01.12.2023).
5. Bild розповів про можливі сценарії вторгнення РФ в Україну. URL: <https://dilo.net.ua/novyny/bild-rozpoviv-pro-mozhlyvi-stsenariyi-vtorgnennya-rf-v-ukrayinu> (дата звернення: 28.11.2023).

Литвинчук О.В., к.філос.н., доцент
Нестеренко І.А., студентка групи МВ-3
факультету національної безпеки, права та міжнародних відносин,
Державний університет «Житомирська політехніка»

МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА В АСПЕКТІ ПРОБЛЕМИ БІЖЕНЦІВ ТА ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ

Із початком повномасштабного вторгнення в Україні загострилось питання міграційних процесів, зокрема питання біженців. Дана проблема стала максимально актуальною, адже через воєнні дії на території країни близько 8 мільйонів українців, станом на 1 лютого 2023 року, перебувають за кордоном. Цей процес накладає велике економічне навантаження як на країни, куди люди виїжджають, так і на країну, яку вони покидають. Саме тому цей аспект так активно досліджують науковці, зокрема Костенко В.О., Швець С. Л. та Бондар Т. В. та інші. У своїх працях вони дійшли висновку, що міграцією не можна керувати, однак можна проводити політику, що регулюватиме міграційні потоки. Проблема міграції наразі проявляється в переповненні країн ЄС біженцями. Уряди не знають, як розмістити усіх людей, що потребують захисту та не мають наявного критерію розподілу.

На сьогоднішній день мільйони людей стають іммігрантами. Більшість із них керуються такими причинами, як пошук роботи, вища заробітна плата, возз'єднання із сім'єю, здобування освіти чи, як у випадку з українськими мігрантами, – пошук притулку. Обумовлюючись цим, їхній вибір падає на країни і кращим рівнем проживання та сталою економікою.

В умовах геополітичної ситуації в світі, перед нами постають вимоги кращої координації міграційної політики та посилення економічного зростання в містах, з метою ефективнішого та організованішого прийому емігрантів. Європейськими лідерами з прийому мігрантів вважається Італія, Греція та

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

Німеччина. Починаючи з 24 лютого 2022 року, близько 8,2 млн. українців емігрували до країн ЄС. Більшість саме на підставі пошуку притулку. До країн, що прийняли найбільше українців належать Польща, Німеччина та Чехія. Враховуючи масивність міграційного потоку, ми можемо побачити, наскільки сильний це вдарило по економіці цих країн [4].

Не можна пропустити також таке явище, як нелегальна міграція, що на даний момент є важливим критерієм у веденні міграційної політики, який не можна ігнорувати. Головним стимулом для порушення закону в більшості випадків виступає ускладнення процесу легального перетину кордону та зменшення способів працевлаштування. Наприклад, розглянувши дослідження організації Frontex за 2022 рік, ми можемо побачити, що більше 275 тисяч людей перетнуло кордон нелегально, щоб потрапити в країни ЄС. Ці цифри є досить значущими, адже за даними статистики, це на 73% більше, ніж минулого року. Як наслідок, можна підсумувати, що вплинувши на нелегальну міграцію та її показники, у нас буде можливість регулювати міграційні процеси та краще боротись із міжнародною злочинністю [3, с. 195].

Розглядаючи ситуацію в Україні, де через повномасштабне вторгнення російської федерації загострилась не тільки внутрішня демографічна криза, а зовнішня, на європейському рівні ми маємо можливість проаналізувати реакцію міжнародних організацій та ЄС, в цілому, щоб зрозуміти наскільки ефективно проходить боротьба із міграційною кризою. Перш за все, потрібно сказати про одне із ключовий рішень ЄС на весні 2022 року – це активація директиви про тимчасовий захист. У вересні 2023 року вона була офіційно продовжена до 4 березня 2025 року.

Тимчасовий захист є надзвичайним механізмом ЄС, який активується у виняткових обставинах масового припливу мігрантів із метою:

1. забезпечити колективний захист переміщених осіб;
2. зменшити тиск на національні системи надання притулку країн ЄС.

Також у власних звітах на офіційному сайті ЄС повідомляється про таку діяльність, як: регулярне надання гуманітарної допомоги (2,62 мільярда євро для підтримки України), фінансово-економічне забезпечення, створення шляхів солідарності для безпечної доставки експортних товарів [2].

Однак головною причиною не повністю ефективної боротьби з міграційною кризою є відсутність повної солідарності між країнами. На разі між країнами виникають суперечності, в результаті яких не вдається повністю зосередитись на спільній роботі. До прикладу, можна розглянути різницю в поглядах на рішення проблеми: Франція, Німеччина та скандинавські країни виступають за розподіл біженців по всіх країнах Європи, тоді як південні країни, особливо Італія і Греція, зосереджується на обмежувальних заходах у національних інтересах, а третя група, що складається із східних країн (Польща, Чехія та інші) вважають, що дана проблема є особистою відповідальністю кожної країни [1, с. 73–74].

Тому, спираючись на вищесказану інформацію, ми можемо зробити висновок, що міграційна криза дійсно існує та знаходиться у досить-таки загостреному стані. Саме тому є потреба в активізації міграційної політики, зокрема у найбільш нерегульованому аспекті – проблемі біженців та переселенців.

Зробивши аналіз, ми бачимо що головним методом боротьби з міграційною кризою є вирішення проблеми розподілу біженців. Таким чином ми розуміємо, що вирішення даної проблеми є однією із головних цілей на найближчі роки. Лише максимально врегулювавши цей процес, ми зможемо домогтися стабільної геополітики в аспекті міжнародних відносин.

Список використаних джерел

1. Ерьоміна К. А. Міграційні процеси в країнах Європейського Союзу: сучасний стан та перспективи. Київ, 2020. 83 с.
2. Інфографіка – солідарність ЄС з Україною. Consilium.europa. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/eu-solidarity-ukraine/>
3. Костенко В. О. Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів ХХІ століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.- практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. Т. 1. 790 с.
4. Моніторинг та аналіз ризиків. Frontex. URL: <https://www.frontex.europa.eu/what-we-do/monitoring-and-risk-analysis/monitoring-and-risk-analysis/>

Остап'як В.І.,
доктор політичних наук, доцент,
професор кафедри публічного управління та адміністрування
Івано-Франківського національного технічного
університету нафти і газу
м. Івано-Франківськ, Україна

МІГРАЦІЯ ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ ТА РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА

Міграція українців до Республіки Польща стає все більш актуальною у зв'язку з тривалим конфліктом між Україною та російською федерацією. Велика кількість українців шукає притулок у сусідніх країнах, зокрема у Польщі.

З першого погляду, цей процес, коли велика кількість мігрантів залишається, є добрим. Держава отримує велику кількість дешевої робочої сили. Це позитивно впливає на економіку, на ріст продуктивності й виробництво

продукції, яка є більш вигідною за рахунок дешевої робочої сили, і може конкурувати на ринку ЄС. Так, беззаперечно, для економіки Польщі міграція українців є вигідною.

По - друге, цілком відомо, і це не таємниця, що «З 2011 року кількість осіб, які проживають у Польщі, зменшилася на 2,7% і становить близько 37 мільйонів. Водночас країна швидко "старіє". Такими є остаточні підрахунки Національного перепису населення 2021 року»[1]. Тож можна припустити, що міграція українців позитивно мала б вплинути на демографічну ситуацію у Польщі. Припускаю, що українське населення, яке мігрує до ЄС, після завершення україно-російської війни залишеться (з різних причин) і не повернеться в Україну. І це мільйони українців, котрі можуть бути легко асимільованими і стати носіями польської культури і польського менталітету.

По - третє, міграція українців є досить простою в контексті міграції інших народів, котрі потенційно можуть залишитися в Республіці Польща. Українці – це не народи Азії чи Африки і не народи країн Близького Сходу. В українців ментально, історично, етнічно споріднена з польською культура, спільне слов'янське походження і спільна історична пам'ять. Всі ці фактори вказують на те, що польський і український народ є братніми і можуть існувати в геополітичному просторі, разом розвиватися та досягати спільних політичних, економічних, військових цілей.

Так міграція в умовах війни України і росії – це спосіб зберегти українцями свій демографічний потенціал. Звісно, згадуючи переваги, варто вказувати і на загрози для України, в першу чергу, це загроза відтоку людського ресурсу. Тоді для українців постає інше питання: по-перше, де залучати цей людський ресурс? По – друге, якщо українці, що осядуть в ЄС, не повернуться, то з яких країн в Україну запрошувати мігрантів? І, звісно, це питання і проблеми українців, а не питання країн ЄС. Відбудова повоєнної України після вторгнення росії буде важкою, навіть не зважаючи на підтримку США, будуть виникати проблеми не

тільки фінансового характеру чи демографічного, будуть виникати питання існування України, як держави, якщо не вирішити міграційне і демографічне питання вже зараз.

Коли ми говоримо про міграцію, ми згадуємо Україну, але нам потрібно також розуміти, що окрім переваг, міграція українців в ЄС і особливо в Польщу, це загроза для поляків і польського народу. Давайте в цьому контексті згадаємо про міграцію 2015 р. в ЄС. Надамо тільки невелику статистику: «Більшість прохачів притулку (в 2015 році) походять з Сирії, Афганістану, Косово та Еритреї. Станом на липень 2015 року, 67% зареєстрованих заявок сирійців були подані в країнах ЄС: у Німеччині (29%), Сербії та Косово (16%), Угорщині (9%), Австрії (7%) та Швеції (6%)»[2]. І це тільки статистика.

Ось інша сторона процесу лібералізації міграційної політики: «Одночасно з військовими конфліктами, європейські політики допустили неконтрольовану міграційну хвилю, якою, в тому числі, скористалися терористи. В середовище нелегалів були інтегровані бойовики та агенти ІДІЛ, які перетинали кордони ЄС для проведення наступної підривної діяльності. Недоліки спецслужб яскраво виявлені на прикладі інциденту, в якому угорська журналістка збила з ніг сирійського «нелегала» Осаму Абдулу Мосхена з дитиною на руках. Незважаючи на тривіальність прийому «перетинання кордону з дітьми на руках», спецслужби Іспанії не вдалися до ретельної перевірки згаданого «біженця». Він був урочисто прийнятий керівником уряду Іспанії, отримав житло та високооплачувану роботу дитячого футбольного тренера. Незважаючи на вибачення угорської журналістки та її звільнення, він заявив що не може простити її вчинок. Така злостивість виявилась не випадковою. Згодом, представники сирійської демократичної партії оприлюднили офіційну заяву про те, що згаданий «біженець» є бойовиком підрозділу «Аль-Каїди» в Сирії, є докази його участі у каральних операціях. Крім бойовиків, потенційну загрозу становлять і пересічні біженці, які без знання мови, професійних навичок,

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

фінансових ресурсів, стають об'єктом маніпуляцій з боку численних вербувальників з терористичних організацій»[3]. Це те, крізь що пройшов ЄС протягом 2014-2018 років.

Війна у Сирії й діяльність терористичної організації ІДІЛ також спровокували міграцію великої частини мирних жителів до ЄС. Серед цих жителів були терористи і випадки тероризму були непоодинокі.

Міграція через напад росії на Україну доволі неординарний процес, який потребує подальшого аналізу. Загроза для Республіки Польща залишається в процесі міграції, коли відбувається переміщення великої кількості людей і не тільки українців. Маємо на увазі передусім втікачів з росії, котрі під виглядом мігрантів залишаються на постійне місце проживання в Польщі. Звісно, міграція від мобілізації в росії так само, як в Україні набула велечезних розмірів. Можна простежити деякі відмінності у такій міграції, коли українці тікають від війни, то росіяни можуть тікати не тільки від війни, а заради отримання політичного притулку. Чи за вказівкою спецслужб виконувати нелегальні місії. До прикладу, російські мігранти можуть під виглядом біженців від війни осідати на території Республіки Польща, для збору різноманітної інформації: про настрої місцевого населення, про кількість мігрантів українців, для підбурення польського населення проти українських мігрантів, загалом для ведення шпигунської діяльності у військових цілях. Та найосновніше: а чи зможе польська влада вберегтися від таких російських мігрантів?

Список використаних джерел

1. Anna Wałakur. *Демографічна криза: населення Польщі старіє шаленими темпами.* <https://ukrayina.pl/> [Електронний ресурс]. - URL: <https://ukrayina.pl/ukrayina/7,183830,29291608,1059-1055-1086-1083-1100-1097-1110-1079-1073-1110-1083-1100-1096-1091-1108-1090-1100-1089-1103.html>

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

2. Андрій Солодько. *Міграційна криза в ЄС: статистика та аналіз політики*. <https://cedos.org.ua/> [Електронний ресурс]. - URL: <https://cedos.org.ua/researches/mihratsiina-kryza-v-yes-statystyka-ta-analiz-polityky/>

3. Руслан Старовойтенко. *П'ять причин хвилі терактів в Європі*. <https://lb.ua/> [Електронний ресурс]. - URL: https://lb.ua/blog/ruslan_starovoytenko/374981_pyat_prichin_hvili_teraktiv_ievropi.html

Покотило Ю. О.
магістрантка
спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації
та регіональна студія»,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
(м. Миколаїв, Україна)
Науковий керівник: Габро І.В.,
кандидат політичних наук, доцент,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
(м. Миколаїв, Україна)

ІРАНСЬКА ЯДЕРНА ПРОГРАМА ЯК ОДИН ІЗ ВИКЛИКІВ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

Іранська ядерна програма перетворилася на серйозний дестабілізаційний чинник для міжнародної безпеки. Відсутність впливу на розвиток ядерної програми ставить під сумнів діяльність таких організацій як МАГАТЕ і ООН.

Радикальна зміна політики Ірану після революції 1979 р. привела до активізації ядерної програми Ірану і виходу країни із лав неядерних держав. У 1990-х роках Іран продовжив розвивати галузь завдяки співпраці із КНР і Радянським Союзом: у 1992 р. було підписано протокол про співпрацю у ядерній сфері, а у 2005 р. – угоду про будівництво Бушерської АЕС [1].

Не дивлячись на іраксько-іранську війну, санкції США, релігійні суперечки, йшов активний розвиток ядерної програми. У 2006 р. після вдалої спроби збагатити уран, Німеччина, РФ, Франція, Великобританія, КНР і США запропонували угоду для «розвитку мирних відносин у ядерній сфері». Іран перетворився в політично ізольовану державу, досягнення ядерної потужності давало шанс досягнути трьох цілей: зміни балансу сил в регіоні; можливість стримувати атаки на Іран і збільшувати вплив на міжнародні відносини; в перспективі використовувати як розмінну монету в переговорах із США [2].

У 2015 р. був підписаний Спільний всеосяжний план дій – міжнародна угода, що мала на меті зупинити розвиток ядерної енергетики в Ірані. З того моменту, ядерні амбіції контролювалися міжнародним правом і МАГАТЕ.

Станом на 2023 р. усі спроби зменшити ризики розвитку ядерної програми Ірану були безуспішні. У 2018 р. США оголосили про вихід із СВПД і відновили санкції проти Тегерана, що поставило від сумнів ефективність плану. Відсутність будь-якого прогресу в іранському ядерному питанні ставить під загрозу безпеку Пекіна. Китай пообіцяв відновити ядерні переговори і, в свою чергу, він використовує цю загрозу, щоб очолити нову групу держав, і обмежити владу Заходу [3].

ША із приходом адміністрації Байдена, не відкидала спроб домовитися про повернення угоди із Іраном від 2015р., але підтримка Тегераном Росії у війні проти України заморозила цей процес. Підсумовуючи, відповідь на питання, як зберегти і отримати належний рівень регіональної безпеки немає. Іранський вплив відчутно в Іраку, Лівані, Сирії та у всій Перській Затоці. Політико-безпекові події на Близькому Сході стають все більш пов'язаними і породжують гострі дебати. Наразі упевненості у «розрядці» ядерної напруги і відродження Плану дій немає.

Список використаних джерел

1. Левінсон Д. Іранська ядерна угода: від кризи до нових перспектив // Аналітичний центр ADASTRA. 11 грудня 2022. URL: <https://adastra.org.ua/blog/iranska-yaderna-ugoda-vid-krizi-do-novih-perspektiv>
2. Brumberg D. Iran's Nuclear Program Poses Challenges for China and the United States // Arab Center Washington DC. March 29, 2023. URL: <https://arabcenterdc.org/resource/irans-nuclear-program-poses-challenges-for-china-and-the-united-states/>
3. Huang X. The iranian nuclear issue and regional security: dilemmas, responses and the future // Sabbatical leave report. July 2016. URL: <https://hr.un.org/sites/hr.un.org/files/The%20Iranian%20Nuclear%20Issue%20and%20Regional%20Security.pdf>

Войтюк О.С.,

доктор філософії з історії та археології,
ст. викладач кафедри міжнародних відносин і політичного менеджменту

Поліщук О.С.,

студент групи МВ-2

Державний університет «Житомирська Політехніка», м. Житомир

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ УКРАЇНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ В УМОВАХ ПІВНІЧНОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У контексті сучасних глобальних загроз, таких як кібератаки, тероризм і гібридна війна, співпраця з України з Північноатлантичним альянсом (НАТО) стає ключовою для ефективної протидії цим загрозам. Після проголошення незалежності України її співпраця з НАТО розпочалася зі вступу України до Ради північноатлантичного співробітництва у 1991 р. і програми «Партнерство заради миру» у 1994 р. У травні 1997 р. Північноатлантичний альянс (далі - Альянс) відкрив у Києві Центр інформації та документації, а Україна –

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

представництво у Штаб-квартирі НАТО у Брюсселі. У липні цього ж р. під час саміту країн-членів Альянсу у Мадриді була підписана Хартія про особливе партнерство між Україною та НАТО [4, с. 72]. У 2008 р. на Бухарестському саміті держави-члени НАТО погодили, що Україна стане членом Альянсу за умови виконання Плану дій щодо членства (ПДЧ), тобто програми реформування у політичній, економічній, оборонній, ресурсній, безпековій і правовій сферах для країн-претендентів [3].

У 2014 р. в умовах гібридної війни РФ проти України значно посилювалися настрої українського суспільства стосовно вступу до Альянсу. Водночас активізувалися намагання українського уряду швидко стати членом НАТО. Попри вже існуючу потужну співпрацю України з міжнародними партнерами у програмах НАТО, Альянс проте не міг знехтувати відсутністю ПДЧ, взаємосумісності збройних сил, важкою соціальною ситуацією та активними військовими діями в Україні. Однак з 2014 р. до 2022 р. українські дипломати мали низку здобутків у питаннях співпраці з Альянсом, зокрема: у червні 2020 р., Північноатлантична рада визнала Україну партнером з розширеними можливостями. На саміті у Брюсселі в червні 2021 р. лідери НАТО знову не надали Україні ПДЧ, як і у 2008 р., але підтвердили своє попереднє рішення стосовно членства в Альянсі [2].

З початком повномасштабної війни між РФ та Україною питання євроатлантичної інтеграції постало дуже гостро, адже участь у потужному військово-політичному альянсі знизить ризики екзистенційних загроз для України. Це стало новим складним викликом для українських дипломатів.

У вересні 2022 р. Україна подала заявку на вступ до НАТО у пришвидшеному порядку. На саміті у Вільнюсі в 2023 р. держави-члени Альянсу підтвердили відданість майбутньому вступу України до НАТО. Визнаючи, що Україна підвищила рівень оперативної сумісності з Альянсом і досягла істотного поступу у запровадженні реформ, вони постановили, що на шляху України до

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

цілковитої євроатлантичної інтеграції більше немає потреби у виконанні ПДЧ. Водночас наголосили на тому, що надалі підтримуватимуть Україну, аналізуватимуть її здобутки з оперативної сумісності, додаткових демократичних і безпекових перетворень, а також зможуть запросити Україну вступити до Альянсу, коли будуть виконані усі необхідні для цього умови [3].

Слід зазначити, що основними перевагами вступу до НАТО для України є:

- забезпечення державної цілісності та суверенітету України і безпеки в європейському регіоні;
- розширення доступу до спільних технологій та регулярних навчань, які посилять спроможність ЗСУ;
- доступ до програми інвестицій у безпеку НАТО (NSIP), яка сприятиме вдосконаленню оборонних можливостей України;
- стимулювання здійснення необхідних реформ для підвищення рівня життя громадян відповідно до вимог і стандартів країн-членів НАТО [1; 2; 6].

Важливими викликами для української дипломатії у контексті північноатлантичної інтеграції відповідно до євроатлантичних принципів та стандартів НАТО можуть бути:

- загострення конфлікту України з РФ вносять невизначеність і становлять загрозу для національної безпеки України та міжнародної безпеки і стабільності, що може впливати на дипломатичні стосунки та перспективу вступу України до НАТО;
- Україна зобов'язана впровадити значні реформи в оборонному та військовому секторі, тому дипломатичні зусилля повинні спрямовуватися на отримання підтримки та технічної допомоги для цих реформ;
- РФ активно використовує інформаційні кампанії для впливу на думку громадськості та створення дезінформації - дипломатія має взаємодіяти з партнерами у НАТО та інших міжнародних організаціях для спільної боротьби з цим явищем.

До того ж українським дипломатам необхідно оперативно інформувати членів Альянсу про здобутки України з реформування у політичній, правовій та економічній галузі, а також налагоджувати стосунки з проросійськи налаштованими урядами окремих європейських країн, які мають неприхильне ставлення до України (наприклад, з угорським прем'єр-міністром В. Орбаном і головою уряду Словаччини Р. Фіцо).

Таким чином, ведення ефективного діалогу та забезпечення підтримки серед міжнародних партнерів є ключовим завданням української дипломатії з підтримки України в її стратегічних цілях.

Важливими аспектами, що стосуються вступу України до НАТО є питання стосовно дати та умов. Нині позиція країн-учасниць Альянсу стосовно дати обумовлюється як «після закінчення військових дій» або із застосуванням альтернативних варіантів. Наприклад, експеримент НАТО А.Ф. Расмуссен запропонував приєднати Україну до Альянсу без поширення гарантій безпеки на окуповані території, з можливістю повернути їх дипломатичним шляхом. Однак такі пропозиції виглядають як обмін української території на гарантії Кремля і є неприйнятними для українського суспільства [5].

Безпека України має вагомим значенням для НАТО. Занепокоєння держав-членів Альянсу стосовно поширення україно-російського конфлікту на їх територію є надзвичайним викликом для українських дипломатів. Можна припустити, що навіть попри неготовність приєднати Україну до Альянсу нині, уряди країн-членів НАТО дійсно можуть бути зацікавлені у цьому. Ефективний діалог і співпраця з усіма членами НАТО важливі для національної безпеки України, підтримання безпеки в євроатлантичному регіоні та за його межами, а також у вирішенні спільних глобальних загроз.

Список використаних джерел

1.	Brussels	Summit	Communiqué	URL:
https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_185000.htm?selectedLocale=en				

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

2. How we pay for NATO. URL: <https://www.aofs.org/wp-content/uploads/2012/02/Paying-for-NATO.pdf>.

3. Відносини НАТО з Україною. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_37750.htm.

4. Знак В. Основні етапи співпраці України і НАТО (1991–2021). Гуманітарні студії: історія та педагогіка. 2022. № 3. С. 64-88. DOI: <https://doi.org/10.35774/gsip2022.01.064>.

5. Ліскович М. НАТО в обмін на території: Україні це не підходить, але не все так просто URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3787086-nato-v-obmin-na-teritorii-ukraini-ce-ne-pidhodit-ale-ne-vse-tak-prosto.html>.

6. Ярова М. С., Корнієнко В.О. Чому НАТО?: переваги входження України до Альянсу. Науково-технічна конференція Інституту соціально-гуманітарних наук: електрон. наук. вид. 2020. URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/29751/Переваги%20вступу%20до%20НАТО%20-%20Ярова%20М.%20УБ-176.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Рафальський І.О., доктор пол. наук
Державний університет «Житомирська політехніка»

НАЦІОНАЛЬНО ДЕРЖАВНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ ТРИВАЛИЙ ІСТОРИЧНИЙ ПРОЦЕС

Актуальність теми дослідження. Ідентифікація точки відліку національного самовизначення є досить важливою. Адже від неї залежать основні характеристики національної спільноти, що лягають в основу національного проекту. В подальшому відбувається тривалий та складний процес формування національної свідомості, розвиток національної культури, громадських та політичних рухів за незалежність.

Український національний проект зародився на ґрунті європейських суспільних ідей Нового часу. В основі цього проекту лежать уявлення про етнокультурну основу колективної ідентичності, осібність української культури та мови, виразні індивідуалізовані риси української культури, народ як джерело влади і спільна воля громади як основа державного суверенітету, та нарешті - право нації на самовизначення.

Вітчизняні дослідники Н. Яковенко [1], З. Когут [2] знаходять елементи модерної національної самосвідомості вже в Україні XVII – XVIII ст. Однак дослідники національної ідеї переважно відносять оформлення основних складових національної свідомості чи появу її світоглядних передумов в українському суспільстві до кінця XVIII – початку XIX ст. При цьому визначальним фактором, на їх думку, виступає включеність українського суспільства чи принаймні його освічених прошарків у контекст загальноєвропейських ідейних віянь і суспільних процесів. Цивілізаційні детермінанти українського національного самовизначення висвітлюються

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

зокрема в працях О.Забужко [3], М.Розумного [4], І. Шевченка [5], С. Римаренка [6] та інших.

Від ідентифікації точки відліку національного самовизначення залежать основні характеристики національної спільноти, що лягають в основу національного проекту. Мова йде як про об'єктивні дані, на яких базується подальше самовизначення спільноти: територія посідання, чисельність нації, тип господарювання, форми державного управління та громадського самоврядування, - так і елементи національної самосвідомості, а саме – обсяг історичної пам'яті, культурно-цивілізаційна належність, геополітична роль, панівні мистецьки течії та світоглядні доктрини.

Іншою важливою детермінантою процесу національного самовизначення є самоназва, що може бути успадкованою від попереднього історичного періоду, але, як правило, оформлюється в європейських народів в період національних рухів Нового часу.

Особливістю українського національного проекту було те, що між першими проявами національного самоусвідомлення у його європейських формах Нового часу та утвердженням самоназви «українці» для цілого народу, розділеного кордонами двох імперій, минуло більше сторіччя. Зрозуміло, що такий тривалий період латентного самовизначення суттєво вплинув на змістовні аспекти національної самосвідомості. На думку М. Розумного, український проект увібрав у себе всі основні моделі національного будівництва та на різних етапах виявляв риси французького республіканізму, німецького романтизму, італійської національно-визвольної боротьби, польського і російського месіанізму тощо [4, с.269] Кожна з цих моделей передбачає свої особливі світоглядні, культурні, аксіологічні, психологічні орієнтації, якими українська ідентичність збагачувалася впродовж двох сторіч до проголошення державної незалежності.

Процес національного самовизначення включає не лише акт проголошення незалежності чи автономного статусу, а це тривалий історичний процес, що має

складну природу формування національної свідомості, становлення і розвитку національної культури, громадського і політичних рухів за незалежність. Після створення власної держави нація опиняється перед новими викликами самовизначення, що мають як внутрішні витoki, так і зовнішні.

Зовнішні виклики національному самовизначенню впливають з тієї обставини, що відокремлення національної держави чи її створення шляхом злиття територій проживання одного етносу, по-перше, відбувається в контексті актуальних на той час міжнародних проблем, а по-друге, ставить на порядок денний необхідність включення нової політичної спільноти у систему відносин, які склалися у відповідному регіоні, на континенті чи в світі у цілому. Виникає необхідність самовизначатися щодо багатьох об'єктивних явищ і процесів міжнародного життя, починаючи від встановлення державних кордонів і закінчуючи входженням у міждержавні союзи, блоки, співдружності та інші наднаціональні утворення.

Процес національного самовизначення спрямовується двома різновекторними, але на практиці взаємопов'язаними імперативами, - з одного боку, імперативом виокремлення національного цілого та забезпечення його самостійного і самоврядного існування, а з іншого – імперативом включення в регіональну, цивілізаційну і світову системи міжнародних відносин з метою легітимізації свого статусу та повнішого задоволення національних інтересів.

Чинники дезінтеграції й інтеграції постають за різних обставин і на різних етапах національного самовизначення з різною мірою очевидності та актуальності. Як правило, національне самоусвідомлення починається з акту відокремлення спільноти всередині того суспільного організму, до якого дійсні або гіпотетичні носії відповідної ідентичності на даний момент належать.

Уже на початкових етапах національного самоусвідомлення його важливим елементом стає належність до певної наднаціональної спільноти, що є додатковим чинником ідентифікації та сприяє її легітимізації. Такий чинник має

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

виразну інтеграційну інтенцію, однак, у певних ситуаціях виконує роль додаткового стимулу дезінтеграції існуючої спільності, що, з точки зору, підсиленої конфесійної чи ідеологічної належності видається штучною, побудованою на насильстві та несправедливості.

Питання про інтеграцію в межах наднаціональних спільнот є невіддільним від питання про національне самовизначення. Інтегративний чинник може бути більш чи менш важливим у різний час і для різних спільнот. Сама інтеграція може мати різні форми: виявляється як форма колективної самосвідомості чи культурної спільності, включати елементи торгівельної відкритості та господарської співпраці або ж передбачати формування міждержавних союзів і наддержавних інституцій з функціями органів влади.

Таким чином очевидним є те, що акт національно-державного самовизначення являє собою когнітивну діяльність, пов'язану з оцінюванням і трактуванням історії, суспільно-політичної ситуації й образу майбутнього. Інший когнітивний аспект – процес прийняття політичного рішення. Відповідно, національно-державне самовизначення має розглядатись як частковий випадок когнітивної діяльності, зокрема, як рефлексивний процес, що має своїм предметом, з одного боку, політичні відносини, а з другого – самого суб'єкта, тобто його самоусвідомлення.

Відтак, національно-державне самовизначення – це довгий історичний процес, який, з одного боку, розгортається як реакція на зовнішні виклики, а з другого – має характер утвердження власної суб'єктності. Це багатоскладовий процес національного розвитку та державотворення, який синтезує самовизначення нації та самовизначення Української держави.

Список використаних джерел

1. Яковенко Н. Дзеркала ідентичності. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI- початку XVIII ст./Н. Яковенко. К.: Laurus, 2012. 470 с.

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

2. Когут З. Коріння ідентичності. Студії з ранньомодерної та модерної історії України/З. Когут. К.:Критика, 2004. 352 с.
3. Забужко О. Філософія української ідеї та європейський контекст/О. Забужко. К.: Наукова думка, 1992. 118 с.
4. Розумний М. Українська ідея на тлі цивілізації/М. Розумний. К.:Либідь, 2000. 288 с.
5. Шевченко І. Україна між Сходом і Заходом. Нариси з історії культури до початку XVIII ст./І. Шевченко;[пер. з англ.]Львів:Інст. історії церкви Львівської богословської Академії, 2001. 250 с.
6. Римаренко С. Права нації та права людини. Етнополітичний контекст/К.ПіЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України. 2013. 345 с.

Рачинська Є.В., магістрантка спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональна студії»,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
(м. Миколаїв, Україна)
Науковий керівник: Габро І.В.,
кандидат політичних наук, доцент,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
(м. Миколаїв, Україна)

ЧОРНОМОРСЬКІ ПРОТОКИ ТА ЇХНЯ РОЛЬ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Одне з визначальних місць в історії морських держав Чорноморського регіону займали саме Чорноморські протоки, які були причиною конфліктів і воєн протягом багатьох років, та навіть століть. Події, які відбуваються довкола цього стратегічного водного шляху створюють міжнародну небезпеку та породжують наслідки й загрози глобального масштабу, що зачіпають і найбільші морські держави світу, зокрема й

Україну, що має вихід до Чорного моря, і питання глобального лідерства такої держави як США.

Фактично Чорне море є головною артерією для руху товарів на перехресті Європи та Азії. Таким чином, Україна, багата на родючі ґрунти, стала другим за величиною вантажовідправником зерна у світі, що визначає стратегічну роль Чорноморських проток, а саме: Босфор і Дарданелли, для проходу вантажних кораблів з метою експорту зерна на ринки Африки та Близького Сходу.

До початку повномасштабної війни Росії проти України у 2022 році турецький уряд, згідно з міжнародною Конвенцією Монтре про статус проток обмежив рух російських військових судів через ці протоки між Середземним і Чорним морями. До того ж Туреччина, називаючи події в Україні війною, отримала можливість реалізувати положення Конвенції Монтре і заблокувати російським військовим кораблям, на прохання України, прохід через Босфор і Дарданелли в Чорне море; таким чином створивши умови для збереження не лише своєї національної безпеки, а й для стійкості свого іміджу, зокрема. [3]

Однак роль Чорноморських проток не обмежується виключно веденням воєнних дій. Вже 26 квітня 2022 року Російська Федерація використала мову ультиматумів – заблокувала роботу «зернового коридору». Напередодні, 25 квітня, представники росії відмовились погоджувати рух суден до портів України гуманітарним коридором, що діє в рамках Чорноморської Ініціативи з питань експорту зерна та пов'язаних продовольчих вантажів морським шляхом. Як наслідок – міжнародна продовольча криза внаслідок ультимативного перекручування фактів російською стороною. [8]

Оскільки Туреччина знає про своє значне становище в регіоні, вона скористалася ним як проти регіональних держав, так і перед великими державами. Так, влада Туреччини розуміє, що після 2023 року в регіоні очікуються змін в позиції і політиці Анкари, особливо щодо доступу до проток і посилення мілітаризації в пунктах в'їзду. До того ж, Туреччина хотіла б запровадити деякі додаткові правила та податки після 2023 року на судноплавство загального призначення, щоб

збільшити свої фінанси, а також встановити більше проєктів для отримання більшого доходу. [2, с.6]

Враховуючи недавній контекст України, Туреччина не змогла зайняти тверду негативну позицію через залежність від російського газу. Згідно з положеннями Конвенції Монтре, у разі конфлікту або війни, частиною яких Туреччина не є, положення, що стосуються комерційних судів, залишаються незмінними. Однак якщо Туреччина втягнута в конфлікт, кораблі держав, з якими Туреччина не перебуває в стані війни, можуть вільно проходити, в той час як кораблі держав, що беруть участь в конфлікті, є предметом вибору і рішень Уряду в Анкарі. Таким чином Туреччина завжди буде сполучною ланкою між трансатлантичною системою і Євразійською, а протоки можна сприймати як своєрідний геополітичний і геостратегічний маятник. [1]

Політика Туреччини також описується як переплетення країни між Сходом і Заходом. Бачення ситуації після 2023 року і неоосманські амбіції Ердогана все ще, з одного боку, недосяжні, як пояснює статистика, хоча їх збройні дії на півночі Сирії надають перевагу режиму, це не створило б захоплюючих можливостей для відродження імперії.

Заклики до анулювання або перегляду Конвенції Монтре знову і знову звучали з різних сторін, включаючи Сполучені Штати, які стверджують що договір надає одnobокі переваги російському флоту. Так само Організація Північноатлантичного договору – НАТО – обурена обмеженнями для не прибережних суден Альянсу, які бажають діяти на так званому театрі бойових вій, особливо під час кризових ситуацій. Тим не менш, з грудня 2021 року в Чорному морі не було військово-морської присутності НАТО, окрім військово-морських сил прибережних членів Альянсу, ще до того, як Анкара оголосила про блокування проток через воєнний стан у регіоні. [4]

У 2019 і 2020 роках жоден військовий корабель НАТО не відвідував Чорне море. У 2021 році кількість військово-морських кораблів НАТО, які відвідали Чорне море, зросла. [6] Вже у листопаді відбулося сплеск активності НАТО в Чорному морі,

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

оскільки п'ять військових кораблів країн Альянсу, які не є прибережними країнами, пройшли через протоки, щоб діяти там протягом 21 дня відповідно до умов Конвенції Монтре — чотири з флоту ВМС США та один французький військовий корабель. [7] Розкриваючи питання ролі Чорноморських проток для США достатньо проаналізувати відповідь глав Пентагону, які під час прес-конференції в Румунії 20 жовтня 2022 року на запитання про зобов'язання щодо Чорноморського регіону підкреслили важливість безпеки Чорного моря для інтересів США, уникнувши при цьому будь-яких згадок про плани збільшити або зберегти там свою присутність. [5]

Отже, виходить, що найважче завдання, з яким Росія наразі стикається, це фактичний розрив між його амбіціями та реальністю світу, яка склалася на порядку денному у межах системи міжнародних відносин. При цьому варто зауважити, що позиція США та НАТО передусім полягає у задоволенні власних політичних інтересів та завдань у Чорноморському регіоні. Очевидним проте залишається і той факт, що Реджеп Ердоган, у свою чергу, як президент заклав міцні основи та непорушний фундамент для Туреччини з вірою в те, що його країна віднайде свій втрачений статус у Чорноморському регіоні.

Список використаних джерел

1. Aydın M. Geographical blessing versus geopolitical curse: great power security agendas for the Black Sea region and a Turkish alternative // Southeast European and Black Sea Studies. Vol. 9, Issues 3. 2009. URL: https://www.researchgate.net/publication/233143245_Geographical_blessing_versus_geopolitical_curse_Great_power_security_agendas_for_the_Black_Sea_region_and_a_Turkish_alternative
2. Dr. Rani Erum. The Black sea & Turkish straits after 2023: the end of lausanne & prospects for turkey's future as regional power. // Pakistan Journal of International Affairs. Vol. 4 No. 3. 2021. 12 p. URL: <http://www.pjia.com.pk/index.php/pjia/article/view/228/164>

3. Mongilio H. Turkey Closes Bosphorus, Dardanelles Straits to Warships // USNI News. 2022. February 28. URL: <https://news.usni.org/2022/02/28/turkey-closes-bosphorus-dardanelles-straits-to-warships>
4. John C., Daly K. Referee and Goalkeeper of the Turkish Straits: The Relevance and Strategic Implications of the Montreux Convention for Conflict in the Black Sea. // The Jamestown Foundation. 2022. May 10. URL: <https://jamestown.org/program/referee-and-goalkeeper-of-the-turkish-straits-the-history-relevance-and-strategic-implications-of-the-montreux-convention-for-conflict-in-the-black-sea/>
5. Виступ міністра оборони Ллойда Дж. Остіна III на спільній прес-конференції після Білата в Міністерстві оборони Румунії // Посольство США в Румунії. Бухарест. 2022. 20 жовтня. URL: <https://ro.usembassy.gov/secretary-of-defense-lloyd-j-austin-iiis-remarks-at-rumunian-ministry-of-defense-post-bilat-joint-press-event/>
6. Гучакова Т., Клименко А., Корбут О. Перешкоди судноплавству в Азовському морі. Моніторинг утримання суден в Керченській протоці на 1 грудня 2021 року // Інститут Чорноморських стратегічних досліджень. 2021. 11 грудня. URL: <https://www.blackseanews.net/read/182620>
7. Перебування військових кораблів нечорноморських країн НАТО в Чорному морі у листопаді–грудні 2021 року // Інститут Чорноморських стратегічних досліджень. 2021. 14 грудня. URL: <https://www.blackseanews.net/read/182759>
8. Російська федерація 26 квітня вкотре призупинила роботу «зернового коридору». // Укрінформ. 2023. 26 квітня. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3701145-rosia-vkotre-zablokuvala-robotu-zernovogo-koridoru.html>

Свірко С.В.

Державний університет «Житомирська політехніка»

Довгалюк В.В.

Державний університет «Житомирська політехніка»

Сидоренко О.П.

Державний університет «Житомирська політехніка»

Білошицька А.М.

Державний університет «Житомирська політехніка»

м.Житомир

МІЖНАРОДНА ТЕХНІЧНА ДОПОМОГА ОБОРОННОМУ СЕКТОРУ УКРАЇНИ ЯК ЗАПОРУКА ПОДАЛЬШОГО ПОГЛИБЛЕННЯ ЄВРОАТЛАНТИЧНОГО ПАРТНЕРСТВА ЗАРАДИ МИРУ

Історія розвитку відносин України з НАТО охоплює більше ніж 3 десятиріччя; вона розпочалась в 1992 році вступом України до Ради північноатлантичного співробітництва (надалі Рада євроатлантичного партнерства). На шляху євроатлантичного партнерства України зробила чимало кроків, перед усім в сфері формування власного зокрема та спільного з НАТО в цілому безпекового простору [1]. Приєднання України у 1994 до програми «Партнерство заради миру» (першою з країн пострадянського простору) засвідчило серйозність намірів України щодо європейської та євроатлантичної інтеграції. Кінцевим підтвердженням обрання європейського та євроатлантичного курсу стало внесення наприкінці 2019 році змін до Конституції України, за якими вступ останньої закріпив «європейську ідентичність Українського народу і незворотність європейського та євроатлантичного курсу України» [2].

Програма «Партнерство заради миру» передбачає досягнення таких цілей щодо її учасників [3]: сприяння відкритості у плануванні національної оборони та формуванні військового бюджету; забезпечення демократичного контролю

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

над збройними силами; підтримання здатності та готовності брати участь в межах, дозволених конституцією, в операціях, здійснюваних під егідою ООН і/або в рамках відповідальності НБСС; розвиток відносин співробітництва з НАТО у військовій сфері з метою здійснення спільного планування, військової підготовки та учбових маневрів, покликаних підвищити їхню спроможність до виконання завдань, пов'язаних з миротворчою діяльністю, пошуковими і рятувальними операціями, операціями по наданню гуманітарної допомоги та іншими, про які згодом може бути домовлено; формування у тривалій перспективі таких збройних сил, які зможуть краще взаємодіяти із збройними силами держав-членів НАТО.

Важливим інструментом подальшого поглиблення співробітництва НАТО-Україна в межах програми «Партнерство заради миру» є міжнародна технічна допомога (надається Україні на безоплатній та безповоротній основі країнами-донорами та міжнародними організаціями практично в усіх сферах економіки та суспільного життя країнами-донорами та міжнародними організаціями), що надається Україні міжнародними партнерами – членами ЄС та НАТО в цілому та (а з 1996 року таких проектів налічується більше 3500), в умовах військових дій на території України, оборонного характеру (яке за пріоритетністю віднесено до першого основного напрямку надання міжнародної технічної допомоги – «підвищення рівня ядерної та радіаційної безпеки, захисту держави та громадян») [4].

Нагадаймо, що згідно Постанови Кабінету Міністрів України №153 від 15.02.2002р. «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги», міжнародна фінансова допомога є фінансовими та іншими ресурсами та послугами, що відповідно до міжнародних договорів України надаються партнерами з розвитку на безоплатній та безповоротній основі з метою підтримки України; при цьому власне така міжнародна технічна допомога набуває форми: будь-якого майна,

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

необхідного для забезпечення виконання завдань проектів (програм), яке ввозиться або набувається в Україні; робіт і послуг; прав інтелектуальної власності; фінансових ресурсів (грантів) у національній чи іноземній валюті; інших ресурсів, не заборонених законодавством, у тому числі стипендій [5]. При цьому, згідно Наказу Міністерства оборони України від 01.02.2018р. №37, матеріально-технічна допомога оборонного характеру включає всі перераховані види крім : будь-яке майно, необхідне для забезпечення виконання завдань проектів (програм), яке ввозиться або набувається в Україні; робіт і послуг; фінансових ресурсів (грантів) у національній чи іноземній валюті; інших ресурсів, не заборонених законодавством [6].

Організація власне залучення міжнародної технічної допомоги передбачає формування керівниками структурних підрозділів Міністерства оборони України, генштабу Збройних Сил України, органів військово управління, військових начальних закладів, установ та організацій Міністерства оборони України та Збройних Сил України та послідовне подання останніми через відповідну центральну службу забезпечення до Головного управління проектних пропозицій. Надалі ці ж самі керівники з метою ввезення та отримання міжнародної технічної допомоги здійснюють керівництво та контроль за заходами, які проводить реципієнт – фізична або юридична особа, що безпосередньо отримує міжнародну технічну допомогу згідно з проектом (програмою) – щодо оформлення дозвільних документів на отримання міжнародної технічної допомоги, проведення розрахунків з організаціями та установами за надані послуги, за митно-брокерські послуги і доставку вантажі міжнародної технічної допомоги з місця здійснення митного оформлення до місця використання [6]. В свою чергу реципієнти: здійснюють переклад контрактів, укладених на виконання проектів (програм) МТД; отримують митні документи (інвойс, товарно-транспортна накладна) та/або їх електронні копії,

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

необхідні для здійснення митного контролю та митного оформлення вантажу, проводять огляд МТД; організують зберігання МТД відповідно до законодавства України; готують та подають до Державної служби експортного контролю України необхідні документи щодо отримання дозволу (висновку) на ввезення (вивезення) товарів військового призначення або подвійного використання; укладають договір з організацією, яка здійснює митно-брокерську діяльність щодо надання митно-брокерських послуг; проводять розрахунки з оплати митно-брокерських послуг, вантажно-розвантажувальних робіт та інших послуг з установами та організаціями України та їх оплату; здійснюють доставку МТД після митного оформлення з місця його проведення до місця використання; обліковують в установленому порядку отриману МТД; подають у 10-денний строк до Головного управління письмову інформацію про отримання МТД із зазначенням переліку матеріальних засобів та їх вартості в національній валюті.

Опрацювання нормативних положень щодо організації, отримання, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги свідчать про певні прогалини в частині контролю за використанням такої допомоги. Так, постановою Кабінету Міністрів України від 25.10.2017 №1110 «Про затвердження національного механізму координації взаємодії органів державної влади з метою захисту фінансових інтересів України та Європейського Союзу» затверджено Міжвідомчу координаційну раду з питань протидії порушенням, які впливають на фінансові інтереси України та ЄС, до складу якої серед інших входять Голова Державної аудиторської служби та представник Рахункової палати (за згодою). При цьому згідно нормативно-правового поля вітчизняного до повноважень ані Рахункової палати, ані Державної аудиторської служби не віднесено функцію з аудит міжнародної технічної допомоги. Практика проведення аудитів міжнародної технічної допомоги свідчить, що до них бенефіціар (центральний орган виконавчої влади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласна,

Київська, Севастопольська міська держадміністрація, до компетенції яких належить формування та/або реалізація державної політики у відповідній галузі чи регіоні, де передбачається впровадження проекту (програми), що заінтересована в результатах виконання проекту (програми), виконавчий орган місцевого самоврядування, юрисдикція якого поширюється на територію реалізації проекту (програми), Секретаріат Кабінету Міністрів України, Офіс Президента України, комітети та Апарат Верховної Ради України, Національний банк, Верховний Суд, вищі спеціалізовані суди, Національне антикорупційне бюро, Рахункова палата, інші державні органи (в межах міжнародної технічної допомоги щодо оборонної сфери – Міністерство оборони України) через систему публічних закупівельна залучає суб'єкти аудиторської діяльності. Втім, зважаючи на важливість такої допомоги у воєнний час, чисельні зловживання в оборонній сфері, а також надзвичайно негативний вплив корупційних скандалів на інвестиційних імідж нашої країни в широкому сенсі цього вислову, вважаємо за потрібне наголосити на необхідності формування спеціальних аудиторських груп для здійснення аудиту виконання кожного проекту за рахунок міжнародної технічної допомоги, до складу яких мають входити не тільки суб'єкти аудиторської діяльності, а й представники Рахункової палати України, Державної аудиторської служби України, а також представники відповідних до конкретної міжнародної технічної допомоги вищих органів аудиту партнерів з розвитку.

Список використаних джерел

1. Євдокимов В.В, Свірко С.В., Супрунова І.В. Ідентифікація складових державної безпеки як об'єктів державного управління. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 12.
URL: http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/12_2020/6.pdf (дата звернення: 28.11.2023)
2. Конституція України, документ 254к/96-ВР від 28.06.1996 з наступними змінами та доповненнями,

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 28.11.2023)

3. Партнерство заради миру. Рамкова угода, документ від 10.01.1994 № 950_001, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_001#Text

4. Довідка про міжнародну технічну допомогу Україні, URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=e485115d-5f7c-480d-ab90-563def7e4053&title=DovidkaProMizhnarodnuTekhnichnuDopomoguUkraini> (дата звернення: 28.11.2023)

5. Постанова Кабінету Міністрів України №153 від 15.02.2002р. «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги», URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-п#Text> (дата звернення: 28.11.2023)

6. Наказ Міністерства оборони України від 01.02.2018 №37: «Про затвердження Інструкції по організацію залучення, використання, обліку та моніторингу міжнародної технічної допомоги в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України», URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0222-18#Text> (дата звернення: 28.11.2023)

Семенов Г.Ю., магістрант
спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації
та регіональна студія»,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
(м. Миколаїв, Україна)
Науковий керівник: Габро І.В.,
кандидат політичних наук, доцент,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
(м. Миколаїв, Україна)

БЕЗПЕКА ТА МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА В НІМЕЧЧИНІ: ТЕНДЕНЦІЇ, ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ СПІВПРАЦІ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ КОНТЕКСТІ

У сучасному європейському контексті стан безпеки та міграційна політика в Німеччині стають не лише необхідними внутрішніми аспектами, але й ключовими чинниками, які визначають не лише саму долю країни, а й взаємодію всього Європейського союзу. Важливість цих аспектів особливо акцентується в контексті глобальних викликів, таких як інтенсифікація міграційних потоків, терористичні загрози та комплексні соціально-економічні виклики, що ставлять під сумнів стійкість та безпеку європейського простору.

Цей комплекс проблем відзначається не лише регіональними, але й глобальними наслідками, оскільки він формує новий ландшафт для стратегічного вирішення завдань, пов'язаних із забезпеченням безпеки та ефективного управління міграційними процесами. Зростаючі потоки мігрантів, часом викликані геополітичними конфліктами та економічною нестабільністю, роблять актуальними питання їхнього прийому та інтеграції в німецьке суспільство.

Терористичні загрози, що несуть у собі ризик для національної безпеки, змушують Німеччину та інші країни Європейського союзу посилювати координацію та обмін інформацією для ефективної протидії цим небезпекам.

Зокрема, удосконалення механізмів співпраці стає невід'ємною частиною стратегій забезпечення стійкої безпеки в умовах постійно зростаючого виклику тероризму.

Соціально-економічні аспекти також надають цим питанням загальноєвропейський характер. Виклики, пов'язані з інтеграцією мігрантів в сучасне суспільство та їхньою участю в економічному процесі, вимагають комплексних стратегій та соціальних програм для забезпечення гармонійного розвитку, який враховує інтереси як корінного населення, так і новоприбулих.

Усі ці виклики та аспекти визначають важливість тісної співпраці Німеччини та інших європейських країн в розробці та впровадженні спільних стратегій. Стабільність та безпека в Німеччині стає невід'ємною частиною загальноєвропейської стабільності, і успішне вирішення цих викликів залежить від згуртованості та спільної дії усього Європейського союзу.

У контексті зростаючих міграційних потоків актуальність міграційної політики Німеччини особливо відзначається через реалії з якими стикається країна. Наприклад, у 2015 році Німеччина стала однією з основних країн прийому біженців, особливо з Сирії, через військові конфлікти та кризу в регіоні. Стратегічно важливим стало розроблення програм, спрямованих на інтеграцію цієї групи людей у німецьке суспільство.

На прикладі "Willkommenskultur", що виразно проявилася під час прийому біженців, можна відзначити позитивний підхід німецького населення та громадських організацій до мігрантів. Цей підхід включав у себе волонтерську допомогу у вивченні мови, забезпечення житла та допомогу в отриманні роботи.

У боротьбі з терористичними загрозами, як приклад можна вказати на роботу Європола, де Німеччина активно співпрацює для обміну інформацією та розслідування кримінальних справ. Наприклад, спільні операції та координація у сфері контртероризму дозволяють країнам ЄС протистояти заgroзам, що можуть перетнути кордони.

Соціально-економічні виклики інтеграції також мають свої реальні прояви. Програма "Wir Zusammen", створена у партнерстві з бізнесом та урядом, сприяє включенню мігрантів у ринок праці через стажування та освітні проекти, стимулюючи економічний розвиток і розмаїття суспільства. Дані приклади ілюструють, як Німеччина вже застосовує конкретні стратегії в межах своєї міграційної політики та безпекових заходів, активно взаємодіючи з іншими країнами Європейського союзу для досягнення спільних цілей.

Отже, стан безпеки та міграційна політика в Німеччині відіграють ключову роль у формуванні європейського ландшафту, являючи собою не лише внутрішні проблеми, а й суттєві виклики, які вимагають колективних стратегій та взаємодії всіх країн Європейського союзу. Зростаючі міграційні потоки, терористичні загрози та соціально-економічні виклики створюють необхідність не тільки у внутрішньому вирішенні проблем, але й у пошуку спільних рішень на європейському рівні. У цьому контексті є важливими дві риси: гнучкість та співпраця. Гнучкість у вирішенні нових викликів та готовність адаптувати політику до змін у геополітичному та соціально-економічному середовищі. Співпраця, в свою чергу, має визначитися як необхідність об'єднання зусиль, обмін інформацією та солідарністю серед країн Європейського союзу. Такий підхід до вирішення викликів у сфері безпеки та міграційної політики, насправді, відзначається як ключовий елемент сприяння спільному процвітанню та стабільності в Європі.

Список використаних джерел

1. Міграційні процеси в Німеччині: наслідки та особливості регулювання // Актуальні проблеми країнознавчої науки. URL: <https://internationalconference2014.wordpress.com/2017/05/21/%D0%BC%D1%96>
2. Фем'як С. В., Моренчук А. А. Особливості сучасної міграційної політики ФРН // СЛУ ім. Лесі Українки. 2014. С. 4. URL:

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

<https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/11123/1/Femiak%20S.%20V.%2C%20Morenchuk%20A.%20A..pdf>

3. Філіппов С. О., Мота А. Ф., Петреченко С. А. Міграційна політика Німеччини та її значення для національних прикордонних служб // Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. 2021. С 229. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2022/01/45.pdf>

4. Germany's new immigration law is making it easier for foreign workers to move there // Euronews. URL: <https://www.euronews.com/travel/2023/10/16/skilled-workers-are-in-demand-as-germany-tackles-labour-shortage-with-new-points-based-vis>

**Сивак О.Б., к.е.н., доц.
Чемес К.В., здобувач освіти**
Державного університету «Житомирська політехніка»

ПОНЯТТЯ ТА СТРУКТУРА КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В КОНФЛІКТІ ЧАСИ

В останні роки в Україні спостерігається зростаючий інтерес до принципів корпоративної соціальної відповідальності (КСВ), активізація яких набула актуальності з агресією росії проти України. Відтак актуальним є дослідження сутності поняття «КСВ» в сучасних умовах та її проявів як реакції на війну.

За результатами дослідження сутності поняття «КСВ» в конфліктні часи встановлено, що у феномені соціальної відповідальності домінує моральний компонент, що має бути підкріплений юридичною відповідальністю. В ході аналізу наукових робіт виявлено, що на сьогодні не існує єдиного наукового підходу до

трактування категорії «КСВ в конфліктні часи». Однак, на думку авторів, найбільш повним, є визначення КСВ як «самостійної, ініціативної, систематичної діяльності суб'єктів господарювання щодо формування взаємовідносин із суспільством, органами влади, населенням, партнерами з метою узгодження та/або задоволення соціальних, економічних, фінансових, етичних інтересів усіх груп зацікавлених користувачів на взаємовигідних умовах для досягнення як економічних, так і соціальних результатів».

Війна стала викликом для соціально відповідальних суб'єктів та вимагає від них реакції і чіткої позиції, виходячи із морально-етичних міркувань. В межах КСВ реалізуються такі заходи: робота з персоналом (психологічна підтримка); корпоративне волонтерство (заходи соціального і екологічного спрямування); співпраця з громадами (участь у відновленні територій, які постраждали від війни); допомога pro bono (надання професійних послуг безоплатно); благодійна допомога. Умови воєнного стану, військові дії, окупація частини території країни знов суттєвим чином скоригували розуміння КСВ у бік орієнтації перш за все допомоги в організації оборони країни: грошовими коштами, транспортом, пріоритетом у забезпеченні продукцією, роботами та послугами.

Чайка В.В., магістрантка
спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації
та регіональна студія»,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
(м. Миколаїв, Україна)
Науковий керівник: Габро І.В.,
кандидат політичних наук, доцент,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
(м. Миколаїв, Україна)

ІСЛАМСЬКИЙ ЧИННИК У ПОЛІТИЦІ КРАЇН ЄС: ПРИКЛАД ФРАНЦІЇ

Серед нових викликів, що постали перед Європейським Союзом на початку ХХІ ст., суттєвого значення набуло збільшення притоку зовнішніх мігрантів та біженців, особливо з країн Африки та Близького Сходу. Хоча від масового напливу стихійної імміграції найбільше потерпають країни «південної смуги» ЄС, найчисельнішими залишаються потоки іммігрантів до Німеччини, Великої Британії та Франції. Тому іслам, точніше весь комплекс проблем, пов'язаних з ростом кількості мусульман та спробами їх інтеграції у світські суспільства Європи, стає все більш важливим чинником розвитку як внутрішньої, так і зовнішньої політики найбільш розвинутих країн ЄС.

Ставлення урядів країн ЄС до зростання імміграції зумовлене декількома факторами, включаючи соціально-економічні, політичні та культурні. З точки зору соціально-економічних і демографічних розрахунків необхідність притока іммігрантів зумовлена тенденціями старіння населення та потребами ринку праці.

На підтримку представників етнорасових і етнорелігійних меншин розраховують переважно лівоцентристи та ліві (соціал-демократи та зелені), зацікавлені в прискоренні адаптації етнорасових меншин до суспільно-політичних систем країн перебування. Однак, значна частина іммігрантів не має

права голосу на виборах. За цих умов у середовищі іммігрантів активізуються радикальні, насамперед політизовані ісламістські течії та нелегальні угруповання, діяльність яких створює суттєву загрозу внутрішній безпеці європейських суспільств та сприяє зростанню в країнах ЄС впливу правих і націоналістичних партій та рухів.

Коли імміграція тільки почалася, іслам був досить стриманим, тому що прибулі з числа першої хвилі були зацікавлені в інтеграції більше, ніж наступні покоління: вони не збиралися повертатися на батьківщину. Зростання ролі ісламського чинника прийшлося на 90-ті рр. ХХ ст., багато у чому завдяки політиці возз'єднання родин, що суттєво збільшила кількість іммігрантів. Поява релігійного екстремізму не змусила себе довго чекати: у 1995 р. Париж потрясла серія терактів у метро, від яких постраждали більш 200 осіб.

Відносини французів з мусульманами є досить непростими. Щоб у цьому переконатися, досить відвідати іммігрантський пригород. Там уже давно сформувалося паралельне суспільство. Основна частина компактно проживаючої мусульманської діаспори розташована в околишніх департаментах Парижа. Туди, побоюючись нападів з боку жителів, не їздять ні швидка допомога, ні поліція, ні пожежні. Підсилюється радикалізація іммігрантів третього покоління, що народилися на французькій землі. Вони служать в армії й поліції, але усе більше стає

Під час президентства Ніколя Саркозі уся попередня політика мультикультуралізму була фактично визнана помилковою. Вона привела до того, що в декількох кілометрах від Парижа сьогодні розташовані невеликі міста, в яких здається, що ти потрапив на арабський Схід. Усе питання в тому, що виходячи з політики мультикультуралізму мусульманське населення живе за принципом гетто й в основному не прагне інтегруватися в європейське середовище. Навпаки, намічається тенденція ісламізації французів, що живуть пліч-о-пліч із мусульманами. Наприклад, у департаменті Ессонн близько двох

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

тисяч корінних французів поміняли свою релігію. Щотижня в мечеті міста Іврі-Куркуронн приймають іслам кілька людей.

У глобалізованому світі неможливо зупинити потік мігрантів, які шукають гідного життя за межами своїх держав, однак, питанням залишається, чи можливо шляхом грамотної міграційної політики інтегрувати їх у нове суспільство.

Правильний шлях, на думку англійського письменника, публіциста, нейробіолога Кенана Маліка, лежить посередині. «Дискутувати треба не про різницю між політикою асиміляції й мультикультуралізмом, а про відмінність між двома різними формами першого й другого підходу. Політики повинні черпати у мультикультуралізмі його готовність до визнання реального різноманіття, але не його прагнення до формального закріплення існуючих відмінностей. Від політики асиміляції слід взяти її готовність сприймати кожного індивідуума як громадянина, але не її прагнення до формування національної ідентичності й перетворення частини населення на чужинців».

Правлячі кола європейських країн мають усвідомити те, що присутність мусульман у суспільно-політичному житті це факт, який уже відбувся і є незворотним.

Держава більше не може ігнорувати факт втрати гомогенності нації, адже колишні іммігранти вже є її повноцінними громадянами, а суспільство є етнічно змішаним. Разом з тим з'являється необхідність створення оновленої моделі політичної нації, яка не ставить етнічне, релігійне або ж расове походження людини на перше місце, – інтегративним чинником виступає громадянство.

Список використаних джерел

1. Авраменко В. Французька Республіка на міжнародній арені – від Н. Саркозі до Ф. Олланда // Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки». – 2014. № 4. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/viewFile/2561/2270

2. Буга Я. В. Перспективи інтеграції мусульман у французьке суспільство // Гілея: науковий вісник. Зб. наук. праць. Київ: ВІР УАН, 2013. Вип. 77 (10). С. 334-336.

3. Оврамець М. Проблеми інтеграції мігрантів та міжкультурного діалогу в діяльності міжнародних організацій // Дослідження світової політики. Зб. наук. праць. Київ, 2013. Вип. 4 (65). С. 105-117.

Шаховець М.О.

Державний університет «Житомирська політехніка»,
м. Житомир

СТРАТЕГІЇ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Конкурентоспроможність - слово яке тісно пов'язане з будь якою підприємницькою діяльністю і визначає його здатність до успішного виживання та розвитку. Конкурентоспроможність є ключовим фактором, який впливає на прибутковість, ринкову частку та стабільність підприємства. Однак, в умовах постійної зміни ринкових умов та зростання конкуренції, підприємства постійно шукають нові стратегії для підвищення своєї конкурентоспроможності. Тому потрібно дослідити різні стратегії, які можуть використовувати підприємства для підвищення своєї конкурентоспроможності, включаючи стратегію лідерства на основі низьких витрат, стратегія диференціації, стратегія концентрації на ринковій ніші, стратегія найкращої вартості, стратегія інновації .

Щоб забезпечити лідируючу позицію підприємства на ринку, нині важливим стратегічним завданням стає випередження конкурентів у розробці і

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

освоєнні нових товарів, нової технології, нового дизайну, нового рівня витрат виробництва, нових цін, нововведень у системі розподілу і збуту. У сучасних умовах тільки наявність робочої сили, капіталу та сировини вже практично не забезпечує конкурентоспроможність підприємства саме тому, що вони стали широкодоступними, а отже, отримати переваги за рахунок цих відмінностей вже неможливо. Підприємства України все менше виробляють продукції, оскільки вона не є конкурентоспроможною на ринку і не може бути реалізованою, і все більше її імпортують. Про це свідчать невтішні результати економічного розвитку нашої країни за останні роки [1, ст.118].

Основними причинами зниження конкурентоспроможності підприємств вважаються погіршення якості ресурсів (зниження кваліфікації кадрів, зростання витрат тощо); зменшення тиску з боку споживачів; старіння технологій; хибні цілі та завдання; втрата підприємством швидкої адаптації; ослаблення внутрішньої конкуренції; коливання кон'юнктури ринку; зниження конкурентного потенціалу; відсутність чіткої стратегії. Правильно обрана та адекватно змістовно наповнена стратегія допоможе підприємству знову стати конкурентоспроможним [1, ст.119].

Розглянемо 5 ключових стратегії підвищення конкурентоспроможності:

1. Стратегія лідерства у витратах характеризується створенням стійких переваг у витратах перед конкурентами і прагненням стати постачальником на ринок найдешевших товарів, привабливості для широкого кола споживачів [2, ст. 267]. Реалізація конкурентних переваг на основі низьких витрат можлива за таких умов: попит еластичний за ціною; відсутня можливість для диференціації продукту; галузева продукція стандартизована, покупець може придбати її у різних продавців; підприємство має доступ до джерел дешевої сировини, робочої сили або іншими джерелами зниження собівартості продукції [3, ст. 305].

2. В основі знаходиться прагнення зробити свою продукцію унікальною, щоб вона вигідно відрізнялася від товарів конкурентів, а за рахунок цього стала

більш привабливою для широкого кола покупців. Успіх під час реалізації цієї стратегії може бути забезпечений тільки за умови ретельного вивчення потреб покупців [2, ст. 267]. Успішна стратегія диференціації дозволяє підприємству: отримати додаткову ціну за свою продукцію; збільшити обсяг продажів (за рахунок додаткових покупців, які будуть отримані завдяки індивідуалізованим властивостями); домогтися прихильності покупців своєї торгової марки [3, ст. 305].

3. Стратегію концентрації від стратегій низьких витрат і диференціації відрізняє те, що ця стратегія зосереджує свою увагу на вузькій ділянці всього ринку. Використовуючи таку стратегію виробник може досягти конкурентної переваги завдяки: меншим, ніж у конкурентів, витратам при обслуговуванні цієї ринкової ніші; здатності запропонувати споживачам, що знаходяться в ніші щось відмінне від запропонованого конкурентами. Стратегія концентрації базується на низьких витратах, обумовлених купівельним сегментом, вимоги якого легше задовольнити, ніж вимоги решти ринку [3, ст. 306].

4. Стратегія найкращої вартості полягає в тому, що в ній упор робиться на пропозицію споживачам більшої реальної цінності товару шляхом поєднання низьких витрат і диференціації якості. Щоб стати виробником з найкращою вартістю, підприємству необхідно забезпечити високу якість продукції, а також надати їй необхідні якості за більш низьких, ніж у конкурентів, витрат [2, ст. 267].

5. Інноваційна стратегія - передбачає формування цілого комплексу заходів з технологічного вдосконалення виробництва, зміни організаційної структури підприємства, впровадження сучасних технологій управління. Стратегія передбачає послідовну поведінку, що дозволяє підприємству позиціонувати себе в навколишньому середовищі, а зміни в стратегії є реакцією на зміни зовнішніх умов. Розробка конкурентної стратегії дозволить підприємству: значно розширити клієнтську базу і збільшити обсяг продажів;

підвищити конкурентоспроможність продукції/послуг; створити інструмент масового залучення клієнтів [3, ст. 306].

Тож проаналізувавши 5 стратегії можна дійти висновку що кожна стратегія індивідуальна і має свої характеристики. Підвищення конкурентоспроможності є найважливішою складовою процесу управління діяльністю господарюючого суб'єкта в цілому, маючи при цьому свої чітко виражені особливості. І тому при виборі стратегії потрібно чітко визначити місію та цілі підприємства; оцінити сильні та слабкі сторони формування конкурентної позиції, щоб в кінцевому результаті така стратегія дала потрібний результат і була ефективною.

Список використаних джерел

1. Халімон Т.М. Стратегії підвищення конкурентоспроможності підприємства. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. № 10 с.118-119.-Режим доступу // <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream>
2. Дзеніс О.О. Вдосконалення стратегії підвищення міжнародної конкурентоспроможності підприємства. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. № 21 .-Режим доступу <http://global-national.in.ua/archive/21-2018/54.pdf>
3. Пріхно В.В. Конкурентоспроможність підприємства та обґрунтування стратегії підвищення її рівня. Розвиток європейського простору очима молоді: економічні, соціальні та правові аспекти, 27 квітня 2018. - Режим доступу // http://www.repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/19609/1/%D0%9F%D1%80%D0%B8%D1%85%D0%BD%D0%BE_304.pdf

Шевчук А.В.

Державний університет «Житомирська політехніка»

**ПОДІЇ 7 ЖОВТНЯ 2023 р. В ОЦІНЦІ
КЛЮЧОВИХ МІЖНАРОДНИХ АКТОРІВ**

Врегулювання арабо-ізраїльських відносин та палестинська проблема на Близькому Сході виявилось тим спадком ХХ ст., вирішити який не змогли політики ХХІ ст. Незважаючи на постійну увагу світового співтовариства, зусилля Ради Безпеки ООН, керівників держав і дипломатичного корпусу регіон продовжує бути ще однією зоною конфлікту. Пошуки компромісів врешті-решт завершувалися активними бойовими діями, відносно «спокійні» періоди – гострим протистоянням між арабським світом та ізраїльською армією. Підтримка Ізраїлю, передусім з боку потужного міжнародного актора – США, дозволяє одній зі сторін конфлікту отримувати перемоги у Палестинській війні (Війні за незалежність) 1948–1949 рр., Синайській війні 1956 р., Шестиденній війні 1967 р., Війні Судного дня 1973 р. та ряді військових конфліктів. Проте, військові перемоги аж ніяк не «знижували градусу напруги», а навпаки – мали протилежні наслідки. В умовах холодної війни арабо-ізраїльський конфлікт став ще однією зоною протистояння між Сполученими Штатами та Радянським Союзом. Із крахом біполярності проблема не лише не «згасла», а навпаки продовжувала «розгорятися».

Новий етап протистояння розпочався 7 жовтня 2023 р. Для українського суспільства, змученого війною, це мав бути одним з вже «традиційних» днів: з новинами з фронту, повітряними тривогами тощо. Проте суботня стрічка інформаційних агентств була переповнена повідомленнями про події з Близького Сходу з обстрілами та нападами на територію Ізраїлю палестинських бойовиків. Звернімо увагу на не випадковість вибору дати атаки: окрім того, що це був

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

шабат, святкувався й День дарування Тори. За 50 років до цього – 6 жовтня 1973 р. розпочалася Війна Судного дня [10].

О 6:28 розпочався масований ракетний обстріл бойовиками «Хамасу»¹ південних і центральних районів Ізраїлю. Так розпочалася операція «Повінь Аль-Акса» або «Буря Аль-Акса», що супроводжувалася проривом бойовиків через стіну, яка відокремлює Сектор Гази. Було захоплено кілька прилеглих ізраїльських населених пунктів та військових об'єктів і полонено заручників [1]. Це дало підстави лідеру політбюро Хамасу І. Ганії стверджувати про перебування «... на порозі великої перемоги та явного завоювання на фронті у Секторі Газа». Водночас прем'єр-міністр Ізраїлю Б. Нетаньягу повідомив, що його країну «перебуває у стані війни» та «переможе», пообіцявши «... помсту за цей чорний день» [11]. У відповідь **армія оборони Ізраїлю (ЦАХАЛ) розпочала проведення операції «Залізні мечі».**

Жахливі кадри вбивств та захоплення терористами заручників одразу ж викликали реакцію ключових міжнародних акторів. Президентка Європейської комісії Урсула фон дер Ляєн об 11:13 у соціальній мережі X оголосила про засудження нападу Хамасу на Ізраїль, підкресливши, що останній «... має право захищатися від таких огидних нападів» [17]. Верховний представник Європейського Союзу з питань закордонних справ і політики безпеки Жозепп Боррель солідаризувався з президенткою Єврокомісії, адже «невибіркові напади... посилюють напруженість і підривають палестинські інтереси» [13]. Найважливіший меседж про «тверду та непохитну» підтримку було отримано від президента США Джо Байдена в день нападу [15]. Володимир Зеленський,

---

¹ Хамас, дослівно «Рух ісламського опору» – заснований 1987 р. ісламістський рух. Ставить за мету звільнення Палестини та створення ісламської держави за законами шаріату. Хамас загалом чи лише його воєнізоване крило визнані терористами в Ізраїлі, США, ЄС, Великій Британії та низці інших країн [9]. Не визнаний терористичною організацією у Бразилії, Катарі, КНР, Норвегії, Туреччині, Швейцарії та ще деяких країнах [1]. У 2021 р. до Верховної Ради України було внесено проєкт постанови «Про засудження діяльності радикальної ісламської організації ХАМАС та визнання її терористичною» [6].

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

підтримуючи народ Ізраїлю, підреслив: «Ніде у світі не можна давати жодного шансу терору, бо терор завжди є злочином не просто проти однієї країни чи його конкретних жертв, а проти людяності як такої та всього нашого світу» [18]. Із засудженням низки ударів і наземних атак на Ізраїль виступив уряд Бразилії, який висловив співчуття родинам загиблих [8]. Папа Римський Франциск у неділю закликав припинити напади, адже «... тероризм і війна не ведуть до жодного рішення, а лише до смерті і страждань стількох невинних людей» [20].

Водночас, Іран офіційно оголосив про «... підтримку палестинських бойовиків до звільнення Палестини і Єрусалима» [5]. Проте вже наступного дня після нападу делегація Ірану в ООН оголосила, що її країна не допомагала Хамасу, але дії бойовиків «... являють повністю законний захист від семи десятиліть репресивної окупації та огидних злочинів, скоєних нелегітимним сіоністським режимом» [12].

Президент Туреччини Реджеп Тайїп Ердоган оголосив про готовність до будь-яких форм посередництва у конфлікті та закликав «припинити бомбардування палестинських земель, а палестинців припинити переслідування цивільних поселень в Ізраїлі» [2]. Згодом, у своєму виступі у турецькому парламенті він розкритикував країни, які вважають Хамас терористичним угрупованням, назвавши його «визвольною групою моджахедів, що борються за захист своєї землі та своїх громадян» [3].

Аналітичний центр «Інститут з вивчення війни» (США) у зведенні за 7 жовтня повідомляв, що росія використовує терористичну атаку Хамасу для обвинувачення Заходу в проведенні політики, яка призвела до ескалації конфлікту. Заступник голови Радбезу росії д. медведев оглосив, що США та їх союзникам варто було «займатися» палестино-ізраїльським урегулюванням, а не «втручатися в справи росії та надавати Україні військову допомогу». Пропагандист с. мардан зауважив, що «росія виграє від ескалації, адже світ...

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

відверне увагу від України та приступить до тушіння вічного вогню на Близькому Сході» [16]. 10 жовтня президент росії поклав відповідальність за розвиток подій 7 жовтня на США, адже «... Вашингтон не був стурбований пошуком компромісів для обох сторін» [7].

У тому, що конфлікт між Хамасом та Ізраїлем йде на користь росії, оскільки відволікає увагу міжнародної спільноти від російсько-української війни та «може призвести до нового міграційного тиску на Європу», переконаний президент Польщі Анджей Дуда [4].

Перший коментар з боку Китаю прозвучав 12 жовтня. Член Політбюро ЦК КК, голова Канцелярії Комісії ЦК КПК з іноземних справ Ван Ї під час телефонної розмови з головним радником президента Бразилії Селсо Аморімом висловив занепокоєння зростанням напруги у стосунках між Палестиною й Ізраїлем. Китай виступив проти будь-яких дій, які шкодили цивільному населенню та водночас наголошував, що близькосхідне питання пов'язане з відсутністю справедливості щодо палестинського народу. Пропонувалося припинити вогонь, зупинити насилля та найближчим часом провести міжнародну мирну конференцію для реалізації «плану двох держав» [19]. 14 жовтня Ван Ї у телефонній розмові з міністром закордонних справ Саудівської Аравії Фейсалом наголосив, що дії Ізраїлю «вийшли за межі самооборони» та Китай інтенсивно спілкується з усіма сторонами заради припинення вогню та завершення війни [21].

Питання про можливі шляхи розвитку подій на Близькому Сході видається складним. А. Махмудян з Університету Південної Флориди 1 листопада 2023 р. звертає увагу на посилення сил, підтримуваних Іраном, та теоретизує щодо потенційних стратегій для відновлення стримування: «... збереження повного контролю, передачу влади на Західному березі або прийняття міжнародно-арабської моделі управління, заснованої на співробітництві». Висловлюючи

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

сумніви щодо ефективності кожної з трьох запропонованих стратегій, адже прямий контроль буде виснажувати ресурси і призводити до подальших конфліктів, передача влади – підбадьорить екстремістів, а спільний підхід до управління – порушить регіональний баланс сил. Дослідник пропонує комбіновану стратегію: зберегти обмежений контроль в суміжних з Ізраїлем районах з одночасним проведенням спеціальних військових операцій на решті території Сектору Гази [14, р. 4]. Проте, чи зможе це вирішити проблеми безпеки на Близькому Сході?

Таким чином, події 7 жовтня 2023 р. означили крихкість системи безпеки на Близькому Сході. Численні обстріли та напади бойовиків Хамасу на ізраїльські території свідчать не лише про провал розвідки Ізраїлю, а й про відсутність бажання шукати шляхи вирішення конфлікту. Вже перші години після трагічних подій, коли інформантства облетіли фото- та відеокадри жорстоких вбивств та взяття до полону беззахисних цивільних ізраїльтян, засвідчили відсутність єдності між ключовими міжнародними акторами. Прогнозовано, західні демократії оголосили про співчуття родинам постраждалих та підтримку Ізраїлю. Проте, навіть відверто терористичні дії екстремістів не змогли переконати окремі країни проявити людяність. Ключові близькосхідні гравці – Іран та росія поклали відповідальність за криваві події на жертв, а остання ще й звинуватила США у втручанні у російсько-українську війну, замість вирішення арабо-ізраїльського конфлікту. Важливою видається позиція Глобального Півдня. Невипадково перші офіційні коментарі з боку Китаю прозвучали 12 жовтня і вони були обережні та просували реалізацію «плану двох держав». Проте й єдності серед лідерів Глобального Півдня не спостерігається – Бразилія засудила удари та напади. Туреччина, чий вплив в регіоні постійно зростає, виступила з антиізраїльськими меседжами, хоча в практичній площині вони не знайшли відображення.

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

На початку грудня 2023 р. триває військова операція ЦАХАЛу проти Хамасу. Враховуючи величезні ресурси перших, очевидно, що Хамас буде знищено. Позиція США та її союзників сприяла локалізації конфлікту, не дозволивши втрутитися іншим міжнародним акторам – передусім Ірану та залежним ліванській Хезболлі та єменським хуситам. Проте військова перемога аж ніяк не означатиме встановлення миру. Видається, що Ізраїль буде впроваджувати повний контроль над Сектором Гази, проте це зможе «притушити» арабо-ізраїльську пожежу на якийсь час. Близький Схід і надалі залишатиметься точкою протистояння ключових міжнародних акторів і невідомо, чи вдасться наступного разу «локалізувати» конфлікт.

Список використаних джерел

1. Ель Д. ХАМАС: що це за радикальний рух і хто його підтримує. URL: <https://www.dw.com/uk/hamas-so-ce-za-radikalnoislamistskij-ruh-i-hto-jogo-pidtrimue/a-57546443> (дата звернення: 01.12.2023).
2. Ердоган звернувся до Ізраїлю та палестинців: пропонує посередництво. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-erdohan-turechchyna-palestyna-izrayil-khamas/32630176.html> (дата звернення: 01.12.2023).
3. Ердоган розкритикував країни, які називають угруповання «Хамас» терористичним. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-khamas-zayava-erdohan/32653704.html> (дата звернення: 01.12.2023).
4. Загострення на Близькому Сході йде на користь Росії – Дуда. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-duda-ataka-izrayil-rosiya/32629054.html> (дата звернення: 01.12.2023).
5. Ізраїль заявив про війну. Що відбувається? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/izrayil-viyna/32627432.html> (дата звернення: 01.12.2023).

6. Проект Постанови Верховної Ради України від 19.05.2021 № 5530 «Про засудження діяльності радикальної ісламської організації ХАМАС та визнання її терористичною». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/DI05208A?an=3> (дата звернення: 01.12.2023).

7. Путін назвав події в Ізраїлі «провалом політики США». URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-putin-israel-ssha/32631343.html> (дата звернення: 01.12.2023).

8. Радбез ООН збереться на екстрене засідання за зачиненими дверима через ситуацію на Близькому Сході. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-radbez-oon-zasidannya-izrayil-viyna-khamas/32628419.html> (дата звернення: 01.12.2023).

9. Хто такі ХАМАС: угруповання, яке обстрілює Ізраїль й керує сектором Газа. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-57111631> (дата звернення: 01.12.2023).

10. 7 жовтня 2023 року: нова Війна Судного дня. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3771164-7-zovtna-2023-roku-nova-vijna-sudnogo-dna.html> (дата звернення: 01.12.2023).

11. Hostages taken as Hamas launches biggest attack on Israel in years - with strikes hitting Gaza in response. URL: <https://news.sky.com/story/thousands-of-rockets-fired-into-israel-as-video-shows-palestinian-fighters-crossing-border-on-paragliders-12978797> (дата звернення: 01.12.2023).

12. Iran's UN mission says Tehran not involved in Hamas attacks. URL: <https://www.reuters.com/world/middle-east/irans-un-mission-says-tehran-not-involved-hamas-attacks-2023-10-09/> (дата звернення: 01.12.2023).

13. Josep Borrell Fontelles. URL: <https://twitter.com/JosepBorrellF/status/1710594337879331204> (дата звернення: 01.12.2023).

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

14. Mahmoudian A. Israel-Hamas Conflict: Operational Considerations and Strategy. 2023. *GNSI Publications*. № 3. 12 p. URL: https://digitalcommons.usf.edu/gnsi_publications/3 (дата звернення: 01.12.2023).

15. President Biden. URL: <https://twitter.com/i/broadcasts/1eaKbgdqzQGX> (дата звернення: 01.12.2023).

16. Stepanenko K., Hird K., Evans A., Harward Ch., Clark M. Russian Offensive Campaign Assessment, October 7, 2023. URL: <https://www.understandingwar.org/backgrounder/russian-offensive-campaign-assessment-october-7-2023> (дата звернення: 01.12.2023).

17. Ursula von der Leyen. URL: <https://twitter.com/vonderleyen/status/1710568998197178680> (дата звернення: 01.12.2023).

18. Volodymyr Zelenskyy / Володимир Зеленський. URL: <https://twitter.com/ZelenskyyUa/status/1710620106118553745> (дата звернення: 01.12.2023).

19. Wang Yi Has a Phone Call with Chief Advisor of the Presidency of Brazil Celso Luiz Nunes Amorim. URL: https://www.fmprc.gov.cn/eng/zxxx_662805/202311/t20231110_11178463.html (дата звернення: 01.12.2023).

20. Wells Ch. Pope prays for peace in Israel and Palestine: ‘Every war is a defeat!’. URL: <https://www.vaticannews.va/en/pope/news/2023-10/pope-at-angelus-war-is-a-defeat-every-war-is-a-defeat.html> (дата звернення: 01.12.2023).

21. 2023年10月14日，中共中央政治局委员、外交部长王毅同沙特外交大臣费萨尔通电话。URL: https://www.fmprc.gov.cn/wjzbhd/202310/t20231015_11161058.shtml (дата звернення: 01.12.2023).

Шилюк К.С.

Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА НА МІЖНАРОДНИХ РИНКАХ

Поняття «міжнародна конкурентоспроможність підприємства» розглядається як здатність підприємства створювати кращі ціни та нецінову якість продукції, які є більш привабливими, ніж аналогічні товари на зовнішніх ринках. Крім того, міжнародна конкурентоспроможність також відображає ефективність різних складових розвитку підприємства в умовах глобальної ринкової конкуренції.

Під міжнародною конкурентоспроможністю підприємства розуміють його здатність створювати та виводити на ринок продукти з вищою споживчою вартістю, ніж у провідних світових виробників, а також його здатність досягати встановлених цілей у сфері встановлених стратегій управління, враховуючи ресурси та ринки збуту, можливості підприємства та вимоги світових стандартів якості.

Успіх у глобальній конкуренції може бути забезпечений лише за допомогою стратегії дій, орієнтованої на інновації, створення системи, яка швидко реагує на нові можливості та загрози, здатність позитивно впливати на фактори, що впливають на виробництво та попит у галузі, а також вплив на конкурентів, і суміжні та допоміжні відділи. Ефективна стратегія також повинна враховувати міжнародну чи глобальну орієнтацію діяльності компанії, можливі стратегічні альянси та правильне позиціонування для підтримки конкурентної переваги [1].

Основні складові конкурентоспроможності включають:

- Високу якість, що є ключовим фактором конкурентоспроможності. Виробництво товарів чи надання послуг, які відповідають міжнародним стандартам і вимогам, забезпечує позитивний відгук споживачів та конкурентну перевагу.

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

- Здатність до постійного вдосконалення продукції, процесів і технологій дозволяє підприємству триматися перед конкурентами і задовольняти змінні потреби ринку.

- Оптимізація виробничих процесів, зниження витрат і підвищення продуктивності.

- Ефективна стратегія відображає здатність підприємства адаптуватися до міжнародних ринків, враховувати культурні та економічні відмінності.

Інновації значною мірою позитивно пов'язані з конкурентною перевагою та інтернаціоналізацією. Про це свідчить здатність компанії виробляти інноваційні продукти для досягнення більших ринків. Компанії, які використовують інноваційний та креативний підхід до своїх продуктів, можуть отримати конкурентну перевагу, перевершуючи своїх конкурентів. Конкурентна перевага досягається завдяки унікальним продуктам, конкурентним цінам і унікальним пропозиціям. Малі та середні підприємства можуть реалізовувати бізнес-стратегії, виробляючи більш унікальні, привабливі та додані товари ручної роботи, щоб вийти на експортні ринки та збільшити свою конкурентну перевагу [2].

Стрімкі зміни у психології споживачів та пов'язані з ними зміни у світовій економіці призвели до зміни маркетингових концепцій. Так, на початку ХХІ століття в теорії маркетингу з'явилася концепція «латерального маркетингу» завдяки роботам корифеїв маркетингу Ф. Котлера та Ф. Тріаса де Беза. Її суть полягає в розробці нових продуктів та ідей, які відбуваються "поза ринком", а не "всередині конкретного ринку". Впроваджуючи концепцію латерального маркетингу, компанії можуть скористатися неординарними підходами, раніше відкинутими ідеями та ситуаціями і ефективно застосувати їх у своїй господарській діяльності для завоювання лідируючих позицій на конкурентних ринках товарів і послуг. Латеральний маркетинг поєднує інтуїтивне мислення зі здатністю успішно застосовувати нові ідеї. Адже те, що може бути чудовою ідеєю з боку винахідника, не завжди може бути прийнято ринком. Продавати радикально новий продукт може бути складно,

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

оскільки потенційним споживачам потрібен час, щоб оцінити цінність інновації та виявити готовність до купівлі. Тому інноваційні продукти є більш ризикованими, ніж традиційні. Однак, з іншого боку, якщо такі інновації отримають визнання на ринку, обсяги продажів будуть набагато вищими, ніж у продуктів, виготовлених з використанням традиційного підходу [3].

Отже, міжнародна конкурентоспроможність — це ключовий фактор успіху підприємства в умовах глобальної конкуренції. Зосередження на якості, інноваціях, ефективному управлінні та гнучкій стратегії дозволяє підприємству стати впізнаваним та конкурентноздатним. Успішність також залежить від повертання висококваліфікованих кадрів та адаптації до змін у глобальному середовищі. Міжнародна конкурентоспроможність стає стратегічним напрямком розвитку, допомагаючи підприємству зберігати лідерську позицію та досягати успіху у світовому бізнесі.

Список використаних джерел

1. INTERNATIONAL COMPETITIVENESS OF THE ENTERPRISE- Режим доступу // <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/aprde/article/view/4578>
2. Change of business environment: competitive advantage of the international market - Режим доступу // <https://www.redalyc.org/journal/279/27968020002/27968020002.pdf>
3. Румянцев А.П. Теоретичні аспекти аналізу конкуренції та конкурентоспроможність підприємств у сучасних ринкових умовах/ Румянцев А.П., В. Ю. Мірошниченко. Ефективна економіка. № 5, 2011. - Режим доступу // <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=564>

Шурак Н.І., здобувач вищої освіти другого
(магістерського) рівня освіти,
спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»
ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет
імені академіка Юрія Бугая»
Науковий керівник: Сокол М.Ю., викладач
«Чернігівський інститут інформації,
бізнесу і права» ЗВО МНТУ м. Чернігів

МІЖНАРОДНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Міжнародний механізм захисту прав і свобод людини і громадянина є актуальним, оскільки він забезпечує дотримання і захист прав людини і громадянина на міжнародному рівні. Цей механізм включає в себе універсальні та регіональні органи та організації, які діють відповідно до міжнародних договорів і конвенцій. Актуальність обумовлена кількома факторами, зокрема: зростаючим значенням прав людини в міжнародній правовій системі; поширенням порушень прав людини у світі; недостатністю національних механізмів захисту прав людини.

Механізмами міжнародного захисту прав людини є міжнародні органи та організації, які забезпечують дотримання та захист прав людини відповідно до міжнародних стандартів. Окрім міждержавних органів та організацій, існують також неурядові правозахисні організації, які відіграють важливу роль у захисті прав людини.

Стаття 55 Конституції України, яка гарантує громадянам України право звертатися до міжнародних механізмів захисту прав людини, передбачає виключно міждержавні механізми [1]. Такі механізми створюються за домовленістю декількох держав, як правило, на основі міжнародного договору, і діють у рамках цього договору, який визначає їхні повноваження та процедури.

Міждержавні правозахисні організації мають ряд особливостей, які відрізняють їх від інших міжнародних організацій. По-перше, вони мають реальний вплив на уряди. По-друге, їхні рішення зазвичай є обов'язковими для виконання, і їхню думку не можна ігнорувати. По-третє, вони змушують міжнародне співтовариство звертати увагу на порушення прав людини.

Міжнародні механізми захисту прав і свобод людини і громадянина є сукупністю міжнародних інститутів, норм, принципів і процедур, які забезпечують дотримання і захист прав і свобод людини і громадянина на міжнародному рівні.

Міжнародні механізми захисту прав і свобод людини і громадянина можна класифікувати за різними критеріями, зокрема:

1. За суб'єктами, які їх створюють і реалізують: універсальні (всіма державами-членами ООН) та регіональні (державами-членами конкретного регіону).

2. За сферою дії: універсальні (застосовуються до всіх держав-членів) та спеціалізовані (застосовуються до певної сфери прав і свобод людини і громадянина).

3. За способами реалізації: превентивні (покликані запобігти порушенням прав і свобод людини і громадянина) та репресивні (покликані відновити порушені права і свободи людини і громадянина) [2, с.599].

Основними міжнародними механізмами захисту прав і свобод людини і громадянина є: а) універсальні механізми (Міжнародний пакт про громадянські і політичні права; Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права; Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод; Європейський суд з прав людини; Комісія ООН з прав людини; Уповноважений Верховного комісара ООН з прав людини. б) регіональні механізми (Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод; Африканська хартія прав людини і народів; Американська конвенція про права людини).

Ефективність міжнародних механізмів захисту прав і свобод людини і громадянина залежить від різних факторів. Вони можуть залежати від рівня політичної волі держав-членів до дотримання і захисту прав і свобод людини і громадянина; від ефективності діяльності міжнародних інститутів, які реалізують міжнародні механізми захисту прав і свобод людини і громадянина; від рівня участі громадянського суспільства у діяльності міжнародних механізмів захисту прав і свобод людини і громадянина.

Міжнародний механізм захисту прав і свобод людини і громадянина має ряд переваг. Зокрема він забезпечує неупереджений і незалежний розгляд випадків порушення прав людини. Міжнародні органи та організації не є представниками жодних держав і діють відповідно до міжнародних стандартів прав людини. Він має реальний вплив на уряди. Рішення міжнародних органів та організацій можуть мати значний вплив на поведінку урядів, які порушують права людини. Він сприяє підвищенню обізнаності про права людини. Діяльність міжнародних органів та організацій сприяє підвищенню обізнаності про права людини в усьому світі.

Звичайно, міжнародний механізм захисту прав людини має і деякі недоліки. Він може бути неефективним у випадках, коли уряди не бажають виконувати його рішення. Він може бути складним і бюрократичним. Він не завжди може забезпечити ефективне відновлення порушених прав людини.

Отже, незважаючи на недоліки, міжнародний механізм захисту прав і свобод людини і громадянина є важливим інструментом для забезпечення дотримання і захисту прав людини на міжнародному рівні. Він відіграє важливу роль у запобіганні і припиненні порушень прав людини, а також у підвищенні обізнаності про права людини.

Надалі необхідно продовжувати розвивати міжнародний механізм захисту прав і свобод людини і громадянина, щоб зробити його більш ефективним і дієвим. Для цього необхідно:

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

1. Посилити вплив міжнародних органів і організацій на уряди, які порушують права людини.

2. Спрощення процедури розгляду випадків порушення прав людини міжнародними органами і організаціями.

3. Розширення можливостей міжнародних органів і організацій щодо відновлення порушених прав людини.

Такі заходи сприятимуть більш ефективному захисту прав і свобод людини і громадянина на міжнародному рівні.

Список використаних джерел

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 30.11.2023).

2. Романова А. А. Система забезпечення прав і свобод людини та громадянина в Україні. Форум права. 2012. № 2. С. 599–603. URL: <http://nbuv.gov.ua>. (дата звернення: 29.11.2023).

Юрківський О.Й к.е.н.,
Власюк Т.О., д.е.н.,
Державний університет "Житомирська політехніка",
м. Житомир

Е – РЕЗИДЕНТ ЯК СУБ'ЄКТ «ПОДАТКОВИХ» ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНУ

Розвиток міжнародних економічних відносин з кожним роком розширює можливості співпраці в торгових, фінансових операціях, зокрема і в галузі послуг насамперед послуг ІТ.

На початку 2023 року вперше в практиці ЗЕД діяльності поряд з статусом резидента та нерезидента постановою Кабінету Міністрів України було введено абсолютно новий статус господарюючих суб'єктів – е-резидент.

Електронний резидент або е-резидент – це іноземець, який досяг 18-річного віку, не є податковим резидентом України, отримав відповідні кваліфіковані електронні довірчі послуги та інформація про якого внесена до інформаційної системи "Е-резидент".

Даний статус відрізняється від традиційних і є по власній суті цифровим, направленим на залучення іноземних працівників в якості податкових інвесторів в Україні. Тобто в межах спрощеної систем оподаткування для іноземних громадян було запропоновано ефективний механізм сплати податків та складання звітів для е-резидентів.

Податкова служба має тісно взаємодіяти з комерційними та державними банками, які відповідно до законодавства є податковим агентом окремого іноземця.

При цьому листування національних контролюючих органів з платником, що набули статусу електронного резидента, здійснюється виключно засобами електронного зв'язку в електронній формі.

Податковою адресою електронного резидента визнається відповідно електронна адреса, яка зазначена особою у заяві для набуття статусу

електронного резидента.

Згідно ПКУ та законодавства не можуть бути електронними резидентами наступні категорії осіб: громадяни України; іноземці, які мають право на постійне проживання в Україні чи є податковими резидентами України; особи без громадянства; особи, які отримують доходи з джерелом походження з України за товари, роботи, послуги (крім пасивних доходів); громадяни або резиденти країни, визнаної державою-агресором або державою-окупантом, зокрема РФ; громадяни або резиденти країн, визначених Європейською комісією як країни із слабкими режимами запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Афганістан, Барбадос, Буркіна Фасо, Камбоджа, Кайманові острови, Гаїті, Ямайка, Йорданія, Малі, Марокко, М'янма, Нікарагуа, Пакистан, Панама, Філіппіни, Сенегал, Південний Судан, Сирія, Тринідад і Тобаго, Уганда, Вануату, Ємен, Зімбабве; громадяни або резиденти країн, внесених в «чорний» та «сірий» списки FATF.

Слід відзначити, що електронні резиденти, які зареєструвалися як фізичні особи - підприємці, здійснюють господарську діяльність виключно на користь нерезидентів України.

Е-резидент в податковому аспекті отримує статус фізичної особи-підприємця платника єдиного податку за ставкою 5 % на третій групі без сплати ПДВ, або 15 відсотків від суми зарахованих коштів (у разі перевищення відповідного ліміту).

За планами міністерств та уряду щороку на території України має планово реєструватися до 10 тис. е- резидентів, які, через єдиний податок, потенційно будуть поповнювати місцеві бюджети і фактично виступають податковими інвесторами, що є особливо важливим в період воєнного стану для забезпечення доходної частини бюджетів.

Україна переймає досвід Естонії, практики ООН, які теж використовують подібний статус в країнах, що розвиваються для посилення підприємництва.

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ
В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ
ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ**

Лопушинський І.П.,
в. о. завідувача кафедри публічного управління та адміністрування,
доктор наук з державного управління, професор,
заслужений працівник освіти України
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ДОТРИМАННЯ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Початок активних широкомасштабних бойових дій після 24 лютого 2022 року, запровадження воєнного стану в Україні спричинили масове переміщення – громадяни полишають свої домівки в пошуках безпеки та захисту. Наразі кількість офіційно зареєстрованих ВПО в країні досягає 4,9 млн осіб.

В умовах надзвичайних викликів, що постали під час правового режиму воєнного стану, значного навантаження на державний та місцеві бюджети, виникнення в громадян спектру нових потреб, які вимагають своєчасного й ефективного реагування з боку держави та органів місцевого самоврядування, Українською державою та Урядом, органами місцевого самоврядування вживаються заходи для забезпечення ефективного функціонування чинної системи соціальної підтримки населення.

Водночас, більшість заходів, які вживалися державою до цього часу, не повною мірою відповідають поточній ситуації. У той же час пріоритетним напрямком у політиці щодо захисту прав ВПО на найближчий період повинно стати ухвалення коротко- та середньострокових рішень, спрямованих на впровадження ефективних механізмів задоволення базових потреб людини та забезпечення доступу до послуг, посилення здатності громад сприяти адаптації ВПО та ефективно реагувати на нові виклики, раціональне використання ресурсів громад і бюджетів усіх рівнів, а також підтримка осіб, які мають намір повернутися до покинутого місця проживання [2].

Згідно зі статтею 2 Закону [1] Україна вживає всіх можливих заходів, передбачених Конституцією та законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, щодо запобігання виникненню передумов вимушеного внутрішнього переміщення осіб, захисту та дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, створення умов для добровільного повернення таких осіб до покинутого місця проживання або інтеграції за новим місцем проживання в Україні [1].

Тривалий час основним напрямком державної політики щодо внутрішнього переміщення була інтеграція внутрішньо переміщених осіб за новим місцем проживання, що досягалося шляхом усунення перешкод у реалізації їх прав та основоположних свобод, забезпечення доступу до адміністративних, соціальних, культурних та інших послуг, а також створення умов для розвитку потенціалу та посилення спроможності територіальних громад, що приймають ВПО [2].

Такий стан справ спонукав Уряд України до розроблення Стратегії державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб до 2025 року, спрямованої на вдосконалення державної політики у сфері внутрішнього переміщення громадян України, іноземців, осіб без громадянства, які на законних підставах перебувають на території України, зумовленого збройною агресією Російської Федерації проти України, а також здійснення державою всіх належних та доступних заходів для розв'язання проблем та мінімізації негативних наслідків, пов'язаних з внутрішнім переміщенням [2].

Крім того, люди, які через війну в Україні переїхали в інше місто чи регіон, можуть стати повноцінними учасниками економічного та громадського життя у своїй новій громаді. Для цього діє ефективний механізм – ради внутрішньо переміщених осіб при місцевих та обласних органах влади (ради ВПО), які створюються в межах програми «Єднання заради дії». Рада ВПО – це

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

консультативно-дорадчий орган, який об'єднує між собою внутрішньо переміщених осіб з проактивною громадянською позицією, відповідними досвідом і знаннями, щоб ефективніше захищати права та інтереси ВПО в регіоні.

У межах цього процесу постановою Кабінету Міністрів України від 4 серпня 2023 р. № 812 «Про затвердження Типового положення про Раду з питань внутрішньо переміщених осіб» було затверджено Типове положення про Раду з питань внутрішньо переміщених осіб [3]. Проект документа розробило Мінреінтеграції на виконання Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року [2].

Згідно з Типовим положенням [3] ці ради мають брати участь «у реалізації регіональної політики у сфері забезпечення та захисту прав та інтересів ВПО, сприяння діяльності територіальних громад у розвитку ефективних механізмів їх адаптації та інтеграції». Такий орган має стати надійним комунікаційним майданчиком, до його складу залучатимуться представники громадського сектору, посадові особи органів місцевого самоврядування та активні представники ВПО, а також інші зацікавлені особи.

На виконання постанови Кабінету Міністрів України [3] місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування вже впродовж 2023 року створили Ради з питань внутрішньо переміщених осіб, затвердили положення про них, залучили до діяльності Рад активних представників із числа ВПО та розгорнули відповідну діяльність щодо забезпечення законних прав та інтересів ВПО. Станом на 01 грудня 2023 року в Україні вже функціонувало понад 500 рад ВПО. На сьогодні в Україні працює 24 ради ВПО при обласних радах, 71 – при районних, 431 – при органах місцевого самоврядування.

Отже, Українською державою та Урядом, органами місцевого самоврядування, представниками громадянського суспільства та міжнародними організаціями вживаються заходи для забезпечення ефективного функціонування чинної системи соціальної підтримки ВПО – категорії громадян,

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

що виникла ще 2014 і значно збільшилася 2022 року. Зважаючи на те, що ВПО не вважаються членами територіальних громад і не впливають на ухвалення рішень щодо їх життя та розвитку, не беруть участі в місцевих програмах та позбавлені пільг, якими користуються члени громади, Кабінет Міністрів України схвалив Стратегію державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року. Пріоритетним напрямком у політиці щодо захисту прав ВПО у найближчій перспективі має стати реалізація рішень держави та органів місцевого самоврядування, спрямованих на впровадження ефективних механізмів задоволення базових потреб людини та забезпечення доступу до якісних управлінських та соціальних послуг, посилення адаптації ВПО до нових умов перебування, а також підтримка осіб, які мають намір повернутися до місць свого попереднього проживання. Саме тому особливо важливим є спільне бачення шляхів підтримки, адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб, співпраці влади, територіальних громад, громадянського суспільства й соціально відповідального бізнесу задля вирішення їхніх потреб.

Список використаних джерел

1. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20 жовтня 2014 року № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> (дата звернення – 01.12.2023).

2. Про схвалення Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023-2025 роках: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 квітня 2023 р. № 312-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/312-2023-%D1%80#Text> (дата звернення – 01.12.2023).

3. Про затвердження Типового положення про Раду з питань внутрішньо переміщених осіб: постанова Кабінету Міністрів України від 4 серпня 2023 р. № 812. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/812-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення – 01.12.2023).

Геча Олена Анатоліївна
доктор філософії, викладач історії,
Відокремлений підрозділ «Науковий ліцей»
Державного університету «Житомирська політехніка»
Мартинюк Катерина Олексіївна
учениця 11-В,
Відокремлений підрозділ «Науковий ліцей»
Державного університету «Житомирська політехніка»

ПАМ'ЯТКИ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ КРИЗЬ ПРИЗМУ ТВОРЧОСТІ ОЛЕКСИ ПОВСТЕНКА

Боротьба за державність України в умовах гібридної війни та російської агресії вимагає пильної й осмисленої уваги до історії нашої країни, без чого неможливі розвиток і виховання справжніх громадян – патріотів, яких так потребує наша українська реальність. В центрі уваги мають знаходитися етнос, досягнення матеріальної й духовної культури, конкретні люди, які жили та творили в певну історичну епоху. Вони – камертон свого часу, що задають тональність життя суспільства, постійно піднімають планку суспільних діянь і прагнень. В умовах інтеграції України в Європейський простір дослідження життя і діяльності відомих і невідомих видатних діячів вітчизняного державо – та націотворення, представників науки, культури України - носіїв загальнолюдських цінностей – є особливо актуальним.

Практично невідомим широкому загалу українців є видатний архітектор України, мистецтвознавець Повстенко Олекса Іванович. Його життєвий шлях був непростим, як і в багатьох талановитих співвітчизників, яким довелося жити на зламі історичних подій нашої Батьківщини.

Олекса Іванович Повстенко народився 25 лютого 1902 року на Поділлі в селяській родині, яка мешкала в селі Хащовий Гайсинського повіту (нині Гайсинський район Вінницької області). Юність Олекси припала на роки Української революції. Він був учасником визвольної боротьби УНР, козаком

Богданівського полку 6-ої Запорізької дивізії. Тут Повстенко прослужив до кінця осені 1919-ого. Саме ця дивізія вела бої з більшовиками в 1918 році на території Лівобережної України і здобула такі міста як Лубни, Харків, Полтава, Конотоп. У 1927 році Олекса Повстенко закінчив Волинський індустріальний політехнікум в Житомирі і переїхав до Харкова, де завершив навчання в аспірантурі науково-дослідного інституту промислового будівництва. Протягом п'яти років — до 1934-ого — викладав у Харківському будівельному технікумі. Саме до того часу належать перші реалізовані проекти архітектор..

Після того, як Київ став столицею України, туди переїхала більша частина українських зодчих. Олексі запропонували посаду архітектора в наркоматі освіти. В 1937 році був призначений керівником відділу при республіканському правлінні Спілки архітектури України, а в 1941-ому — став директором Софіївського архітектурно-історичного музею. Посідаючи високі посади, Повстенко не залишався без замовлення. Перед війною за його проектами були побудовані школи, бібліотеки, клуби в Києві, Харкові, Дніпропетровську, Запоріжжі, Херсоні, Криворізький і Черкаський педінститути, НДІ педагогіки — в Харкові, будова для управління Південної залізниці, Харківська обсерваторія тощо. Він бере участь у виставках у Києві, Харкові, Одесі, Львові, а також публікує ряд наукових праць, які уже через декілька років будуть захоронені в спецархівах.

Олексі Повстенку по праву належить одне з ключових місць в історії Національного заповідника “Софія Київська”. Йому довелося очолити Софійський музей у драматичний і трагічний період для України – в роки Другої світової війни, і, за декими звітками, він врятував Софію Київську від знищення її більшовиками. Окрім того, у червні 1942 р. О. Повстенко склав план охоронних досліджень пам'яток середньовічної України, зокрема церков Канева, Чернігова та інших міст. Не до кінця з'ясованою залишається й роль О. Повстенка у врятуванні ікони Миколи Мокрого та та останків князя Ярослава Мудрого.

Під час окупації Повстенко потрапив у німецький концтабір, звідки був визволений у 1945 році й опинився в американській зоні окупації. З реокупацією

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

України червоною армією, О. Повстенко був змушений виїхати в еміграцію. З 1949 року мешкав в США, де проявив себе як талановитий архітектор та історик української архітектури та культури загалом. Перші 8 років після прибуття до Америки Олекса Повстенко працював в архітектурній фірмі Мілс-Петтікورد-Мілс, він розробляв архітектурне оформлення фасаду музейного будинку Смітсонівського Інституту. Записи про його роботу потрапили до самого музею, це і стало щасливим квитком для митця. На талановитого українського архітектора звернули увагу та запросили на роботу до Капітолію. Олексу взяли на посаду архітектора-проектувальника. О.Повстенка залучали до багатьох проєктів.

Не дивлячись на те що Олекса до кінця свого життя мешкав в США, в душі він завжди залишався відданим Україні. Так, 1954 р. у видавництві УВАН у Нью-Йорку вийшла головна праця О. Повстенка “Катедра св. Софії у Києві”. Це була перша опублікована монографія, присвячена Софії Київській, видана двома мовами – українською та англійською, і тому стала знаковою подією як в українських, так і в англомовних наукових колах. За дану працю радянська влада проголосила його «войовничим буржуазним українським націоналістом». Не пройшла поза увагою дослідника й доля українських пам’яток в окупованій червоною москвою Україні. Так, у Нью-Йорку на конференції УВАН в 1950 р. дослідник виступив з доповіддю “Архітектура старого Києва”, а 1968 р. – взяв участь в урочистій конференції НТШ, де виголосив доповідь “930-ліття катедрального храму Київської св. Софії і доля архітектурних пам’яток великокняжої доби України”. У своїх працях О. Повстенко порушує питання руйнування та знищення пам’яток в окупованій російськими комуністами Україні й наголошує, що поодинокі зруйновані псковські чи московські пам’ятки, включно із Сухаревською вежею XVII ст. і храмом Христа Спасителя XIX ст., в жодній мірі не еквівалентні для зруйнованих національних скарбів архітектури України як Михайлівський монастир, Успенська катедра Києво-Печерської лаври і безліч інших святинь. Закидає О. Повстенко радянським науковцям і пряме спотворення при поданні історичних матеріалів. Згадує дослідник і про долю Десятинної церкви, збудованої рівноапостольним князем Володимиром

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

наприкінці Х ст. На переконання О. Повстенка, над цими залишками мав би постати національний музей, в якому мали б залишитися «недоторканими усі поховання і усі попередні й сьогочасні знахідки». Помер 1973 року у Вашингтоні, похований на українському православному цвинтарі в Баунд-Бруку, штат Нью-Джерсі.

Таким чином, навіть виїхавши на еміграцію О. Повстенко продовжував працювати у галузі української культури, пильно стежачи за станом збереження пам'яток культурної спадщини в Україні. Своїми працями О. Повстенко, з одного боку, знайомив світову спільноту з історією та культурою України, показував її велич та самобутність, з другого ж, наголошував, що Україна перебуває під радянською окупацією, яскравим свідченням чого й було цілеспрямоване нищення української культури, українських пам'яток, репресії проти інакомислячих. Не лише в публікаціях, а й у приватних бесідах О. Повстенко розповідав американським колегам-архітекторам про “перлини нашого національного мистецтва, по-варварськи зруйновані московськими окупантами”, демонструючи колегам світлини втрачених пам'яток.

Список використаних джерел

1. Одарченко П. Олекса Повстенко: архітектор і мистецтвознавець. Сучасність. Література. Мистецтво. Суспільне життя. Вересень 1973. Ч.9.Рік видання тринадцятий. Мюнхен. 128 с. с.61 - 75. Інтернет –ресурс. Режим доступу: [file:///C:/Users/ASUS/Desktop/1973_N09_153%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/ASUS/Desktop/1973_N09_153%20(1).pdf)

2.Олекса Повстенко. Катедра св. Софії у Києві.Анали Української вільної Академії наук у США. Том III – IV/ Літо - Осінь 1954 N. 4 (10)-1,2 (11-12) Спеціальне видання Інтернет – ресурс. Режим доступу:<file:///C:/Users/ASUS/Desktop/%D0%9A%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B4%D1%80%D0%B0%20%D1%81%D0%B2.%D0%A1%D0%BE%D1%84%D1%96%D1%97%20%D1%83%20%D0%9A%D0%B8%D1%94%D0%B2%D1%96.pdf>

3. Олекса Повстенко. Історія українського мистецтва. Частина перша.Нюрнберг – Фюрт, 1948. 55 с. Інтернет–ресурс. Режим доступу:<https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/11606/file.pdf>

4.Українець, який проєктував американський Капітолій. Інтернет –ресурс.

Режим доступу: https://ukrain.com/ukrainec-_yakij_proektuvav_amerikanskij_kapitolij.html

УДК 351:796

Свірко С.В.
д.е.н., д.н.д.у., професор
Однороченко І.В.
здобувач

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКОГО УПРАВЛІННЯ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ ТА СПОРТОМ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Формування оновленої державна політика щодо фізичної культури та спорту в вищій школі дуже актуальне в умовах військового часу, коли фізична підготовка майбутніх захисників вітчизни призвана забезпечити перемогу нашій країні. Саме вона виступає певним чином запорукою швидкої відбудови нашої країни в повоєнний час, оскільки державна політика щодо фізичної культури та спорту в вищій школі сприяє просуванню та закріпленню серед молоді ідеології активного способу життя, забезпечуючи тим самих розвиток їх працездатності та працьовитості.

Як свідчить практика розвинутих країни світу не останню роль у формуванні науково-обґрунтованої всебічної державної політики в цілому відграє активізація долучення до таких процесів громадськості через державно-громадське управління [1].

Загалом, реформування державного управління на засадах громадської участі набуло за останнє десятиріччя активізації на всіма напрямками останнього. Не минули ці процеси і вищу освіту в цілому та вищу освіту в сфері фізичної культури та спорту зокрема.

Закон «Про освіту» (2017р.) ст.6 «Засади державної політики в сфері освіти та принципами освітньої діяльності» чітко закріплює серед таких засад державно-громадське управління [2]. Він, зокрема, трактує державно-громадське управління в сфері освіти «взаємодію органів державної влади, органів місцевого самоврядування з громадськими об'єднаннями, іншими інститутами громадянського суспільства з метою прийняття ефективних управлінських рішень та задоволення суспільних інтересів у сфері освіти», а також ст.70 закріплює такі положення щодо [2]:

- інституційного забезпечення державно-громадського управління у сфері освіти через утворення інститутів громадянського суспільства;
- складу представництва таких інститутів державно-громадського управління у сфері освіти (педагогічні, науково-педагогічні, наукові працівники; здобувачі освіти; батьки; заклади освіти; роботодавці; об'єднання зазначених категорій осіб);
- власне порядку утворення інститутів державно-громадського управління у сфері освіти за рішенням центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки, інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування у формі робочих груп, дорадчих, громадських, експертних та інших органів;
- повноважень інститутів державно-громадського управління у сфері освіти, що закріплюються актами про їх утворення;

В той же час Закон України «Про вищу освіту» в ст.12 серед органів управління вищою освітою вказує [3]: Кабінет Міністрів України; центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки; галузеві державні органи, до сфери управління яких належать заклади вищої освіти; органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, до сфери управління яких належать заклади вищої освіти; Національну академію наук України та національні галузеві академії наук; засновників закладів вищої освіти; органами громадського самоврядування у сфері вищої освіти і науки. Таким чином органи державно-громадського управління відсутні серед законодавчо закріплених органів

управління вищою освітою України.

Важливим також є й те, що Закон України «Про фізичну культуру та спорт» також не передбачає інститутів державно-громадського управління [4]. Звернення до Стратегії розвитку фізичної культури та спорту до 2028 року свідчить про відсутність будь-яких згадок по подальший розвиток державно-громадського управління в сфері фізичної культури та спорту [5].

Поза вищевказаними протиріччями, роботу у напрямку розбудови державно-громадського управління в сфері вищої освіти триває. Так, Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032р.р. передбачає серед інших цілей стратегічну ціль 2 «Довіра громадян, держави та бізнесу до освітньої, наукової, інноваційної діяльності закладів вищої освіти» в межах якої визначено операційну ціль «залучення представників громадянського суспільства до формування освітньої політики та управління закладами вищої освіти» [6].

Як зазначає Юськов Д. «...система державно-громадського управління ..... пройшла довгий та складний шлях становлення. Реалізація нової управлінської моделі у системі освіти України, зокрема й в системі вищої освіти, неодноразово зазнавала коректив та в різні періоди залежала від особистого бачення керівників органів вищої та центральної влади щодо місця інститутів громадянського суспільства в публічному управлінні та їх ролі у виробленні публічної політики. Сучасна вітчизняна нормативно-правова база чітко декларує запровадження демократизації управління в системі вищої освіти та впровадження принципів державно-громадського управління...» [7].

Задля формування дієвих механізмів державно-громадського управління фізичною культурою та спортом в системі вищої освіти необхідним вбачається опрацювання понятійного апарату державно-громадського управління вищою освітою загалом.

Зауважимо, що на сьогодні законодавчо визнаним є тільки поняття «державно-громадського управління освітою» загалом, а дослідження наукових праць в контексті проблематики «державно-громадське управління освітою»

державно-громадського управління вищою освітою свідчать про відсутність спроб сформулювати таке поняття за дискусії щодо його сутності. На нашу думку, будь-яке управління є діяльністю (з позиції сукупності дій суб'єктів управління) та процесом (з позицію сукупності взаємопов'язаних послідовних етапів, операцій тощо) одночасно, а тому акцентування на якійсь одній з позицій є обмеженням у розумінні державного управління загалом. Отже, найбільш вірно розуміння державно-громадського управління вбачається як певного типу управління, яке, зважаючи на мету державно-громадського управління, носить безумовно соціально-демократичний характер.

На підставі вищевказаного пропонується розуміти під державно-громадським управління вищою освітою певний тип суспільного управління, що носить соціально-демократичний характер, за яким інститути державної влади та місцевого самоврядування, а також інститути громадянського суспільства у тісній співпраці формують, приймають та реалізують управлінські рішення в сфері вищої освіти з метою досягнення стратегічних та оперативних цілей розвитку останньої як важливої складової життя країни. Соціально-демократичний характер таких рішень забезпечується синергічним діями вищевказаних суб'єктів - інститутів державної влади та місцевого самоврядування, а також громадянського суспільства. Наведене формулювання враховує закладену Законом «Про освіту» тісну співпрацю державних та громадських органів, їх спільну рівнозначну участь у всіх етапах управління.

Формування державної політики за будь-яким з напрямів, передбачає створення інституційного механізму державного управління вказаним напрямом. На інституційну розбудову державно-громадського управління фізичною культурою та спортом в сфері вищої освіти пропонується створення колегіального міжвідомчо-громадського органу Ради з розвитку фізичною культурою та спортом в сфері вищої освіти, до якої мають увійти представники Міністерства освіти і науки України (у тому числі Комітету з фізичного виховання та спорту МОН [8]), Міністерства молоді та спорту України, всіх спортивних федерацій України та

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

Спортивної студентської спілки України.

На основі опрацювання законодавчих та науково-практичних положень пропонується такий інституційний механізм державно-громадськими управлінням розвитком фізичною культурою та спортом в сфері вищої освіти набуває вигляду (таблиця 1).

Таблиця 1. Інституційний механізм державно-громадськими управлінням розвитком фізичною культурою та спортом в сфері вищої освіти

Державно-громадське управління розвитком фізичною культурою та спортом в сфері вищої освіти			
- це суспільного управління, що носить соціально-демократичний характер, за яким інститути державної влади та місцевого самоврядування, а також інститути громадянського суспільства у тісній співпраці формують, приймають та реалізують управлінські рішення щодо розвитку фізичною культурою та спортом в сфері вищої освіти з метою досягнення стратегічних та оперативних цілей розвитку останніх як важливих складових життя країни.			
Мета - досягнення максимального синергічного ефективно у розвитку фізичної культури та спорту в сфері вищої освіти на засадах цілепокладання на загальному (світовому, державному) та профільних (щодо вищевказаних сфер) рівнях в процесі тісної перманентної ефективності співпраці структур державного управління та інститутів громадянського суспільства.			
Об'єкт – фізична культура та спорт в сфері вищої освіти, а предметом			
Предмет - взаємоузгодження цілей та дій різних суб'єктів та процесів управління на розвиток фізичної культури та спорту в сфері вищої освіти			
Принципи			
загальносистемні	специфічні		структурні
	людиноцентризму, репрезентативності, узгоджувальності, цілепокладання,	толерантності, професіоналізму, обов'язковості, синергічності,	партнерства, правоможності, відповідальності, безперервності
Форми – соціальне партнерство			
Функціональні моделі			
субординаційна	структурна	інформаційна	
Рівні реалізації			
оперативний	тактичний	стратегічний	
Головний інституційний орган управління			
Рада з розвитку фізичної культури та спорту в сфері вищої освіти			
склад – представники:			
<i>Міністерства молоді та спорту України</i>	<i>Міністерства освіти і науки України (у тому числі Комітету з фізичного виховання та спорту)</i>	<i>спортивних федерацій України</i>	<i>Спортивної студентської спілки України</i>
функції Ради:			
визначення орієнтирів розвитку фізичною культурою та спортом в сфері вищої освіти на основі планів розвитку країни та світових трендів розвитку фізичної культури та спорту;	основних фізичною культурою та спортом в сфері вищої освіти через ініціативу та надання пропозицій щодо її формування, моніторинг її реалізації;	участь у формування та реалізації державної політики з розвитку фізичною культурою та спортом в сфері вищої освіти	міжнародна співпраця з зарубіжними державно-громадськими інститутами з фізичної культури та спорту в сфері вищої освіти з метою забезпечення розвитку останніх;
участь у формуванні та удосконаленні стандартів вищої освіти за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт»			

Запропонований інституційний механізм державно-громадського управління розвитком фізичною культурою та спортом в сфері вищої освіти вирізняється науковою обґрунтованістю, легітимністю, відповідністю вимогам розвитку фізичної культури, спорту та вищої освіти в контексті стратегічних планів розвитку власне Україні. Його реалізація дозволить посилити участь громадського суспільства у формуванні державної політики щодо розвитку фізичної культури та спорту в сфері вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Свірко С.В. Механізми державного управління бюджетною безпекою: монографія. Житомир: ТОВ «Видавничий дом «Бук-Друк»», 2021. 436 с.

2. Про освіту: Закон України від 5.09.2017 №2145-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

4. Про фізичну культура та спорт: Закон України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>

5. Про схвалення Стратегії розвитку фізичної культури та спорту до 2028 року: Постанова КМУ №1089 від 4.11.2020. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-2020-п#Text>

6. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти на 2022-2032 роки: Розпорядження КМУ від 23.02.2022 № 286-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-р#Text>

7. Юськов Д. Становлення системи державно-громадського управління вищою освітою України за національним законодавством. Публічне управління і право: історія, теорія, практика : збірник наукових праць / ред. кол.: В. В. Кононенко (гол. ред.); Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця : Друк, 2022. Вип. 2. С. 68-74

8. Про затвердження Положення про Комітет з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України: Наказ МОН від 12.03.2018 № 241. . <https://11l.ink/Jov3q>

Сергієнко Л.В. д.н.д.у., доцент,
декан факультету національної безпеки, права та міжнародних відносин
Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир

ЗАГРОЗИ УРБАНІЗОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ ЯК БАЗИС РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ТА ГАРАНТУВАННЯ ЇХ БЕЗПЕКИ

Зважаючи на урбанізаційні процеси та їх негативні наслідки, які без належної системи публічного управління та ефективної державної політики, становлять загрози для систем безпеки як урбанізованої території, так і системи національної безпеки зокрема, є необхідність у розробці відповідних стратегій розвитку міст та гарантування безпеки урбанізованих територій загалом та міст як урбанізованої територіальної одиниці зокрема. Основою стратегії розвитку та гарантування безпеки урбанізованої території є сучасні концепції розвитку міст, формування яких є відповіддю на сучасні виклики та потреби.

На рис.1 зображено взаємозв'язок негативних наслідків урбанізації за середовищами прояву та рівнів і складових систем безпеки як основи для розробки стратегії розвитку та гарантування безпеки урбанізованих територій. Наслідки урбанізації становлять загрозу для системи національної безпеки, безпеки урбанізованої території та безпеки життєдіяльності жителів таких територій. У свою чергу, безпека урбанізованої території є складовою національної безпеки, а безпека життєдіяльності містян – ключовим елементом як системи безпеки урбанізованої території, так і системи національної безпеки загалом. Система публічного управління загалом та процеси формування і реалізації державної політики зокрема, фокусуючись на потребах, інтересах, правах та свободах громадян, їх здоров'ї та житті як найвищої соціальної цінності, у контексті розробки стратегії подолання негативних наслідків урбанізації, забезпечення розвитку і гарантування безпеки урбанізованих

територій, мають враховувати особливості складових елементів системи національної безпеки та безпеки урбанізованої території.

До ключових елементів систем безпеки національного рівня та локального рівня (урбанізованої території) слід віднести ті, які піддаються найбільшому негативному впливу в умовах урбанізації.

З позицій безпеки життєдіяльності зазначені складові національної безпеки та безпеки урбанізованої території будуть проявлятися у трансформації відповідного середовища життєдіяльності кожного жителя такої території – екологічного, економічного, соціального, гуманітарного, інформаційного, політичного тощо.

Ідентифіковані вище загрози урбанізації та їх тісний взаємозв'язок із складовими системи безпеки урбанізованої території та національної безпеки загалом є уніфікованими, однак у контексті розробки стратегії розвитку та гарантування безпеки урбанізованої території, формування відповідної державної політики та здійснення публічно-управлінського впливу, доцільно враховувати, що такі загрози при конкретизації урбанізованої території матимуть особливості та різні властивості, що, у свою чергу, потребуватиме модифікації стратегії.

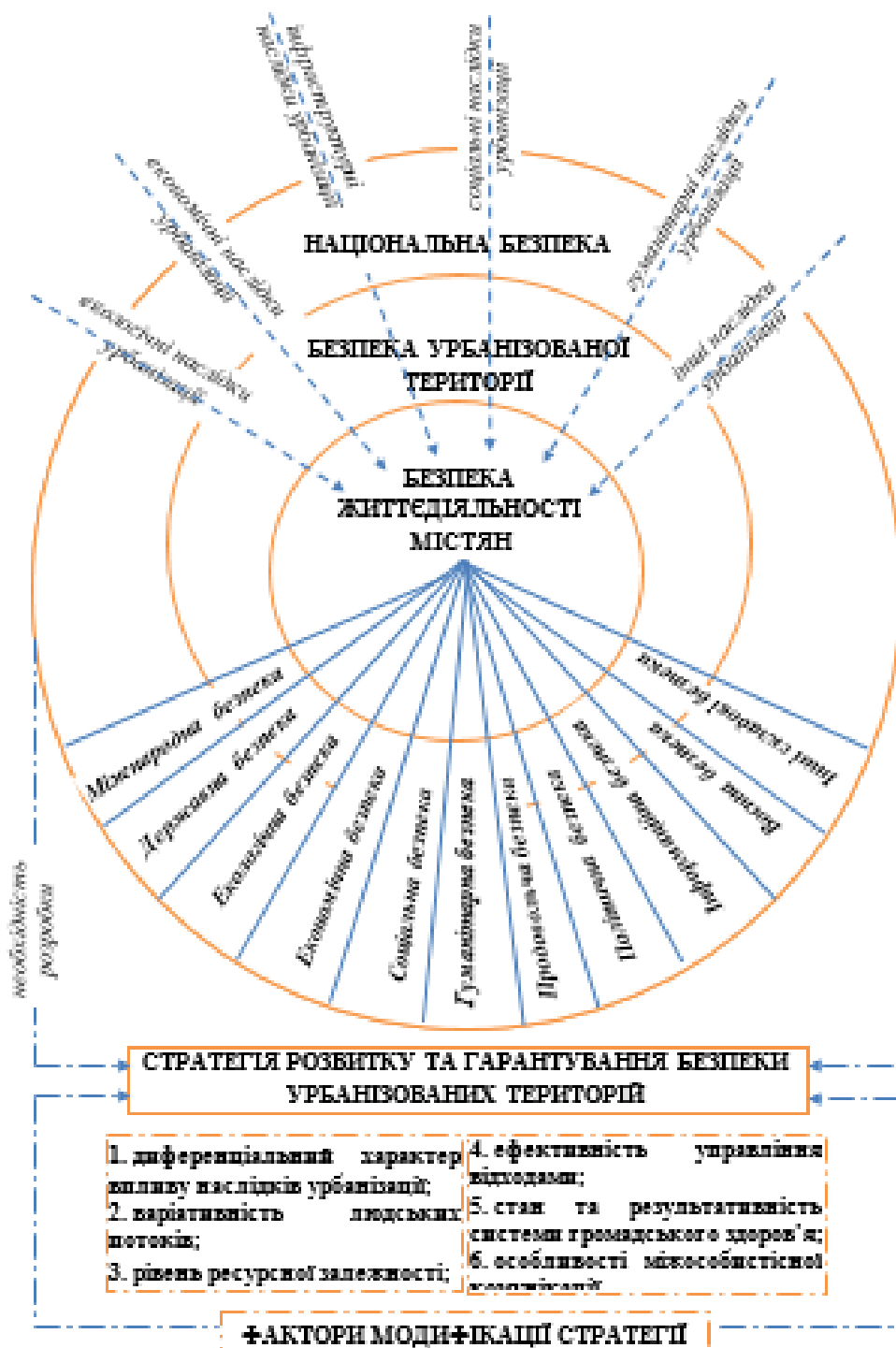

Рис.1. Загрози урбанізованих територій як базис розробки стратегії розвитку та гарантування їх безпеки

Ключовими факторами модифікації стратегії гарантування безпеки урбанізованих територій, у контексті подолання наслідків урбанізації та необхідності

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

забезпечення розвитку таких територій, у тому числі і за рахунок використання переваг урбанізованої території, є наступні: диференціальний характер впливу наслідків урбанізації; варіативність людських потоків; рівень ресурсної залежності; ефективність управління відходами; стан та результативність системи громадського здоров'я; а також особливості міжособистісної комунікації.

Складність системи безпеки міста пояснюється тим, що з одного боку торкається усіх сфер життєдіяльності міського населення, та в свою чергу, потребує відповідної політики щодо гарантування безпеки життєдіяльності містян як основи забезпечення усіх складових елементів безпеки урбанізованої території, а з іншого боку, загрози урбанізації та їх перманентний прояв на різних урбанізованих територіях обумовлюють загрози для системи національної безпеки.

Зазначене вимагає формування та реалізації стратегії та державної політики щодо по-перше, забезпечення розвитку таких територій та по-друге, гарантування безпеки в умовах постійного зростання інтенсивності загроз урбанізації та їх масштабів впливу. Державна політика гарантування безпеки урбанізованих територій має базуватися на відповідній стратегії, включаючи сучасні концепції розвитку міст та територій, забезпечення їх безпеки у різних сферах суспільного розвитку, а також бути цілісною системою, що дозволить забезпечити дотримання конституційних прав громадян, та особливо, прав на життя та безпеку.

Чиж В. В., здобувач

Державний університет «Житомирська політехніка»

СКЛАДОВІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ ЯК ОБ'ЄКТА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Сьогодення розвитку вищої освіти в сфері фізичної культури та спорту характеризується специфічними умовами для України з 2019 р., зокрема: пандемія КОВІД-19, що зумовила сукупність карантинних заходів, які вплинули на фінансову стабільність спортивних організацій і як наслідок конкуренцію на ринку освітніх послуг; повномасштабне російське вторгнення, що зумовило відтік молоді та внутрішню міграцію, а також руйнування спортивної інфраструктури спортивних організації та закладів вищої освіти. За таких умов, є необхідність трансформації державного управління вищою освітою в сфері фізичної культури та спорту, зважаючи на багатогранність, багатофункціональність зазначеної сфери суспільних відносин та її наслідків для країни.

«Галузь фізичної культури й спорту характеризується розгалуженими суспільними відносинами, що виконують суспільно корисні функції, які обумовлюють необхідність державного управління у цій сфері. При цьому необхідно враховувати, що фізична культура і спорт сприяють інтелектуальному, фізичному і духовному розвитку молоді, забезпечують повноцінній та гармонійний розвиток особистості, сприяють підвищенню якості та рівня життя, характеризують сформованість сталих традицій здорового способу життя та авторитет країни на міжнародній арені» [1].

Особливим елементом розвитку фізичної культури та спорту є вища освіта в досліджуваній сфері, що займає ключове місце в формування кадрового потенціалу фізичної культури та спорту та його професіоналізації. Для

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

визначення напрямів розвитку вищої освіти в сфері фізичної культури та спорту є необхідність окреслення властивостей даного виду суспільних відносин, до яких варто віднести наступні:

- *культурна складова*. Фізична культура спорт є невід'ємною складовою забезпечення розвитку культури певного суспільства, а в окремих випадках є основою історичної пам'яті та гордості;

- *соціальна складова*. Соціальні властивості характерні усім без винятку суспільним відносинам, одні з яких позитивно відображаються на розвитку суспільства, а інші навпаки. Фізична культура та спорт відносить до перших, адже направлені підвищення рівня громадського здоров'я населення, якості трудового потенціалу, соціалізації та соціальної активності людей;

- *іміджева складова* є однією із найважливіших в формуванні іміджу держави, а спорт уже сьогодні не може виступати поза політикою, що можна спостерігати при реалізації спортивних міжнародних санкцій. Вітчизняні вчені неодноразово наголошували на важливому політичному ракурсі вітчизняного спорту та його значення в становленні держави на міжнародній арені;

- *економічна складова* фізичної культури та спорту проявляється в двох особливостях: по-перше, державна підтримка та фінансування фізичної культури та спорту; по-друге, спортивні клуби є фінансово-стабільними та прибутковими організаціями.

В результаті проведеного дослідження встановлено змістовні характеристики фізичної культури та спорту та ідентифіковані положення їх прояву в системі соціальних відносин. Визначено, що складовими прояву фізичної культури та спорту є: іміджева, соціальна, економічна та культурна.

Література:

1. Грибан Г.П. Управління у сфері фізичної культури і спорту. Житомир: Вид-во «Рута», 2022. 124 с.

Шевчук О.В.,
д.політ.н., професор
Чорноморський національний
університет імені Петра Могили (м. Миколаїв)

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ АТР У КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

На рубежі ХХ – ХХІ ст. в АТР склалася ситуація, коли в регіоні відсутні один або два домінуючі центри сили. Відповідно сформувалась тенденція до розбудови структур безпеки в регіоні на багатополлярній основі. Разом з тим, не можна не враховувати той факт, що на тлі існуючих високих потенціалів збройних сил в регіоні, розвитку перспективних військових технологій, зброї масового знищення і стратегічних наступальних озброєнь, на рубежі ХХ-ХХІ ст. посилюється вплив економічних важелів і економічних інтересів щодо формування структур безпеки в регіоні.

Отже, до початку повномасштабного вторгнення РФ до України основними подразниками щодо процесу формування системи безпеки в АТР були: невирішені проблеми спірних територій, нарощування військового потенціалу, відсутність взаєморозуміння в оцінці основних подій, що відбуваються в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, і можливість появи нового гегемона.

Факторами які системно впливають на безпекові процеси в регіоні можуть бути визначені:

1. Зростання напруженості у відносинах США та Китаю та криза довіри між цими двома країнами. Для подальшого економічного зростання та успішного проведення необхідних реформ Китай має просуватися на закордонні ринки, і тому він намагається змінити сформовані міжнародні правила та порядки у сприятливий для себе бік. Китай упевнений, що США обов'язково перешкоджатимуть його розвитку, і ставить собі завдання не допустити застосування Вашингтоном військової сили або зуміти нейтралізувати її у разі

відкритого конфлікту. США, у свою чергу, занепокоєні, що посилення потенційного гегемона і, відповідно, нарощування ним військової міці можуть стати загрозою існуючому світоустрою.

2. У протистояння втягнуто всіх визначальних акторів регіону. Китай, усвідомлюючи, що поступається у військовому відношенні США, намагається знайти собі союзників. У цій ролі могла б виступити Росія, проте якщо Москва почне власну гру в регіоні, це цілком ймовірно, завадить реалізації планів Пекіна, як відбувається на Близькому Сході. В умовах російсько-української війни залучення Росії в якості союзника КНР щодо зміни балансу сил в регіоні виглядає малоімовірним зважаючи на життєву необхідність для Китаю збереження доступу до західних ринків, а також доступу до західних високих технологій, саме цьому може перешкодити відкрита співпраця з путінським режимом зважаючи на санкційну політику колективного Заходу. Окрім того, незважаючи на російські імперські потуги, виснаження ресурсів економічних, політичних, військових явно не сприяє активізації дій Росії щодо АТР у контексті кардинальних змін засадничих принципів системи безпеки регіону.

3. Японія відреагувала на зміну військово-політичної ситуації у регіоні прийняттям нових законів про забезпечення миру та безпеки. Це стурбувало Китай, який побоюється об'єднання зусиль Токіо та Вашингтона в Південно-Китайському морі. Якщо настороженість Китаю по відношенню до Японії зросте, Пекін може почати діяти у так званих сірих зонах, що призведе до ескалації конфлікту. Щоб уникнути цього, необхідно налагоджувати альтернативні канали двостороннього діалогу. Крім того, Токіо може реалізовувати дуалістичну політику: з одного боку, чітко артикулювати свою військову присутність, висловлюючи незгоду зі спробами кинути виклик міжнародному порядку, а з іншого - реалізовувати дипломатичні зусилля щодо недопущення відкритого зіткнення.

4. Ще один дестабілізуючий фактор в Азійсько-Тихоокеанському регіоні – ситуація навколо КНДР. Незважаючи на те, що у Пхеньяна немає амбіцій стати

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

супердержавою, його дії безпосередньо впливають на безпеку в регіоні та взаємини країн, що до нього входять. Насамперед, просування Пхеньяну у розробці ядерної зброї впливає на зовнішню політику Південної Кореї: коли ситуація загострилася, Сеулу довелося піти на зміцнення дружніх зв'язків зі США та їх союзниками, незважаючи на загрозу погіршення відносин з Китаєм. Південна Корея також почала налагоджувати відносини з Японією, що започаткувало потрійне японсько-американсько-корейське співробітництво щодо забезпечення безпеки в Азійсько-Тихоокеанському регіоні.

На початку третього десятиліття ХХІ століття розстановка сил у Північно-Східній Азії архітектура безпекового середовища виглядала наступним чином: з одного боку США та їх союзники Японія та Корея, з іншого — Китай разом із Росією. Побудувати ефективну структуру забезпечення безпеки в такій ситуації фактично неможливо: надто сильно взаємна недовіра Китаю та США.

Ситуація може змінитися, якщо в регіоні з'явиться третій гравець, який має детермінуючий вплив у міжнародному співтоваристві. Якщо біполярна структура розпадеться і країни регіону зможуть відійти від парадигми американсько-китайського протистояння, з'явиться шанс здолати взаємну недовіру та виробити спільне розуміння світового порядку.

Саме ці чинники визначались як системоформуючі до 24 лютого 2022 року.

Відкрита збройна агресія Росії проти України 24 лютого 2022 р. не лише продовжила агресивну політику започатковану ще у 2014 році спрямовану на порушення суверенітету та територіальної цілісності нашої держави, а й дестабілізувала світовий порядок підвалини якого були закладені державами переможницями у Другій світовій війні.

Руйнація біполярної системи міжнародних відносин у 1991 р. поставила на порядок денний питання модернізації основних принципів і норм які були покладені в основу системи міжнародної взаємодії як на регіональному, так і глобальному рівні. Актуальним виміром цього питання стало співвідношення інтересів глобальних світових акторів – США та регіональних центрів сили з

глобальною проекцією, таких як Китай.

Відкрита агресія Росії проти України відкрила «ящик Пандори» щодо заморожених конфліктів успадкованих з часів холодної війни. Одним з найбільш конфліктогенних серед яких є «тайванська проблема» зважаючи на залучення до неї таких світових гравців як США та КНР, і її географічне розташування в регіоні (АТР) який досить «насичений» територіальними проблемами: приналежність островів Спратлі, яка оскаржується відразу шістьма державами: В'єтнамом, КНР, Філіппінами, Малайзією, Тайванем і Брунеєм; проблема приналежності Курильських островів: різні підходи Японії та Росії щодо приналежності південних островів Курильської гряди – Ітурупу, Кунаширу, Шикотану і Хабомаю – сформувались в результаті окупації островів радянськими військами в 1945 р. під час японсько-радянської війни. До окупації острови входили до області Немуро префектури Хоккайдо. Після війни вони були інкорпоровані до складу Південнокурильського району Сахалінської області.

І наразі вже є певна тенденція щодо прагнення країн залучених до територіальних конфліктів або затвердити більш чітко своє позиціонування щодо приналежності спірних територій або ж засвідчити свою можливість щодо силового розв'язання конфлікту.

Необхідно зазначити, що розпочавши війну проти України, Росія фактично втратила позиціонування в регіоні, як одного з визначальних акторів міжнародних відносин в регіоні. Ця тенденція чітко окреслилась вже з початком першого етапу російсько-української війни, який може бути визначений як – гібридна війна (2014 – початок 2022 рр.).

Отже, відкрита агресія Росії проти України, яка окрім руйнувань української інфраструктури і страждань українського народу підриває підвалини світового порядку як на регіональному, так і глобальному рівнях. Відповідно це вимагає перегляду систем і механізмів забезпечення безпеки і визначення чітких важелів впливу на країну агресора чи порушника правил міжнародного співжиття.

**НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА
ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ**

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)

Наукове видання

Збірник тез доповідей

Всеукраїнської науково-практичної конференції

**НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ
ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ**

Матеріали подані мовою оригіналу. У збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей.

Технічний редактор: Тростенюк Т.М., Бошян А.А.

Коректор: Ксендзук В.В.

Підписано до друку 05.12.2023 р. Формат 60x84/18

Папір офсетний. Друк – різнографічний. Умовн. друк. арк. 23,3

Гарнітура Times New Roman.

Всі права захищені.

Відповідальність за зміст матеріалів несуть автори.

Редакційна колегія може не поділяти думок авторів.